

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

كۆزەك شىكائو

زنجيرەي

كۆزەي شىكائو

محمد فەتحوئىلا گولەن

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.afilamontada.com

گۆزه‌ی شکاو

محمد فه‌تحو‌للاً گوله‌ن

گۆزه‌ی شکاو

نووسینی: محمد فه‌تحو‌للا کوله‌ن
وه‌رگیترانی: ده‌سته‌ی وه‌رگیترانی ده‌زگای چاپ و په‌خشی کانی عیرفان
چاپی یه‌که‌م: حوزه‌یران - ۲۰۱۵
له‌ به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتبخانه گشتیه‌کان ژماره‌ی سپاردنی (۳۶۴)ی
سالی (۲۰۱۵)ی پیندراوه
تیراژ: ۵۰۰۰

شوتنی چاپ

Neşe

Neşe Matbaacılık - İstanbul - TURKEY
+90 212 886 83 30
www.nesematbaacilik.com

هممو مافیکی له‌به‌رگرتنه‌وه و بلاوکردنه‌وه‌ی پارێزراوه.
Copyright © Irfan Publishing 2015

ده‌زگای چاپ و په‌خشی کانی عیرفان
www.irfanpublishing.com

گوندی نینگلیزی خانووی ژماره ۹ / هه‌ولێر
+964 (0) 750 713 80 00

پېړستی بابه ته کان

ناساندن..... ۱۱

ژيانی په رستشمان

نېینی به ندايه تی..... ۱۶

بیچ چاوه پوانی بوون له په رستشه کاند..... ۲۱

شیرک و ریا له په رستشدا..... ۲۳

ماندوتی..... ۲۴

بیچ هیه جان و خرۆشان، گه شتن به قولایی مه حاله..... ۲۵

دوو وتی حه سنی به صری و نه وهی هینایه یادوه..... ۲۵

په رستشی به نیخلاس و دزه کانی گونگرتن..... ۲۷

نویر..... ۲۱

چوارچپوه کان ده بیت هه لگری و اتا بن..... ۳۱

خشوع و ملکه چی له نویردا..... ۳۳

دۆزینه وهی نویر..... ۳۵

دالانی نویر..... ۳۷

نویری به کۆمه ل..... ۳۸

جیاوازی نیشانان له نویردا..... ۳۹

یاد گاریبه ک و هۆشیاربوون سه بارهت به نویر..... ۴۱

سوجه و هه ستانیکي پر له هه ست..... ۴۲

ناسکی د ل و نویر..... ۴۳

شهیتان و دزینی نویر..... ۴۹

- دوعا..... ۵۲
- باورپه‌ینان به دوعا ۵۲
- دوعا و تامه‌زروی پهرستش ۵۳
- فاتیحه جواترین دوعایه ۵۷
- یادی خوا و دوعا کردن ۵۷
- ئی به‌دیپنه‌ری به‌خشنده و په‌روردگاری میهرمانم! ۶۲
- نهوراد و نه‌زکار ۶۷
- فره یادکردنی خوا ۶۷
- نیسمی نه‌عزم ۶۸
- نابیت هه‌رزان مامه‌له بین به‌رامبه‌ر گه‌نجینه‌ شاراهه‌کان ۷۱
- درباره‌ی "سه‌لات و سه‌لام" ۷۴
- سه‌لاوات دان ۷۶
- سه‌رمایه‌یه‌کی بچکۆله ۷۸
- بوار نه‌دان به‌ بی‌ ریژی ۸۰
- نوستاز و نهوراد و نه‌زکار ۸۱

جیهانبینی

- به‌رزگرنه‌وه‌ی ناوی (الله) یاغود نه‌رکه پیروزمه ۸۸
- نه‌رکی پیروز ۸۸
- ته‌نها ناواته‌که‌ی ناسوی بیرم، تاقانه‌ نه‌وینه‌که‌م ۹۳
- هه‌ولی سه‌رسامکه‌ری مسولمانه پیشینه‌کان ۹۵
- نه‌وان دله‌کانیان فتح کرد ۹۷
- هه‌زرتی نه‌بو نه‌ییوبی نه‌نصاری ۹۷

- ۹۸..... حەزرەتى ئەبو طەلحە.....
 ۹۹..... ئوم حەرامى دايكمان.....
 ۱۰۱..... سەبارەت بە باوەردارانى ئەمىرۆ.....
 ۱۰۲..... ھەستى سەحابە ئاسا.....
 ۱۰۴..... ئەركى بانگەواز و پاراستنى خوایی.....
 ۱۰۵..... بانگەواز و گەياندن بەرپرسىيارەتییەكى زۆر سەختە.....
 ۱۰۷..... مەرجه كانی مەیدانى ئەرك.....
 ۱۰۹..... مژدەى نینو ئایەتەكە.....
 ۱۱۱..... سەرورەمان و میراتگرانى بانگەوازی پیغەمبەراییەتى.....
 ۱۱۷..... بزواتن و زیانى دَل.....
 ۱۲۲..... بۆھى خۆتەرخانکردن.....
 ۱۲۲..... ئیخلاص و خۆتەرخانکردن.....
 ۱۲۳..... ئامانج و ئیستیقامەت.....
 ۱۲۴..... بزواتى خۆبەخشان.....
 ۱۳۰..... ئەو ئامانجەى لە پەرورەدە و فێرکردن چاوەرپى دەكرێت.....
 ۱۳۳..... چۆنیىتى بەكرەدەكردن و بەرجەستە كردن.....
 ۱۳۷..... پاراستنى زیندویتی پۆحمان.....
 ۱۴۶..... كەسیتیى مەعنەویى.....
 ھاوسەنگیى نینوان ھەولدان بۆ پەیداكردنى پۆزى
 ۱۵۵..... لەگەل خزمەتكردنى ئاین.....
 ۱۶۲..... دووبارە پێكخستەنەوى سفرەكان.....
 ۱۶۲..... خۆزگە!.....

میکانیزمی نەفس و وێژدان

- ۱۷۰..... نایا دەمگرت نەفس بە تێپەرپوونی کات بەهیز بێیت؟
 ۱۷۶..... تەلەکانی شەیتان
 ۱۷۷..... جەنگ لە گەڵ لاوازییەکانمان
 ۱۷۷..... نایا گوناھ دەیتە ھۆکاری خێر؟
 ۱۷۷..... خەیاڵی جیاواز بوون لە شەیتانەویە
 ۱۷۸..... پۆحە نەخۆشەکان
 ۱۷۹..... مرۆف و لاوازییەکانی
 ۱۸۰..... پۆحە نەخۆش و بەدگومانەکان
 ۱۸۲..... دواکەوتنی سزاکان
 نارامگرتن، بەتایبەت گەر ئەو شتەى
 ۱۸۳..... داوای دەکەیت زۆر گەورە بێت
 ۱۸۳..... ئیرادە
 ۱۸۴..... دوو دیوێکەى تەقوا
 ھاوتانەنگیى ژيانى دەروون و دەروە و ھەلۆیست وەرگرتن
 ۱۸۶..... لە بەرامبەر گوناھدا
 ۱۸۸..... لێپرسینەو لەخۆمان، نەك لە کەسانی دى
 ۱۹۰..... فەراھەم نەکردنى مافی ژيان بۆ ھەلەکان
 ۱۹۲..... وەستانەو لە بەرامبەر دارمانى دەرهكى
 ۱۹۵..... شەیتان
 ۲۰۰..... غەیبەت
 ۲۰۳..... شیركى پەنھان
 ۲۰۶..... بە شوێن گەشەکردنەو بوون

ژيانی دل و رۆڤ

- خاکیببون..... ۲۰۸
- دلنیایی..... ۲۰۹
- نیستیقامه‌تی دل..... ۲۱۰
- ناوئنه‌ی مروؤف..... ۲۱۵
- "قه‌بض و به‌سط" له‌گه‌ل "خه‌وف و ره‌جا"..... ۲۱۶
- جینه‌هیشتنی درگای نیلاهی ته‌نانه‌ت له‌ حالئ قه‌بضیشدا..... ۲۱۷
- هۆشیاربوون له‌ قه‌بضدا..... ۲۱۸
- "قه‌بض و به‌سط" و که‌سایه‌تی مروؤف..... ۲۱۹
- سنوره‌کانی قه‌بض و به‌سط..... ۲۲۰
- چهند مرواریه‌ك..... ۲۲۱
- مه‌شینه‌تی نیلاهی و جیهانه‌کانی عه‌ده‌م..... ۲۲۲
- گومانباشی به‌رامبه‌ر په‌روه‌ردگارمان..... ۲۲۷
- گومانی باش بردن و په‌نا بردن بۆ ره‌حه‌مه‌تی نه‌و..... ۲۳۰
- ناست..... ۲۳۳
- ناره‌زووی روممان..... ۲۳۶
- واز له‌ دونیا هیتان له‌ دل‌دایه، نه‌ك له‌ ده‌ستخستند..... ۲۳۷
- پۆزی له‌ ده‌ستی خوادایه..... ۲۳۸
- گۆزه‌ی شکاو..... ۲۳۸
- له‌ خۆ پرسینه‌وه و گومانی باش بردن..... ۲۴۲
- که‌نجینه‌ی شاره‌وه (کنز المخفی)..... ۲۴۴
- نایا نه‌فسی ئیمه و نه‌فسی سه‌روه‌رمان هه‌ریه‌ك
خاوه‌نی تایبه‌تمه‌ندی جیاوازن؟..... ۲۴۵

- ۲۴۶..... نایا دەكرتت بەسەر ئەم بارە سەختەدا سەرىكەوین؟
- ۲۴۷..... ماھییەتی مرۆف لە فریشتەكان بآلترە.....
- ۲۴۹..... لا موجود الا هو.....
- ۲۵۰..... نایا خوا لە دلدا دەدۆزرتەو.....
- ۲۵۰..... گەنجینەى شاراوە (كنز المخفي).....
- لەم جیهانەشدا "حیکمەت - دانایی" لە پیش
- ۲۵۱..... "قودرەت - دەسەلات و توانایی" بویە.....
- ۲۵۳..... ھەندىك لەو سەرچاوانەى سوودیان ئى وەرگىراو.....

ناساندن

ئەو ژيانە سەختەي مامۇستا فەتحوڭلا گولەن بە ھۆي كېشەي تەندروستىيەو
لە ولاتى غورىيەت و لەژىر چاودىرى پزىشكدا بەسەرى دەبات، ئەوي لە
خوئىندەو و بىر كۆرەنەو و بەشكردنى بىرۈچۈنە كانى دانە پىرۈو. سەربارى
ھەموو نارەھەتتەيەك گەر تەنھا بۇ چەند خولەك ھەست بە باش بوون بەكات،
وہلامى ئەو پىرسىارانە دەداتەو كە ئاراستەي دەكرىن.

ئەم وتارە پىر بەرەكەتەنە كە لە سەرەتادا لەسەر پەرەكانى ئىنتەرنىت بىلا وكرانەو
و بوونە مايەي گىرنگى پىدانىكى زۆرى خوئىنەران، لە ژىر ناوي "گۆزەي
شكاو" دا كۆكرانەو، بۇچى گۆزەي شكاو؟ مامۇستا ديوانى شىعەرەكەشى
ناوانە "سازى شكاو". لە ناخى ئەم چواندنانەدا خاكىبونىكى قول ھەشاردراو.
لە سەرەتادا پىويستە ئەو بىيىن. پاشان نازارى بىرىك كە خاوەنەكەي ناتاويت
بە تەواوتى دەرى بىرىت. ئايا دەكرىت ئەو ناوازەي بە سازىكى شكاو دەرۋەرنىت،
ئەو ھەستانە بە تەواوي دەرىپىت كە لە قولتىن گۆشەكانى دلەو ھەلدە قولتىن؟
ئەوانەي لەمە تىدەگەن تەنھا ئەو فاتىحانەي دلن كە لەو گۆشە قولانەدا لە
گەشت و گەراندان.

"گۆزەي شكاو" چواندىكى زۆر گىرنگە، سىمبولىكە پىويستە لەسەرى بوستىنەو
و لىي رابىتىن... نامازىيە بۇ ناوئىكى ھىيات كە تەنھا بە چۆپراونىكى
دەگات. لە پراونىكى پىويستە تەنھا چۆرە ناوئىكى كەمە. بەلام لە راستىدا ئەمە
نىشانەيەكە بۇ ئەم كەسانەي دىيانەوت رى بىلۈزىنەو و بە ھەقىقەت بەگەن. جا كاتىك
لەم پراونگىيەو تەماشاشا دەكەيت، لە پشت ئەم سىمبولەو كە نوسەر بە لەخۇبوردىي و
خاكىبونەو پازاندوويەتەو، پىويستى و ئاتاجىي خوئىنەر بەدەر دەكەوت.

ئەوانەى ئەھلى دۆن چاك دەزانن كە ئەو ھەلەكشان و داكشانانەى لە قولتەرن گۆشەكانى دلەو ھەلدەقولەن، تەنھا دەتوانرەت لە شىۋازى ھىنا ياخود ناماژىھە كدا كە گىيانى گونگرەكەى دەھەژنىتت دەربەررەن. ئەو تەنم خەمە موقەددەسە لەسەر زارى مەولانا دا دەبىتتە نەيەكى ناخسوتا و ئەوئش لە پەيەو ھەسەرەت بە پۇحى بوونەو ھەراندا دەكات. ھەسەرەت كە لە بنەرەتدا نارەزوى وىسالە. شەنەى دلە و تامەرزوى گەرانەو بۆ "نەشتىمانى راستەقەنە" دەردەپەرت. ئەم ژانە ھەرگىز ھەريادى جوداى نەيە. سوارچاكانى پۇح، ئەوانەى ساتى دل شكان دەلەن "دەردەكەم بۆم بووتە دەرمان"، ھەرگىز سكالاً لە ھالى خۇيان ناكەن. چونكە ئەم نالە موقەددەسە، ئاسوودەيە لەنئو خەمدا و نازارە لەنئو دلنەيەيدا.

"گۆزه‌ی شكاو" سەيمبولىكى نوپى ئەو ھەستانەيە كە بەتەواوى لە زارەو بەليان بۆ ناگىرەت و ناوترەن. ئەم كەتتە سايەى غورىەت بەلى بەسەردا كەشەو. خۆى لە خۇيدا قۇناغىكى نوپى بەخشيوتە ئەو رۆژە پەر ھەسەرەتەى لەگەل تەكچوونى بارى تەندروستى مامۇستادا دەستيان پەكرەو. كاتەك ئەم كەتتە دەخوئەننەو بەردەوام خۇتان لە نئو ئەو خەمەدا دەبەننەو و ناختان دەھەژت... ەك خوتنەرەك، "گۆزه‌ی شكاو" ھەندەك جار دەتبات بەرەو لای خورەى خەمگىنى رويارى قۇلگا، گاهەك دەتباتە چىاي نەرەك و گوتت لە دەنگدانەو ھەوارى "دەواكەم!" ى بەدەيەوزەمان دەبەت ئەو كاتەى پەي ھەلدەكەوتت و خەرىكە بەكەوتت، گاهەكى دەش دەتباتە چىاي نارارات و ئەو پەستەيە تەيدا دەنگ دەداتەو كە سەعەدى مندال لە خەونەدا لە بەرامبەر سامى شەقبوونى چىاكەو بە داىكى دەلەت "دايە مەترسە! ئەمە ھەرمانى جەنابى ھەقە، ئەو مەيھەبان و دانايە". لە لايەكى دىكەشەو ئەم كەتتە لە باخچەى تەسەوفدا گول دەچنەت و ھەمووانىش بەرەو ئەو جوانە بانگ دەكات كە جوانى بە گولانى ئەو باخچەيە داو.

"گۆزى شكاو" به خراپه باسى هيچ بيرىك ناكات، گيرۆدهى بابته ساده كانى رۆژ نايىت. بەلكو كۆمهلىك وتار و گىفتوگۆيه له ساباتي نهو سهرچاوانه دا كه كرۆكى ئايىن پىك دههينن، له پيش هه موشيانه وه قورئان و سوننه تى پيرۆزى پىغه مبهرى خوا (صَلَّى اللهُ تَمَالٍ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). بابته كانيش به جۆرىك باسكراون كه هه مووان بتوانن به گوێرهى ئاست و ئاسۆى بيرىان سوودى لى بيبىن.

ئهم كىتبه كه به شىكه له زنجيرههه كىتبه به ناوى "گۆزى شكاو"، بۆشاييه كى گه وهى فيكرى له نه مرۆى جيهانى ئىسلاميدا پرده كاته وه، رۆلى رپه رىك ده بىنىت بۆ نهو باوه ردارانهى ده يانه وىت به گىانى ئوممه تىكى مه زن و ميژويه كى پر شانازىيه وه له جيهانى نوێى نه مرۆ تىبگه ن و دروست ههنگاو هه لگرن.

"گۆزى شكاو" نمونهى بيرى ميانر وه. به ده رپىنىكى پروتتر نمونهى به رجه سته بووى "رپنگه راسته كه" مان ده خاته پيش چاو. پانگمان ده كات بۆ نه وهى له سه ر تا پى چاو به خۆدا بخشپىنه وه و مو حاسه بهى نه فسما ن بكه ين. له لايه ك به موژده كانى هه وىنى تاسه مه ندى خزمه ت له گىانماندا ده نيته وه و له لايه كى ديكه وه بيرمان ده خاته وه و دلما ن راده چله كىنىت كه داد گاي ئىلاهى لپرسىنه وه له گه ل يه ك به يه كى مرۆفه كاندا ده كات. نهو مردن و زىندوو بوونه وانهى له نىوان ترس و ئومىددا به سه رمان دىت، زياتر له په روه رد گارمان نريك ده كاته وه؛ ئه مانه ده بنه هۆى نه وهى ئىمه په نابيه نه بهر شه فه قه ت و ميهره بانى و كۆمه كى نهو. نهو ئاسوده ييهى كه له په نابردنه بهر نه وه وه ده ست ده كه وىت له نىو دپره كانى ئهم كىتبه وه ده رژىت به سه ر دلّه برىنداره كانماندا و به رهو ئاسۆ نويه كان ده مانبات.

ژيانی پهرستشان

نەيتى بەندايەتى

لە رووکردنە جەنابى حق و پەرستش و دوعاکردندا نەيتىيەك ھەيە بە ناوى نەيتى بەندايەتى (سر العبودية). واتە دەكرت بەندە لەو واتايانەى لە پەرستشەكاندا ھەيە تىنەگات، بەلام تەنھا لەبەر خاترى ئەوئى كە خواوند فەرمانى پىكردوو ھەلدەستىت بە ئەنجامدانىان و بەم شىوئىيەش نىشانى دەدات كە بەندەيەكى گوپرايەل و نامادەى فەرمانە. لە رپتى ئەم بەندايەتییەشيەو ە دل و رۇح و ھەست و سىرپرى تىراو دەيت و رەزامەندىي خوا بەدەستدەھيتت. گەر مرؤف بىرىش بىكاتەو دەتوانيت ببىنت لە رپتى بەندايەتییەكردنەو كۆمەلئك ھىكەت و سوودى دىكەش بىجگە لەمانە و دەست خۇى و مرؤفايەتى و بگرە جىھانىش دەخات.

بۇ نمونە، ژىرى باش دەتوانيت دەرك بەو بىكات كە زەكات پردىكى ئىسلامىيە بۇ بەيەكگەياندىنى دەولەمەندان و ھەزاران و پتەوکردنى پەيوەندىي ئىتوانىان و رىنگرتن لە دووبەرەكى و لىكترازانى كۆمەلایەتى. ياخود ئەوئى ھەج وەك گەشتىك و دەرفەتىك بۇ پاكبونەو، نارامى دەدات بە مرؤف و سەرلەنوئى تاك بە تايىبەتمەندىيەكانى كەسىتىي خۇى ناشنا دەكاتەو. لە ھەمان كاتىشدا ھەج وەك كۆنگرەيەكى سالانەى جىھانى ئىسلامىيە. ياخود دەتوانيت ئەو بەبىنت

که پۇژوو نەفس فيرى گويپرايهلى دهکات و خوپاريزيشه بۇ جهسته و مايهى تەندروستيههتي .

بەلام باوهردار هرگيز نايەت پەرستشەکانى بەم سوود و قازانجانەوه بيهستيهتەوه، چونکه ئەوه دەزانيتت که بنەماي پەرستشەکانى "التعبديه - تەعەبوديههت" ، واتە ئەو بىي پەچارکردنى ئەوهى حیکمەت و سوودەکانى ئەم کاره چيهه، جا تيبگات لييان ياخود نا، بەو شيويهى فەرمانى پينکراوه و بوى پۇشن کراوتەوه بەجيباندههينيت و باوهرپيشى وەها دەبيتت که هيشتا زۇر حیکمەتى تر لەو کارەدا پەنەهانە که عەقلى کوتاي ئەم پينى نەگەشتووه . گەرچى بۇ هەندى بەشى تايههتى نيو نويزيش، هەروەک زەکات و پۇژوو و حج، کۆمەلئک حیکمەت بە بيردا دین، وەک تايههت بوونى نويزەکان بە کاتيکى دياريرکراو و جياوازىي ژمارهى رەکاتى نويزەکان و جوولە جياوازهکانى وەک رکوع و سجود و هەستانەوه، بەلام باوهردار پيش ليکۆلئينهوه لە هەر حیکمەتک ئەمانە ئەنجام دەدات چونکه پەروەردگارمان بەم شيويه فەرمانى پينکردووين، لە واژەوانى فيقهدا بەم جۆره تينگەشتنە لە پەرستش دەوترت "تەعەبوديههت" .

ديونكى ترى بابەتە تەعەبوديههکان ئەويهه که: لە نيوان ئەو کارهى نيوه ئەنجامى دەدن و ئەو شانەى پاش ئەنجامدانى کارەکه لەلایەن جەنابى حەقەوه پيتان دەبەخشرت، ناتوانرت پەيوەنديههكى وەک پەيوەندى نيوان هۆکار و دەرهنجام "تەناسوبى عيليهت" بدۆزرتەوه، بۇ نموونه نويزتک دەخوئيت هينده دەسکەوتى دونيايى و قيامەتى، قەلبى و پۇحى، عەقلى و حيسى بەدەست دەخهيت که خوشت سەرسام دەبيت و دەلئيت "ئەمە چۆن پروويدا؟" . ليرەدا خالئىكى ناسک هەيه، تەعەبوديههت تەنها بۇ تەعەبوديههت کار دەکات. واتە هەميشه کار لەسەر ئەوه دەکات که ئەو هەستى پەرستش کردنە پەرەپييدات که تەنها لەبەر خاترى خودايه .

گەر بیر له موعجیزه‌کانی پیغه‌مبهری سه‌روه‌مان بکه‌نه‌وه، بۆ نمونه‌ی چۆن به به‌رزکردنه‌وه‌ی تهنه‌ها په‌نجه‌یه‌ک له زه‌وییه‌وه مانگ دوو له‌ت ده‌کات، چۆن به ناماژه‌ی په‌نجه‌ دره‌خت بۆ لای خۆی ده‌هینیت، یاخود چۆن به هینانی ده‌ستی به‌سه‌ر خواردنیکدا به‌ره‌که‌ت ده‌که‌وتته‌ئو خوارده‌ن و له کاتیکدا تهنه‌ها به‌شی ده‌کس ده‌کات که‌چی جهوت سه‌د که‌س تیز ده‌کات!... له ته‌واوی ئەمانه‌دا به هۆی نه‌بوونی لیکدانه‌وه‌یه‌کی ژیرمه‌ندانه به گوپه‌ری بنه‌مای هۆکار و ده‌ره‌نجام، ده‌گه‌ینه‌ئو ئەنجامه‌ی که‌ خواوه‌ند لوتفیک‌ی تایبه‌تی له‌گه‌ڵ پیغه‌مبهری نازیزدا نواندوه. هه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ش مرۆف که‌ ته‌ماشای په‌رسته‌شکه‌کانی ده‌کات و به‌راوردی ده‌کات له‌گه‌ڵ ده‌ره‌نجامه‌کانیاندا له‌مه‌ تیده‌گات و هه‌ر جارنیکیش ده‌رخشانه‌وه‌ی نیعمه‌ت و لوتفه‌کانی خودا له‌سه‌ر خووپه‌وشت و په‌فتاره‌کانی و ژبانی قه‌لبی و رۆحی ببینیت، هه‌ستی ته‌عه‌بودیه‌ت زیاتر ده‌بیت.

له‌ روانگه‌یه‌کی تریشه‌وه ته‌عه‌بودیه‌ت به‌ هۆی ئەوه‌ی ئەو هه‌سته‌ لای مرۆف دروست ده‌کات که‌ چاوه‌ڕێی هیچ شتیک نه‌بیت و، له‌ پشت په‌رده‌ی به‌ندایه‌تییه‌وه‌ کاره‌کانی به‌ فه‌رمانی خواوه‌ بیه‌ستیه‌وه و به‌وه‌په‌ری پاک‌ی و دلسۆزی رۆو له‌ خوا بکات، خاوه‌نی گرنگییه‌کی مه‌زنه. به‌لێ، ته‌عه‌بودیه‌ت هه‌ستی تهنه‌ها بۆ ئەو ژبان و تهنه‌ها به‌ شوێن ره‌زامه‌ندی و خۆشنوودی ئەوه‌وه بوونمان لا دروست ده‌کات. ئەمه‌ش نه‌ک تهنه‌ها له‌ په‌رسته‌ش فه‌رزه‌کاندا به‌لکو ئەوه‌ ده‌رواته‌ ناو هه‌موو ئەو کایانه‌وه‌ که‌ له‌ ژبانی که‌سی و خێزانی و کۆمه‌لایه‌تی تاکدا بوونیان هه‌یه. مرۆف ده‌توانیت له‌ کاروبار و مامه‌له‌ی ساده‌ی ژبانی‌شیدا نیه‌تی ئەنجامدانی تهنه‌ها له‌به‌ر ئەوه‌ بیت که‌ فه‌رمانی پیکراوه. گه‌رچی له‌ کاروباری ساده‌ و مامه‌له‌ی رۆژانه‌دا زۆرتر تایبه‌تمه‌ندی ئەو کارانه‌ له‌ به‌رچاو ده‌گیریت که‌ له‌گه‌ڵ عه‌قل و ژیری و داوه‌ریدا ده‌گونجین، به‌لام مرۆف ته‌نانه‌ت

لهوانه شدا دهتوانیت "فرمان پیکراوی کاره کان" به بنه ما بگریت. وه بنده نه گهر پهرستشه کانی و کاره ناساییه کانی ژیانی رۆژانه ی به ستوه به تییینی تهعه بودییه ته وه نهوا خۆی رادههیتت له سهر رۆحی به ندهایه تیهه کی دلسۆزانه و بیج خهوش و خال. دهتوانن نه مه بهه ستنه وه بهو وته یه ی مامۆستا به دیعورزه مانه وه که دهلیت: گهر مرۆف هه ندیک له کاره ناساییه کانی بۆ ره زامه ندیی خوا نه نجام بدات و به نیه تیکی دروستیانه وه بهه ستته وه، بۆ نمونه به نیه تی په پروه ی کردن له سوننه تی پیغه مبهری سهروه، وهك نهو بخوات و هه ستیت و دانیشیت و له تهواوی هه لسوکه وتیدا ههول بدات بهجته وه سه ره نهو، نهوا عاده ته کانیشی بۆ دهبن به عیبادت (کاره ناساییه کانیشی بۆ دهبن به پهرستش).^۱

دروشمی بنه مای تهعه بودییه ت نهویه که خوای گه وره خاوه نی راسته قینه ی شته کانه و هه ره نه وه که مافی دهستپهردان و ناراسته کردنیانی هه یه. مرۆفه کانیش به نده ی نهو و مولکی نهون، خاوهن مولک هه ره چۆن ئاره زوی لیبت مولکه که ی به کاردههیتت، بۆیه نهو له دیاریکردنی رهفتار و هه لسوکه وته کانی نیه دا فرمانپهروای رهها (حاکمی موته لهق)ه، له گه ل نه مه دا خاوه نه د واتایه کی خیلافه ت (جینشین ی له نیو شته ناساییه کانی ژیاندا) به مرۆف به خشیوه، مافی دهستپهردانی له شته کاندایه پنده وه که نه مه ش خاوه نه دارتییه کی جوزنییه. مرۆفه کان دهیت له گۆشه نیگای تهعه بودییه ته وه ته سلیم و شوینکه وته ی "حاکمی موته لهق" و "موته سه ریفی موته لهق" بن. له ولشه وه دهیت له کاره ناساییه کان (عادیات) و مامه له کردن له گه ل شته دونیاییه کاندایه (أشیاء)، نهو مافه هه نده کی (جوزنی) و زیاده (اضافی)یه ی پیاندراره به کارهیتن، به لام له کاتی به کارهیتنای نه م مافه شدا بزانه که خاوهن مولکی راسته قینه "الله" یه.

۱. به دیعورزه مان سه عید نووری، به سه کانه، به سه کی یازده.

خوای گەورە كۆمەلئىك ياساى لە گەردووندا داناوہ كە دەتوانىن بە "عاداتى سويحانىيە" ناويان بىبەين، وەك ياساكانى ھەلەكشان و داكشان، ياساى لىكخشان و ياساى كىشكردن. بۇ نموونە دار و دەون تا خاكىكى لەبار بۇ گەشەكردىيان ھەيىت و تىشكى خۇر بەريان بىكەوئىت و ناويان ھەيىت گەشە دەكەن و بەرھەم دەدەن. گەشەكردنى رۈوہكەكانىش بە ھۆى ناوہ و ميوە گرتن و بەرھەم بەخشىنيان دووبارە ياسايەكى خوييە. لە بنەرەتدا دروستكەرى ئەو دەرەنجامەى لە ئاودانەو دەيىنرئىت خوييە، بەلام ئاوى وەك ھۆكارئىك بۇ ئەو كارە دروست كردووە. ئىمەش بە شارەزابونمان لەو كارەدا و بە گورئەى مەرچەكانى سەردەم و زانست و تەكنەلوژيا و پىشكەوتنمان شىوازى جياوازى ئاودان پەرە پىدەدەين. ئىمە دىين لىككۆلىنەو دەكەين بۇ دۆزىنەوہى ئەو رىكارانەى ناشتن و پەرەپىدانى تۆو كە باشترين بەرھەممان پىدەدەن.

بەلام ھەر لە كاتى ناشتنى تۆوہكەو دەيىت بلىين "ئەو كارەى من ئەنجامى ئەدەم تەنھا گرتنەبەرى ھۆكارە بۇ گەشتن بە وىستى خوا، ئەوہ خويە كە بەرھەم دەبەخشىت، ئەگەر ئەم تۆوانە چەكەرە و گەشەيان كرد و گەورە بوون، ئەوہ خوا ئەو كارانەى كردووە، ئەگەر بەرھەم يەك بە دوو، يەك بە دە بىبەخشىت ھەر كارى خويەتى و خۆى ئەنجامى داوہ. بەلام ھۆكارەكانى كردووە بە پەرە بۇ عىززەت و مەزنىيەكەى" ئىمە پابەندى ئەو بنەمايەين كە دەئىت عەظەمەت (مەزنى) وا دەخوازئىت كە ھۆكارەكان پەردەدارى دەستى قودرەت (توانا)ى خوا بن لە بەر چاوى عەقۇدا. تەوحىد و جەلالىش وا دەخوازن كە ھۆكارەكان دەستبىكىشەوہ لە كارىگەرىي راستەقىنە. بەلىچ گەر تەنانەت بابەتئىكى لەم شىوہەشمان بە تەعەبودىيەتەو گرى دايەوہ و بەو شىوہە بەندايەتىمان ئەنجامدا، ھەرەھا پابەندبوونمان بە ھۆكارەكانەوہ ھەر لەبەر ئەوہ بوو كە خواوہند گەرچى

به شيويه كى (اضافى) ش بوويت مافى به كارهينانيانى پيداوين و بونه وهرانى بو
 رام كردووين، نه مەشمان تەنها لەبەر فرمان پيكراريمان له لايەن ئەومووە ئەنجامدا،
 ئەوا هەستى بەندايەتیی راستەقینە بە دەست دەخەين.

بى چاوه‌پروانى بوون له پەرستشەكاندا

بەلێ، كە باوەردار لە نەيتنى بەندايەتیی و پەرستش گەيشت نيتەر هەموو
 كارەكانى بە خۆشنوودى خواوە دەبەستيتەوه و هەول دەدات تەنها لەو دەرگايە
 بەدات كە بە رۆوى پەزەمەندىيى خوادا دەكرتتەوه، دەيووت تەنها بەو دالانەدا
 تىپەريت كە خوا پىي خۆشە. ئەگەر جەنابى حەق هيزى خۆى بە رۆحى
 بيه‌خيت و لە هەمان كاتدا بەرزى بكاتەوه بو ناستى ژيانى قەلبى، ئەو وەك
 لوتفینكى جياوازى حەزرەتى رەحمان و رەحيم لىي دەروانيت. گەر دەرەنجاميىكى
 وەهاى دەستكەوت يان نا، ئەو مەبەستى بو ئافرئەرى مەزن يەكلا دەكاتەوه و
 لەسەر بەندايەتیی سوور دەييت. تەنانەت لە بەرامبەر هەندىك لە شتە دەرەساکاندا،
 بە رەفتارىكى خالىسانەوه وەك مەردانى خوا دەروانيت و دەلييت "نەمە شايەنى
 من نييه نيلاهى، ئەم لوتف و چاكەبەت هۆكارى چييه! من داواى مەزنترين و
 بەنرخترين شتم لىكردبوويت. من داواى تۆم كردبوو خوايا، تۆ ببە بە هى من.
 نيتەر گەر هيچى تريشم نەييت گرنگ نييه. چونكە تەنها ئەو كاتە هەموو
 شتيكەم دەست دەكەوت و لە هەژارى رزگارم دەييت كە تۆ بو من بيت." بەلێ،
 ئەو كەسە نەمە دەلييت و لەو پەرى هەستى بەندايەتيدا دەرى.

لەم رى سەختەى ژياندا تەنها كەسە بى چاوه‌پروانىيەكان لە رى جىنامين،
 ئەوانى تر هەردەم ئەگەرى بى هەلخلىسكانيان هەيه. دلێ مرؤفى بيچاوه‌پروانى

ھەردەم بەم وشانەۋە لى دەدات "پەرۋەردگار، تۆ نىعمەتە نەپراۋەكانى خۆتت بىن بەرامبەر بە من بەخشىۋە، خۇ من ھەرچى پاداشت ھەيە پىشەكى ۋەرمگرتۋە. بەخشىشى ژىانت پىمداۋە و شەرەفمەندت كىردووم بەۋەي ۋەك مەرۋف دروستت كىردووم. بە نورى نىسلامەتى دەرۋونمت رىۋناك كىردۋەتەۋە و دەرۋەتى ناشنابوونت بە دالانەكانى مەعرفەت و مەحبەبەت بىن بەخشىۋوم. ھۆكارەكانت بۇ ۋەراھەم كىردووم تا خىزمەت بە ناين و گەل و نىشتمانەكەم بىكەم. من ھەموو ئەم پاداشتانەم پىشەكى لاي تۆ ۋەرگرتۋە و تۆش لە بەرامبەر ئەم ھەموو بەخششەدا راتسپاردووم بە نەنجامدانى خىزمەتگوزارىيەكى پىرچىژ و ناسان و ساناي ۋەك بەندايەتى و پەرىستش. جا ئەۋەي ئىستا لەسەر منە برىتىيە لەۋەي ئەو چاكانەي پىت بەخشىۋوم بۇ بەدەستەينانى رەزامەندى و خۇشنوودى تۆ بەكاربەينمەنەۋە و تا ھىژم تىدايە بەندەي تۆبىم پاشان پەنا بەرمە بەر رەحمەت و كەرەمى تۆ."

بەلى، لەبەر ئەم راسىيائەيە كە دۆستانى خوا زۆر جار لە دوەكانياندا بەم جۆرە پاراۋنەتەۋە "پەرۋەردگار، لە كاتىكدا ئىمە پىۋىستمان بە بوون، ياخود بە ھەر شتىكى دى نەبوو، تۆ بوون و ھەموو ئەو شتانەش كە پىۋىستمان نەبوو ۋەك نىعمەت پىت بەخشىن. ئىستاكەش ئەۋەتا پىۋىستمان بە بەندايەتتەيەكى خالىسانە (دلسۆزانە و بىن گەرد) ھەيە. ناتاجى لوتف و سۆزى تۆبىن، ھەرگىزىش نەماندەتۋانى بىر لە بوون بىكەينەۋە، بۇ نمونە مەرۋفمان ھەرگىز بە خەيالدا نەدە گوزەرا، نەدەكرا بگوزەرىت. ئەمانە شتانىك نەبوون پىۋىست بن بۇمان. بەلام تۆ بە كەرەمى خۆت پىتتەخشىن. دەي لەمە بەدۋا بۇ ئەۋەي لەسەر بىن بتۋانىن بوەستىن زۇرمان پىۋىست بە تۆيە، بۇ ئەۋەي سەرسەم نەدەين و نەكەوين زۇرمان پىۋىست بە تۆيە، بۇ ئەۋەي لە سەر شارپى بەھەشت بىمىنەنەۋە زۇرمان پىۋىست

به تۆيه، بۇ ئەۋەي پىمان له تەلەي لاوازييه كانمان نه گيرت و بتوانين بهرو
 رهامه نديت ههنگاو ههلبگرين زورمان پيويست به تۆيه، ئەي ئەو پهروهرد گارهي
 لوتفي ئەو شتانهت له گهڻ كردين كه پيويستمان نه بوو، داواي ئەو شتانهش كه
 پيويستمانه له تۆ ده كهين."

بەلجى ناسيني جهنايى حەق لهو ناسته دا كه پيويسته بيناسين زور گرنگه.
 پروانينمان لهو ناسته ي ئەو بو مان دەر وائيت و پرووتيكردنمان بهو شيويه ي ئەو
 پرووى له نيمه كر دووه زور گرنگه. چ بليمان نيدى، ئەمەش هەر له دەرگانه ي
 ئەو داوا ده كه م و ده ليم "پهروهرد گارا! خوتمان پيخ بناسينه و مەعرفه تەت بخه
 نيو دەر وونمان و به خو شه ويستيت پو حە كانمان تير بكه. پي مەده هەر گيز
 قيبه له نوماي دل مان توشى هه له بيت، وه هيتي نيراده مان پي به خشه تا به سەر
 شه يتان و نه فسي ئە ماره ماندا زال بين."

شیرک و پیا له پەرستشدا

زانايان فرموويانه پەرستش کردنى كه سيك به قولى و تيرامان له تەنهاييدا
 و ئەنجامداني هه مان پەرستش به شيويه كي سه پيبي و ساده له كاتي بووني
 كه ساني ديكه دا پيايه، وه پەرستش كردن بي گرنگي پيدان و تيرامان له
 تەنهاييدا و پازاندنوه و قول نيشانداني له بهردهم خه لكيدا، شيركه (هاوڤل)
 دانانه بو خوا). ده بيت تە ماشاي نيوان خو ت و خوا بكه يت. هەر كه تير و انيني
 مرو فە كانت به بيردا هينا ئەوه كارە كه ت له كه دار كر دووه. نيمه ده بيت ناستي
 به نديا به تيمان به گو رهي بالاي خو مان نيشان به دين و خو مان نه خه ينه نيو نمايش
 و چاولينگه ريه وه.

له پهنا نه مه‌دا بیرکردنه‌وه‌یه‌کی له‌و شیوه‌یه‌ش هه‌له‌یه که بوترتت "هر که سیک به‌گۆزهی تیگه‌شتن و ناستی معریفه‌تی په‌رستش نه‌نجام ده‌دات، ناستی معریفه‌تی منیش هر نه‌وه‌نده‌یه که په‌رستشه‌کان بێ هیچ گرنگی پیدانیک بیت و پر له‌خه‌وش و خال نه‌نجام بدهم." به‌لێ، بیرکردنه‌وه‌ی له‌م شیوه‌یه‌ مرۆف به‌ره‌و ساده‌گرتنی بابه‌ته‌جدیدییه‌کان ده‌بات. پێویسته‌ پێز له‌ دلمان بگرین، پێویسته‌ به‌گیانیکی پر له‌هه‌ستی به‌ندایه‌تییه‌وه‌ مافی ئیراده‌مان بدهین.

ماندویتی

ئیمه‌ له‌ ژیانی به‌ندایه‌تیماندا زۆر ماندوو دیارین، هه‌موو ده‌لیت سه‌ربازی ماندووین. وه‌ک بلیی له‌ په‌رستش ماندوو بووین، بیزاری به‌دی ده‌کرتت. ئیمه‌ زۆر عه‌وامانه‌ بۆ موسلمانیتی ده‌روانین، له‌ دلماندا زۆر ساده‌ و سنووردارمان کردووته‌وه‌. به‌ درژایی په‌مه‌زان له‌ شاشه‌کانه‌وه‌ قسه‌کرا و باسی ناین کرا، به‌لام هیچ کام هینده‌ی گوته‌کانی ژنیکی په‌شپه‌ستی تازه‌ موسلمان بوو واتادار نه‌بوون. نه‌وه‌ چ هه‌ستیکی جوان و چ تیگه‌شتنیکی ته‌واو بوو بۆ شته‌کان...

ئیمه‌ زه‌بوونی ده‌ستی ئولفه‌ت بووین، به‌هاکان له‌ چاوماندا په‌نگیان په‌ریوه‌، ته‌لخ بوون و ناتوانن له‌ ناخماندا خرۆشان به‌دی به‌پنن. ناتوانین وه‌ک چیژبردن له‌ خواردنی شیرینی په‌رستشه‌کان نه‌نجام بدهین. چیه‌یه‌ نهم مه‌کری نیلاهییه‌ نازانم؟ بۆ هه‌سته‌کان ناخرۆشین؟ بۆ هه‌یه‌جان نییه‌؟ نه‌گه‌ر چه‌ند که‌سیک له‌ نیو ریزی نوێژدا له‌ هۆش خۆ بچن نه‌و کات نه‌و تێرامان و قولبوونه‌وه‌ کارنیک له‌سه‌ر ده‌روونه‌کان نه‌نجام ده‌دات. به‌لام بۆ نه‌وه‌ ناییت؟ نازانم.

بی هیه‌جان و خروشان، گه‌شتن به قولایی مه‌حانه

گه‌رچی خړیندنی قورنانی پیروز و نه‌وراد و زیکره‌کان به شیویه‌کی سه‌زاره‌کی و بی هه‌ستانه نه‌وه نه‌ییت که لیمان داوا کراوه، به‌لام گه‌ر بدم شیویه‌ش نه‌نجامیان بدهین هیشتا کار له‌سهر هه‌ندیك له هه‌سته‌کانمان ده‌کهن و سوودمان پنده‌گه‌یه‌نن. نومیدمان وه‌هایه که نه‌و راده که‌مه‌ی هه‌ول‌دانش هه‌روه‌ک ده‌نکو‌له‌کانی باران بینه هوی چه‌که‌ره‌کردنی تو‌وه‌کانی ناخی زه‌وی. نه‌وه‌ی که له‌سهر مرؤفه‌کانیش پیوسته سوود وه‌رگرتنیکی پرماناتر و قولت‌ره. مرؤف بو نه‌وه‌ی که په‌نجه‌ره‌ی فراوانتری به‌رودا بکرت‌تموه ده‌ییت هه‌ندیك زیاتر فشار بو خوی به‌ییت. ده‌ییت هه‌ول بدات هه‌موو وشه و ده‌رپرینه‌کان به هه‌ست و ده‌رکیکی بالاوه له‌سهر قولاییه‌کانی دل‌ی بنه‌خشیت. تیگه‌شتنیکی به‌ده‌رک و هه‌ست یه‌ک ده‌کاته هه‌زار، به‌لام به‌بیانوی نه‌وه‌ی "ناتوانم به‌ده‌رک و هه‌سته‌وه بخوینتموه" وازه‌ینانیش هه‌له‌ ده‌ییت.

نه‌بوونی هه‌مان حالته‌ی به‌رزی رۆحی له هه‌موو کاتیکدا ره‌نگه له‌حالی قه‌بض (ده‌روونی ته‌نگ) هوه سه‌رچاوه بگرت. له‌راستیدا نهم حالته‌ش ده‌کرت به‌شیویه‌کی نه‌رتنی سوودی لی وه‌ریگیرت. چونکه‌حالی قه‌بض ریڼگای کرانه‌ویه به‌رووی بسط (ده‌روون گوشادی) دا، قه‌بض حه‌لقه‌ی سه‌ر ده‌رگای به‌سطه.

دوو وته‌ی حه‌سه‌نی به‌صری و نه‌وه‌ی هینایه‌ی یاده‌وه

حسه‌نی به‌صری ده‌فرموت "نه‌وه‌ی که زانستی له‌وانیتر زۆرت‌ره له‌سه‌ری پیوسته له‌کرداریشدا له‌وان له‌پیشتر ییت." نه‌و که‌سانه‌ی له‌ناستیکی بالا‌دا

خزمەتى گەل و نىشتىمان دەكەن دەبىت لە كەسانى ئاسايى زياتر نەوراد و نەزكار بخوئىن. دەتوانىن ھۆكارەكانى نەمەش لەم چەند خالەدا رىز بىكەين.

۱. ئەو كەسانەى بەرپرسيارىتى قورس لە نەستۆياندايە زۆرتەر پىوستىيان بە نزا و نەوراد و نەزكار ھەيە.

۲. ەك پىوستى ئىمانىكى پتەو، دەبىت ھەر كەس لە ئاستى خۆيدا پەرسىش و بەنداىەتتەكانىشى زۆرتەر بىت، واتە: ئاستى قوولى ئىمانى بەندە خۆى لە خۆيدا ئەو زياتر پال پتەو دەنەت بەرەو زىكرى زياتر.

۳. بە گۆزەى تەلىسى "افلا اكون عبدا شكورا" دەبىت بەندە بەردەوام دەستى بە پەرسىشەكانەو ەبىت تا نەو ەى بەندەيەكى سوپاسگوزارى لىدەردەچىت. چونكە ئەو كەسانەى بگەنە ئەو ئاستە لە بازنەى مەحرەمەكاندان، ئەوانەى بگەنە ئەو مەيدانە ەك ئەوانە لىيان ناروانرەت كە ھىشتا لە دالانەكاندا بەرپتەن.

وتەيەكى دىكەش كە دەدرتە پال ەسەنى بەصرى دەلەت "ئىمە زانستمان بۆ دونيا وىست، ئەو ئىمەى بەرەو دوارپۆژ كىشكرەد." رەنگە ئەم وتەيە پىش نەوئش وترا بىت بەلام دەدرتە پال ئەو، ەك بلىنى لەسەر زارى ئەو ناوبانگى پەيدا كەردووە. رەنگە گەر بلىين "شوتنكەوتووان لە زانست و پەرسىشدا لە ھاوہلان لە پىشتەر ديارن." راست بىت. چونكە ھاوہلان نوتنەرايەتى دىونكى دىكەى ئىمان و بەنداىەتى بوون. نەوئش بابەتى پاراستنى ئاين و بەرگرى لىنكرەن و گەياندننى ئەمانەتى پىسپىردراو بوو بە ساغ و سەلامەتى بۆ نەو ەى نوى، سازدانى زەمىنىكى گونجاو بوو بۆ زانست و پەرسىش. گەر ھاوہلان

۱. بخازى، تەجد ۶؛ صىح مسلم، صفات المنافقین ۷۹ - ۸۱

۲. ابن عبد البر جامع بيان العلم ۲۲/۲.

نه‌بوونایه. ناینیش نه‌ده‌بوو، بویه چهرخی ئەوان باشت‌ترین چهرخه و ئەوان تا دوتیا دوتیا په‌چاکه‌ی هەر که‌سێک که شوین ئەم په‌یامه ده‌که‌وتت به‌شدارن.

به‌لێ، سه‌رده‌می شوینکه‌وتوان، سه‌رده‌می لوتکه‌ی زانست و کار به زانست بوو. له فەرمروددا هاتوه که "یه‌که‌م شتێک که له زانست هه‌ل‌ده‌گیرت (خشوع)ه"^۱، نیت‌ش زانست خشوعی تیدا نه‌ماوه، وه به ونه‌بونی ئەویش وه‌ک بلیی هه‌م‌وو شتێک ته‌وا‌بووه. چه‌ند که‌سێک ناسیوه له ژیا‌ندا، بۆ نمونه یه‌کی‌کیان هینده به لیبرانه‌وه نوێژی ده‌کرد که چه‌ند که‌سێک پێیان ده‌گوتم "که به به‌رده‌م دوکانی ئەو که‌سه‌دا تیده‌په‌رم گه‌ر ته‌نها یه‌ک جاریش ته‌ماشای بکه‌م دوا‌ڕۆژم بیرده‌که‌وتته‌وه". به‌لێ، باوه‌ردار به تایبه‌تی باوه‌رداری خا‌هن زانست ده‌بیت خه‌لک له بینینیدا خوا‌یان بیرکه‌وتته‌وه.

په‌رستشی به‌نی‌غلا‌س و ده‌زکانی گوین‌گرتن

په‌نگه‌ مرۆف له په‌رستش و به‌ندایه‌تیدا، له ئە‌وراد و ئە‌زکار و نزا و پارانه‌وه‌یدا به ده‌ره‌نجامه‌گه‌لێک بگات، گه‌رچی به‌ده‌ر له په‌زنامه‌ندی خوا تیبینی دیکه‌شی تیکه‌ل به‌کاره‌کانی کردبیت. په‌نگه‌ ئە‌وانه‌ی خۆ به‌ جنۆکه‌کانه‌وه سه‌رقال ده‌که‌ن و ئە‌وانه‌ی نوشته‌ ده‌نوسن به‌ هه‌ندێک ده‌ره‌نجامی نا‌ناسایی بگه‌ن، له پێی هه‌ندێک کاره‌وه که له‌و پێیه‌دا نه‌نجامی ده‌ده‌ن په‌نگه‌ هه‌ندێک که‌شف (دۆزینه‌وه) له دوتیا‌ی میتافیزیکدا به‌ده‌ست به‌ینن. ده‌کریت به‌ بینینی ئە‌و ده‌ره‌نجامانه به عه‌قلدا گوزه‌ر بکات که ئە‌مانه هێزبان به‌سه‌ر پۆ‌خدا ده‌شکیت و له جیهانی پۆ‌خدا له به‌رزبونه‌وه‌دان و به‌ره‌و ناسۆی ژیا‌نی خولگه‌ی له‌تیه‌فی ره‌ببانی

۱. الترمذی، العلم ۵؛ سنن الباری ۱/۵۹.

دەرۆن و له ناستی نههینییه‌کاندا دین و ده‌چن. جا که سو فییه مه‌سیحیه‌کان و پراهیبه بوودییه‌کانیش هه‌ندیك شتی ده‌راسا له هه‌گبه‌یاندا بیته، براهمانیسته‌کان و نه‌وانه‌ی خۆیان به ته‌واوی به کۆزمۆسه‌وه به‌ستۆته‌وه بتوانن ده‌ستیان به‌و ده‌راسایانه بگات و ئیمه‌ش له‌و پڕییه‌وه به هه‌ندیك شت بگه‌ین، ئیدی جیاوازی نێوان ئیمه و نه‌وان چییه؟

جیاوازییه‌کی زۆر گه‌وره له نێوان نهم دوو شته‌دا هه‌یه، قورنانیش نامازه به‌م جیاوازییه ده‌کات، کاتیک وه‌حی بۆ ئیمه دیت، یاخود کاتیک فریشته‌کان له نێو خۆیاندا قسه ده‌که‌ن و نه‌وه‌ی که له خۆی گه‌وره‌وه ده‌بیستن بۆ یه‌کدی ده‌لێنه‌وه، شه‌یتانه‌کان "استراق‌السمع" واته "دزی گونگرتن" نه‌نجام ده‌ده‌ن، واته به دزیه‌وه گوێ هه‌لده‌خه‌ن که بزانه‌ن چ باسه. جا له کاتیکدا شه‌یتان و هاوکاره‌کانی دزی گونگرتن نه‌نجام ده‌ده‌ن، به‌شیک له قسه‌کان ده‌دزن و نه‌وه‌ی دیکه‌ی به وته‌ی بچ بنه‌ما خۆیان پری ده‌که‌نه‌وه، پاشان نهم هه‌واله‌ نیو پاست و نیو پوچه‌له به شیوه‌ی "هواجس - وه‌سه‌سه‌ی شه‌یتانی" ده‌گوێزنه‌وه بۆ دۆسته ئینسییه‌کانیان. فریشته‌کان به شیوه‌یه‌کی پاسته‌وخۆ له لایه‌ن خواوه هه‌والیان پێده‌دریت، مافی پڕوای خۆیان به‌کاری ده‌هێنن و نه‌وه‌ی وشه‌ی نههینییه‌ی وه‌ک نیعمه‌تیک پێیاندراره ده‌خه‌نه کار و نه‌وه‌ی ده‌رگایه ده‌که‌نه‌وه و لێیه‌وه به‌ره‌و په‌زنامه‌ندی نیلاهی هه‌نگاو ده‌نێن. پاشان نهم شتانه دووباره له پڕی نێرده‌ی پاستگۆوه وه‌ک وه‌حی یاخود وه‌ک ئیلهام به‌ مرۆفه‌کان ده‌گه‌یه‌نریت. وه‌ک بلیت له هه‌ردوو باره‌که‌دا له یه‌ک ده‌رگاوه چوونه‌ ژووره ده‌ییت، به‌لام چوون له‌یه‌کیاندا نامانچ په‌زنامه‌ندی خوایه و له بازنه‌ی مۆله‌تی خواوه‌نی پاسته‌قینه‌دایه، نه‌وه په‌سه‌ند کراوه و نه‌وه‌ی دیکه‌شیان لۆمه‌کراوه و ناپه‌سه‌نده.

به‌لێ باوه‌ردارێکی سه‌رپاست که له هه‌ولێ ده‌ستگرتن به‌سه‌ر توانا‌کانی پۆح

و گهشتن به پلدى ژيانى دل و رۇحدايه، بۇ نمونە دەپويىت به سەير و سلوكى رۇحانى پلەكان بېرىت، جا وتم باوردارى سەرراست، چونكه مەبەستم ئەوانەيه كه چاوپرېنى ھېچ دەرەنجامىكى لابلانين له پەرستشياندا، بەلنى ئەم باوردارە رەزامەندى خوا دەكاتە نامانج و لەم رېيەدا دەست به رۇشتن دەكات. ھەر بەو گيانەوہ و بەھۆى ئەوہى ئەو رازىيە له دەرگايەكى نھىنى دەدات. جا ليرەدا كەس رېنى پىناگرېت و دەست وەرناداتە كارىەوہ، چون دوور بووہ له (دزى گونگرتن)، ئەرواحى طەيبەش (رۇحە پاكەكان) پىشى پىناگرن و شەھابى بەسەردا نابارىتن و توشى دەردىسەرى ناكەن. چونكه ئەو تەنھا له ھەولنى ئەوہدايه دەرگايەك بەكاتەوہ كه رۇشتنە ناوہو پىيدا رېيەدراوہ. ئەو ھەولدەدات به ھۆكارىك ئەو دەرگا نھىيە بەكاتەوہ كه ھەر له شىوازى بەكارھىنانى ئەو كليلە ياخود وشە نھىيەيه كه بۇ كرددنەوہى ھەر دەرگا ياخود جانتا ياخود گەنجىنەيەك بەكاردەھىترېت. ھەرچى ئەوانى ديكەشە كارەكەيان رېك وەك "استراق السمع - دزى گونگرتن" ەكەى شەيتانەكانن و ھەر بەو دزانە دەچن كه بانقەكان دەپرن و پارەى خەلكى دەدزن. جا چون كارىكى ناياسايى نەنجام دەدەن ھەر ساتىك ئەگەرى ئەوہ ھەيە شەھابباران بگرېن و دەستبەسەر بېن و بگرېن. چونكه ئەو رېنگەيەى پىيدا دەرۋن ناياسايە و ھەر له بنەمادا مۆلەتى رۇشتنى لەو شىوہەشيان نيە.

جا بۇ ئەوانەى رەزامەندىى خواىى نامانجى سەفەريان نيە و لەو رېيەدا بەو جۆرەى مۆلەت دراوہ و بەو جۆرەى پىويستە برۋن رېناكەن، له كاتىكدا نيازى بەدەستھىنانى ھىزى رۇحىيان ھەيە كەچى له رېى جىدەمىتن و بگرە له رۇحىشان دەبن. نمونەگەلى تال و پەر عىبەرەت لەم بوارەدا ھەيە. ئەمانە بۇ نىشاندانى ھىزى پەيوەست بە مېتافىزىك خۇ لە قەرەى ئەزمونە رۇحىيەكان دەدەن. بەلام چون خالى دەستپىك و رېى سەفەر و نامانجى گەشتىيان يەك

نايەتمەۋە لە گەڭ مۆلەت و پەزىمەندىيى جەنابى الله (جَلَّ جَلَالُهُ) دا، بۆيە بە تىپەربوونى كات لە شىرازە دەپچىرىن. لە سەرەتاۋە شەيتانەكان چەند ھەۋالىكى راستيان بۆ دەھىتىن. بۆ نمونە دەلەين "نەمىرۆ لە فلانە شوئەۋە ئەم كەسانە دىن." پاشان ھەۋالىكى دىكە و دواترىش ھەۋالىكى دىكە و ھەۋالىكى دىكە. دەلەين "ناۋى روبرارى فلان تا ناستى مەترىك دەكشىتەۋە، بىرۆن تەماشاي بىكەن. كە دەپۆن تەماشاي دەكەن، ھەر لە راستيدا ناۋى روبرارەكە دەكشىتەۋە." دەلەين "نەمىرۆ لەو فلان جىيە ئەۋەندە كەس دەسووتىنرىن و خۆلەمىشەكەشيان بە با دەدرىت." ئەمەش ھەر راست دەردەچىت. ھەشت نۆ جار بەم شىۋەيە دەكەن و پاشان رۆژنىك دىن و دەلەين "دەزانى، تۆ موجدەددىدەيت؟!" ماۋىيەك تىدەپەرىت، چەند ھەۋالىكى دىكەي راست دەھىتىن و پاشان دەلەين "تۆ ھەروا موجدەددىدەيى سادە و ناسايى نىت، تۆ مەھىدەيت." پاش ماۋىيەكى دىكەش باۋەرى پىدەھىتىن كە ئەو رىزگارەرى چاۋەروانكراۋە و، پىي دەلەين "تۆ مەسىحى مەۋعودەيت." ۋە لەم رىي چەپەلەدا كە تا گىژاۋى (خلول) درىژدەبىتەۋە لوتى لە زەۋى دەدەن. ۋەك دەبىنرەت ئەۋانىش ھەمان كىلىل و ھەمان وشەي نەپتى دەدۆزىنەۋە و بەكارىدەھىتىن. ھەمان دەرگاي بە وشەي نەپتى كراۋە دەكەنەۋە و دەپۆنە ژوورەۋە. دەپۆنە ژوورەۋە بەلام چون مۆلەتى خاۋەن مالىيان نىيە و بەۋ شىۋەيە پەفتار ناكەن كە ئەو مۆلەتى داۋە، ۋەك دىزىك مامەلەيان لە گەڭ دەكرىت. ۋە ۋەك سزاي "استراق السمع - دىزى گونگرتن" بە پىچەۋانەي نامانجەكەيانەۋە زىللە دەخۆن و ھەروەك زەكات و رۆژوو و حەج توۋشى خەسارەتمەندىي دەبن. ھەم مېژوومان و ھەم ئەمىرۆمان شاھىدى چەندىن نمونەي مرۆڧى لە شىرازە دەرچوو بوۋە و دەبىت، كە بە ھۆي مەحرومىيەتيان لە تىگەشتنى نىسلايمىيانە بە رىنگەي بىي بنەما خەلەتاۋن و بوونەتە قورىانى سىستەمگەلى جۇراۋچۆر.

نوٲژ

چوارچٲوه‌كان ده‌بٲت هه‌نگری واتا بن

ئوه‌ی نەسلە له‌ په‌یوه‌ندی نیوان به‌نده و خ‌وای خ‌ویدا، واتایه، کرۆک و پ‌و‌ح‌ی کاره. به‌لام ئه‌وه‌ی نه‌مانه هه‌ل‌ده‌گر‌ت، واژه و ش‌یوه و چوارچ‌یوه‌کانن. نه‌و واتا و کرۆکانه‌ی بنه‌ما و مه‌به‌ستن ده‌بٲت له‌ لایه‌ن نه‌و چوارچ‌یوه‌یانه‌وه هه‌لب‌گیر‌ن. هه‌ر ب‌ویه ناگر‌ت بوتر‌ت ش‌یوه‌ی دهره‌کی کاره‌کان و تو‌ن‌ک‌ل و چوارچ‌یوه‌یان ناپ‌یوست و زیاده‌ن. بگره‌ داوه‌ری دهره‌کی (ئه‌حکامی ظاهر‌ی) له‌سه‌ر نه‌وان هه‌ل‌ده‌چنر‌ت. به‌لام نه‌و نوٲژه‌ی کرۆکی کاره و داخ‌وای خ‌وای کرد‌گار، نمونه‌ی میعراج‌ی په‌سو‌لی نازداره (سَلِّ اللهُ تَكَالَ عَلَیْهِ وَسَلِّمْ). پ‌و‌ژوو‌یه‌ک که پ‌و‌وک‌ه‌شی نه‌خ‌واردنی ئاو و نانه له‌ کرۆک‌دا هه‌ل‌کۆل‌ینی خه‌ز‌نه‌کانی د‌ل‌ه و د‌و‌ز‌ینه‌وه‌ی گه‌وه‌ری یاد‌گاری یاره، ب‌ویه خ‌وای به‌رز و ب‌ل‌ند ده‌فه‌رمو‌وت: قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝ الَّذِينَ...^۱ "باوه‌ر‌داران سه‌رفراز‌بوون"، نه‌و باوه‌ر‌دارانه‌ی که... ص‌یل‌ه‌ی نیسمی مه‌وصولی نه‌م نایه‌ته (ته‌واوک‌ری ته‌واوک‌رای نه‌م نایه‌ته) به‌مش‌یوه‌یه ه‌ین‌دراوه: هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ^۲ "ئه‌وانه‌ی که به‌رده‌وام له‌ نوٲژه‌کانیان‌دا خ‌شووعیان ه‌یه" ناه‌رمو‌وت: هُمْ يُصَلُّونَ

۱. المؤمنون: ۱.

۲. المؤمنون: ۲.

"ئەوانەي نوپۇز دەكەن". دەستەواژەيەك بەكار دەھيئەتتە كە نامازە بۇ دامەزراويى و بەردەھواميى دەكات، واتە دەفەر مويىت "سەرفرازان ئەوانەن كە نوپۇزە كانيان لە ھەركاتتەكدا يىت بە خەشپىيەتەو ئەنجام دەدەن و بەردەھوام عەودالى خشروعن."

ئىمە تەنھا بە پروانين بۇ نوپۇزى موسولمانتەك ناتوانين ئەو دەستىشان بەكەين داخۇ عەودالە بەشوتن خشوعدا ياخود نا، ئەمە بابەتتەكە لە نىوان ويژدانى بەندە و خواي خۇيدا، ھەر بۇيە ئىمە خۇمان پابەندى گومانى باش دەكەين، بەلام ھەندىك ھىندە شل و شىواوانە مامەلە لە گەل نوپۇز و پۇژوۋە كانياندا دەكەن، ھىندە بىچ كۆت و بەند لە گوزەر و بازارە كاندا پاكىزەھىيان پامال دەكەن كە مروف چەند گومانى باشيش بەرتت، ناتوانيتت ئەو ھەلسوكەوتانەي بە چاوي سەر شاھىديانە بخزنىتتە نىو چوارچىۋەيەكى ئىسلاميەو، بۇ نمونە كاتتەك كەسيك لە چاوتروكانتەكدا نوپۇز دادەبەستتە و پىش ئەوئەي تۇ بگەيتە نىوئەي فاتىحە ئەو دەگاتە نىوئەي ركوع، لىرەدا چەندە زۇر بۇ خۇشت بەھىتتە ناتوانيت بلئيت ئەو كەسە نوپۇزى ئەنجام داو، بە گوزەرى ھەندىك فوئەھا مانەو لە ركوعدا بە ھىندەي ھەقى خۇي و وتنى جارتەك "سبحان ربى العظيم" و بە جوانى داننان بە يەك بەيەكى وشە كاندا مەرچە بۇ قەبولبۇونى ئەو ركوعە، گەر بە پەلەپروسكى بوتريت واتايەكيان نامىتتە، بگرە بە گوزەرى ھەندىك لە فوئەھا دەيتت بە لايەنى كەمەو سى جار ئەو رستەيە بوتريتەو، بۇيە دەيتت لە ركوع و سوئەدا بە لايەنى كەمەو سى جار بە شىواونكى لەسەرخۇ و بە دەرپىنى پروانى وشەكانەو ئەم زىكەرە بلئىنەو، گەر كەمتر لەوە بلئىن سەختى بۇ كەسانى دى دروستدەكەين سەبارتە بە بىر كەردنەوئەي ئەرنىيان دەربارەمان، بەم شىوازە ھەندىك لە چوارچىۋەكان ناتوان ھەلگىرى ئەو واتا و كرۇكە بن كە ئىمە دەمانەويىت بىنوتىن، ئەمەش دەيتتە ھۇي ئەوئەي ئەوانەي دەربارەمان گومانى باش دەبەن، گومان باشىيان بەرامبەر وھەم و ناراستى بوويتت.

ئو فاتيحهي زور كهس به په‌له‌پروسكي ده‌خوئتن قورنان نيه، چونكه قورنان بهو شيوه‌يه دانه‌به‌زيوه، نو نوټزه‌ي فاتيحهي بهو په‌له‌پروسكيه تيدا ده‌خوئترت نوټز نيه، نه‌وه قورنان خوئندن نيه، كه خوئنه‌ره‌كه‌ي هم‌موو خه‌مي نه‌ويه به يه هه‌ناسه تا كوټايي فاتيحه بخوئنت و نه‌گر هه‌ناسه‌شي ليبرا به‌په‌له نيوانه هه‌ناسه‌يه هه‌لبكيشت و به‌رده‌وام بيت، بهم شيوه‌يه فه‌زي قيرانه‌ت به‌جي نه‌هاتوه، واژه‌كان چوارچيوه‌ي واتاكان به‌لام پيوسته چوارچيوه‌كان به بالاي واتاكان بگونه‌جن، ده‌شيت به‌سطي زه‌مان روويدات نه‌وه شتيكي تره، يه‌كيك پي و تم "له پينج ده‌قيقه‌دا چل ياخود نه‌وه ره‌كات نوټزي ريك و پيك و هه‌قيتدراوم نه‌نجامدا" له روانگه‌ي عاده‌تي خوايه‌وه نه‌مه هم‌موو كاتيک روونادات، بو كه‌سيكيش كه جارنك بو‌ي ده‌ست داوه نه‌گر به ناوي خو‌ده‌رختنه‌وه باسي ليبيكات نه‌وه جارنكي تر بو‌ي نالوتنه‌وه.

خشوع و ملکه‌چی له نوټزدا

ده‌سته‌واژه‌ي "چاکسازي بنه‌ما ناوه‌کيه‌كان - تعديل الأركان" بو نوټز زور به‌کارنه‌هينراوه، نه‌مه ده‌کرت و هه‌ دهربرينيك سه‌بارت به خشوع و ملکه‌چی به‌کاربه‌يترت، خشوع و ملکه‌چی پابه‌ندن به کروکي نوټزه‌وه، تکام وايه، باسکردنمان دهرباره‌ي خشوع و ملکه‌چی له نوټزدا به زور مه‌زانن، نيمان و نوټز دوو براي دوانن، هينده هديه كه نيمان كه‌ميك پيش نوټز له دايكبووه، به‌ديعوززه‌مان لهو جيه‌دا كه دابه‌شکردني نوټز بو پينج کات (ديارکردني پينج کات بو نوټزه‌كان) شیده‌کاته‌وه، شيکردنه‌وه‌ي دهرباره‌ي واتاي نه‌وه‌ش داوه.^۱ موحيديدين نيبن عه‌ره‌بي له "فتوحاتي مه‌ککيه‌" دا دهرباره‌ي واتاي نوټز دوواوه.

۱. به‌ديعوززه‌مان، و ته‌کان، و ته‌ي توهم.

شا عوبه‌یدوللای ده‌له‌وی به باسکردنی چهن‌دین تایبه‌تمه‌ندی نوئژ سه‌رنجی بۆ لای گرنگی بابته‌که راکیشاوه. له‌بهر نه‌و گرنگییه بوو من تکام کرد که ههر چۆنیک بووه ههن‌دیک له برابانمان نوئژتکی رینکویتک نه‌نجام بدن و بینه نمونه بۆ نه‌وانی دی. وه گه‌رنا، له نیو نه‌و که‌سانه‌شدا که خۆیان به به‌شیک له‌م کاره ده‌بینن نوئژ به واتای راسته‌قینه‌یه‌وه نه‌نجام نادریت، موسولمانان رۆژانه پینج جار خۆ به زه‌ویدا ده‌دن و هه‌لده‌ستنه‌وه، به‌لام نوئژ نه‌نجام نادریت.

ئینجا نه‌وی له "قَوْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ" دا باسه‌کریت، تنها بابته‌تی سه‌هرو نییه، نه‌ه‌نده که موکوپریمان له نوئژه‌کانماندا هه‌یه، ههر مه‌پرسه. بۆ نمونه، بابته‌تی نه‌وی که نایه‌ته‌که به‌م شیویه‌یه "وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُتْمًا يُرَاوُونَ النَّاسَ وَلَا يُذْكَرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا" واته "کاتیک بۆ نوئژ هه‌لده‌ستن، ته‌مه‌ل ته‌مه‌ل لینی هه‌لده‌ستن..."^۱ وه‌سفی ده‌کات، به‌کینه‌که له‌مانه. له فهرمووده‌کاندا نه‌و جۆره نوئژکردنانه له ده‌روه‌ی ره‌فتاری مرۆفانه هه‌ژمار کراون. نوئژ مامه‌له‌یه‌کی مرۆفانه‌یه به‌لام نه‌گه‌ر له چوارچیوه‌ی داواکردا نه‌نجام نه‌دریت، نه‌وا جووله‌کان به جووله‌ی نازه‌لی ده‌چوئیرن. بۆ نمونه سه‌روه‌رمان ده‌ریاره‌ی نه‌و که‌سه‌ی پینش نیمام ده‌پواته رکووعه‌وه ده‌فهرمویت "ده‌تانه‌ویت که له رکووع هه‌ستانه‌وه خوا شیوه‌تان بخاته سه‌ر شیوه‌ی گوئدرت؟"^۲ نه‌مه پیمان ده‌لیت که جوولان له پینش نیمامه‌وه، واتای ده‌رچوون له هیللی به‌ندایه‌تی ده‌گه‌یه‌نیت، یان ده‌فهرمویت "با کاتیک که‌سیکتان سوچه‌ ده‌بات وه‌ک که‌له‌شیر ده‌نووک له زه‌وی نه‌دات"^۳ ته‌ماشای بکه‌ن نه‌وه ره‌فتاریکی نازه‌لییانه‌یه، سه‌رکیشان به زه‌ویدا و به‌کسه‌ر به‌رزکردنه‌وه‌ی،

۱. الماعون: ۴.

۲. النساء: ۱۴۲.

۳. البخاری، ۷۱، ۵۳، مسلم، الصلاة، ۱۱۵.

۴. أحمد بن حنبل، المسند، ۳۱۱/۲؛ الطیالسی، المسند.

په فتارنكي نازهلانیه. یاخود ده فرمویټ ”با وهك سه گ دهسته كانی دانه نیت له سر زهوی!“^۱ وه بهم شیویه ناگادارمان ده كاتوه كه ده بیت ته وای جووله كانمان له وهستانوه بوړكوع، له ړكوعوهوه بوړ سجوود، له سجوودوهوه بوړ دانیشتمان هموو له جووله و په فتاری نازهلانیه جیاواز بیت.

پنځه مبهری خوا بهم فرمایسته پیروزانه ی بانگه‌یشتمان دهكات بهرو پښكاته به کی ته و او له په فتاری مرؤفانه. به لڼ خشوع و ملکه چی تنها و تنها له و چوارچیوانه دا جیان دهیته وه و خویان نشان دهن. ده بیت كاتيك ده لڼین ”من له خشوع و ملکه چیدام“ نه و چوارچیوه نازهلانیه تپه پړاندیټ. مه دالیای خشوع و ملکه چی خویای تنها نه و كه سانه ده توانن هه لیبگرن كه شایه ن بوونیان به و مه دالیانه نیشاندوه.

دۆزینه وهی نوتړ

جا پړوح و واتای نوتړ په ننگه یه كسه نه دۆزرتنه وه و خونیشان نه دن. نه و كه سهی پړوحی نوتړی دۆزیه ته وه جوړنكي لی دیت كه له ناوهراستی خوشترین كاردا ناره زووی نوتړ له سری ده دات و هز دهكات پروات نوتړ بكات. وه له و نوتړه ش كه دهيكات، چیژ ده بینیت. گهر هموو جارنكیش نه بیت زور جارن ده لیت ”خوزگه ژیان ته و او نه بوایه و من ههر بهم شیویه به پیوه بوه ستامایه“. به لام بو دۆزینه وهی نه مه مرؤف هه ندینكجار پیوستی به ۲۰، ۳۰، یاخود هه ندینكجار ۴۰ سال ده بیت. چل سال كه مهربه سته ی په رستش ده بیت و له بهر نه و ده رگایه دا ده وه ستیت. نه و جا نوتړ روخساری دلر فیننی خویت نشان دده و دهیدوزیته وه. جا

۱. همان شوقی پښوو.

وئىنەي ئەو كاتەي گيان و چىيەتى نوپۇز دەدۆزىتەۋە ۋەك ئەۋە وايە تۆ تا ئەو كاتە بەشۈپن شادەمارى ئالتۇننى نوپۇزدا لە نىۋ تۆز و خۇلدا گەپرايىت، بەلام ھەر كۆلت نەدايىت و بەردەوام وتىيىت "نەم دەمارە بەرەو گەنجىنەكە دەپرات" ھەر پۇشتوت و پۇشتوت، ھەتا پۇرۇزىك خۇت لە نىۋ ئەو گەنجىنەيەدا بىنيۋەتەۋە. جا ئايا تەۋاۋى ھەۋلەكانى تا ئەو كاتەت نرخی ئالتۇن پەيدا دەكەن يان نا؟

لە ئايەتتىكى پىرۇزدا ھاتوۋە "وَتَبَيَّنَّا لِلَّيْلَةَ تَبْيِيْلًا" واتە "بە دىلسۆزى و ملەكەچىيەۋە روۋى تى بەكە"، چونكە كىدارەكە لە بابى "تفاعل" دايە، واتاي زۇر لەخۇ كىرنىك دەگەيەنيت، خۋاي پەرۋەردگار لە سەرەتاۋە بەمىجۆرە لەگەل پىنغەمبەرماندا دەدوتت. بەلام سەرۋەرمان بە تىپەرپىنى كات جۇرىكى لىدەيت كە دەفەرەموتت "ئەو چىزەي نىۋە لە خۋاردن و خۋاردنەۋە و سەرچىيى كىردن دەيىپنن، من لە نوپۇزدا تامىدەكەم" بە ھەمان شىۋەش گەر تۆ لەمبارەۋە ھىندەي پىتوتت كۆلنەدەر بىت و ئارام بگىرت، ۋە چاۋەپى لاچونى پەچەي سەر پۇوخسارى دىرۋوباي نوپۇز بەكەيت لە كۆتايىدا دەگەيتە ھالەتتىك كە گەر پىت بلىن "لە بەھەشت سفەرەگەلى ناۋازەت بۇ رازىنراۋەتەۋە،" تۆ دەلىيىت "با نوپۇزەكەم بەكەم داۋى ئەۋە دىم، ناتوانم نوپۇزەكەمى بۇ بەكەم بە قوربانى". كە غىزرائىل يىتە لات دەلىيىت "گەر مۆلەت بەدەيت نوپۇزەكەم ئەنجام بەدەم، با نەفەوتىت، داۋى ئەۋە چى دەكەيت بىكە و نازاد بە." ھالەتتىكى پۇخى ۋەھات لا دروست دەيىت كە تەنانەت لە سەرەمەرگىشدا ھەۋلى بەجىپەنناني نوپۇزەكەت دەدەيت. نىدى رەنگ و بۇي نوپۇز دەگىرت. دەتوانىن لە ھالەتەي ھەزەرەتى خوبەيىش كە پىش شەھىدبوۋنى ھەمىۋ شىتىكى رەتەكردەۋە و تەنھا داۋى ئەنجامدانى نوپۇزى كىرد بەۋ شىۋەبە تىبگەين، بەلى نوپۇز لاي ئەۋ بوۋبوۋە پارچەيەك لە پۇخى.

۱. الفۇزىل: ۸.

۲. الطبرانى، المعجم الكبىر ۸۴/۱۲.

دالانى نويز

نهجامداني نويز له كاتي خويدا زور گرنگه، نهجامداني له دهستيكي كاتي تايبهت به نويزه كدا له پيشتره. تهواوي زاناياني فيقه و فرموده زان و موفه سسييران جه ختيان له سمر نم خاله كردووته وه. له بهر نه مه دهيت بهرنامه ي ژيانمان وها دابر پزين كه نويزه كان كاتي تايبهتي خويان وهرگرن و نه كونه نيو كاتي كه راهه ته وه، وه هه ولبدهين هه ميشه له و كاتانه دا نويز و پهرستشه كاني پهيوهست به نويز به دليني ناسوده وه نهجام بدهين. پيوسته بانگ بانگ بيت و قامت قامت بيت، هه ريك له مانه دوعاي تايبهت به خويان هه يه. به تيگرا بۇ جيگيري بوني خيالي نويز خوين له سمر نويزه كه ي ههنگاو گه ليكي زور گرنگن. ته نانهت سفرهش رپور هه سميكي خوي هه يه، سه بارهت به ريزه ندي هينان و چونه تي داناني خوارده كان ده ستور و شتوازيكي تايبهتي هه يه. وه بۇ ده سكه وتني چيژي ته واوه تي خوارده كه نه مانه يه كه يه كه پير هه ده كرين. جا بۇ ده سكه وتني چيژي سفره ي ناسماني نويزيش ده يت نه وانه به باشي په پيره بكه ين.

نويز، مامه له يه كه له نيوان تو و الله (جَلَّ جَلَالُهُ)، هيج شتيك نيه هينده ي نويز بتواني په يوهنديه كي هينده خيرا و نزيك له گه ل خوادا بۇ ساز بدات. بۇ نه مهش هه ر له سه ره تاوه ده يت نه مانه له ناسته تيوريه كه يدا بگاته به هاي ره سني خوي. واته هيشتا پيش نه وه ي تامي بكه يت و هه ستي پي بكه يت و شنه يت بهر بكه و يت ده يت له بيري خوتدا بلنيت "نه مه ناوايه"، چونكه نه مانه قه بول كرده هه ستي گه ران به شوين واتاي راسته قينه ي نويز لاي تو دروسته كات. نه وه ي نه مانه هه ستي گه رانه راده چه نييت و ناماره ي داگير ساني ده داتي نه مانه قه بول كرده يه، گه ر هه ستيكي وه هات نه يت، بير و خيالت سه بارهت

به نوپۇز شتىكى لىم شىۋە نەيىت ئىدى تۇ چى به ئامانچ دە گرىت لەۋەدا؟ بەلى،
 پىۋىستە لە سەرەتاۋە تەزى بىين لىم ھەستەي "پەرۋەردگارم دەرەفتى ئەۋم
 پىدەبەخىت كە لىرە بەندەي ئەۋىم. با منىش بە كەمالى ئەدەب و كەمەرىستە
 بوون بە پەرستشەۋە ئەم كارى بەندايەتپىيەي بۇ نەمىش بىكەم. ئەۋ چەندە مەزە!
 مەن چەند بىچكۆلەم، ئەۋ چەند بىپايان و مەن چەند ھىچم ... كەۋاتە با بە گۆزەي
 ئەمە ئەم كارە بەجىيەنم، ئەمە دەرەفتى نىشاندانى بەندايەتپىمە، دەرەفتى نالەي
 بىچووكى و، دەرەفتى بانگى گەۋرەي ئەۋ..."

ئاسودەيى دوو واتاي ھەيە: يەكەم، گەيشتە بە چىزى رۇحانى، بۇ نەۋنە
 مەۋف دەتۋانەت بىرىكاتەۋە و بلىت "خۇزگە بىۋايە..." بەلام بە لاي مەنەۋ
 پىۋىستە چاۋەرۋانى ئەۋەش نەبىت. ئاسودەيى دوۋەم، قەبۇل بوۋنتە سەرىارى
 بىچووكى و ھىچىتى و سەربوۋنى ماھىيەتت. ساتى ئاسودەيى و دەستخستنى
 دەرەفتى لەخۇدوۋان لە ئاسودەيىدا. بەنى بەندى ئەم ئاسودەيىيەن و داۋاكارى
 رەزامەندى و ئاسودەيى ئەۋىن.

نوپۇزى بەكۆمەل

ئەنجامدانى نوپۇزى بەكۆمەل زۆر گىرنگە، ناشىت بە ھىچ جۆرەك پىشتىگۆي
 بىخىت، ئىمە لە مەزھەبى ھەنبەلى نىن بەلام تىرۋانىنى ئىمامى ئەھمەدى كورپى
 ھەنبەل بۇ نوپۇزى بە كۆمەل شاھەنى تىرۋامانە. ئەۋ بە كۆمەل ئەنجامدانى نوپۇزى بە
 مەرجى دروستى نوپۇزى دەزانەت، تۇ بىرۋانە پىشەۋايانى پىشىنمان لە شۆنكەۋتوۋان
 چەندە گىرنگىيان بە نوپۇزى بە كۆمەل داۋە، ئەمەش "سولەيمانى كورپى
 مېھران" بە درىزى ھەفتا سالى ھەرگىز تەكبىرى دەستپىكى نوپۇزى لەدەست
 نەچۋە. بۇ ھەفتا سالى تاكە رىكاتىكىشى نەكەۋتوۋتە قەزاۋە. يەككىتەرىيان بە

دريژايى ژيانى يىجگە لە ئىمام پشتى كەسى نەديوہ.

سەرورەمان بۇ دەرپرېنى گىرنگى نوپۇزى بە كۆمەل دەفەر مويت "زۆر جار لە ناخەمە دەيت، يەككىكتان قامەت بىكات و يەككىكتان يىتە پىشەوہ ئىمامەتى بىكات و منىش بېرۇم مالى ئەوانەى نايەن بۇ نوپۇز بەسەرياندا بېرۇختىم" بەلى نوپۇزى بە كۆمەل زۆر گىرنگە، گەر من لىتان بېرسىم "لە ژياتاندا چەند نوپۇزتان بە تەنھا و دوور لە كۆمەل ئەنجام داوہ؟" ئەوہ ئەگەر وەلامەكەتان لە دە نوپۇز زياترە وەلامە دەنەنە، عەببەيە لە بەرامبەر خوادا. ئەو دە نوپۇزەش دەيىت لە پىدا، يان لە فرۇكەخانەدا بووين، واتە كاتىك بوويىت كە دەرەتتى ئەنجامدانى نوپۇزەكەتان بە كۆمەل بۇ نەپەخسايىت.

ژيان دەيىت بە گۆرەى نوپۇز پىكبخىرت، ھەرەك پۇزۇمىرك دەيىت نوپۇز بال بەسەر ھەموو ساتىكى ژيانماندا بگىرت. بناغەى پۇزۇمىرى راستەقىنەى ژيان دەيىت لەسەر نوپۇزەكان بنىتابىرت و بنووسىرتەوہ، كاتەكانى نوپۇز دەيىت بەردى پايەى كارەكانمان بن، كارەكانى دى دەيىت بە گۆرەى ئەو پايانە پىكبخىرتىن، كۆن كە خەلك بەلىنىيان بەيەك بەدايە بۇ كارىك دەيانوت "پىش نوپۇزى بەيانى... دوای نوپۇزى نيوەرۇ"، لە قورئانىشدا جەخت لەسەر ئەمە كراوہ و دەرپرېنايتىك وەك "دوای ئەنجامدانى نوپۇز..."، "كە ھەستان بۇ نوپۇز..."، "كە راوہستان بۇ نوپۇز...". بەكارھىنراوہ و شتەكانى دى بە گۆرەى نوپۇزەكان پىكبخراون.

جىاوازى نىشاندان لە نوپۇزدا

"ناھ و ... واى " كىردن و نالە و دەنگ لىبەرزىبونەوہ لە نوپۇزدا ئەگەر بىچ

۱. البخارى، الأذان ۲۹؛ مسلم، المساجد ۲۵۱.

۲. الجمعة: ۱۰.

۳. المائدة: ۶.

۴. المائدة: ۶.

ويستی نوپۇز خويۇن يېت ئەو كېشەيەكى نايىت، ئەگەر نەمە داخوازي پلەيدەك و
 ھەلقولاي جەزەيدەك يېت ناتوانم ھېچ بلىم لە بارىيەو. واتە ئەوئى كە كەسيك
 حالىكى لى دىت، خەرىكە لە ھۆش خۆي بچىت و بى ئەوئى ئاگاي لە خۆي
 يېت دەنگىكى لى بەرزەبىتەو و دەئالينىت، دوايش كە پىي بوترىت ”تۇ وەھات
 كرد“، بلىت ”بە راست، من ھېچم بىر نايەتەو“، ئەگەر بەم شىۋىيە يېت ئەو
 جىايە، بەلام ئەگەر وا ئەيىت، نايىت نوپۇز خويۇن لە خۆو دەنگ دەرىكات و
 پەفتارى جىاواز نىشان بەدات، گرىانىش ھەر بەو شىۋىيە. دەيىت تا دەتوانىن پىشى
 بىچ بگرىن بەلام ئەگەر نەتتوانى خۆت بگرىت و بىچ ويستی خۆت لە ناختەو
 ھەلقولايە سەرەو ئەو كېشەيەكى نىيە.

دەريارەي نوپۇزى بەديعوززەمان و حالى لە نوپۇزدا دەگىرئەو كە چارەكانى
 حالىكى سەيرىان بەسەردا دەھات، دەنگى ناوازنكى سەرسورھىنەرى پەخش
 دەكرد، جا ئەو پەيوستە بە ئاستى ئەوئە. (ئەو حالەتەنە پەيوستەن بە مەقامى
 كەسەو) جا كەسيك كە بەو ئاست و مەقامە نەگەيشىت، ھەستىت و لاسايى
 ئەو حالەتەنە بىكاتەو و ھەندىك جوولە دەريھىنىت و نمايشيان بىكات، بە ھېچ
 جۆرىك كارىكى دروست نىيە.

لەو پەرىستانەدا كە لەگەل خەلكى بە يەكەو ئەنجامدەدرىن مەترسى
 تىۋەگلان لە شىرك و رىيا لە نارادايە، ئەگەر كەسيك لە تەنھايى و پەنھانيدا
 نوپۇزەكانى دا بە سەرىدەكدا و بە شەرزەيى لە كۆلىكردنەو و، پاشان لە نىو
 خەلكدا دەستىكرد بە نوپۇز درىزكردنەو و رىك و پىك نىشاندىن و رازاندنەو،
 ئەو خوا بمانپارزىت كەوتوۋتە نىو شىركەو. بەو ديويشىدا كاتىك كەسيك بە
 تەنھايى نوپۇزەكانى بە رىكى و جوانى و بە درىزى ئەنجام دەدات، بەلام لە
 لاي خەلكىدا كورتىان دەكاتەو و لىيان دەبىرت ئەو ئەويش رىاي ئەنجامدەو،

چونکه تم په‌فتارهش هر سه‌نگ بو روانینی خه‌لکی دانان و گرنگی دان به بیرکرده‌وی نه‌وانی تیدایه. بویه مروّف چون به تنهایی نوژده‌کات ده‌بیت له ناو کومه‌لشدا هر بهو شیوه بیت، نه لئی بپریت و نه پیوهی بلیکنیت. نابیت هیچ جیاوازیه‌ک نیشان بدات. ده‌بیت هه‌روهک "نوژزی شوان" بیت که به لای مه‌ره‌کانییه‌وه نه‌نجامی ده‌دات، چواندنه‌که هه‌له نه‌بیت، مه‌به‌ست نه‌ویه نایا شوان پروانینی مه‌ره‌کانی له کاتی نوژکردنیدا هیچ به هه‌ند وهرده‌گرت؟ له لایه‌کی تریشه‌وه مروّف ده‌بیت هه‌میشه له هه‌ولدا‌بیت بو نه‌وی نوژده‌کی بگه‌یه‌نیتته ناستی نوژزی کامل. نوژ په‌رستشی فریاد‌ره‌سی نیمه‌یه، خوانه‌خو‌سته با به مامه‌له‌ی هه‌له‌مان له‌گه‌لیدا نه‌بیتته هوی چه‌رمه‌سه‌ری دوا‌رؤ‌زمان.

یادگار‌یه‌ک و هوشیار‌بوون سه‌باره‌ت به نوژ

یه‌کیک له‌و که‌سانه‌ی هه‌رگیز له یادم ناچن باوکی به‌رپژ ماموستا محمد کرکنچی بوو (خوا لئی رازی بیت)، به‌رپژ کاک جه‌لال له مه‌دینه موجاویر بوو واته "نه‌و که‌سه‌ی له شوئینکی پیروژدا ده‌چیتته گو‌شه‌نشینییه‌وه و خوی بو خزمه‌تی نه‌و جیه‌ ته‌رخان ده‌کات و هر له‌وی په‌رستشه‌کانی نه‌نجام ده‌دات" پیاوینکی زور به‌ نرخ بوو، هر له مه‌دینه‌ش وه‌فاتی کرد و هر له‌وئش نیژرا، که‌ ره‌وشتم بو لای زور پیر بوو، سه‌ریاری نه‌و ته‌مه‌نه زوره و نه‌و نار‌ه‌تیبانه‌ی باری ته‌مه‌ن به‌سه‌ری هینابوو، هه‌رگیز له نوژده‌کانیدا که‌مه‌ترخه‌می نه‌ده‌نواند و ته‌نانه‌ت نوژده‌ سونه‌ته‌کانیشی به پیوه نه‌نجام ده‌دا. به‌لام چون له هه‌ستان و دانیشتندا سه‌ختی ده‌چه‌شت، له ته‌نیشتی قه‌ره‌وئله‌که‌یدا نوژزی ده‌کرد، بو نه‌وی بشتوانیت هه‌ستیتته‌وه سه‌ریه‌ی ده‌ستی به قه‌ره‌وئله‌که‌یه‌وه ده‌گرت. دوا‌ی نه‌وی نوژزینکی به‌و شیوه‌ی که‌ با‌سمان‌کرد نه‌نجامدا، پروویکرده من و وتی

”مامۆستا من که نوێژ ده‌کهم، ده‌ست به‌قه‌ره‌وێله‌که‌وه ده‌گرم بۆ نه‌وه‌ی هه‌سته‌وه، نایا نوێژه‌که‌م دروسته؟“ نه‌و تابلۆیه‌م هه‌رگیز بێرناچێته‌وه، نه‌وه چ هه‌ستیکی جوانه... سه‌ریاری هه‌موو شتی‌ک هه‌ولت بۆ نه‌وه بێت به‌ندایه‌تییه‌که‌ت به‌و شیوه‌یه‌ی پێوسته‌ به‌جێ بگه‌یه‌نیت، به‌لام هێشتاش کۆل نه‌ده‌یت و هه‌ر به‌ شوێن باشته‌وه بێت...

به‌لێ، نوێژ سه‌رمایه‌ی پزگاربوونی ئێمه‌یه له‌ دوا‌پۆژدا بۆیه ده‌بێت زۆر هه‌ستیاری بێن له‌ مامه‌له‌کردن له‌گه‌لیدا. داوامان وایه‌ خوای گه‌وره‌ نرخ و به‌های نوێژ به‌ پۆ‌حه‌کانمان په‌وان بکات و سه‌ریاری که‌موکورتییه‌کانمان لی‌مانی قه‌بوول بفرمووت.

سو‌جده و هه‌ستانیکی پر له‌ هه‌ست

ده‌توانن له‌ سو‌جده‌دا بێ و تنی هێچ وشه‌یه‌ک به‌ تێرمانیکی قوول‌ه‌وه‌ چهنده ده‌تانه‌وێت ب‌م‌ینه‌وه، گرن‌گ نه‌ویه‌ م‌کو‌رانه‌ خۆمان ب‌ه‌ینه‌ ده‌ست شه‌نبای نوێژ، په‌نگه‌ یه‌ک وشه‌ ب‌ل‌ییت، به‌لام وشه‌یه‌ک که‌ هه‌لت‌ده‌گرت و ناسۆت به‌ره‌و فراوان‌ترین مه‌ودا ده‌بات، نه‌مه‌ بابه‌تی هه‌ست و ده‌رکه‌ و ت‌یی‌نییه‌کی و‌یژدانییه‌. سو‌جده‌ی پ‌یغه‌مبه‌ری خوا ه‌ینده‌ی پ‌کو‌عه‌که‌ی در‌یژبوو. ماوه‌ی پ‌کو‌عه‌که‌ی ه‌ینده‌ی ماوه‌ی وه‌ستانی بوو. چهنده به‌ پ‌یوه‌ش بوه‌ستایه‌ ه‌ینده‌ی نه‌وه‌نده‌ش له‌ ته‌حیات‌دا داده‌نیشت، هه‌ندێک جار نوێژه‌ سونه‌ته‌که‌ی نه‌و ه‌ینده‌ی ماوه‌ی ته‌واوی نوێژه‌ ته‌راویحه‌کانی ئێمه‌ی پ‌نده‌چوو. ئێمه‌ش خه‌یالمان وایه‌ به‌و نوێژه‌ ته‌راویحه‌وه که‌ سالی جارێک نه‌جمای ده‌ه‌ین نوێژی زۆرمان نه‌جماداو.

ناسکی دڼ و نوټڅ

پرسیار: ښو پروانه‌ی ناسکې‌ونه‌وی دڼ و هه‌ستیاری ښو نوټڅه‌کامنان کامانن که دپروانه سهر ښه‌رکه‌کانی دونیای ښیره و ژیانی دواړوژمان؟

وه‌لام: ناسکی دڼ نیشانه‌ی ښمانه، فرمی‌سکیش که زویانی دلی ناسکه، داستانی سهرپړټیوون و لیرېژانی کاسه‌ی سینه‌ی سوتاو و جگه‌ری برژاوی قاره‌مانانی خو‌شه‌ویستییه، پیغه‌مبه‌ری خوا ده‌فرموویټ "له دواړوژدا کاتیک که بلنسه‌کانی دوزخ په‌ل بو مرؤفه‌کان دوه‌شینن و دیاتتوقینن، جویره‌نیل (علیه السلام) به په‌رداخیک ناووه دهرده‌که‌ویټ، من لینی دهرسم ښوه "چییه؟" ښویش بهم شیویه وه‌لامم ده‌داته‌وه "ښمه ښو فرمی‌سکانه‌یه که به‌نده‌کانی خوا له ترسی ښو بو‌ی گریاون و پرژاندوویانه، وه ښمه تاکه شته که ده‌توانیت ښو بلنسه‌یه‌ی پیج بکوژټیرټه‌وه"^۱. به‌لی، فرمی‌سک ښو تاقانه نیکی‌سیره‌یه که ده‌توانیت له‌و دنیا کلپه‌ی ناگری دوزخ و له‌م دنیاش بلنسه‌ی ناگری حه‌سره‌ت و هیجران بکوژټیرټه‌وه.

قورثانی پیروزی‌ش له‌چندین جیدا ناسکی دلی به‌رزرخاندووه و فرموویه‌تی "قُلْ آمِنُوا بِهِ اَوْ لَا تُؤْمِنُوا اِنَّ الَّذِيْنَ اٰتَوْا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ اِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ يَجْرَوْنَ لِلْاَدْقَانِ سُجُنًا" واته "ښه‌ی موحه‌ممه‌د (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) پټیان بلنی باوه‌ر بیتن بهم قورثانه یان باوه‌ری پیج نه‌هیټن به‌راستی ښه‌وانه‌ی که زانیارییان پیج به‌خشاوه له‌پیش ښم (قورثانه) دا کاتیک (قورثان) بخوټیرټه‌وه به‌سه‌ریاندا به‌چه‌سپانی ده‌که‌ون به‌روودا به‌سوژده بردن"^۲ له‌جیه‌کی دیکه‌دا هو‌شیاری ده‌دات و ده‌فرموویټ

۱. پروانه: احمد بن حنبل، الزهد.

۲. الأسراء: ۱۰۷.

”فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا“ واتە "با كەم پېيىكەنن و زۆر بگىرىن" سەرورەيشمان دەفەر مەمۇرىيەت "خوایە گىيان لە دلىكى دانەخورپا و چاۋنكى فرمىسك لى نەپزراۋ پەنات پى دەگرم"^۲

دلىكى ناسك، دەروونىكى لەرزان لە بەرامبەر خواو، بە پروى چاۋدىرى و لىپرسىنەوہى خوددا كراوہ دەپىت و ھەر زوو زوو خۆى دەخاتە بەر تەرازووى لىپرسىنەوہوہ. سەرکەوتنەكانى بە ھى خۆى نازانىت و ھەمىشە ئەو كارەى ئەنجامى دەدات لای كەمە. بەلكو دەپىتە قارەمانىكى "ھل من مزىد" چى زياتر ھەيە ئەنجامى بەم؟ كە لە مەيدانى خىر و چاكەدا تىربوون نازانىت.

سەبارەت بە كەسكىكى دلى ناسكىش ھەرگىز تىربوون و بە تەواپىنىنى ئەو كارانەى ئەنجامىداوہ جىي باس نىيە. پاش نوپزە فەرزەكان چەندە نوپزى سوننەت ئەنجامدەدرىت و پەرسش دەكرىت، بابەتىكە بەستراوہتەوہ بە باوېر و وىستى خودى تاكەكەسەوہ، كەسكىك دەتوانىت سەبارەت بەو نوپزانەى ئەنجامى داۋن بلىت "من ئەو نوپزانەم بە نامادەپى تەواۋى دلەوہ نەخوتىندوۋە و وەك ئەوہى پىۋىستە ئەنجامم نەداۋن، با ھىچ نەپىت لە جىي ئەوانەدا نوپزى سوننەت و نافىلە بخوئىم ياخود ئەو نوپزانەى بىچ تىپامان ئەنجامم داۋن قەزا بەكەسەوہ و بگىپمەوہ". بىرپىكى كەم دادەنىت، چوون نازانىت مەرگ چ كاتىك دىت بەپىرىيەوہ بۇيە لە كاتىكى كەمدا جىيان بۇ دەكاتەوہ و بۇ نمونە پۇزانە نوپزى چەند پۇزىك دەگىپتەوہ و بەم شىۋىيە كەموكورتىيەكانى دادەپۇشىت.

دەستەواژەى "جبر النقصان" واتە "قەرەبووكرىدەنەوہى كەم و كورتى" بۇ نوپزە نافىلەكان بەكاردەھىتىرىت. نامانچ ئەوہىيە لە پىي ئەمانەوہ كەموكورى نوپزە

۱. التوبة: ۸۲.

۲. ابن الجوزي، كنف المشكل ۴۳۴/۲؛ ابن حجر، فتح الباري ۱۱/۱۳۹.

فەرزەكانمان پېر بېكەينەو و برين و شكاوييه كان دەستبەجى لە شوئى خۇيدا تيمار بېكەين و بېيپچينەو. جا ئەم بابەتە شتىكە لەسەر ويستى تاك خۇي وەستاو تەو. بۇ نموونە كەسيك كە بۇ ماوئيه كى ديارىكرار بىن ئەوئى دلى بە تەواوى رپووبكاتە خوا نوئىزى خوئندوو، رپوژىك لە حەقيقەتى نىيەت تىدە گات و پىنسا يەكى وەك ئەمە بۇ نىيەت دەدۆزىتەو كە نىيەت ويست و مەبەستى دل و رپووكردنە خوايە. رپووكردنە خواش "تەو جە" يش بەو شىوئيه تىدە گات كە برىتييه لە سېرپنەوئى "هەموو شتىك جگە لە خوا" لە دلدا و بېرچوونەوئى هەموو شتىك لە كاتى نوئىزدا و تەنھا و تەنھا رپووكردنە خوا. كەسيك كە بەم شىوئيه لە نىيەت گەيشت ئەگەر بەم حالەو نەوئستىت بۇ نوئىزە كەئى ئەو بۇ نوئىز نەوئستاو و وا هەژمار دەكرىت كە نوئىزى ئەنجام نەداو. لەم بابەتەدا هەمووان دەيىت بە گوئىزەئى ناستى خوئمان بېكەوينە خۇ، لە هەندىك كىتېبى مەزھەبى حەنە فېدا، گەرچى سەرجاو كەشى ناديارىت، بەلام ئەو تۆماركراو كە وتنى "نىيەت بە زوبان باشترە"، جا نايە لە گەل قسە كردندا ناراستە كردنى دل چۆن وەدى دىت، ئەوئەش نازانم، بەلام هەر چۆن بيىت ئەمە وەك عادەتتېكى لىهاتوو.

موسلمانان كاتىك بۇ نوئىز رادەوئستەن بە دەنگى بەرز دەلئىن "نوئىت أن أصلي لله" وە نىيەت دەهينن، لەو باشتر چى ئەگەر بەم شىوئيه تەوئججوى قەلب بەرەو خواى مەزن بە دەست بيىت، بەلام ئەگەر هەر وتە بيىت و تەنانەت بيىنەوئى دەرك بەو بكرىت چ دەوترىت، هەندىك وشە رپىزىكرىن و بۇ نوئىز بوئستىن و قىبىلەنماكەئى دلئىش هيشتا رپوى لەو جىيە نەكردىت كە دەيىت رپوى لى بكات، ئەو ئەگەرى هەيە ئەو نوئىزە بە نوئىز هەژمار نەكردىت. بەلئى جا ئەو كەسەئى بەمشىوئيه ئەلف و بيى نىيەت فېر بوو و لە پەيوئندىيە كى لەم شىوئيهو دەستى بە ژيان كردوو، دەكرىت بلىت "راستە من لە كاتى خۇيدا نوئىزە كانم ئەنجامداو، بەلام لەوئى داخو

مافی په‌رسته‌شەکانم داوه دلتیا نیم. بویه ده‌بیت "جبر النقصان - قه‌ره‌بووکردنه‌وه‌ی که‌موکوړی" نه‌نجام بدهم، وه نووژنی نافیله بخوړتم. "پاشان نه‌گه‌ر خوا سی سالی دیکه عومری پتیبه‌خشیت نه‌وا هه‌ر رۆژیک قه‌زای نووژه‌کانی رۆژیکي ده‌گپرتیه‌وه و که‌لین و که‌موکوړتیبه‌کانی پرده‌کاته‌وه.

له‌لایه‌کی دیکه‌وه له مه‌زه‌بی حه‌نه‌فیدا وه‌ک چون ده‌بیت پینج فه‌رزه‌ی نووژه‌کان به‌وه‌پری لیسرا‌نه‌وه نه‌نجام‌بدرت، ده‌بیت سونه‌تی پینج فه‌رزه‌که‌ش بخوړتريت. دوازه‌ه ر‌کات له‌مانه له‌لایه‌ن سه‌روه‌مانه‌وه جه‌ختیان له‌سه‌ر کراوته‌وه و سونه‌تی موئه‌که‌که‌ده‌ن، جه‌ختکردنه‌وه‌یه‌کی له‌م شیویه بۆ سونه‌تی عه‌سر نییه، به‌لام نه‌ویش هه‌ر له "فضائل". چوار ر‌کات سونه‌تی پینج نووژنی عیشاش هه‌ر له فضائیله. نه‌ویش له کوتوبی سیتته (شه‌ش کتیبه‌که) دا باسی نه‌هاتوه، ته‌نها له کتیبی "فتح باب العنايه"ی "علی القاری" دا به پشت به‌ستن به فه‌رمووده‌یه‌کی سه‌روه‌مان که له سونه‌نی سعیدی کوړی مه‌نصوردا هاتوه، باس له‌وه‌کراوه که پیغه‌مبه‌رمان پینج نووژنی عیشا چوار ر‌کات نووژنی سونه‌تی نه‌نجامداوه.^۱

نووژنی ته‌هه‌ججودیش "شه‌ونووژ" زۆر گرنه‌گه، نه‌وانه‌ی شه‌وانیان به مه‌شخه‌لی شه‌ونووژ وه‌ک رۆژ رۆشن کردوه‌ته‌وه، نه‌وا ژبانی به‌رزه‌خیشیان بۆ ده‌بیته‌ه رۆژی دره‌خشان، شه‌ونووژ له به‌رامبه‌ر تاریکی شه‌ودا قه‌لغان و چه‌که و مه‌شخه‌لی پروناکی و که‌ناری نارامبه‌خشی له سزا پارێزه‌ه، له‌راستیدا هه‌ر نووژیک نه‌رکی رۆشنکردنه‌وه‌ی گۆشه‌یه‌کی ژبانی نه‌ودیه‌ه په‌رده‌ی مه‌رگی پینسپیردراوه، شه‌ونووژیش کراوته‌ه تویشوو، مه‌شخه‌ل و چرای به‌رزه‌خ. له قورئانیشدا چه‌ندین جار ناماژه به شه‌ونووژ کراوه. بۆ نمونه:

۱. بروانه: ابن حجر، الدراية ۱/۱۹۸؛ علی القاری، فتح باب العنايه ۱/۳۲ (هه‌ردوو سه‌رچاوه‌که له سعید بن منصوره‌وه و مه‌رمانکرتوه‌وه).

﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ، نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰ أَن يَبْعَثَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ (الإسراء: ۷۹)

"وهك نوټټیكى تایبته به خۆت شه‌وانه هه‌سته نوټټ بکه و قورنان بخوټنه، سا به‌لکو خوای گه‌وره به‌ره و مه‌قامی مه‌حموود به‌رزت‌بکاته‌وه (پاشان ده‌توانیت نو‌مید بخوازیت که خواوه‌ند بۆ پله‌یه‌کی رټزلیت‌گیراوت به‌رزبکاته‌وه)."

﴿مِن لَّدُنكَ سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَرَهَقَ الْبٰطِلُ﴾

(السجدة: ۱۶)

"له‌سه‌ر جینگاکانیان هه‌لده‌ستن و رووده‌که خواو به‌ترسی سزای نه‌وه‌وه و به‌نو‌میدی ره‌حمه‌تیه‌وه لټی ده‌پارټنه‌وه و دو‌عا ده‌که‌ن، وه له‌و شتانه‌ی رټزیمان داون ده‌به‌خشن"

﴿وَاذْكُرْ اٰتَمَ رَبِّكَ بِكُرَّةٍ وَّ اٰمِيْلًا ﴿٢٥﴾ وَاِن كَادُوْا لَيَسْتَفْرِزُوْكَ

مِنَ الْاَرْضِ لِيُخْرِجُوْكَ مِنْهَا اَدْخِلْنِيْ﴾ (الإنسان: ۲۵ - ۲۶)

"به‌شه‌و و به‌رټز یادی په‌روه‌دگارت بکه‌و! له‌به‌شیکي شه‌ودا سو‌جده‌ی بۆ به‌ره و شه‌وانه ماوه‌یه‌کی درټز ته‌سبیحاتی نه‌و بکه."

نوټټزی شه‌نوټز "ته‌ه‌ججود" ده‌کرتت دوو پکات یان هه‌شت پکات بیته، به‌گوټره‌ی رټیوایه‌تی بوخاری و موسلیم، عه‌بدوللای کوپری عومه‌ر خه‌وټکی بۆ پیغه‌مبه‌رمان گیراوه‌ته‌وه که له‌خه‌ونیدا دوو که‌سی ترسناک هاترون و په‌لکیشیان کردووه و به‌ره‌و چالټیکی قوولی پر نا‌گریان بردووه، کاتیکیش نه‌م ترساوه له‌وه‌ی فرټیبه‌نه‌نیو نا‌گره‌که‌وه پټیان وتووه "مه‌ترسه! تو پټیوست ناکات بترسیت." پیغه‌مبه‌ریشمان له‌وه‌لامدا به‌م شټویه‌یه عه‌بدوللای کوپری عومه‌ری هانداوه

”ئىبن عومەر چەندە كەسىكى باشە! خۆزگە نوژی شەونوژی شى ئەنجام بدایە.“ بەلى، خوا لە خەودا تابلۆیەكى بەرزەخى نیشانى حەزرتى عەبدوللاى كورى عومەر داوہ و ئاماژەى پىداوہ تا ئامادەسازى بۆ بکات.^۱

لە دواى ئەمانەش نوژە سوننەتەکانى تری وەك نوژی ”چىشتەنگاوا و ئەوایىن“ كەموكۆپى نوژە فەرزەكانمان پەردەكەنەوہ و ئەركى برىنپىچ دەبین لە بەرامبەر برىنەكانیاندا، خواى دلۆقان كەلىنى نوژە فەرزەكانمان بە نافیلەكان بۆ پەردەكاتەوہ.

بە گۆزەى فەرموودەيەك كە ئەم قەسەيە پشتر است دەكاتەوہ، لە دواپۆژدا يەكەم شت كە لىرسىنەوہى لەسەر دەكرىت نوژە، جەنابى حەق دەپرسىت: ”نوژی بەندەكەم تەواوہ؟“ ئەگەر وەلام ”بەلى“ يىت، دەفەرمووت ”با ئەو پروات تەواو،“ ئەگەر لەوەلامىشدا بوترىت ”نوژەكانى ناتەواوہ“ خواى گەورە دەپرسىت ”ئەى نوژی سوننەت و نافیلەى هەيە؟“ ئەگەر وەلامى ئەمەيان ”بەلى“ بوو خوا بە لوتفى خۆى دەفەرمووت ”نافیلەكانى بۆ بخەنە شوئى فەرزەكانى“ وە بە مېهرى ئىلاھى نافیلەكانى چىنگاى فەرزە ئەنجامنە دراوہكانى دەگرنەوہ، بۆ ئەمەش دەتوانىن بلىين كە ”لەوئىدا قەرەبوو كەردنەوہى كەموكۆرتىيەكان ”جبر النقصان“ راستەوخۆ بە ويست و داخوازی ئەو بەدى دىت، واتە لە دواپۆژدا خواى مېهەبان برىنى فەرزەكانمان بۆ دەپىچىت.^۲

پوختەى قەسە ئەوہيە ناسكى دلمان و بە جىھىنانى لىپراوانەى نوژەكانمان بە فەرز و سوننەت و نافیلەيەوہ، بۆ هىنانەجىي ئەركى بەندايەتى ئەم دونيامان سەرچاوەى عەشق و شەوق و هيز و وريە، لەوديو پەردەى ژيانىشەوہ لە رپى پر

۱. البخارى، التجدد، ۲، ۲۱، فضائل أصحاب النبي، ۱۹؛ مسلم، فضائل الصحابة، ۱۳۹، ۱۴۰.

۲. ابن ابى شيبه، المصنف، ۲۷۰/۶؛ البيهقي، السنن الكبرى، ۳۸۷/۲.

مەترسى بە مردن دەستپىكىردووى تا دەرگای بەهەشت درىژرەو بوودا ھاوړپيەكى سەرراست و رېنۆئىنكى رېژلېنگىراو و کار بۆ ئاسانکراو دەبىت، نوږژ ھوږى نىكبوونەو مانە لە خوا و بۆ پتەوى پېشمان بە درىژايى رې پەتيكى نەپساوہ و دەستگيرىكى مەحکەم و نەشکاويە، لە کۆتاييدا دەلئين نوږژ ئەو قەلایەيە کە سەرچاوى ژيانىكى پاکيزانەيە، پارىژەرى گەوھەرى گيانمانە لە چلک و تۆزى دونيا، لە کۆتاييدا بە واتاي ئەو ئايەتەش کە ئەم راستيیە دەنەخشپنيت بابەتە کە دادەخەين، "ئەو کتیبەى بۆت نىژدراوہ بيخوینتەوہ و بيگەيەنە، وە نوږژە کانت ئەنجام بەدە و مافيان پيبدە، بىگومان نوږژ مرؤف لە رەفتارى بەد و کارگەلى ناپەسەند دەپاريت. جا يادى خواوہند لە رېي نوږژە کانەوہ مەزنترين فەزىلەتە، خوايش بە ھەر کارىک کە ئەنجامى دەدەن شارەزايە"^۱

شەيتان و دزىنى نوږژ

لە نوږژدا رۆانين بەملاولادا پيى دەوترت دزى شەيتانى، واتە شەيتان کە نەيتوانى تەواوى نوږژە کەت لى بدزنت، بەشكىت لى دەدزنت، ناتوانيت نەرکانەکان بدزنت بۆيە دوا دەرفەتى لە دزىنى رۆانيندا بەکار دەھيئيت. بەلەقازمەتى کە "داخۆ دەتوانم وای لى بکەم، بۆ لای راست بېروانیت يان بۆ لای چەپ بېروانیت."

نامادەين لە نوږژەوہ دەست بە جوولە بکەين! مامۆستا کەمان چەندە مرؤفنىكى رەوشت بالايە تەماشای بکەن چى دەلئت "نیشانەللا بە تەواوى ئىخلاص تيتاندا رەنگ دەداتەوہ و منيش بەرەو ئەو ئىخلاصە تەواوہ دەبەن"^۲ منيش وەك ئەو دەلیم

۱. النکبوت: ۴۵.

۲. بەدەيموزەمان، بېسکەکان (بېسکەى بېست و بەك، دەستورى دووم).

”نیشانه‌للا نوژیکی ته‌واو و بیج که موکوپیی نه‌نجام دده‌ن و فییری منیشی ده‌کن که نوژی‌کانم به ته‌واوی نهرکان و نادابه‌کانییسه‌وه به‌جیبه‌نیم، نه‌وده‌م به شوین ههر کهس بکه‌ویت رزگارت ده‌ییت، جا وهرن هه‌موو پیکه‌وه بریاری رزگاریمان بده‌ین.“

ناییت ری بده‌ین هیچ پارچه‌یه‌ک له نوژی‌کانمان بدزرت، چونکه نه‌و نوژی‌ه نه‌مانه‌ته به‌سهر ئیمه‌وه‌یه. با نه‌هیئلین شه‌یتان له روانینی چاومان یاخود له هه‌ستان و دانیشتمان یاخود له ههر شتیکی تری ناو نوژی‌ه‌که‌مان بدزرت، مرؤف که متمانه‌پنکراوی نه‌مانه‌تی نوژی کامله، ده‌ییت به‌ جوړیک نوژی به‌جیبه‌ییت که یه‌کبیته‌وه له‌گه‌ل نرخی ماهییه‌تی حه‌قیقه‌تی نوژدا، بۆ نمونه نوژی وها ده‌یینم که خاوه‌نی جه‌سته‌یه‌کی میسالی ئوخروه‌ییه که له سه‌فه‌ری نه‌به‌یدیدا ده‌ییت هاورپی نه‌وانه‌ی مافی دده‌ن و وئنه‌یه‌کی دره‌خشانی پروو ناسمانیی سر و نه‌ندام ناوازی وها‌ی هه‌یه که ناتوانرت بچوکتین ته‌شه‌ری ناراسته بکرت. جا نه‌گه‌ر له جیبه‌کدا به‌ریه‌ست بۆ دزیه‌کانی شه‌یتان دانه‌ین، نه‌وا به‌ نارزه‌زوی خوی رۆژیک چاری بریندار ده‌کات، رۆژیک له‌ گوئی و رۆژیک له‌ لووتی ده‌دات، رۆژیک دی لیوی خوین لیده‌هینیت، له‌ لایه‌ک ده‌ستی ده‌پرته‌وه و له‌ لایه‌ک قاچی... تا حالیکه‌ی به‌سهردا ده‌ییت که ئیتر من نازانم نه‌و بوونه میسالییه‌ی له‌و دنیا چیتان پیده‌لیت، به‌ دلنیا‌ییه‌وه زۆر شتی ده‌ییت بیلیت، جا ده‌لیت ”خوا خیرتان بنوسیت، جوانیمتان به‌ هه‌ده‌ردا“ یاخود ده‌لیت ”منتان له‌ناویرد“، جا ته‌نها ریبه‌ک بۆ رزگاربوون له‌ نارچه‌تی و سه‌ختیی نه‌ودیوتان نه‌ویه لیزه‌ دللی نوژی‌ه‌کانتان نارچه‌ت نه‌کن و نه‌هیئلن ده‌ستی دز و جه‌رده‌کانیان بیج بگات. ده‌ییت به‌ ته‌واوی دل و هه‌ست و له‌تیغه‌کانتانه‌وه پروتان له‌ خوا ییت. ناییت به‌یئلن له‌ هیچ لایه‌که‌وه هیچ شتیکی لی بدزرت، بۆ نه‌و که‌سانه‌ی له‌

سهرتای رنگه دان نه جامدانی نه مه به ههستیکی ته واوهوه، سهخته. درؤ دهییت گهر بلیت ”ههستم پی کردوه“ به لام خواوهند رۆژیک نهو دهرگایه والا دهکات. نیوه تنها دان به خۆتاندا بگرن و گرنگترین و باشتین کاته کانتان بۆ نویره کانتان تهرخان بکمن و زۆر بۆ خۆتان بهینن نینشانه لا رۆژیک دپته پيشهوه توانایی نهو نه جامدانه جوان و ناوازهیهش له دایک دهییت.

نه گهری ههیه، ههندیک له خواناسان بۆ گهیشتن به حهقیقهتی نویره ههموو شهویک ههزار پهکات نوژیان نه جامداییت. قوتاییه یه که مینهکانی به دیعوززه مان به لیبرانی ته واوهتیهوه نوژیان نه جامدهدا، من که سانیکم دیوه که بهراستی نوژیان دهخویند، زۆریوون نهوانه ی که چهند سه د ركات نوژیان نه جامدهدا، هینده که نازمیروین. نهو نوممهته نوژیان له بیرچوهتهوه، مزگهوتهکان تنها شیوهیان لیمارهتهوه، نیستا فهرشهکان ههسرهتی فرمیسک گرتوونی و بهرمالهکان ههسرهتی نیوچهوانی بیگهره.

نویره دلای پهرستشه، ههر پایهیهکی نوژییش ههروهک دهوارهکان بههیهکی تایبته به خۆیان ههیه، بهلام بهنرخترین پارچهی نهو دلله له کاتی نیوچهوان له زهوی دانانه، دهمی سهجدهیه، سهروهه مان فهرموویهتی ”نزیکتین شوین بۆ بهنده له خواوه سهجدهیه“. بهلای، سهجده شاده ماری نویره و تهختی تاج له سهرنانیهتی.

دوعا

باوهرهينان به دوعا

له دوعاگردندا ئەوێ ئەصل و بنه پرهتیه باوهرهينان و متمانه داربوونه به قهبول بوونی، دهستکردنوه له دوعادا له لایهك، له راستیدا مروفت دهییت دل و گیانی به رویدا بکاتوه، ئەو زیکرانهی له دوعای پاش نوێژهکانی بهیانی و عهسردا دهخوێنرێن له "مجموعه الاحزاب" دا هاتوه، بهلام به جیاوازییهکی کهمهوه لهویدا به "سُبْحَانَكَ يَا اللَّهُ تَعَالَىٰ يَا زَحْمُ اجْزَا مِنْ التَّارِ بِعُقُوكَ يَا مُجْبِرٌ" هاتوه، که (مُجْبِرٌ) یش ههڕ یهکیکی تره له ناوهکانی خواهند. بهلام وتنی "بِعُقُوكَ يَا زَحْمُ" لای منیش چێژدارتره، بینگومان ههزرهتی بهدیعوززهمانیش ئەم دوعایه ی زۆر به گزنگ زانیوه بۆیه له دواي نوێژی بهیانی و عهسر خوێندووێته.

ههزرهتی گوموشخانهوی زۆر شتی دهبارهی دوعاکانی نیو "مجموعه الاحزاب" وتوه، جا پێسته ئەو دهپرێنانهی له یهکهم روانیندا تا رادهیهك وهك زیادهرهبوی دهردهکهون له نیو چوارچێوهی ئەو پێوهرانهدا لیکبدرتهوه که مامۆستا بهدیعوززهمان دهستنیشانی کردوون، واته ئەو حالهته به خوێنهروه پهیرهسته. به دهپرێنیکی دی بۆ نموونه کاتیك دهوتریت "ئەوێ جارێك ئەم دوعایه بخوێنیتهوه دهچیته

به‌هشت. " ده‌بیت به‌م شتویه تېبگه‌ین که نم دو‌عایه دو‌عایه‌کی هینده مه‌زنه، نه‌و که‌سه‌ی جارنک به باوهر پېنکردن و دلپېندان و شتو‌ازی شایانی خویه‌وه بی‌خو‌رنیت ده‌توانیت به‌هشت به‌ده‌ستبه‌نیت "باوهری خودی من وه‌هایه که گهر که‌سینک دل و گیانی بکاته‌وه به ته‌وای بوون و نیمانیسه‌وه جارنک بلیت "الله!" وه پاشان له‌باله‌خانه‌یده‌کی ده نه‌و مییه‌وه خوی فرېداته خواروه، کاتیک ده‌که‌وېته سه‌رزو‌ی خشت و چیمه‌نتو و به‌ردی زه‌وییه‌که پارچه پارچه دهن به‌لام نه‌و هیچ‌ی به‌سردا نایه‌ت. به تایبه‌ت له‌م رېوژ‌گاره‌دا که جیهانی نی‌سلامی خه‌لتانی خوین بووه، زور پېوسته که سینه‌کان به‌ده‌م دو‌عا‌کردنه‌وه شه‌قار شه‌قار بېن. به‌لی، زور پېوستمان به‌مه‌یه. "

دوعا و تامه‌زرۆی په‌رستش

پرسیار: نه‌و که‌سانه‌ی له‌سه‌ر رېتازی پېشه‌ی هاوه‌لانن، به‌گشتی له به‌رزو‌ونه‌وه‌ی مدعنه‌وی خو‌یان نا‌گادارینن، به‌لام به تپه‌رېوونی کات تامه‌زرۆییه‌کی له‌را‌ده‌به‌ده‌ریان بو په‌رستش و خواپه‌رستی لا دروست ده‌بیت، هه‌روه‌ک بلیت هیژنک به‌ره‌و په‌رستش و ته‌سبیحات و نه‌وراد و نه‌زکاره‌کان پالیان پتوه بنیت و که‌مه‌ندکیشیان بکات، نایا پروون‌کردنه‌وه‌ی نه‌مه‌ چیه؟

وه‌لام: ده‌ره‌کو‌تنی نه‌م حالته‌ له که‌سینک‌دا که به‌رده‌وام په‌رستش نه‌نجام ده‌دات، وه‌ک چو‌ن ده‌کرنت بو بوونی په‌رستش به به‌شیک له سروشت و فیتره‌تی نه‌و که‌سه بگه‌رپته‌وه، هه‌رواش ده‌کرنت هو‌کاری نه‌وه‌بیت جه‌نابی حق به نه‌نپیه‌کی له نیمه‌وه نادیار نه‌و تامه‌زرۆییه‌ی له دلی نه‌و که‌سه‌دا چان‌دیت. له هه‌ردوو باره‌که‌شدا نه‌م تاسه‌مه‌ندی و تامه‌زرۆییه‌ لوتفیک‌ی نی‌لاهییه. په‌رستش‌کردن خوی له خوی‌دا لوتفیک‌ی نی‌لاهییه، تامه‌زرۆی و ناره‌زوویه‌کیش که له ناخوه بو نه‌م

پەرستشانه دروست دهیئت لوتفیکی دیکه‌یه له سه‌روو لوتفه یه‌که‌مینه‌که‌وه. جه‌نابی الله (جَلَّ جَلَالُهُ) هه‌ندیك جار نهم هه‌سته به به‌نده‌یه‌کی خۆی ده‌به‌خشیت، به‌نده‌که‌ش وای لیدیت پەرستشه‌کان وه‌ک پئوستیه‌کی سروشتی و به‌شیک له بوونی ده‌بیئت، نهمه‌ش واتای نه‌وه ده‌گه‌یه‌نیئت که په‌یوه‌ندی نیوان به‌نده و پەرستش قوناغی چیژ تیده‌په‌رپنیت و ده‌بیته تاهه‌زرۆیی. ئیدی به‌م تاهه‌زرۆیه‌وه ده‌لیت ”چه‌نده پەرستش نه‌نجام بده‌م، هیشتا که‌مه.“

جا نه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک سه‌ریاری پەرستشی زۆر و نه‌وراد و نه‌زکاری فره هیشتا هه‌ستی وها بیئت که به‌نده‌یه‌کی باش نه‌بووه و په‌یوه‌ست به‌ فه‌لسه‌فه‌ی ”خوایه من تواناییم نییه به‌و جوژه په‌سن و ستایشی تۆ بکه‌م که خۆت په‌سن و ستایشت کردوه“ باوه‌ری وایت نه‌رکی خۆی به‌جینه‌هیناوه، واته له ناستیکدا بیئت که هه‌رچی نه‌نجام ده‌دات هیشتا به‌که‌می بزانیئت، نه‌وه به‌ راستی نهم به‌نده‌یه بووه‌ته جی دره‌خشانه‌وه‌ی لوتفگه‌لی فراوانی نیلاهی، که‌سینکی له‌م شیویه له‌ رۆژنیکدا سه‌د جار سه‌لات و سه‌لام له‌سه‌ر پیغه‌مبه‌ر ده‌دات و پاشان ده‌لیت ”یا رسول الله نه‌متوانی به‌گۆره‌ی شان و شکۆی تۆ سه‌لاوات له‌سه‌ر بده‌م“، بۆ نمونه گه‌ر مروف رۆژانه هه‌زاران جار (الله اکبر، سبحان الله، الحمد لله) بلیت و هه‌روه‌ک پیغه‌مبه‌رمان له‌ فه‌تحی مه‌که‌دا ده‌یفه‌رموو، نه‌میش بلیت ”لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَخَذَهُ صَدَقٌ وَعَذَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَخَذَهُ - هه‌یج خوایه‌ک نیه جگه‌له "الله"، خوایه‌ک که تاک و ته‌نهایه، به‌لیننی برده سه‌ر و به‌نده‌که‌ی سه‌رخست و هه‌ر خۆی به‌ ته‌نها ده‌سته‌ی دوژمنانی تیکشکاند.“^۱ به‌لام پاش نهمه هیشتا‌ش رازی نه‌بیئت و بلیت ”نهمه زۆر به‌جووکه له به‌رامبه‌ر مه‌زنیی خوادا، زۆر نه‌نگیه گه‌ر ته‌نها هینده بلیم“، پاشان له ناخیه‌زه ناوازی ”لَا أَحْيِي نِئَاءَ عَلَيْكَ أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَيَّ نَفْسِكَ“^۲ - من

۱. ابو داود، البدات، ۱۷؛ النسائي، فاسمة، ۳۳-۳۴؛ احمد بن حنبل، مسند، ۵/۳، ۴۱۰/۴۱۱.

۲. مسلم، صلات، ۲۲۲؛ ترمذی، دعوات، ۷۵، ۱۱۲؛ ابو داود، الصلات، ۱۴۷.

ناتوانم وهك نهوهی تو په سنی و سه نای خوت كړدوو، په سن و سه نات بكمم" زمزمه بكات، نهوا نهو كه سه به پراستی جی دره خشانه وهی لوتفی نیلاهییه . نهو كه سه ی بهو كارانه ی دهیكات ره زامه نده، نهوه باوهر داره، نیمانی هیناوه، له پهرستش و به نده ای ته ییدا رېك و راسته، به لام هیشتا نه گه یشتو ته ناستی نهو دره خشانه وه خویایانه. واته نهوه ی بنده بگاته ناستېك گهر رۆزی هزار ره كات نورئیش بخوئیت هیشتا بلیت "نه خیر، به هیچ شیویهك من نه متوانیوه قهرزی خوا به سه رمه وه بده مه وه". هه میسه بهو تیپینییه وه هه ستیت و دانیشیت كه "من نه متوانیوه شوكرانه برئیری خواوند درېپریم" نهوه به پراستی به هر هوریه كه له سه روو هه موو به هر هوریه كانه وه، نهوه تا بو نیشاندانی دیوی كاملی نه م باسه نه م چند دیره و ترارون كه وهك فهرمووده ش ده گپرئنه وه "مَا عَرَفْنَاكَ حَقٌّ مَفْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفٌ" نهی په روره دگاری له لایهن هه موو بوونه وهرانه وه ناسراو، نیمه نه مانتوانیوه تو به جورېك كه شایه نی ناسینی تویه، بناسین"، "مَا عَبَدْنَاكَ حَقٌّ عِبَادَتِكَ يَا مَعْبُودٌ - نهی په روره دگاری تاقانه په رستراو نیمه نه مانتوانیوه شایهن به مه زنیی تو په رستش به جیبه نیین.

"مَا شَكَرْنَاكَ حَقٌّ شُكْرِكَ يَا مُشْكُورٌ - نهی نهو كه سه ی كه به هه موو زمانیتك سوپاسگوزارت ده كرت، چهنده بیچاره ین نیمه، نه مانتوانی وهك نهوه ی پیوسته سوپاسگوزارت بین.

"مَا ذَكَرْنَاكَ حَقٌّ ذِكْرِكَ يَا مَذْكُورٌ - نهی نهو په روره دگاری له لایهن هه موو بوونه وهرانی ناسمان و زهوییه وه یادی ناوت ده كرتمه، نیمه نه مانتوانیوه به جورېك كه شایه نی تویه زیكر و یادت بكمین"، نه م وتانه به پیودانگی ویزدان و به تهرارووی قه درشناسییه كه ی به رده وام ناوازی "نیمه هینده ی كه شایانی تویه نه بووین" دلیننه وه.

به‌وه‌ی جیگیریبونیی نیمان له‌ دلدا بابه‌تییکی زۆر گرنگه، من له نزاکانمدا به‌رده‌وام ئەم دووعایه‌ دووباره‌ ده‌که‌مه‌وه "اللَّهُمَّ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قُلُوبَنَا عَلَى دِينِكَ - په‌روه‌رد‌گارا، ئەی ئەو که‌سه‌ی که‌ دل‌ه‌کان نه‌مدیو و دیو پێده‌که‌یت دل‌ه‌کانمان له‌سه‌ر په‌یام و رێبازه‌که‌ت جیگیر و دامه‌زراو بکه،" گه‌رچی پێغه‌مبه‌رمان به‌ گشتی دووعاکه‌ی به‌ ناوی که‌سی یه‌که‌می تاکه‌وه‌ نه‌نجامداوه، واته "اللَّهُمَّ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ" به‌لام من له جیگه‌یه‌که‌دا "وهك "قُلُوبَنَا" به‌رچاوم که‌وتوه‌وه گه‌رچی ئەوه‌ی زۆرتر به‌ناوبانگه‌ ئەو شیوازی دووه‌مه‌ که‌ باسم کرد. له‌ نزایه‌کی دیکه‌شمدا ده‌لیم "اللَّهُمَّ يَا مُصَرِّفَ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ - په‌روه‌رد‌گارا، ئەی ئەو که‌سه‌ی که‌ دل‌ه‌کان ناراسته‌ ده‌که‌یت و به‌ هه‌ر بارێکه‌دا به‌توێت هه‌لیده‌گه‌رپه‌ته‌وه، دل‌ه‌کانمان به‌ره‌و ئاره‌زووی گوێرپه‌یه‌لی خۆت ناراسته‌ بکه و له‌سه‌ری جیگیری بکه" ده‌توانن ئەمه‌شی بۆ زیاد بکه‌ن "إِلَى مَا تُحِبُّ وَتَرْضَى لِأَسَيِّئَاتِي الْإِخْلَاصِ - به‌ره و ئەوکارانه‌ی پێت خۆشه‌ و لێی رازیت وه‌ به‌تایبه‌تی به‌ره و نیخلاس" "إِلَى الْإِيمَانِ الْكَامِلِ وَالْيَقِينِ الْأَمَّ - به‌ره و نیمانی کامل و یه‌قینی ته‌واوه‌تی" "إِلَى الْجَلْمِ وَالْأَنَاتِ - به‌ره‌و په‌فتار نه‌رمی و کار دانایی "الْجَلْمُ".

به‌لی، پێسته‌ هێنده‌ی له‌ توانادایه‌ به‌ندایه‌تیت له‌ به‌رامبه‌ر ئەوه‌وه‌ نیشان به‌هیت، پاشان بلیت "نه‌توانی ئەوه‌ی پێسته‌ بیلیم، نه‌توانی، له‌ ده‌ستم نه‌هات... لوتفی بێ پایانی په‌روه‌رد‌گارم له‌ کوێ و شوکرانه‌بژێری ته‌واو له‌ کوێ!" ئەوه‌ی له‌سه‌ر ئێمه‌یه‌ ئەوه‌یه‌ ئەم وشانه‌ و هه‌رچییه‌که‌ داخوازی وتنی ئەم وشانه‌یه‌، ده‌ربه‌رین و به‌خه‌ینه‌ مه‌یدان.

۱. الترمذی، القدر ۷، الدعوات ۸۹، ۱۲۴؛ ابن ماجه، الدعاء ۲.

۲. ابن ماجه، المقدمة ۱۳؛ أحمد بن حنبل، المسند ۱۸۲/۴؛ النسائي، السنن الكبرى ۴/۱۴۴.

فاتىحه جواتىرىن دوعايه

كاتىك كە دوعا دەخوئىنم، بە پشت بەستىن بە فەرموودەيەكى پەيامبەرمان سورەتى فاتىحه دەخوئىنم، پاشان ئەم دوعايه دەخوئىنم "خوایە گيان، ئەمە فاتىحهى سورەى شىفایە. تۆش شافىت، ھەر تۆیت كە شىفا دەبەخشىت، جگە لە تۆ ھىچ كەس نىيە شىفابەخش یت و جگە لە شىفای تۆش شىفایەك لە ئارادا نىيە. تیمارى ئەم دەردەم بکە و شىفایەكم پىچ بەخشە كە ھىچ شوئەوارىك لە نەخۆشییەكەم بەجى نەمىنیت."

بەلى جواتىرىن تزاو پارانەو سورەتى فاتىحهیە. بە دلئىكى پاك و بە ئىخلاسەو بەسەر ھەر نەخۆشییەكدا بخوئىرتت بە وىستى خوا دەیتە شىفا بۆى. لە بنەپەتدا یەككە لە ناوەكانى فاتىحهش "شافى" یە ئەمە جگە لەوہى كە بیست نارى دىكەى ھەيە. لەوانەش بۆ نمونە: "سورة الصلاة" چونكە لە ھەموو نوژنىكدا دەخوئىرتت پىنى دەوترتت "وافیە" و "كافیە" چونكە بە تەنھا خۆى بۆ ھەموو شتىك بەسە. بە "ام الكتاب" و "اساس" ناو دەبرتت چونكە بنەما و پوختەى ھەموو سورەتەكانە.

ئىوہش بۆ ھەموو كىشە و نەخۆشى و چەرمەسەرییەكتان دەتوانن فاتىحه بخوئىنن و بپارێنەو و بلىن "پارووردگارا، ئەمە ئەو سورەتەيە كە "كافی" یە و بۆ ھەموو شتىك بەسە. بەمۆلەت و یارمەتى تۆ دەتوانیت بەسەر ھەموو دەردىكدا زال ببیت. بە خاترى گەورەيى ئەم سورەتە لە كىشە و دەردەسەرییەكانمدا یارمەتیدەرم بە!"

یادى خوا و دوعاگردن

دۆستانى حەق زۆر گىرنگى بە ئەوراد و ئەزكار لە "قورئان خوئىندن و

دوعاکردن و یادی خوا" ددهن. نامۆزگارییان کردوین که رۆژانه خوتندنی به‌شیک له قورئان و نه‌جامدانی هه‌ندیک دوعای جیاواز له روانگهی په‌یوه‌ندی نیوان نێمه و خواوه زۆر گرنگه. هه‌میشه وتویانه و ده‌لێن که پیوسته هه‌ر تاکیک به‌گۆرێه‌ی توانای خۆی کۆمه‌لێک شت دیاری بکات و رۆژانه بیانخوێنیت.

له‌ که‌سێکی نزیکي مامۆستا "به‌دیعوززه‌مان" هه‌ چه‌ند جار گوتم لێ بووه که مامۆستا "مجموعه‌ الاحزاب"ی له‌ پانزه رۆژدا خه‌تم کردووه. نه‌و کتێبه‌ سێ به‌رگه. واتای نه‌وه‌یه هه‌ر پێنج رۆژ جارێک به‌رگێکی ته‌واو کردووه، به‌لێ، سه‌رباری نه‌و هه‌موو کتێب دانان و پێداچوونه‌وه و راستکردنه‌وه و دیدارانیه‌ی له‌ گه‌ل قوتابییه‌کانیدا و سه‌رباری مه‌رجی سه‌ختی ژیان و به‌ندیخانه و چاودێری ورد و نه‌و ده‌سته‌به‌سه‌رکردن و ده‌ربه‌ده‌رکردنانه‌ی به‌سه‌ریدا هاتوون که‌چی هه‌رگیز له‌ نه‌وراد و نه‌زکاره‌کانیدا که‌مه‌تر خه‌می نه‌نواندووه.

هه‌ندیک ده‌لێن "ناییت له‌ دوعاکردندا زیاده‌رپه‌وی بکرت و داوای شتی زۆر بکرت" و له‌م جۆره قسانه. وا ده‌زانم سه‌رچاوه‌ی نه‌م تیگه‌یشتنه، به‌هۆی هه‌له‌ی لێکدانه‌وه‌ی نه‌و قسانه‌وه هاتیبته مه‌یدان که عوباده‌ی کورپی صامت له‌ وه‌سیه‌ته‌که‌یدا بۆ کوره‌که‌ی کردووه‌تی. کوره‌که‌ی نه‌و کاتیک دوعای ده‌کرد زۆر ده‌چووه ورده‌کاریه‌وه، وه‌ک نه‌و جۆره دوعایانه‌ی هه‌ندیکمان ده‌یکه‌ین و ده‌لێین "خوایه گیان به‌هه‌شت و باخیکم پێج بده که له‌ نێویدا کۆشکێک هه‌بیت و له‌ ته‌نیشت کۆشکه‌که‌وه رۆیارێکی سازگار تێپه‌رپێت و ... هتد."، به‌م هۆیه‌وه هه‌زه‌ته‌ی عوباده پێی وت "کورم، من له‌ پێغه‌مبه‌ری خواوه کۆمه‌لێک وشه‌م بیستوهه که رینگری ده‌کات له‌ زیاده‌رپه‌ویی له‌ دوعادا." نه‌و زیاده‌رپه‌ویی له‌ دوعادا له‌ خۆ خه‌ریککردن به‌ ورده‌کاری چۆنیتی باه‌ته‌کاندا ده‌بینییه‌وه. وه‌ گه‌رنا له‌ کاتیکدا جه‌نابی حه‌ق

دەفەرموئەت "ئەي باۋەردارىنە، زۆر زىكرو يادى خۇباكەن" ئەوا مروۇف گەر لە بەيانىيەۋە تا ئىۋارە بىخ وەستان "سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ" دووبارە بىكاتەۋە ھىشتا ھەقى دوعاگەي نەداۋە. سەرۋەرمان ئامۇژگاريمان دەكات كە بەيانى و ئىۋارە سەد جار ئەم دوعايە بخوئىن. ئوم سەلەمەي دايكمان ئەۋە بوو دەنگە فاسۇليا ياخود بەردى لە لاي خۆيمە دادەنا و بە ژماردنجان ھەموو رۆژيەك سەد جار ئەم زىكرى دويارە دەكرەۋە.

كەسانىك كە يەكتر دەناسن و لە بازىيەكدا پىنكەۋەن دەتوانن لە نىۋ خۆياندا بە دەستەجەمەي دوعا بخوئىن. بۇ نمونە دوعاي "الجوشن الكبير" دەكرىت لە نىۋ چەند كەسدا دابەشكرىت و بخوئىرت، پاش دابەشكرىن ئىدى خوئىندى ھەر بەشيك لە لايەن ئەو كەسەي پىي سپىردراۋە كارىكى پىويست دەيىت. واتە ئەو كەسەي كە دەليت "من ھەر رۆژيەك ئەۋەندە ياد و زىكرى خوا دەكەم" ئەۋە بەرپرسيارىتەيەكى گرتوۋتە ئەستۆ و. دەيىت ئەو بەرپرسيارىتەيە بەتەۋاۋى بە جىبەيىت. گەر كەسيك وىستى دەتوانىت لە بەشەكەي خۆي زياتر بخوئىت تەنانەت "الجوشن الكبير" تەۋاۋ بىكات، بەلام كاتىك بەيەكەۋە دوعايەك دەخوئىرت ئەۋە لە دەفتەرى كرىۋەي ھەموۋاندا پاداشتى تەۋاۋى خوئىندەكە دەنوسرت، چۈنكە كە سىتى مەعنەۋىي راستەقىنە دروست بوو ۋەك ئەۋە دەيىت ھەر كەس ھىندەي ھەموۋان ئەو دوعايەي خوئىندىت.

لەم بوارەدا پىم وايە بە شىۋەيەكى تايىبەتى دوعاي "جموعۃ الاحزاب" زۆر سۈدبەخش دەيىت. چۈنكە كىتتىكى زۆر فراۋانە و بۇ بابەتى جيا جيا دوعاي زۆرىك لە پىۋاچاكانى لە خۇ گرتوۋە. كاتىك ھەزرتى "گوموش خانەۋى" كۆي كرىۋەتەۋە ۋەك ئەمپۇ كە دەرفەتى ھەلاۋىر و پشتراست كرىۋەتە بەردەست

نهبوه. هەر ئه‌وه چۆته بهره‌دهستی مامۆستاوه و ئه‌ویش تا رادهیه‌ک ئه‌و جییانه‌ی خوێندونیه‌تییه‌وه راستکردنه‌وه‌ی بۆ کردوون. خۆزگه‌ یه‌ک دوو که‌سی به‌توانا کاریان له‌سه‌ر ده‌کرد و ده‌بوونه‌ هۆکاری ئه‌وه‌ی کتیبه‌که‌ تا ئه‌و راده‌ی ده‌کریت دوور له‌ هه‌له‌ و په‌له‌ بێته‌ چاپکردن.

پاش چاپکردن باوه‌رداران‌ی به‌ دو‌عا تامه‌زرۆ له‌ نیوان خۆیاندا به‌شی ده‌که‌ن و به‌رنامه‌یه‌کی وه‌ها داده‌ریژن که‌ هەر که‌س له‌ کاتیکی جیاوازا‌دا بتوانیت به‌شیک له‌ دو‌عاکه‌ بخوینیت. بۆ نمونه‌ ئه‌و که‌سه‌ی به‌ درێژایی مانگیک ئه‌م به‌شه‌ ده‌خوینیت، بۆ مانگی دووهم ده‌چیته‌ شوئنی هاو‌پێکه‌ی دیکه‌ی، ئه‌ویش ده‌چیته‌ شوئنی هاو‌پێی سیه‌م و ئه‌ویش جینی چواره‌م و به‌م شیویه‌. به‌م شیویه‌ هه‌مووان به‌شه‌ جیاوازه‌کانی "مجموعه‌ الاحزاب" ده‌خویننه‌وه‌. چونکه‌ کاتیک مرو‌ف دو‌عایه‌کی نو‌ی ده‌خوینیت، هه‌یه‌جان و خرۆشانیکی نو‌ی لا دروست ده‌بیت. بۆ نمونه‌ که‌سیک که‌ ته‌نانه‌ت دو‌عا ناخ هه‌ژینه‌که‌ی شاه‌ی گه‌یلانی بۆ ماوه‌ی سی رۆژ له‌ سه‌ر یه‌ک ده‌خوینیته‌وه‌ نه‌گه‌ری هه‌یه‌ به‌ تێپه‌رینی کات وه‌ک یه‌که‌م رۆژ چێژی لیج نه‌بات و هه‌ژان و خرۆشان له‌ ناخیدا نه‌یه‌ته‌ مه‌یدان. به‌لام ئه‌گه‌ر مانگی دووهم به‌رواته‌ سه‌ر دو‌عایه‌کی دیکه‌و بۆ ماوه‌یه‌ک دو‌عا یه‌که‌مه‌ینه‌که‌ نه‌خوینیت تا ئه‌وه‌ی ئولفه‌ته‌که‌ی ده‌رواته‌ و پاش ماوه‌یه‌ک بگه‌رپێته‌وه‌ سه‌ر ئه‌و دو‌عایه‌ ئه‌وا ده‌توانیت وه‌ک یه‌که‌م جار چێژی لیج به‌بات و هه‌ستی پێی بورووزیت. نازانم بۆ من ته‌مه‌ن به‌ریا ده‌بیت یاخود نا. به‌لام ئاره‌زوومه‌ منیش ئه‌وه‌ له‌ گه‌ل چهند هاو‌پێیه‌کدا دابه‌ش بکه‌م و بیه‌خوینتم، زۆر ناواتمه‌ ئه‌مه‌م به‌ نسیب بێت.

هه‌ندیک جار ئه‌وه‌ به‌بیرمدا دێت که‌ له‌ بنه‌ره‌تا ده‌بیت به‌جیته‌ گۆشه‌یه‌که‌وه‌ و بێ ناگاداری که‌س دو‌عا بخوینیت، به‌لام ئه‌وه‌ی داخۆ له‌ بیرنکی له‌م شیویه‌دا خه‌یالیکی خۆبه‌رستانه‌ی هه‌یه‌ که‌ بلێیت "منیش له‌ گۆشه‌یه‌کدا ده‌توانم

دوعا بکهم و پیوستم به کس نییه “ دلنیا نیم، نازانم نه گهر هه بیته ئه وه زور مه ترسیداره. له و لاشه وه ده کریت یه کیک بلیت ” من ده توانم گۆشه نشینانه دوعا بکهم به لām له نێو هاوړپیاندا دوعا ده خوړنم و تومیدم وهایه که به هوی ئه وهی دوعا کانم تیکم له دوعا کاننیه وان کردوه، له قهبول بوون نزیکتربینهوه. “ به تیروانینیکی له شیهیه وه هیچ نه بیته به شیک له دوعا کاننیه، نیوهی یاخود چاره کیکیه له گهل هاوړپیاندا ده خوړنیت. به لām له دووه مه شدا رهنگه ههستی نمایش و خو ده رختن توشی که سه که بیته. نه مانه هه موو ترسانکن دوعا ده بیته هینده دلسوزانه نه انجام بدریت که هیچ تیبینییه کی تری تیکم له نه بیته، تا نه و رادهیهی که له هه لایه که وه لئی پروانرت، له راست و له چه پیه وه له سه و ژیریه وه، هه وه بلورنکی پاک و پروون ته نه ته جه لیلیاتی زاتی نولو هییهت ببینرت. هه ندینکجاری تر ده کریت کۆمه لئی مزگه وتیک له نێو خو یاندا بلین ” وهرن با وه له سه له فی سالیحینه وه ریوایهت ده کریت، نه و کۆمه له دوعایه بخوړنن. بۆ نمونه شه ونک دانیشن نۆزده جار سورتهی فته بخوړنن، گهر چی دوو سی کارژی شی پی بچیت. “ به لām نه وانیه به شدار ده بن ده بیته به ته واری دلوه به شداریه بکه ن. هینده تامه زرو بن که بۆ نه م کاره جینی نه رم و نانی گهرم له بیر بکه ن... که سیک که نوژی حاجهت نه انجام ده دات، دوعای ” جوشن الکیر ” و نه وادی قودسیه و سه کینه ده خوړنیت، گهر له گهل هاوړپیکانیدا پانزه ده قیقه خوړندنی، دواتر ده بیته برواته جیه که که س نه یینیت و هیچ بیرنکی لابه لا نه تانیت و روی تی بکات و له ویش نیو کارژر به ردوام بیت له دوعا خوړندنه کی. به لئی، شه یان له هه ردوو باره که دا ده تانیت دزه بکاته نێو مالی دلئی موسولمانه وه، چ نه و کاتهی له ته نه اییدا که سه که وا بیر ده کاته وه که ” پروانه له هاوړپیانم جیا بوومه وه و خو م بۆ خو م بی نه وهی که س بمبینیت دوعا ده خوړنم به م

شېۋىيە دوعاكەم زياتر بە ئىخلاسهۋە دەيىت. "چ ئەو كاتەي لە نىۋ خەلكدايە و خەيالى بۇ ئەو دەروات كە "با خەلك بمبىين و بمناسن". حەزرەتى بەدەيۋوزەمان بە پشتبەستن بە وتەي ئىمامى غەزالى بە دەنگى بەرز دوعا خوتىندىن و بە گوئى خەلكدا دانى بە باش زانىۋە، دەئىت "من پىشتەر بە دەنگى بەرز زىكرم دەخوتىند بەلام ئەندىشەم بوو كە داخۇ رپا تىكەل ئەم كارە دەيىت ياخود نا، پاشان دىتم كە ئىمامى غەزالى فەرموۋىتەي: گەر بۇ ورياكرنەۋى ئەوانى دى و ھاندانىان يىت بۇ چاكە و زىكر كردن ئەو كىشەيەكى نىيە" بەلام سەربارى ھەموو ئەمانە دلى ئىمە ۋەك دلى مامۇستا نىيە.

تا ئەو رۆژەي دەچىنە ئەو دىۋ دەرگاى بەھەشتەۋە ئەگەرى ھەيە ھەموو شىتەك تىكەل بە دلمان بىيىت. ئىمە لە جىئى ئەۋەي لە كونەكانى دەشت و دەر و بىياباندا بەشوتن مار و دوشكدا بگەرپىين، دەيىت چراى دەستمان روو بكەينە دلمان و لە ھەموو حال و بارىكدا زور ھۆشيار بىين.

ئەي بەدەيۋوزەمان بەخىشندە و پەرۋەردگارى مېھربانم!

مامۇستا بەدەيۋوزەمان لە بىرسكەي خەفدەھەمدا دەئىت "ئەي بەدەيۋوزەمان بەخىشندە و پەرۋەردگارى مېھربان و گەۋرەم! ئەم بەندە و بەدى ھىتراۋەي خۇت كە ناۋى سەئىدە كە ھەم بىچ گوئى، ھەم كۆلەۋار و بىچ دەسەلات، ھەم بىچ ئاگا، ھەم نەزان، ھەم بىمار، ھەم زەلىل، ھەم خراپكار، ھەم بەسالچوو، ھەم بەدبەخت و ھەم لە گەۋرەي خۇي ھەلئەتوو... ۋە دۋاى چل سالى ھەلئەتەن، گەرپراۋەتەۋە و ھانا و پەناى بۇ مېھربانى تۆ ھىناۋە و دان بە ھەلە و تاۋانەكانىدا دەئىت و

گرفتاری چه‌ندین وه‌م و نه‌خۆشی بووه و لیت ده‌پارێته‌وه...“

وه‌ك ناشكرایه‌ پێغه‌مبه‌ران مه‌عصوم و مه‌نصون، واته‌ هه‌م نه‌مان له‌ گونا‌ه دوورن و گونا‌ه نه‌نجام ناده‌ن، هه‌م خوداو‌ه‌ندیش له‌ به‌رامبه‌ر هه‌له‌ و گونا‌ه و تاوانه‌كان ده‌یان‌پارێژیت. كه‌سانی وه‌ك به‌دی‌عوززه‌مانیش، گه‌رچی مه‌عصوم نه‌بن به‌لام "مه‌نصون"ن، واته‌ گه‌رچی به‌ری نه‌بن له‌ گونا‌ه به‌لام له‌ ژێر چه‌تری پارێزگاری خوادان و خوداو‌ه‌ند له‌ گونا‌ه ده‌یان‌پارێژیت.

مه‌گه‌ر نه‌و مامۆستا به‌رپێژه‌ چ گونا‌هێکی نه‌نجامداوه‌ کاتێک نه‌و شتانه‌ی سه‌ره‌وی ده‌رپرپوه. حاشا، پالنه‌ری نه‌م وشانه‌ گونا‌هێکی نه‌نجامدا‌یت. بیه‌رک‌ده‌وه‌ی له‌و شیویه‌ ده‌بیته‌ گومانی خراب. نه‌خێر نه‌و وه‌ك داخوازییه‌کی نه‌رك و نامانجه‌که‌ی له‌ ناستی مه‌زنیی رۆحی خۆیدا وایه‌رده‌کاته‌وه‌ که‌ خزمه‌ته‌که‌ی به‌و شیویه‌ نه‌نجامه‌داوه‌ که‌ ده‌بوو نه‌نجامی بدات، نه‌وه‌ی نه‌نجامی داوه‌ به‌ که‌می ده‌زانیت، کزۆلانه‌ به‌ ترس و نه‌ندیشه‌ی ناکاملی به‌ندایه‌تییه‌که‌یه‌وه‌ -له‌ ناستی خۆیدا- بۆ چاک بوونی حالی خۆی راز و نیازیه‌تی.

سا خۆزگه‌، دل‌ه‌کانی نێمه‌ش به‌رده‌وام به‌م هه‌ستانه‌ پرازانایه‌ته‌وه‌ و نه‌م وشانه‌ش ببوونایه‌ته‌ ویردی سه‌ر زوبانی نێمه‌ و بۆ حالی خۆمانمان بووتایه‌ته‌وه‌، به‌وه‌ ویزدانمان ره‌وان بک‌ردایه‌. به‌ وتنی "نه‌وه‌ نێستا ده‌رۆمه‌ نێو گۆره‌که‌مه‌وه‌، پێچ‌راوم له‌ کفنه‌که‌م، خزم و دۆست و که‌سه‌کانم جی‌یان‌ه‌یتشم، منیش له‌م ته‌نهایه‌دا چاو‌ه‌رپێی لێ‌بو‌رده‌یی و په‌حمه‌تی تۆم.“

باری نه‌و مه‌رگه‌ بچێژن که‌ هه‌ر ساتێک نه‌گه‌ری هه‌یه‌ به‌سه‌ر هه‌ر مرۆفێک‌دا بیت، وه‌ به‌رده‌وام بین و بلێین "نه‌گه‌ر به‌ که‌مالی میه‌ره‌بان‌ی خۆت منیش قه‌بو‌ل

بەرموويت و لىخۇشبوون بە نسيبم بکەيت و پەرحەتت ببارئىت بە سەرمدا، ئەو
 کارىنکە شايان بە خۆت و ھەر لە خۆت دەوھەشيتتەو، چونکە تۆ "أرحم الراحمين"
 مېھربانترىنى مېھربانەکانى " .

ئەگەر قەبۇلم نەفەرموويت، ئىدى چ دەرگاىەكى تر ھەيە پەناى بۆ بەرم؟
 لە ئاستانەكەى تۆ بەدەر چ بەرمالئىك بۆ من ھەيە؟ جگە لە تۆ پەروەردگارئىكى
 تر كە نىيە تا پەنا بۆ دەرگانەى بېرىت. بىن لە تۆ پەرستراونئىكى بە حق نىيە تا
 پروى تىبىكرىت. بەلى لەو دىو گوناھەكانمانەو پەرحەتى پەروەردگارى مېھربان
 چاوپرئمانە . گەر ئەو بىھەرتت بە خاترى شتانئىكى زۆر بچوك لئمان خۆشەبىت.
 ھەر وەك بەدەيعوززەمان و ئىمامى غەزالى و موھاسبىش باسيان لئوھەكردووه
 مرؤف دەبىت تا لە ژياندايە لە ترسان بەردەوام دلئى لە لەرزىندا بىت، بەلام ئەو
 دەمەى مەرگ ھەورى بىچارەى بەسەر ناسمانى بوونىدا دەھىتت دەست بە ئومىد
 و پەجاوہ بگرتت و بلىت "پەروەردگارا، من ھىچ سەرمایەبەك شك نابەم، تەنھا
 بە "لا اله الا الله، محمد رسول الله" ھو بەرھو لای تۆ دىم". لە سەروەختى سەكەپراتى
 مەرگدا پەنا بۆ پەجا بەرتت و لئوانلئو بىتت لە ھەستى "چىدى من شتىكم
 لەدەست نايەت، تەنیا پەناگەم پەرحەتى تۆيە، خۆشەويستەكەى "رحمة للعالمين" ىش
 (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَسَلَّمَ) شەفاعەتكارمە، بەلام ھىندە ھەيە دەست گەشتن
 بە حالئىكى لەمشۆرەيە لەو دەقىقە سەختانەدا پەيوەستە بەوہى شتەكان لە جىي
 خۆياندا داينئىن و پاكىزە بژىتت و پاكىزە بىتتەو.

مرؤف لە ئەنجامدانى كارى چاكەدا، لە پاش بەندايەتيدا، لە بابەتى
 بەستەنەوہى تەواوى كارەكانىدا بە نىخلاسەو ھەرگىز نايىت پەزامەند و قەناعەتكار
 بىت، لە بەندايەتيدا بەوپەرى ويستەو تا پادەى مەرگ دەبىت داخوای باشر
 و جوانتر بىت. وەگەرنا بەجۆرنئىكى دى مامەلەكردن ھىمەت نزمى دەبىت.

به تاييهت نه‌وانه‌ی خوځيان به قوتايی قورشان داناو، گهر بېنه وه‌لی و بفرن ده‌ییت هیشتا بلین "نم ماسته موربه‌کی تیدایه". من ده‌ییت دووباره چاوتک به نیکلاس‌که‌مدا بخشینمه‌وه، په‌ر‌ه‌کانی دلّم یه‌ک یه‌ک هه‌لبده‌مه‌وه و تاووتویان بکه‌م که داخو بیجگه له ناو و یادی نه‌و باس و خواستیکی تری تیدایه؟ شتی‌ک هه‌یه بی له نه‌و که بی‌ری لی‌بکه‌مه‌وه؟ وه ده‌ییت ماسیوا بسپرت‌ه‌وه و تنها به شوین ر‌ه‌زامه‌ندیی نه‌وه‌وه بی‌ت.

په‌روه‌ردگار به شیوه‌یه‌ک له شیوه‌کان نیمه‌ی تا ناستیک هیناوه، نووری نیمانی له دل‌ماندا هه‌ل‌کردووه و دهر‌فته‌ی خزمه‌تی له مه‌یدانی به‌ره‌و نیمان هینانی نه‌وانی دیدا پیدارین. نمه‌یه‌که‌م لوتفه، یه‌که‌م به‌هره‌وه‌ریه، یه‌که‌م به‌ره‌مه‌ه. پیوسته نمه‌وه‌ک سهر‌مایه‌یه‌ک په‌ره‌ی بی بدرت و بنر‌خینرت. ئیراده‌ی نیمه لیره‌دا تنیا هۆیه‌کی ساده‌یه و هیچی تر.

نه‌وه‌ی لوتفی نمه‌و قون‌اغ و جیبه‌ی بی فهر‌مووین نه‌وه. "به‌عقلی خۆم پنی گه‌یشتم، نم سهر‌که‌وتنه‌ان نازایه‌تی خۆمن" نم قسانه‌ دهر‌بر‌پنی فیر‌عه‌ونه‌کانن. "په‌روه‌ردگار، داوای لی‌خو‌شبو‌نت لی ده‌که‌م، تو پیتبه‌خشیوم، هر‌چی هه‌مه‌چاکه‌ی تویه.. گهر‌ده‌ست‌گیر‌وی تو نه‌بوایه، نیمه‌نه‌مانده‌توانی لیره‌دا بووه‌ستین، گهر‌تو بۆ نیمه‌ت نه‌روانیا‌یه، هیچ نیگایه‌ک به‌ره‌و نیمه‌وه‌رنه‌ده‌چه‌رخا. ده‌ستمان بگره‌خودایه! ده‌ستمان بگره‌که بی تو مه‌حاله‌بتوانین نمه‌ر‌پیه‌بیرین". به‌لی، نمه‌پار‌انه‌وانه‌ده‌نگ و سه‌دای دهر‌وونه به نیمان خه‌ملیوه‌کانه.

نه‌وانه‌ی لوتفه‌کانی سهر‌سریان و سهر‌که‌وتنه‌کانی نیو ده‌ستیان ده‌به‌سته‌وه به‌توانایی و نازایه‌تی و لی‌بر‌اوه‌یی خو‌یا‌نه‌وه، ناتوانن له‌پله‌کانه‌ی مه‌عنه‌وه‌ریه‌تدا بچنه‌پیشه‌وه. نه‌وکاته‌ی کاره‌کان به‌خودا ده‌سپ‌ر‌رن خودا‌وه‌ند په‌ره‌ی که‌شف له‌سهر‌ر‌وخه‌کان لاده‌دات. وا ده‌زانم ههر‌که‌سی‌ک له‌روانگه‌ی ژیا‌نی خو‌یه‌وه بۆ

بابه‌ته‌که بروانیت، ده‌بینیت به‌رهو لایه‌ک کیش کراوه، بانگ کراوه، بگره به زۆر به‌رهو رپیه‌کی چاکه براوه. زۆر که‌سی له ئیمه زیره‌کتر و عه‌قل به هم‌موو شتیک له ئیمه شکاوتر هه‌ن که له دهره‌وه‌ی بازنه‌ی قورئاندا جی ماون. ئیمه ناتوانین بلئین وه‌ک مامۆستا به‌دیعوززه‌مان به دل ده‌ستمان داوته نهم کاره و به هیزێکی رۆحی نه‌براهوه، هم‌موو گومانه‌کانمان وه‌لاناوه و خزمه‌تی ئوممه‌ته‌که‌مان ده‌که‌ین، ئیمه که ناتوانین بلئین بوینه‌ته قوتابیانێکی زۆر دل‌سۆزی نه‌و پیاوه مه‌زنه، به‌لام گهر دهره‌تی نه‌وه‌شمان پیندراییت له سوچیک، له گۆشه‌یه‌کی کارێکی له‌و شیویه‌ به‌نه‌وین، نه‌وه به‌خششیکێ مه‌زنی نیلاهیمن پی به‌خسراوه له روانگه‌ی ژبانی دوا‌رۆژمانه‌وه. وه گهرنا ئیمه به جاری به ته‌پوتۆزی دونیا ئالوده ده‌بووین و به‌رهو تیاچوون ملمان دهن. نه نازایه‌تی خۆمانه، نه هیزێ توانامان، به‌لکو ته‌نها لوتف و به‌خششی نه‌وه. خه‌لکی نه‌رزپوم قسه‌یه‌کیان هه‌یه ده‌لین³ سه‌ر به‌ره‌وخوار فری بدنه‌ نیو ئاو و له سه‌ره‌وه چاودێری بکه، گهر سه‌ری دهره‌ینایه‌وه به سه‌ریدا بکیشه. “ئیمه‌ش ده‌بیت هه‌ستی (گه‌رانه‌وه‌ی نهممه‌ته‌کان بۆ خودی خۆمان) سه‌ر به‌ره‌وخوار فری بدینه‌ نیو ئاو و له سه‌ره‌وه چاودێری بکه‌ین. گهر خوا نه‌ خواسته سه‌ریشی دهره‌ینایه‌وه، بکیشین به سه‌ریدا و دویاره‌ نوقمی بکه‌ینه‌وه و هم‌موو شتیک بگێرینه‌وه بۆ خودا.

نهوراد و نه‌زکار

فره یادکردنی خوا

پئوسته یادی خوا فره بکه‌ین. گهر له ناستیکدا بین که به یه‌کجار هست به هزار ته‌جه‌للیاتی نیلاهی بکه‌ین، ده‌بیت له کوششی نه‌وه‌دایین به جارنک ملیؤنیک ته‌جه‌للی بۆمان نومایان بیت و وامان لیبت له نوکی په‌نجه‌مانه‌وه هتا دوورترین خانه‌ی له‌شمان هستی پیبکات. خوا له روخسارپه‌رستی و له دیمه‌ن و شیوه‌ی دهره‌کیدمانه‌وه رزگارمان بکات و بمانگه‌یه‌نیت به واتای راسته‌قینه‌ی شته‌کان.

که ده‌لیم ”لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ“ هیتده هه‌زده‌که‌م له‌و ساته‌دا به یه‌کجاری تامی ته‌واوی ناوه پیروژه‌کانی خوا بکه‌م و سه‌رجه‌می ته‌جه‌للیاته‌کانی هست پیبکه‌م و ناخمیان لی پرېکه‌م. به‌لام به‌داخه‌وه، سه‌ریاری نه‌و هه‌موو لوتفه نیلاهییه‌ی به سه‌رمانه‌وه‌یه، نیمه هیشتاش سه‌رقالی رووکه‌ش و گیرۆده‌ی تونکل و دیمه‌نی دهره‌کین، پئوسته زور له خۆمان بکه‌ین تا له ناستی گه‌وره‌یی نه‌ودا یادی بکه‌ین نه‌ک به پیوانه‌ی بچوکی خۆمان. سی سال، چل سال بیه‌ سروه‌تن ده‌بیت تیپکۆشین. ده‌بیت له چوارچیوه‌ی فراوانی خۆیاندا له ته‌جه‌للی نیلاهی تیپگه‌ین، نه‌ک له دونیای ته‌نگه‌لانی خۆماندا.

ئىسمى ئه‌عزهم

ئىمامى غەزالى ناوه پىرۆزه‌كانى "فرد، حى، قىوم، حك، عدل، قدوس" به ئىسمى ئه‌عزهم (ناوه هه‌ره مه‌زنه‌كه) داناوه و ده‌رباره‌يان نامىلكه‌يه‌كى نوسىوه و فه‌رموويه‌تى كه ده‌بنه قه‌لغان و شىفا به‌خش بۆ به‌لاو نه‌خۆشيه جۆراوجۆره‌كان. چه‌زته‌ى گوموشخانه‌ويش دوعاكانى ئه‌وى له "مجموعه‌ الاحزاب" دا داناوه. بۆ نمونه فه‌رموويه‌تى كه خوتىندنى "فَرْدٌ حَيٌّ قَيُّومٌ حَكَمٌ عَدْلٌ قُدُّوسٌ" پاش ده‌ جار "اللهُ اَكْبَرُ" و "بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ" ده‌بته هۆكارى پاراستن له شه‌رى شه‌رخازان و به‌دهسته‌ينانى سه‌ركه‌وتن. چه‌زته‌ى به‌دیعوززه‌مانىش له سه‌ره‌تای دوعاكانیدا وه‌ك سه‌كىنه و ته‌حمیدییه، ئه‌م ناوانه‌ى وتووه‌ته‌وه.

وه‌ك چۆن "ئویزى ناوین- صلاة الوسطى" له نىو پىنج فه‌رزه‌كه‌دا شاراويه "وقت الاجابة- كاتى وه‌لام دانه‌وى دوعاكان" له رۆژى جومعه‌دا و هه‌لییه‌كان له نىو مرۆفه‌كاندا و شه‌وى قه‌در له نىو ره‌مه‌زاندان و ره‌زامه‌ندیى خواى له نىو په‌رستش و به‌ندایه‌تیه‌كاندا و قیامه‌ت له سه‌رگوزه‌شته‌ى ژيانى گه‌ردوون و مه‌رگ له دوتویى ژيانى تاكدا به‌ په‌نهانى و ته‌لسمای هیلراونه‌ته‌وه، هه‌رواش له نىو ته‌سمای حوسنادا ئىسمى ئه‌عزهم به‌ شاراويه‌ى هیلراوته‌وه، جا ئه‌م شاراويه‌یه و ئه‌م ته‌لسمه هۆكارى ئه‌وه ده‌بیت كه باوه‌ر داران به‌رده‌وام وشيار و لىكۆله‌ر بن و له په‌رستش و به‌ندایه‌تیدا بن. هه‌ر له‌به‌ر ئه‌مه‌شه ديارى نه‌كراوه كامه ئىسمى ئه‌عزهمه و زۆر ناوى جياواز وه‌ك ئىسمى ئه‌عزهم باسیان لىكراوه.

ئهو ناوانه‌ى وه‌ك ئىسمى ئه‌عزهم ديارى‌كراون، نزیك به‌ هه‌موویان له مه‌نشوراتدا (ئهو دوعایانه‌ى سه‌رچاوه‌كه‌يان قورئان و سونه‌ته) ناماژیه‌يان پىداوه. كاتى خۆى هه‌ولمدا ته‌واوى ئهو ناوانه له "مجموعه‌ الأدعية- كومه‌لى نزاكان" دا بنیتم. ته‌نانه‌ت به‌و نه‌ندیشه‌وه كه ئه‌مانه هه‌ر به‌ك هه‌لگه‌رى نه‌پىیه‌كن نه‌گه‌ر دوو وشه‌ ته‌نها

ړېوايه‌ته‌کانيشيان جياواز بوايه ياخود به دوو دهرپرېني له يه‌ک نزيکيشه‌وه هاتېوونايه، هه‌ولم ددها وه‌ک نرخاندنی وشه‌ی سه‌روه‌رمان هېچيان نه‌خه‌مه که‌نار و هه‌موويان دابنيم.

وه‌ک له کتیبی "کوّمه‌لی نزاکان" يشدا به‌رچاو ده‌که‌وړت بېجگه له ناوه‌کانی "فَزِدْ حَيَّ قِيَوْمَ حَكَمٍ عَدْلٍ قُدُوسٍ" کوّمه‌لېك ناوی تر وه‌ک "زخمان، زجيم، خٹان، مٹان، مېك، سَلَام، مُؤْمِن، مُهَيِّن" يش وه‌ک نيسمی نه‌عزمه ړېوايه‌ت كراون.

هه‌روه‌ها هه‌ندېك ړېوايه‌ت زياد له وشه‌يه‌ك ناماژهيان به نايه‌تيك ياخود گورزه وشه‌يه‌ك كرووه وه‌ک نيسمی نه‌عزمه، بؤ نمونه "بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ" ياخود "لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ" ٢ يا خود "آية الكرسي" ٣.

جا داخو نه‌مانه نه‌و مه‌يدانمن كه نيسمی نه‌عزمه تېيدا ته‌جمللی ده‌كات؟ ياخود نيسمی نه‌عزمه ته‌جمللی تېدا كروون؟ ياخود نه‌و ناوه پيروزانه‌ی خوا كه له نايه‌ته‌كاندا هاتوون نيسمی نه‌عزمه‌من؟ نه‌وه بابته‌تيكه ته‌نها خواي بالاده‌ست شاره‌زايی دهرباره‌ی هه‌يه.

له بنه‌رته‌دا نيمه ته‌واوی ناوه پيروزه‌کانی خوا نازانين، نه‌وه‌تا سه‌روه‌رمان له‌و نزيه‌يدا كه فيرمان ده‌كات له کاتي خه‌مباری به هو‌ی دهرد و چه‌رمه‌سه‌رپيه‌که‌انه‌وه بېخوونين ده‌فهرموړت "تېلاهی من به‌نده‌ی توّم و نه‌وه‌ی به‌نده‌ی توّم، نيوچه‌وانم له ژير ده‌ستی تو‌يه؟! نه‌وه‌ی له‌سه‌رم برپارده‌دهيت رووده‌دات و نه‌وه‌ی بؤم دپاری ده‌که‌ی دادپه‌روه‌رانه‌يه. سا داوات لېده‌که‌م به هه‌ر ناوړتک که له کتیبه‌که‌تدا ناماژه‌ت پي‌كرووه ياخود فيري هه‌ر دروستکراوړتکی خو‌تت كرووه، ياخود له

١. الترمذي، الدعوات ١٩٩؛ أبو داود، وتر ٢٣؛ ابن ماجه، دعاء ٩.

٢. الحاكم، المستدرک ٦٨٥/١. برواه نعم نايه‌ته: الأنبياء، ٨٧.

٣. مسلم، صلاة المسافرین ٢٥٨.

زاتى غەيبدا لاي خۆت ھېشتوتەتەوہ و فيرى كەست نە كەردوہ، قورنان بىكەيتە بەھارى دلم و نوري چاو و لاهەرى خەم و دلئەنگىيە كانم“^۱.

كەواتە ھەندىك نارى خوا ھەيە تەنھا بەندەيەك دەپانزائىت، ياخود تەنھا لە كىتەيىكدا نامازەيان پىكرەوہ، يان لاي تەنھا بەندەيەكى چاكەكار، ياخود جنۆكە يا فريشتەيەك دركىتراوہ، ياخود لە مەقامى ئولۇھىيەتدا بووئە مەزھەرى ئىستىنسار (لە لاي كەس نەدركىتراون و تايبەت بە زانستى ئىلاھى ماونەتەوہ) لە لايەكى دىكەوہ، كاتىك توشى ناپەھەتەيەك دەبن و ھەست بە موحتاجى و ناتاجى خۆتان دەكەن، ئەو دەم بە ھەر دەرپرەيتىك لە خوا پەپارەنەوہ و پوو لە دەرگانەى بىكەن، ئەوہى دەپلەين ھەر شتەك بىت بە مەرجەك دەنگى ناخ و ھاوارى گىانتان بىت، ئەوا ئەگەرى ھەيە بى ئەوہى بە خۆتان بزەن يەكەك لەو ناوہ تەلىسماويانە ياخود يەكەك لەو ناوانەى بە ئىسمى ئەعزەم قەبوّل كراون، بەسەر زاردا بەيئەن. بۇ نمونە دەپلەين ”من ئومىدبەراو و ھەزارم، تۆش ئەو كەسەيت كە دەستى ھەزار و بىنەوايان دەگرتت.“ ئىمە ناوئەك نازانين لە نىو ناوہكانى خوا كە بەم شىوہە بىت، بەلام پەنگە ئەم پەسنەش لە نىو ناوہكانى پەروەردگارماندا ھەبىت. وەك چۆن كاتىك دەپلەين ”من لىقەوماو و موحتاجم، تۆش ئەو كەسەى كە موحتاجى لىقەوماوان ناھىلەيت“ دەتوانين بە واتاى ئەم دوعايەى (جوشن الكبير) دايبنيين كە دەلەيت ”يا كاشف الغم، يافارج الهم“. ئەگەر دلسۆزانە و لە ناخوہ ھاوار بىكەن جەنابى حەق گىرى زويانتان دەكاتەوہ و بى ئەوہى بە خۆتان بزەن ئىسمى ئەعزەم لە لىوتانەوہ دەپشكورتىت. ت. بەلام گەر زويانتان نۆرئەرايەتى لە پوختان نەكات، تەنانت گەر ئىسمى ئەعزەمىش بلىين، ديونكى كارەكەتان بە ناتەواوى دەمىتتەوہ.

۱. أحمد بن حنبل، المسند ۱/۴۵۶؛ ابن أبي شيبة، المصنف ۴۰/۶.

هر له‌به‌ر نهمه‌شه که د‌وستانی حق زور جه‌ختیان له‌سەر نه‌وه کرد‌وه که د‌وعا و پارانه‌وه‌کان تنه‌ها نه‌وکاته‌ی به‌راستگویی و ئیخلاسه‌وه پیشک‌ه‌ش ده‌کرین، بگه‌نه عه‌رشی په‌حه‌ته‌ی ئیلاهی و حوسنی قه‌بول به‌ده‌ست به‌ینن. ئیخلاص و راستگویی و صیدق هه‌روه‌ک ئیکسیری ئیسمی نه‌عزهم کاریگه‌رن. بایه‌زیدی به‌ستامی له‌وه‌لامی نه‌وانه‌ی په‌رسیاری ئیسمی نه‌عزهمیان لی ده‌کرد ده‌یوت "ئیه‌ له‌نیو ناوه‌کانی خوادا ئیسمی نه‌سغه‌ر" ناوی هه‌ره به‌چکۆله "م پی نیشان بدن تا منیش ئیسمی نه‌عزهمتان پی نیشان بده‌م." وه پاشان ده‌یوت "به‌لای منه‌وه گه‌ر شتیک هه‌ییت کاریگه‌ری ئیسمی نه‌عزهم نیشان بدات بیگومان نه‌وه راستگویییه. به‌راستگویی و ئیخلاسه‌وه کام ناوه بخوێنرت، نه‌و ناوه ده‌ییت به‌ ئیسمی نه‌عزهم"^۱

به‌لی، مرۆف ده‌ییت د‌لسۆزانه‌ روو له‌په‌روه‌ردگاری مه‌زنی بنیته‌ و ناوه په‌رۆزه‌کانی خوا وه‌ک په‌یژه‌یه‌کی زور گه‌رنگ به‌کاربه‌نیته‌ بۆ نه‌یکبونه‌وه له‌سیفاته‌ سوپه‌حانییه‌کانی. ده‌ییت ملکه‌ج ییت بۆ نه‌و راستیه‌ی که ناسینی زاتی ئوله‌ییه‌ت تنه‌ها له‌رپی زانینی نه‌سمانی ئیلاهییه‌وه په‌ی پی ده‌بریت. وه ده‌ییت به‌ته‌واوی د‌ل و بوونیه‌وه به‌ شوێنیان بکه‌ویته‌ و وه‌ک مرۆفیکی د‌ل‌رۆشن نه‌م ناوانه‌ بزانیته‌ و بیانلیته‌وه.

نابیت هه‌رزان مامه‌له‌ بین به‌رامبه‌ر گه‌نجینه‌ شاره‌وه‌کان

هه‌رگیز باوه‌رم نه‌بووه و باوه‌رم نییه‌ که هه‌رزان مامه‌له‌کان بتوانن هه‌ج به‌ده‌سته‌به‌ینن. بۆ نمونه‌ باوه‌رم نییه‌ که سانی هه‌رزان مامه‌له‌ سوودی ته‌واوته‌یی له‌ شه‌وی قه‌در وه‌رگه‌رن. واته‌ ناگرته‌ نه‌وان به‌ درێژی سالیکی په‌ه‌ق ده‌ست

۱. په‌روانه: أبو نعیم، حلیه‌ الأولیاء ۳۹/۱۰.

لە پشت گۆي دانىش، پاشان تەنھا شەوى ۲۷ى مانگى رەمەزانى پىرۆز زىندوو بىكەنەو و لە بەرامبەردا بىنە جى درەوشانەوى ئەو لوتفە ئىلاھىيانەى جەنابى حەق، بەو بەندانەى دەبەخشىت كە بە شىوازىكى شايان شەوى قەدرىان زىندوو كىرەووتەو. ناگۆنجىت بەم جۆرە بىت. ھەر لەم سۆنگەيەو ئەبو حەنىفە - كە بە بۆچوونى عاجىزانەم ئەوكەسەيە كە حەقىقەتى ئەحمەدى بە باشترىن شىو بەرجەستە كىرەو - دەلەيت ”پۆيىستە لە سەرتاپاي سى سەد و شەست و ئەوئەندە شەو كەى سالدأ بە شوئىن شەوى قەرددا بگەپرىن نەك تەنھا لە چەند شەوىكى ديارى كراودا. ئىو - كە ھەر سى سەد و شەست و ئەوئەندە شەو كەتان بەوپەرى ھەستىارىيەو زىندوو دەكەنەو، ئەوسا خواش بەسەر دلە راستگۆ و سەمىيە كەتاندا لوتفگەلى خۆى دەبارئىت.“

سەرورەى شانازى بوونەوەر (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دەيزانى شەوى قەدر كام شەوئە. بەلام رۆژىكىان فرەمووى ”نىياز مەكرد بىم پىتان بلىم شەوى قەدر چ شەوئە، ھاتمە دەرەو، بىنىم دووكەس پىكەو چەلەحائىيان بوو، پىيانەو سەرقالبووم و لەم ئىوئەندەدا شەوى قەدرم لەبىر برايەو.“^۲ بەم وتەيەشى لە لايەك نامازەى بە رادەى برىندارىوونى خۆيدا لە كاتى ناكۆكى و شەرى نىوان مرؤفەكان و لەلەيەكى دىكەشەو نامازەى بە حىكمەتى ئىلاھى كىرد لە پەنھان مانەوئەى شەوى قەرددا. جا رەسولى ئەكرەم (عَلَيْهِ أَفْضَلُ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ) رىئوئىيمان دەكات كە لە دە شەوى كۆتايى رەمەزان و بە تايبەت لە شەو تاكەكاندا بەشوئىن شەوى قەرددا بگەپرىن.^۳

۱. ابن عبدالبر، التمهيد ۲/۲۰۸؛ النووي، شرح صحيح مسلم ۵۷/۸.

۲. البخاري، الايمان ۳۶، فضل ليلة القدر ۴، الأدب ۴۴، (۴۹)؛ سنن الدارمي، الصوم ۵۶؛ أحمد بن حنبل، المسند

۳۱۹، ۳۱۳/۵

۳. البخاري، فضل ليلة القدر ۳؛ مسلم، الصيام ۲۰۵.

ئەو وتە پىروا تايەش كە دەلېت ”ھەموو شەرتك بە قەدر و ھەموو كەسك بە خىزىش لە نىو مرۆفە كاندا شاراويە. ناتوانيت بزانيت داخۆ ئەو ياسرە، موستەفايە يان عەبدورپە ھىم. بەلام گەر ئىتو بەرامبەر ھەمووان بەرپىزۆھە مامەلە بگەن و يارمەتى ھەموو خاوەن پىداويستىيەك بەدن و دەستى ھەركەس پىويستى پىتەنە بگرن و سىنەتان بە پرووى تەواوى مرۆفایە تىدا بگەنەو، رۆژنك دىت بە خىزىشكى نىو كۆمەلى باوەرداران بگەن و باخچەى سىنەى نىتو ش بژىتەتو.

جا ھەروك چۆن جەنابى ھەق بۆ ئەوئى ھەموو شەرتك بە قەدر و ھەموو كەسك بە خىزىش بىيىن و لەم بارووە بەو پەرى ھەستىارىيەو مامەلە بگەن و بەردەوام لە ھەولى بالابردنى بارى مەعنىو سماندا بىن، ئەو دوو گەنجىنەى بە شاراويە ھىشتووتەو، ھەرواش نىسى ئەعزەمى لە نىو ناو پىرۆزە كاندا بە شاراويە ھىشتووتەو و لەم رپىيەو ناراستەى كىروو بىن بۆ ئەوئى ھەمىشە ھۆشيار و ھەستىار بىن. بەم جۆرەش قىبلەنومى سەرنجمانى بەرەو ناخى خۆمان ناراستە كىروو و رپىموى كىروو بىن كە گىرنگىر لەو دوعايەى دەخوئىن و لەو ناو پىرۆزەى بە شەفاعەتكارى خۆمانى دادەئىن، جا ئەو دوعايە دوعاى جەوشەن بىت، ياخود دوعاى جەلجەلوتىيە ياخود ئەو شەش ناوئى نىمامى غەزالى وەك نىسى ئەعزەم باسى لىو كىروون كە -فرد، حى، قىوم، حك، عدل، قدوس- بوون، ياخود ھەر ناوئىكى دىكە كە لە كاتى والا كىرونى دەستە كانماندا بەرەو ئاسمان پەنايان بىن دەبەين، دەبىت بە راستگۆيانە و لە دلەو و بە نىخلاسەو بىيانلىينەو.

بەلئى، گەر لە دلەو پەيوەندىتان لە گەل خودا نەبەستىت سەخت رپتان لە شەوى قەدر و خىزىش نىسى ئەعزەم دەكەوئىت، ئەمانە، تەنھا كاتىك پەردەى

نهیته‌ی له سهرتان لاده‌بن که له ده‌روندا صیدق و صداقت به‌ده‌ستبه‌یتن و نه‌و شته‌ی داخو‌ازینی له قوولاییه‌کانی ناختاندا بو‌ی گه‌را‌بن و دۆزبیتتانه‌وه. گه‌ر له هزرتاندا بی‌ری ناماده‌خۆری هه‌ییت و پا‌به‌ندی هه‌ستی "با‌یه‌کسه‌ر ده‌ستی‌بخه‌م و یه‌کسه‌ر بی‌لیم و یه‌کسه‌ر بی‌دۆزمه‌وه" بن، نه‌وه هه‌شتا ده‌ییت زۆر چاوهری‌ بن. بو‌ ئه‌م جاره با ئه‌م باب‌ه‌ته به‌و دپۆه به‌ کو‌تا به‌یتن، که ئیمه‌ش وه‌ک پیتۆه‌رێک بو‌ خو‌مان په‌سه‌ندمان کردوه "ئیه‌وه ناوی ئه‌صغه‌ری خوا له نی‌و ناوه‌کانیدا به‌ من نیشان به‌دن، تامنیش ناوی ئه‌عه‌زه‌می نه‌وتان پێ نیشان به‌ده‌م."

ده‌رباره‌ی "سه‌لات و سه‌لام"

چه‌نده سه‌لات و سه‌لام به‌ریت له‌سه‌ر پی‌غه‌مبه‌ری سه‌روه‌رمان (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) هه‌شتا هه‌ر که‌مه، گه‌ر له کو‌تاییدا بو‌تریت "عَدَدُ عَلَيْكَ وَعَدَدُ مَغْلُومَاتِكَ" نه‌وه ده‌توانریت هه‌رچی له بو‌وندا هه‌یه به‌کرته دان‌ی ته‌سیح بو‌ نه‌و سه‌لات و سه‌لامه. چونکه زانستی په‌روه‌ردگار هه‌موو شتیکی گرتوه‌ته‌وه. سه‌لاواتیک که هه‌نده‌ی زانیاری نه‌و بیت نه‌وا هه‌موو شتیکی له خو‌ ده‌گرت و دیانکاته دان‌ی ته‌سیح بو‌ ژماردنیا‌ن. کاتیک نه‌مه ده‌لیم له ناخمه‌وه ده‌گوزهریت که بلیم "په‌روه‌ردگار! من نازانم گه‌ر شیوازیکی گشتگیرتر و شایانتر هه‌یه فی‌رم به‌که تا به‌و شیوه‌یه هه‌سته‌کانم ده‌ربه‌رم."

سه‌لاوات دان له کاتی هه‌نانی ناوی سه‌روه‌رماندا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) واجبه. به‌لام وتنی (جَلَّ جَلَالُهُ) له کاتی هه‌نانی ناوی "الله" دا واجبه نییه. له‌راستیدا زی‌کری خوا به‌ شیوازیکی که شایه‌نی حه‌قی نه‌و بیت مه‌حاله. جا چۆن زی‌کری شایه‌ن به‌ حه‌قی نه‌و له ناستی ئیمه به‌رزتره، وتنی "جَلَّ جَلَالُهُ" به‌ واجبه

دانه‌نراوه. بديانی نه‌بوی "مَا ذَكَرْنَاكَ حَقًّا ذِكْرًا يَا مَذْكَورٌ" یش ناماژه بو نم پاستییه ده‌کات. به‌لام سه‌بارت به سه‌روه‌رمان - هرچه‌نده هوکاربوونه‌کی نهو له ناستی نامانجیشدايه - ده‌توانین سه‌لات و سه‌لامی له‌سر بدهین، واته هیزمان به‌سر نه‌م‌یاندا ده‌شکیت.

سه‌لات و سه‌لام چه‌نده زورتر بیت هینده باشته. یه‌کک له هاو‌له به‌رزه‌کان سه‌رتاپای دوعا‌کانی بو سه‌لاوات دان له سه‌ر پیغه‌مبیری سه‌روه (صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ) تهرخان کردبوو، سه‌رباری نه‌مه‌ش سه‌روه‌رمان پی فرموو "گهر زیاتری بکه‌یت بو خوت باشته"^{۱۶}

گهر له رۆژنکا سه‌دجار سه‌لاوات بدن و له په‌نایشیدا داوای لیخو‌شبوون بکه‌ن نه‌وه واتای نه‌ویه هیشتا له نه‌ودیوی ده‌رگا‌که‌وه‌ن. که‌سانیک که لهو جیانه‌ی نیوه‌دان ناییت هینده که‌م سه‌لاوات بدن. ناخر نه‌گهر په‌نا نه‌به‌نه بهر ساباتی شه‌فاعه‌تی نه‌و ناتوانن رزگارین، چونکه ری بی به‌رو لای خوا چون ده‌چیته‌وه لای نه‌و و له‌وتوه به‌رو مه‌زلی خو‌ی دریز ده‌بیته‌وه. فیزه‌ی رزگاربوونیش هر له ری ناسینی نه‌وه‌وه به‌ده‌ست دیت..

سه‌لات و سه‌لام وه‌ک چون به‌ زویان ده‌ترت هر‌واش ناییت له نووسیندا فراموش بکرت، نه‌مه‌ش نه‌ک هر به‌نووسینی کورت‌کراوه‌که، ده‌بیت له‌گه‌ل هر ناوه‌ینانیکي نه‌و سه‌روه‌ده‌ا (عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَأَرْثَسَلِيمٍ) به‌ شیوه‌کی روون و راسته‌وخو و هر‌جاری به‌ شیوازیکی جیاو په‌نگاو‌رپه‌نگ سه‌لات و سه‌لام بنوسرت، ناخر بو ده‌بیت منیکي بچوک درنغی بکه‌م له سه‌لاوات دان له‌سر سه‌روه‌ری خو‌م؟ به‌ داخه‌وه، به‌ ناوی زانستی بوونه‌وه ده‌رپینه‌کانی مه‌زن پراگرتن (تعظیم) له په‌فه‌کاندا هه‌لگیران. نه‌وه زانستی بوون نییه کاتیک نه‌و شته‌ی

۱. الترمذی، القیامة ۲۳؛ عبد بن حمید، المسند.

پېيويستە مەزىن پرابگىرېت، واى لە گەلدا ناکرېت. زانست كاتېك زانستە كە بۇ مەزىن پرابگرتى ئەو يېت، وە گەر نا ئەو زانست نېيە و نايېت.

سەلاوات دان

هەندىك لە زاناين بە واجبيان داناوہ كە لە گەل ھەر ناوھىتايىكى پېغەمبەرى سەروردا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) واجبە. نىختلاف لەوہدا نېيە كە سەلاوات دان بۇ جارېك لە تەمەندا واجبى موتلەقە، بەلام ھەندىك لە زاناين ئەوہش بە واجب دەبين كە لە گەل ھەر ناوېردىكى پېغەمبەردا بوترېت (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). ھەر لەبەر ئەمەش سەلاواتى دواى تەحيات بەواجب دادەين. چونكە لە تەحياتدا دەوترېت "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ" جا چونكە نامى جەلىلى سەرورمان لەوېدا ھاتووہ بۇيە دەيېت لە دواى ئەمەوہ سەلاوات و سەلام بخوئىرېت.

بوونى ئەو سەرورى فەخرى كائىناتە بووتە ھۆكارى ئەوہى نېمە بزائىن ئامانجى بوونمان چىيە. ئەو سەرچاوەى نوورېكە كە روخسارى بوونەوہرى پووناك كر دۆتەوہ. عىللەى غايەى بوونەوہرانە. بەرھەمى بنەپەتى كارگەى بوونەوہران و بەنرخترىن مېوہى سەرورمانە. بوونى ئەو بەدېوتكدا بنەپەتى بوونەوہرە و وەك تۆيوك سەرەتا لەمەوہ دەستى پېكر دووہ. پاشانىش بە پەيامدارىيەكەى و ئەرك و ئامانجەكەيەوہ ئەو وەك مېوہى درەختى بوونەوہران دووبارە دەرکەوتووتەوہ. گەر پېتان باشە با وەك نىزامى بدويين و بليين "شيعرى بوونەوہران بە ناوى ئەوہو ھۆنراوتەوہ، ھەر وەك قافىيەكە حوكمى ئەو لە كۆتايى دېرەكاندا ديارە. كەوايېت ھەموو شتېك بەوہو دەبەسترتەوہ."

که لم گوشه‌یه‌وه ته‌ماشاً ده‌که‌ین، زور شت قه‌رزاری ئه‌و سه‌روه‌ین
 (عَلَيْهِ اَلْفُ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ). هه‌ر له‌به‌ر نه‌مانه‌یه‌ که هه‌ندی‌ک له‌ زانایان به‌ واجبیان داناه
 به‌رکاتی‌ک ناوی ئه‌و برا سه‌لاوات بدرت. به‌لام هیچ که‌س وتنی ده‌سته‌واژه‌یه‌کی
 به‌مه‌زن دانان (تعظیم) ی وه‌ک "جَلَّ جَلَالُهُ" له‌ کاتی هی‌نانی نامی جه‌لیلی جه‌نابی
 حق و وتنی "الله" دا به‌ واجب نه‌زانیوه. بۆچی؟ چونکه‌ مه‌حاله‌ بتوانرت له‌ ژیر
 پرتنه‌ی به‌خششه‌کانی خوادا سه‌ر به‌رز بکرتته‌وه. ناتوانرت به‌ شوکرانه‌ بژیری
 به‌های ئه‌و هه‌موو نیعمه‌تانه‌ی خوداوه‌ند که له‌ هه‌ر چرکه‌ ساتیکدا به‌سه‌رمانیدا
 ده‌بارنیت له‌ ناستی فراوانی نیعمه‌ته‌کاندا بدرتته‌وه.

بۆ نمونه‌ به‌ ته‌نها بیر له‌ کارترنک بکه‌ینه‌وه. با له‌ پشدا ئه‌م کارتیره‌ به‌ گوژی
 خوله‌که‌کانی شیتله‌ بکه‌ین، پاشان به‌سه‌ر چرکه‌کاندا، پاشان به‌سه‌ر یه‌ک له‌سه‌ر
 شه‌شی چرکه‌ و یه‌ک له‌سه‌ر ده‌ی چرکه‌دا.

جا ئیمه‌ له‌ نئو ئه‌و یه‌ک له‌ سه‌ر ده‌یانه‌ی چرکه‌کانیشدا نوقمی دره‌خشانه‌وه‌ی
 لوتف و به‌خششه‌کانی خوی گه‌وره‌ین. گه‌ر بی وچان بیر له‌ نیعمه‌ته
 جو‌راوجۆره‌کانی وه‌ک بوون، ژبان، له‌تیفه‌ی ره‌بانییه‌، هه‌ست، شعور، ئیراده
 بکه‌ینه‌وه و بمانه‌وت له‌ به‌رامبه‌ریاندا به‌هایه‌ک به‌دین و وه‌ک به‌هایه‌ک بی وچان و
 بی سه‌روت به‌رده‌وام بلین "الحمد لله، الحمد لله، الحمد لله" هیشتاش ناتوانین پیرابگه‌ین.
 چونکه‌ ناتوانین ئه‌م "الحمد لله" یه‌ له‌ نئو یه‌ک له‌سه‌ر ده‌ی چرکه‌یه‌کدا جی بکه‌ینه‌وه.
 ده‌ی ئیمه‌ له‌ نئو یه‌ک له‌سه‌ر ده‌ی چرکه‌یه‌کیشدا خاوه‌نی بوونین. ئه‌م بوونه‌مان له
 کوئ بوو؟ به‌چی ده‌ژین؟ بی گومان به‌و به‌خششانه‌ی په‌روه‌ردگار به‌سه‌ریدا
 باراندوین، به‌پرازنده‌وه‌مان به‌ مرؤف و ئاماده‌کردنمان بۆ ئیمان و شکۆفاندنی
 هه‌سته‌کانمانه‌وه‌ به‌ ده‌ستی پر قودره‌ت و مه‌حه‌به‌تی ئه‌و هه‌ین و ده‌ژین.

سه‌رمایه‌یه‌کی بچکۆله

که‌واته‌ خو‌او‌ند زی‌کر ده‌کریت و شو‌کر ده‌کریت، به‌لام هه‌شتاش مه‌حاله‌ بت‌وانریت به‌های ئه‌و هه‌موو نی‌عمه‌تانه‌ی ئه‌و بدرتته‌وه. بۆیه ده‌بیت ئیمه‌ هه‌نده‌ی له ده‌ستمان دیت سو‌پاس و ستایش ئه‌نجام به‌دین و پاشان له ئیو هه‌ستی به‌ که‌م بیه‌ینی هه‌وله‌کانماندا ر‌وویکه‌ینه خۆی و بله‌یین ”ئه‌ی به‌وه‌فاترین که‌س که‌ پاداشتی هه‌موو شته‌کان له‌به‌رپی ته‌واویدا ده‌ده‌یتته‌وه، گه‌رچی به‌ سه‌رمایه‌یه‌کی زۆر بچوک و ناچیزیشه‌وه دیمه‌ خزمه‌تت، به‌لام تۆ ئه‌مهم له‌ جی‌ی کارێکی ته‌واویدا بۆ دابنێ و به‌و پێیه‌ پاداشتم به‌وه“ هه‌ر وه‌ک برا‌کانی یوسف که‌ هاتنه‌ لای و وتیان ”ئیمه‌ به‌ سه‌رمایه‌یه‌کی بیه‌ نرخه‌وه هاتوینه‌ته‌ لات، به‌لام تۆ به‌شه‌که‌مان به‌ ته‌واوی بۆ کیشانه‌ بکه‌ و پارهی ئه‌وه‌شی که‌ ناتوانین دابینی بکه‌ین له‌ خه‌یر و چاکه‌ی خۆت بۆمان ببه‌زێره،“^۱ ئیمه‌ش ده‌بیت له‌ به‌رامبه‌ر خوا‌وه بله‌یین ”به‌ سه‌رمایه‌یه‌کی زۆر بچکۆله‌ و بیه‌ نرخ و هه‌یجه‌وه ر‌وومان له‌ تۆ ناوه. تۆ ”وه‌فی“ت، پاداشت دانه‌وه‌ی ئه‌م سه‌رمایه‌ ناچیزه‌مان به‌ لوتفی مه‌زنی خۆت و ر‌ه‌ژنه‌ باران کردنه‌مان به‌ نی‌عمه‌ته‌کانی خۆت کارێکه‌ و له‌ شان و شکۆی تۆ ده‌وه‌شیتته‌وه، سا ئیمه‌ش په‌نا بۆ په‌نای تۆ ده‌هه‌یین په‌روه‌ردگارا!“

به‌لێ، ئیمه‌ چه‌نده‌ یادی خوا‌ی په‌روه‌ردگار بکه‌ین، هه‌شتا ناتوانین له‌ به‌رامبه‌ر به‌خششه‌کانی ئه‌وه‌وه وه‌ک پ‌نویست شو‌کر و سو‌پاس و ستایش ده‌ربه‌رین. له‌به‌ر ئه‌م هۆیه‌شه‌ که‌ له‌و نایه‌ته‌ی پ‌نشوتر یادمان کرده‌وه، دوا‌ی ده‌ربه‌رینی ”يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا“^۲ ئه‌وه‌ی که‌ زۆر یادی خوا بکه‌ن ده‌فه‌رمووت ”وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا“^۳ واته‌ سه‌رنجمان ر‌اده‌کیشیت بۆ ته‌سه‌ب و ته‌قدیس کردنی خوا‌ی گه‌وره‌

۱. یوسف: ۸۸.

۲. الأحزاب: ۴۱.

۳. الأحزاب: ۴۲.

و دەرپرینی پاکى و بى باكى ئەو لە ھەر جۆرە سىفەتتىكى كەموكۆرى. ئىمەش ھەر لە ژۆر پۆشنایى ئەم ئایەتەوئەبە كە بەیانى و ئیوارە بە وتنەوئە زىكرى "سُبْحَانَكَ يَا اللَّهُ تَعَالَىٰ يَا زَحْمُنُ أجزنا من النار بقولك يا زحمن" تەسبیح و تەقدیس و تەنزیھى ئەو دەكەین .

بەم شیوئەش، ئەو نەركەى پیمانسیپراوہ بە گۆرەى تواناییمان ئەنجامى دەدەین و بە دیونكدا وئەى "زۆر یادكردنەو" دەخەینە مەیدان. بەئى، ناییت ھیممەت نزم بىن... ناییت بلئین "ھیندە بەسە". چەندە یادى پەرۆردگاریشمان زۆر بكەین ناییت لە بىرمان بچیت كە نەماتوانیبوہ نمایشى شوكر و زىكرى نىعمەتەكانى ئەو بكەین.

لە لایەكى دىكەوہ جەنابى ھەق دەفەرمویت "ئىوہ یادى من بكەن تا منیش یادى ئىوہ بكەم!"^۱ واتە، پەیمانك ھەبە تا ئىمە بە زىكر و فىكر و پەرستش یادى "اللہ" بكەین و ئەویش بە تەشرىف و تەكرىم (پرۆلئىنان و پلە بەرزكردنەو) یادى ئىمە بكات... ئىمە بە دوعا و موناكات زوبان و دل دەخەملئین و ئەویش بە ۆلامدانەوہمان بارانى لوتف و مېھربانى خۆى دەپرۆتئیت بەسەر بىبابانى وشكى بىكەسىماندا و بە رەنگى ئالى گولان دەبەخەملئینت. ئىمە لە ئىو ھەلپەى كارە دونیایىبەكانماندا ئەومان لە یاد ناچیت، ئەویش كۆسپەكانى دونیا و دواپۆژمان لەسەر پى ھەلدەگرتت و بە ئىحسانى خۆى شەرەفمەندمان دەكات. ئىمە ئەو دەمانەش كە تەنھا دەبىنەوہ خۆ سەرپۆژى فىكر و زىكرى ئەو دەكەین. ئەویش دەمىك كە تەنھایى بەرۆكمان پئدەگرتت بەھانا مانەوہ دیت و دەبیتە ھاونشین و ھاودەم (ئەنسىس و جەلىس)مان، ئىمە ھەنگامى خۆشگوزەرانى بىج یادى ئەو لىو لىكنائىتین و، ئەویش ئەو دەمەى رۆوداوەكانى ژبان وەختە

په شمالی خوشگوزهرانیمان بیچنه‌وه بای پیچه‌وانه‌ی په‌حمه‌تیمان بو دهنیرت. نیمه له رنگه‌کی نه‌ودا به نیخلاس دهین، نه‌ویش به نیلیتیفاتی تایبه‌تی و پایده‌ی تایبه‌تی خوی که نه چاوان دیویانه و نه گوئیان ژنه‌وتویانه و نه خه‌یالان په‌یان بی بردوون شه‌ره‌فمه‌ندمان ده‌کات.

په‌روه‌ردگار له به‌رد‌هوامی نایه‌ته‌که‌دا ده‌فه‌رمویت ”وَأَشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُوا - يَادَىٰ مِنْ بَكْرٍ، نِعْمَةٌ تَعْلَمُهَا، لَوْ تَفْهَمُهَا، وَيَأْتِيَنَّ. بِي بَرَا مَعْبِدٍ لَه نَاسْتِيَانْدَا. چاولیک مه‌نین وخوله‌گیلی مه‌دهن، به شوکر وه‌لامیان بده‌نه‌وه و نانکویر مه‌بن“^۱ داخو چ بکه‌ین که کویری و نانکویری نه‌بی‌ت؟ وه چ نه‌نجام بده‌ین که به یاد‌کری نه‌و بیینه‌ه‌ژمار و له هه‌مان کاتیشدا له لایهن نه‌وه‌وه بخویرینه‌ریزی یاد‌کراوان؟

بوار نه‌دان به بی‌ریزی

پتویسته وتنی ”اعوذ وبسمة“ هینده لامان جی‌گی‌ری‌یت که وه‌ک خوویه‌کی لی بی‌ت. کاتیک نایه‌تیک ده‌لیت ته‌نها وتنی ”بسم الله“ به‌س نییه. به‌لکو ده‌ی‌ت ”اعوذ بالله من الشيطان الرجيم“ یش بلین. هه‌رکات ناوی سه‌روه‌رمان (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) به‌یترت بی شک ده‌ی‌ت سه‌لاوات بده‌ین. نه‌ویش نه ته‌نها به‌زوبان، به‌لکو به ته‌واوی بوون و گیانمانه‌وه. که ناوی نه‌و ده‌برت ده‌ی‌ت هه‌م به‌دل و هه‌م به‌گیان خو‌مان کۆبکه‌ینه‌وه و زور به‌ریزه‌وه په‌فتار بکه‌ین. چونکه په‌نگه‌رؤ‌حانییه‌تی نه‌و ته‌شریفی هیناییت. به‌لام ناییت به‌هیچ شی‌ویه‌ک له نیشان‌دانی نه‌م ریزه‌دا بکه‌وینه‌زه‌ل‌کاو‌ی‌ریا و نمایشه‌وه. نیشان‌دانی نه‌و ریزه‌ده‌ی‌ت له ناستی قولی و پی‌گه‌یشتنی رؤ‌حان‌دا بی‌ت و به‌و شی‌ویه‌ ده‌برت که له ناخمانه‌وه هه‌لده‌قولیت.

نايټ بوار به بچ پږزي بدين. ده‌يټ هستيار بين له نواندنې پږزي پيوستدا، تا نو راديه‌ي که له هم‌مو گۆشه‌يه‌کې ژيانماندا جټي بکه‌ينه‌وه.

نوستاز و نه‌وراد و نه‌زکار

حه‌زرتي نوستاز به‌ديعوززه‌مانيش سه‌رياري نو هم‌مو سه‌رقالي و چه‌رمه‌سه‌ري و هوټ و کۆشش‌ي که ژياني تهنې بو، به‌لام به هيچ شپوه‌يه‌ک که‌مته‌رخه‌مي نه‌ده‌کرد له نه‌نجامداني نه‌وراد و نه‌زکاردا، کتبيي "مجموعه الاحزاب"ي به پانزه پوژ جارنک خه‌تم ده‌کرد. له که‌ناري کتبه‌يه‌که‌يه‌وه تيبيني نووسيوه، بو نمونه نووسيوه‌تي که "من له‌م دو‌عايه به‌م شپوه تيده‌گه‌م، نو دو‌عايه‌شيان به‌م شپوه تيده‌گه‌م". له راستيدا گه‌ر وه‌ک زيکرنکي گشتي ليي بروانين په‌يامه‌کاني نور و خوښندنه‌وي په‌يامه‌کاني نور و تيرامان تيراندا، له و روانگه‌وه که ليکولينه‌ويه ده‌رياره‌ي قورنان و هل‌کوليني نه‌يني فهرمووده پيروزه‌کانه و دوانه له باره‌ي يه‌کته‌په‌رستيه‌وه، ده‌کرت بلين په‌يامه‌کان جوړنک له زيکر و يادي خودايه.

له راستيدا کاتنک وه‌ک زيکرنکي گشتي ده‌ستي ده‌دينې، ده‌کرت بلين خوښندنه‌وي په‌يامه‌کان به‌و پييه‌ي ته‌فسيري قورناني پيروزه و به فهرمووده مه‌زنه‌کاني سه‌روه (سَلِّ اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) رازاوه‌ته‌وه و ده‌رياره‌ي ته‌وحيد ده‌دوت، به زيکر و يادي په‌روه‌دگار دټه هژماردن. چونکه کاتنک نو جوړه به‌ره‌مانه ده‌خوتينه‌وه به دل و به گيان يادي په‌روه‌دگار و کار و ته‌سه‌روفاته سوبحانيه‌کاني ده‌کين. به‌لام هه‌زرتي نوستاز هرگيز له زيکرکردن تير نه‌بووه و هم‌مو ده‌رفته‌کاني زور به باشي به‌کاره‌يتاوه بو يادکردنه‌وي نو. زيکري له نيو په‌يامه‌کاندا داناوه و له نيوان بابه‌ته‌کاني تردا نه‌ميشي جينگير کردوه.

بەردەوام پەھمان و پەھىمى ۋە ياد ھېناۋەتەۋە و زىكروللاي خىستۆتە پېش چاۋان. ئەۋەي پۈنكردۈۋەتەۋە كە ۋەك چۆن پېۋىستە پەرىستش و كارە باشەكانى تر لە چوارچىۋەي خۇياندا ئەنجام بەرىن، ھەرواش دەيىت زىكر و يادى پەرۋەردگار بە باشى بەجىپھىنرەت و كەمتەرخەمى تىدا نەنوتىرەت. خۇشى تابلوۋى ژيانى لە چوارچىۋەي دوعاكانى ۋەك جەۋشەن و نەورادى قودسىيەي شاهی نەقشەبەندى و موناجاتى قورئان و تەھمىدىيە و سەكىنەدا نەخشانىدبوو.

ئومىدەم وايە، عابىد و زاھىدەكانى ئەمپۇش زۆر گىرنگى بە زىكر بەدن و لە ھەۋلى زۆر كەرنىدا بن و بە شوين رېنگاكانى زياتر ياد كەرنەۋەي پەرۋەردگاردا بگەرپن. بەلام نىمە چەندە يادى ئەۋىش بگەينەۋە و چەندە پەرىستشېشمان زياتر يىت ھىشتا ناتوانىن مافى زىكرى خودا بەدىن. ھەر لەبەر ئەمەشە كاتىك ئەۋ ھاۋەلەي يەك لەسەر چوارى پۇژ سەلاۋاتى دەدا، لە پىغەمبەرى پەرسى سەبارەت بە كارەكەي، پىغەمبەر پاش دەستخۇشى لىكرەن پىي فەرموو ”ئەگەر زياترى بگەيت باشترە.“ ھاۋەلەكەش پاش تەرخانكەرنى نىۋەي پۇژەكەي دەگەرپتەۋە بۇلاي پىغەمبەر و ئەۋىش دووبارە پىي دەليىت ”گەر زياتر يىت باشترە.“ ئەمجارە ھاۋەلەكە سى لەسەر چوارى پۇژەكەي بۇ سەلاۋاتدان تەرخان دەكات و دىتەۋە. بەلام پىغەمبەرمان دووبارە پىي دەليىت ”زۆرباشە، بەلام گەر زياترى بگەيت باشترە.“ پىغەمبەر لە ھەممو جارەكاندا دەيوت ”ھل من مزىد؟ - دەتوانىت لەۋە زياتر يىت؟“. چۈنكە ۋەك مامۇستا دەليىت يەكىك لە گىرنگىرىن ھۆكارەكانى گەيشتن بە خودا ”بسم الله الرحمن الرحيم“ و ئەۋى تريان سەلاۋات دانە. لە ماۋەي پىشۋوشدا يەكىك لە ھاۋرپىيانمان لە خەۋندا دىيۋى كە سەلاۋات و سەلام لە بەرامبەر بۇمباران و تاۋى فىشەكەۋە ۋەستاۋنەتەۋە و نەيانەپىشتۋە بگەن پىمان. بەلام بەداخەۋەر، كۆمەلىك بىرى ھەلە دەربارەي نەوراد و ئەزكار ھاتۋەتە مەيدان.

تیبینییه کی لهو شیوه که ده‌وترت ”نیمه خزمه‌تی گه‌له‌که‌مان ده‌که‌ین، باسی خودا بۆ مروّقه‌کان ده‌که‌ین، له‌ریی دهر‌چووان به‌رهو هیدایه‌ت بانگ ده‌که‌ین... بۆیه ئاساییه گهر له نه‌وراد و نه‌زکاره‌کاندا که‌مته‌رخه‌میش بنویسنین و هه‌ندی‌کجار نه‌یان خرنین.“ لای من وه‌ک دهر‌پرینی شه‌یتان و نیشانه‌ی وشک بو‌ونه‌ویه. نه‌خیز، گهر پشت نه‌ستور بن به‌و کارانه‌ی نه‌نجامی ده‌دن و له نه‌وراد و نه‌زکاره‌کاندا که‌مته‌رخه‌می بنویسن، نه‌وه گه‌وره‌ترین که‌مته‌رخه‌میتان نواندوه.

هیچ که‌سی‌کمان ناتوانین له مامۆستا زیاتر هه‌ول‌بده‌ین بۆ خزمه‌ت‌کردنی حه‌ق و حه‌قیقه‌ت و به‌رزکردنه‌وی ناوی خودا. هیچ که‌سی‌کمان هینده‌ی نه‌و غیره‌ت و هیممه‌تمان نییه بۆ خزمه‌ت‌کردنی ئاین و ولّات. نه‌و له په‌نا نه‌و خزمه‌ته مه‌زنانه‌دا که هیچ یه‌کیک له نیمه ناتوانیت له ژیر باریدا هه‌ستیه‌ته‌وه، نه‌وراد و نه‌زکاره‌کانیشی بی هیچ که‌موکورییه‌ک خوندوه. له ژیر سه‌ختترین مه‌رحه‌کاندا په‌یامه‌کانی نوسیوه و راست‌کردنه‌وی بۆ کردوون، له به‌ری گرتونه‌ته‌وه و به هه‌موو لابه‌کدا بلاوی کردوونه‌ته‌وه، قوتابییه‌کانی پینگه‌یاندوه، له گه‌ل نه‌هلی دونیادا ده‌سته‌ویه‌خه بو‌وته‌وه و زیندان به زیندان گوژ‌راوه‌ته‌وه، به‌لام نه‌و هه‌رگیز که‌مته‌رخه‌می له نه‌وراد و نه‌زکاره‌کاندا نه‌واندوه. به شایه‌تی قوتابییه‌کانی، نه‌و شه‌وانه به خسوعی‌کی سه‌رسور‌هینه‌روه تا به‌یان په‌رستشی نه‌نجامداوه. به زستان و هاوین له‌سه‌ر نه‌م کاره‌ی به‌ردوام بو‌وه و هه‌رگیز وازی له ته‌ه‌ج‌ج‌ود و شه‌نوێژ و مونا‌جات و نه‌وراده‌کان نه‌هیناوه. ته‌نانه‌ت مانگی‌کی په‌مه‌زان به هۆی نه‌خۆشییه‌کی سه‌خته‌وه شه‌ش پۆژ له‌سه‌ر یه‌ک هیچ شتی‌ک ناخوات و پۆژووی ورسا‌ل ده‌گرت، به‌لام هیش‌تاش واز له موجه‌ده‌کردن ناهینیت له په‌رستشه‌کانیدا. دراوسینگانی هه‌میشه‌توویانه ”به‌درژیایی هه‌شت سا‌ل، زستان و هاوین، هه‌موو شه‌رێک له هه‌مان کاتدا مامۆستا‌که‌ی ئیوه‌مان ده‌دی که تا

به‌یانی به دهنگه خه‌مگین و هه‌ژینه‌ره‌که‌ی مونا‌جاتی ده‌خوئند، ئیمه‌ش به دیار گونگرته‌وه سه‌رسام ده‌بووین به‌رامبه‌ر ئه‌و موجه‌ده‌ده به‌رده‌وام و بی‌ داپرا‌نه‌ی ئه‌و.

ئوستاز له لایه‌ك وه‌ك بولبولان هه‌تا به‌یان ئاوازی خۆشه‌ویستی ده‌دا به گوی‌ی هه‌م‌واندا و له لایه‌کی دیکه‌ش‌وه ناخی پر ده‌بو له‌م جۆره تی‌بینیانه "ئه‌مه‌شو کاتیک ئه‌وراد و ئه‌زکارم ده‌خوئند ئه‌وه هات به بیرمدا که من به‌م شیویه به‌رزو به شیویه‌کی ئاشکرا ئه‌و ویردانه‌م ده‌خوئتم، داخۆ گه‌ر که‌سانی دی گویان له دهنگم بیت ناکه‌ومه ریاوه؟" پاشان بۆ ئه‌م ترسه‌ی به شوین وه‌لامدا گه‌راوه و وه‌لامی خۆی داوه‌ته‌وه "کۆمه‌لیک زاتی وه‌ك" "هوججه‌تول ئیسلام" ئیمامی غه‌زالی باسی ئه‌وه‌یان به‌یان کردوه که ئاشکرا کردنی ئه‌و په‌رسته‌شانه‌ی به‌ریه‌که‌وتنیان هه‌یه له‌گه‌ڵ شه‌عائیری ئیسلامدا زۆر له شاردنه‌وه‌یان خێردارتره. له کاتیکدا ئه‌نجامدانی نافیه‌کانی دی به شیوازیکی نه‌یتی خێرداره، ئه‌نجامدانی ئه‌و په‌رستش و عاده‌تانه‌ی به‌ریه‌که‌وتنیان له‌گه‌ڵ شه‌عائیره‌کاندا هه‌یه به تایه‌ت له سه‌رده‌می بیدعه‌تا که شه‌ره‌فی شوئنه‌وتنی سونه‌ته‌کان نیشان ده‌ده‌ن و وازه‌ینان له حه‌رامه‌کان له نیو ئه‌م که‌بائیره ترسانا‌کاندا و نیشاناندانی ته‌قوانه‌ك هه‌ر ریا نییه، به‌لکو زۆر له شاردنه‌وه‌که‌ی خێردارتر و پاک و خالیستره.

به‌ل‌ی، ئه‌و به درێژایی ژبانی له کۆشش و خزمه‌ت‌کردندا بووه که‌چی له‌ولاه وه‌ك پال‌ه‌وانیکی زی‌کرکردن ژباوه که له ژبانی‌دا هه‌چ کارنکی دیکه‌ی نه‌بووه جگه له خوئندنی ئه‌وراد و ئه‌زکار. هه‌روه‌ك ئه‌وه‌ی یادگاریه‌کی سه‌روه‌رمان (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بیت له‌م سه‌رده‌مه‌دا په‌فتاری کردوه. ئه‌وه نیه کاتیک له گۆشه جیا‌وازه‌کانه‌وه له ژبانی پیغه‌مبه‌ر ده‌روانین پیمان وایه ئه‌و ته‌نها بۆ ئه‌و کاره دروست‌کراوه که جیگه‌ی باسی ئیمه‌یه. بۆ نمونه، کاتیک وه‌ك سه‌روکی خێزان له

ژیانی وردده‌بینه‌وه ده‌لین ”نم مرؤفه تنها بؤ نم کاره دروستکراوه“ چونکه نو رۆلی سرۆک خیرانیکې نوازه ده‌بینیت که نمرکی هاوسه‌رتتی و باوکایه‌تی بیج هیچ که موکوپړه‌ک به‌جی ده‌گه‌ینه‌نیت. به‌لام کاتیک به‌سر کاری بانگه‌واز و په‌روږده‌کردنه‌وه لئی وردده‌بینه‌وه، هینده سرکه‌وتووه دیته پیش چاومان که ده‌لین ”نه‌خیر، نیشی نو تنها بانگه‌وازه“. له لایه‌کی دیکه‌وه، کاتیک وه‌ک سرکرده‌یه‌ک به‌سر سوپاکه‌یه‌وه ده‌بینین، لامان وه‌ایه که نمرکی نو تنها سرکرده‌یه‌تی کردنی سوپایه. کاتیکش ده‌رۆینه نیو دنیای دوعا‌کردنیه‌وه، وه‌ها سرسام ده‌بین که ده‌لین ”سهرورمان هه‌موو تمه‌نی به‌ دوعا به‌خشیوه و جگه له دوعا هیچی دیکه‌ی نه‌وتووه.“ نو له‌ودیو هه‌موو تایبه‌تمه‌ندییه بالا‌کانیه‌وه مرؤفی دوعایه. شاسوارانی له دواوه هاتووی پیشه‌ی پیغه‌مبه‌رایه‌تیش لم ږوووه چوونه‌ته‌وه سرخوی (عَلَيْهِ اَنْفُلٌ صَلاَةً وَ سَلاَةً) نه‌وانه‌ی له‌مه‌ودواش دین دوویاره له سریان پنیوسته ”مرؤفی دوعا“ بن.

که‌واته نو که‌سانه‌ی له به‌رام‌بهر دوعاوه که‌مته‌رخه‌می ده‌نوینن، که‌سانی تمه‌بل و ده‌سته‌پاچهن. کاریگه‌ریوونی نم که‌سانه له سر که‌سانی دیش شتیک نییه جیی باس بیت. کاریگه‌ریوون (مونه‌سیریه‌ت) به‌ ږاده‌ی گهرموگورپی و پته‌وی په‌یوه‌ندی بنده له‌گه‌ل خوا به‌رده‌ست (مویه‌سسر) ده‌بیت. که‌سانی دور له دوعا و نه‌وانه‌ی په‌یوه‌ندیان له‌گه‌ل جه‌نابی حد‌قدا لاوازه، زور شت نه‌نجام ده‌دن، به‌لام به‌ره‌که‌تی نو شتانه‌یان ده‌ست ناکه‌وینت که نه‌نجامی ده‌دن. نو تاقانه نیکیسیره‌ی به‌ره‌که‌ت ده‌خاته نیو کاره‌کانه‌وه، گهرموگورپی و پته‌وی په‌یوه‌ندی به‌نده له‌گه‌ل خوا‌دا. زور گرنکه‌ ساته‌کان به‌ یادی نو و گۆشه‌کانی ژیان به‌ یاد‌گاری تایبه‌ت به‌ نو و به‌ پارانه‌وه و لالانه‌وه له‌ نو پر بکه‌یته‌وه.

پوخته‌ی قسه‌ نه‌ویه که زیکر کرۆکی ته‌واوی په‌رستشه‌کانه و کرۆکی نم

کرۆکش قورئانی پیروژه. پاش ئه‌ویش فهرموده نورانییه‌کانی پیغه‌مبهری سه‌روه‌رمان دیت. له قورئان و سوننه‌ت و به‌رهمه‌کانی سه‌له‌فی سالیحدا زۆرتین شت خه‌لکی به‌رهو هاندراییت زی‌کروللایه. ههر له نوژمه‌وه تا جهاد، زی‌کر بو پهرسته‌ش‌ه‌کان وه‌ک گیانه، وه‌ک خوئنه. ئه‌وه‌ش هه‌یه که زی‌کری هه‌موو که‌سینک، به‌پرا‌ده‌ی ئه‌و کاریه‌گره‌یه‌یه که زی‌کرکراو "الله" له‌سه‌ر هه‌سته‌کانی دروستی ده‌کات. هه‌ندیک به‌یادی جه‌نابی حق و له‌رێی رینگه‌یه‌کی په‌نهانی نیو دلیانه‌وه به‌ئو ده‌گه‌ن، هه‌ندیکیش که‌نزه‌ن (وه‌ک دۆزینه‌وه‌ی گه‌نجینه‌یه‌ک) له‌نیو دلیاندا ئه‌و ده‌دۆزنه‌وه و له‌سایه‌ی خالی نیستیناد (پشت پێ به‌ستن) و خالی نیستیم‌داد (یارمه‌تی خواستن)ی نیو ده‌روونیانه‌وه هه‌میشه له‌به‌رده‌وام مه‌عیه‌یت (له‌گه‌ل ئه‌و بوون)دا ده‌بن. بو‌که‌سانیک که له‌م پله‌یه‌دان هه‌موو یادکردنه‌وه‌یه‌ک به‌وه‌یه‌وه که ده‌یته‌ هۆکاری دا‌بران، به‌جه‌هاله‌ت (غافل‌بوون و نه‌زانی) دیته هه‌ژمارکردن. ئه‌و وته‌یه‌ش که وتراوه "خودا ده‌زانیت که من نیستا یادی نا‌که‌م، یادکردنی ئه‌و واتای چیه‌ خۆ من هه‌رگیز نه‌وم له‌بیر نه‌چووه‌ته‌وه!" وته‌یه‌که‌ خالی ئه‌و مرو‌فانه‌ ده‌رده‌بریت که له‌م ناسته‌دان.

بۆیه‌ ناوتم ئه‌وه‌یه که بیری زی‌کر و فیکر له‌نیو با‌وه‌ر‌داراندا دووباره‌ زیندوو بیه‌تیه‌وه و گه‌شه‌بکات. له‌م سه‌رده‌مه‌دا ئه‌رکی به‌رزکردنه‌وه‌ی ناوی خودا له‌پیش هه‌موو ئه‌رکی‌که‌وه‌یه، به‌لام ده‌یته‌ ئه‌وه‌ بزانی‌ن که بێج یادکردنه‌وه‌ی به‌رده‌وامی خودا و په‌نا بردن بو‌ ئه‌و و هه‌موو پۆژیک جارنکی دی ته‌ژی بوونه‌وه به‌ئه‌وراد و نه‌زکاره‌کان مه‌حاله‌ هه‌چ بکریت له‌م بو‌اره‌دا. ئاوات و ئاره‌زوم ئه‌وه‌یه جارنکی دی هه‌یه‌جانی زی‌کر له‌لامان زیندوو بیه‌تیه‌وه و پاش رې‌بواریه‌کی نه‌ینی نامی‌ز هه‌مووان بگه‌ن به‌ئاسۆی "ئاسوده‌می دل".

جیہانبینی

بەرزگەردنەوہی ناوی (اللہ) یاخود نەرکە پیرۆزەکە

نەرکی پیرۆز

ئەمرۆکە کارئک ھەيە کە ھێندە بە بايەخە ئەنجامدانى ھەموو دونيا دەھيئيت. کارئکی وەھا کە لە پروانگەي دونياييەوہ ھەزار جار لە فەتحي ئەستەنبوول گەرنگترە، بگرە زۆر لە پيش مەقامەکانى غەوسییەت و قوتبیبەتیشەوہيە. ئەمەش نەرکی ناساندنى ئەوہ بە جیھانیان و گەياندننى ناوی پيغەمبەرەکەيەتى بە رۆحە ناتاجەکان. کەواتە با واز لە بانگەشەي گەورە و لاف و گەزافی بيمايە بەيئین نەم کارە ئەنجام بەيەن. با ھەول بەيەن رینگا و شيوازە دروستەکان بۆ گەياندننى نايەنەکەمان بە مرۆفایەتى بدۆزینەوہ. با بە دەردى ئەوہە بتليينەوہ کە چۆن دەتوانين بە پير و گەنج و ژن و پياومانەوہ ئەم حەقیقەتە ناوازانە بە تەواوى جیھان بگەيەنن.

لەم سۆنگەيەوہ بوو کە وتم ”گەرنگترین بابەت، زیندووکردنەوہ و گەشاندنەوہی جۆش و خروش و ھەيەجانى ئيسلامیيە لە لای موسولمانان“. جۆش و خروشيک کە وامان لە بکات خۆمان لەبیر بچيئەوہ و تەنھا بیر لە بەختەوہرى ھەمیشەي

مروڤايه تي بکهينهوه. بيگومان گهر تنها بؤ نەفسی خویمان بژین و تنها خویمان له بیر بیټ، ئەوه ناتوانین بکهوینه یادی ئەو شته گرنگانە ی پێویسته یادیان بکهین. دە ی نایا ئەو شته ی که ئیمه ی له پەل و پۆ خستوه و بەم حاله ی گه یاندووین هەر هه له ی ئەو که سانه نەبووه که تنها له یادی خو یاندا بوون؟

له لایه کی دیکه وه ناسته برزی و چۆنییه تی ئەو کاره ی نەنجامی دەدەین زۆر گرنگه. ئیمه بؤ بەدەسته یانانی رەزامه ندی خوی گه و ره نرکی گه یانندی ناوی ئەو به جی ده هینین. هیچ نهرکیکش له سەر زه ویدا شک نابەین که له م نهرکه پیرۆزتر بیټ. ئەمه نهرکیکی وه هایه که به سەر به هه شت و خو شییه کانیدا په سه ند ده کرت. راده ی پیرۆزی ئەم نهرکه له ناستیکدایه که گهر له سه رو به ندی گه یانندی به که سینک هەر حه وت هه شت دەرگا که ی به هه شتمان به رو دا بکرتتوه و فریشته کان پشوازیمان لیبکه ن و پیمان بو ترنت ”فهرموونه ژووره وه!“ له بهر تامه زرۆی به گه یانندی په یامه که مان به و که سه بلین ”هه ندیک را وه ستن من که سینک له گه ل ئەم که سه ده مینمه وه و پاشان دیمه وه بؤ لاتان“.

بگه ره گهر زیاتر ورد بیه وه ده لیم ”گهر تنانەت له کاتیکیدا که هه مووان به تاسه ی بینینی ”جه مالی الله“ وه به ره لای ئەو دەرۆن، ئیمه بلین ”په ره ر دگارا بؤ نه وه ی کاتیک دیم بؤ لات تنها نەبم ده مه ویت ئەو که سه ش له گه ل خو م به یتم، که مێک مۆله تم بده“، هیشتا ش شایه نیه تی. به رگه گرتنی فیراق، مه رگی عاشقه. وتنی ”که مێک مۆله تم بده“ گه رچی بؤ رپبوارانی ئەم رپیه وه ک مه رگیش بیټ، نه وان هیشتا ده لین ”با که مینکی تریش بسوتیم“ و رزگار کردنی ئیمانی که سینکی دیکه به سەر هه موو شتیکیدا هه له دبژین“.

ناییت بلین ”گهر یه ک دوو که سیش برۆا به په یامه که م به یینیت چی ده ییت؟!“ له ده می به نەنجام گه یانندی ئەم نهرکه نه قه بولکردنی تاکه کان و نه ژماره ی

"بەلێ" گۆیان زۆر پەيوەندی بە کارەکه‌مانەوه نێیه. ئەوهی نێمه بە شوێنیه‌وه‌ین تەنها نامانجەکه‌ی ژین و ناسۆ بڵنده‌که‌ی بیرمانه که بریتیه له پەزاهەندی خۆی گه‌وره. نیتەر چوونه نیو دلی مرۆفەکان و قایل بوون و برپا هینانیان له توانای نێمه بەدەرە. هینده هه‌یه که به مؤلەت و کۆمه‌کی خۆدای بالادەست به تێپەر‌بوونی کات ئەم هه‌ولە بچووکە‌ی نێمه که وه‌ک دلۆپه وه‌هان دهبه‌ جوگه و دهبه‌ روبرار. تا نیتستاش هەر وا بووه.

ئەرکه‌که زۆر مەزنه ده‌کرتت بڵین "نێمه پیاوی ئەم کارەنین" ئەمه‌ش خۆی بۆ خۆی قوولاییه‌کی دیکه‌ی بابەته‌که‌یه، بەرزبوونه‌وه له هه‌یچه‌وه به‌رهو بوون ... ئەوه‌تا مامۆستا به‌دیعووززه‌مانیش به‌رده‌وام ده‌لێت "ئەم براهەتان که هه‌یچی تەواو هه‌یچه". خۆ وه‌ک "هه‌یج" بێنین زۆر گرنه‌گه. له هه‌مان کاتدا ئەمه قوولترین دیوی بابەته‌که‌یه. کورته‌کینه‌که لووتی من "ئەنانیه‌ت" ده‌شکینیت. کورته‌کینه‌که، که هه‌مووان پێوستمان پێه‌تی چونکه هەر کات لووتی "أنا - من" مان شکاند "هو - ئەو" (جَلَّ جَلَالُهُ) ده‌رده‌که‌وتت.

داوام له خوايه‌بتانکاته ئەبویه‌کره‌کانی ئەم سه‌رده‌مه. چي بڵیم له‌وه زیاتر. په‌روه‌ردگار هەر یه‌کێکتانی له‌جینگه‌یه‌کدا داناوه. که‌سی دیکه‌ی دانه‌ناوه، نێوه‌ی داناوه. نه‌ له‌جینگه‌یه‌کی دیکه، له‌م جینگه‌ به‌نرخانه‌دا دایناون. که‌وايه‌ ده‌بیت ئەمه‌ به‌مانخاته تێرامانه‌وه "چ هه‌یکمه‌تیکه که نێمه‌ی له‌م جینگه‌یه‌دا داناوه؟ ئەو که هه‌یج کارێک بیه‌ووده نه‌نجام نادات و هه‌موو کاره‌کانی له‌سه‌ر بنه‌مای هه‌یکمه‌تیکه، داخۆ چي ده‌وتت له نێمه؟" ده‌بیت نێمه‌ش وه‌ک له‌وته‌ی هه‌شندا هاتوه‌ بڵین "ئە‌ی خاوه‌نی ئەم شوێنانه! نامان، په‌نام بۆت هیناوه و خزمه‌تکاربوونی خۆم بۆ تۆ راگه‌یاندووه. داواکاری پەزاهەندیی تۆم و بۆ تۆ ده‌گه‌رپم. ئە‌ی ئە‌و په‌روه‌ردگاره‌ی نێمه‌ت خستوه‌ته ئەم غه‌ریبیه‌وه، داوا و داخوازیت له‌ من چیه‌.

بە گۆي و دل و گيانمىدا بده، تەنھاش بە مەۋە مەۋەستە و بەم ھەستانە تىنوتى
 دل و گيانم بشكىتە. سەرکە وتوم بکە تا مافى نەم کارەم بدم و ھەر چى
 پىۋىستە بە ئەنجامى بگەيەنم. “ھىچ شتىك بە پىنكەوت و بىچ مەبەست نىيە.
 پرونە كە كەسىك ھەيە لە پىي رووداۋە كەنەۋە خۇيمان پىدە ناسىنىت. ئەو گەر ئىمە
 بەھارتە ناۋەرپاستى بىبابانىشەۋە بىگومان مەبەستىكى ھەيە كە دەپەۋىت پىمانى
 بگەيەنىت. بۇيە پىۋىستە نەشلە ژىين و سەراسىمە نەبىن، بەلكو پەنا بۇ خۇي
 بەرىن و ئەو كارە بەجى بەپىنن كە لىمانى داۋا كىردوۋە.

گەر بەم ھەستەۋە ھەلسوكە وتمان كىرد و نەركە كانمان بە گيانى لىپىر سىرە تىيەۋە
 ئەنجامدا و ھەموو سەرکە وتىنكىمان بۇ ئەو گەراندەۋە، سەرچاۋە و بنەرەتى
 كارە كەمان دۇزىۋەتەۋە و لە بەرە كەتە كەي بە ھەرۋەر بوۋىن، بە پىچە وانەۋە گەر
 غافل بىن لەو سەرچاۋە سەرەككىيە، ئەوا تىنوتى دەمانخىكىنىت، گەرچى
 ھىندەي ھەنگاۋ تىكىش لەو سەرچاۋە دەۋرىن. ئەۋەي گىرنگە دۇزىنەۋەي ئەۋە و
 بەستەنەۋەي ھەموو شتىكە بە “ئەو” ۋە نەك خۇمان. ناخر بۇ دەپىت ھىندە بچوك
 بىيەنەۋە كە خۇمان بە شتىكى ماھىيەت بچوكى ۋەك “مىن” ۋە بەستىنەۋە؟
 كاتىك “دەسەلاتىكى رەھا” ھەپىت كە گەردوون و ناسمانە كان ئەمدىۋىو بكات
 و لە نىۋ دەستى قودرەتيدا ۋەك دانەكانى تەسبىح بىانجولنىت، بۇ دەپىت پەنا
 بەرىنە بەر نەفسى بەھا لە بالەمىشۋولە كە مەترمانەۋە؟ چۇن دەكرىت كارە كان و
 سەرکە وتەنە كان بەدەينە پال ئەۋ؟ ئىمە نالپىن ئەۋ بالەمىشۋولە يە بوۋى نىيە بەلام
 ھەر خۇدى پەرۋەردگارە كە ئەۋ بالەشى دروست كىردوۋە. كەۋايە دەپىت وىردى
 زامانمان ھەمىشە ئەۋ پىت و ھەر ئەۋ بەپىننە بەر چاۋان.

گەر بە مەجنوون بلپن “ۋەرە با كەمىك بدوتىن” و پاشان دانىشن باسى گول
 و گولزارى بۇ بکەن، ئەۋ سەرسامانە دەپرسىت “ئەمانە چىيان بەسەر ھاتوۋە لە

كاتىكىدا لەيلا ھەيە باسى شىتىكى دىكە دەكەن؟“ ئىدى بۇچى ئىمە غافل و يىشاگا بژىن لە لەيلاي ھەموو دلان. ئەو كە لە رېي ھەموو شىتىك و ھەموو رووداوتكەو باسى خۇيمان بۇ دەكات. ئەو كە گوئى پىداوين تا گوئى بۇ رادېرېن و چاوى پىداوين تا كىتېبەكەي بخوئىنەو و دل و ھۆشى پىداوين تا لە پەيامەكانى تىبگەين. دەي ئىتر بۇ بې ناگا بىن، بۇ بىناي و بىستن و تىنگەيشتمان بۇ بەرزترىن ئاست بەرز نەكەينەو! بۇچى لە كاتىكىدا دەتوانىن بەھرىەكى نەبراوہ بىەين و بە پالدانەو ھەمان بە دەسەلاتى نەبراوہى ئەو ھەو نەپتى نەمرى بە دەست بەپىن، ئىمە بىين و خۇمان بە بچووكى و بىخ نرخی خۇمانەو بنالېنن و ئەرزى بۇ دابنېين؟

گەر ئەم ھەرزە نەپىت، ژيانى دونيا نە ئەرزى ژيانى ھەيە، نە ئەرزى مانەو. لە كاتىكىدا ژيانىكى ھەمىشەي لەودىوى پەردەي ئەم ژيانەويە. مروف دەپىت كارى بەنرخ نەنجام بەدات. ھەموو رۆژىك جارنىكى تر بەھەشت بە دەست بەپىتتەو و ھەموو رۆژىك جارنىكى دى پەروەردگارى بناسىتەو. ھەموو رۆژىك جارنىكى دى خۇي لە كەشى مەخافەت و مەھابەتى ئىلاھىدا بىپىتتەو تا دونيا ئەرزى ژيان بە دەستبەپىتتە. ژيان كاتىك ژيانە كە وابەستە بە ئەو پىت. ئەو تا قورئان بە چاوى مردوو تەماشاي ئەو تەنە زىندووہ دل مردووانە دەكات كە دلېان بۇ ئەو تەرخان نەكردووہ "إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى" واتە "تۇ ناتوانىت ھىچ بە مردووہ كان بگەينىت." ئەو دلانەي گوئىستى ئەو نەبن مردوون. ئەوانەي دلەكانيان بەو ھە بەند نەپىت و ھەموو رۆژىك ھەنگاوتك لە ئەو ھە نرىك نەبنەو مردوون. ئەوانەي ژيانيان لەسەر رېرھوى پەزامەندى ئەو نابەن بەرپۆە مردوون. ئەوانەي ھەست بە بوون و چاودېرېي ئەو ناكەن كاتىك كارنىك نەنجام دەدەن دووبارە ھەرىەك بە گوئىرەي پلەي خۇيان بە مردوو ھەژمار دەكرېن.

له لايه كى ديكهوه، بيهش بوون له هەندىك جوانى و خوشى دونياى هينده گرنىگ نيبه. رهنىگه هەندىك جار خولياى مالى و تەلار و كۆشك و بالەخانە بەدلى مرؤفدا گوزەر بكات، بە راي من لەم بابەتەشدا دەيت هەر وەك "يونس نەمرە"ى عاريف و شاعير مامەلە بكەين و بليين "من هەر تۆم دەوتت، هەر تۆ". بگرە تەنانت چاوهروانى و بىرنكى لەو شيوەش كە بليين "راستە ليزە نەمانبو، بەلام خۆ لەو دونيا پيمان دەدرتت" لە پلەيەكدا بى رېزىيە بەرامبەر بە زاتى پەروەردگار. ئەو گەر بيهوتت دەبەخشيت و گەر نەيهوتت نابەخشيت، بۆيە تەنانت داواكارى پلەى وىلايەتيش كارىگەرى نەرتنى لەسەر پەيوەندى نيوانمان جیدەهيئتت. ويست و داخوازي نيمە دەيت بەم جۆرە ييت "پەروەردگار! بمانكە بە بەندەيەكى هەزار و نيازەند و كۆلەوار و داماو و بىج دەرتانى خۆت، بەندەيەك هەميشە تامەرزۆى تۆيە و تۆش هەميشە پرووت لەوه" بەلى، خواى گەورە پيغەمبەرى شانازى مرؤفایەتى وەك بەندەيەك پيئاسە كردووه و لە مەقامى بەرز پراگرتندا دەربارەى فەرموويەتى "سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ". بەلى، حەزرەتى محمد پيغەمبەرنكى بەندە بووه نەك پيغەمبەرنكى پادشا و فەرمانپروا.

تەنبا ئاواتەكەى ئاسۆى بىرم، تاقانە ئەوينەكەم

لەم ژيانە كورته چەند رۆژيەماندا، هەلگرتنى ئامانجگەليك وەك ئارەزووى ناويانگ و بە چاكە ناودەركردن و پاشان بوونە جىي رېژ و ستايشى خەلكى، ياخود هەلپەكردن بۆ هەندىك چيژ و خوشى دونياى كەمخايەن، نەنگيەكى زۆر گەورەيە لە بەرامبەر پەروەردگارى مەزندا. لە كاتيكدا ئەركيكي مەزنى وەك ئەركى بەندايتى و بەرزكردنەوه و گەياندى ناوى پيروۆى ئەو هەييت، ئارەزووى

ھەر جۆرە ئامانجىكى تر لە ژياندا ئەوپەرى بىئەفايە. ھەم بۆ خۆم و ھەم بۆ كەسانى دى ھەموو جۆرە ئارەزوويەكى دونياىى لە سەوداى پلە و پاىەو بەگرە تا دەگاتە ويستى بە چاكە ئاودەر كردن، بە بىئەفايى دەزانم لە بەرامبەر پەروردگارم و سەرورەكەم (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) و ئاينەكەمەو.

نامەوت ھىچ سەودايەكى دىكەم ھەيت جگە لەم ئاواتەم كە بتوانىن بە تىپەربوونى كات ئىمەش خۆمان نوئى بەكەينەو و دىمەنىكى درەخشاتر لە خۆمان نىشان بەدىن و بەتايەتەش مېژووى زېرپىنى ھەزار سالىمان باشتەر بناسىن و بناسىين و ھەموو ھەولنىكمان بۆ ناساندنى ئەم ئاينە جوانەمان بيت بەكەسانى دى. بەلخ، لەگەل داوا و ئومىدى بەزەى و پەرحەتى خاوييدا، گەر ئو بەھەشتەى ھەرگىز خۆم بە شاينى نەزانيو، بە تەواوى جوانىيەكانىيەو لەبەرپىندا رابخرىت، من بەم حالەتە پۆحىيەى ئىستامەو دەيدەمە دواو و نامەوت.

حاشا، بەم وتانەم كەس گومانى ئەو ناكات كە من لە بايەخى بەھەشت كەم دەكەمەو ياخود لافى ئەو لىدەدەم كە نايىت بەھىچ شىوئەك داخوازى چىژ و بەخششە دونيايەكان بين. من دەمەوت دەربارەى ئەوينىك بەوئىم كە چا و دلى داگىر كردو. ئاواتى خزمەتكردنى ئاينەكەم و ئومەتەكەم تەواوى ئاسۆى بوونى داپوشىو، ناتوانم بىرى شتىكى دىكە بەخەيالدا بەيتم. بەگرە بىرلىكردنەو و داواكردنى وھا شتىك بۆ خۆم بە حەرام دەزانم.

گەر ناچار بەم، وەك بارى ئىستام ھەموو پۆژىكى ژيانم بەدەم چەشتنى تالى و نازار و ئەشكەنجەو بەسەر بەرم و دووچارى دارمانى جەستەى وھا بەمەو كە ناچارم چەندىن دەرمان بەسەر بەكەو بەكاربەنم، ھىشتاش مەيلى چىژى دونياىى ناكەم و بەگرە بەھەشتىشم ئاوت و لە بەرامبەر ھەموو سەختىيەكدا

خزمه تکردنى ئاينه كەم و ئوممەتە كەم ھەل دەبژىرۇم. تەمەن درىزى گىرنگ نىيە بۇم و ئەم ھەموو خەمخۇرىيەم بۇ باری تەندروستىشىم و ۋەرگرتنى ئەم ھەموو دەرمەنش ھىچ كام بەو ھۆيەۋە نىيە كە ئاۋاتى تەمەننىكى درىزى بخوازم. ھەموو شەۋىك وا بىر دەكەمەۋە كە "ئەمە كۆتا شەۋمە لە دونىادا"، بەلام ۋەك "مەيداننىكى خزمە تکردن" لە دونىا دەروانم و تا ئەو كاتەش لىزە بىم ھەل دەدەم داخاۋىيە كانى ئەم جيهانبينىيەم بەجى بگەيەنم.

ھەۋى سەرسامكەرى موسولمانە پىشىنەكان

ئىمە زانىبارى وردمان لە بەردەستدا نىيە سەبارەت بە چۆنەتتى گەياندنى ئىسلام لە لايەن موسولمانە پىشىنەكانەۋە بە ھەر چارالاي دونىادا.

پەسەندكردنى ئىسلام و جىكردنەۋەي بەو ماۋە زۆر كەمە لە دلەكاندا، سەريارى ئەو ھەموو نايىن و ئاينزا و بىر و تىروانىن و فەرھەنگە جىاۋازانەي لەو ۋلاتانەدا حاكم بوون كە ئىسلامى پىدەگەيشت، شىتىكى حىرەتەخش و سەرسامكەرە. ديارە موسولمانە پىشىنەكان لە بوارى گەياندندا زۆر سەركەۋتوو بوون. ھەل داندان بۇ گەپاندنەۋەي ئەم سەركەۋتتەنە بۇ زەبرى شمشىر و بەكارھىنانى ھىز لە لايەن سوپاي موسولمانانەۋە شىتىكە پىچەۋانەي ژىرى و داۋەرى ژىرانەيە.

فەرموون، ئەمپۇر بە تەۋارى توانايىيە كانى ۋلاتىكى پىشكەۋتوۋەۋە و ۋەك كۆمەلىك كەسى شارستانى روو لە ۋلاتى ھىندستان بگەن، بزەنن لە ماۋەي پەنجا سالددا بە شىۋەيەكى رىژىي، چەندىك لەو كارانەي ئەۋان كىردوۋىانە دەتوانن بە ئەنجامى بگەيەنن. راستىيەكەي ئەۋەيە كە ئەو موسولمانانەي ئىستا دانىشتورى ھىندستانن ھەموو ئەۋەي ئەو كەسانەن كە لە سەردەمەكانى

سەرەتادا موسولمان بوون. موسولمانان ھەر لە سالانى چلى ھيجريدا رۆشتنە نيو "سیندئاباد" و لەو رۆژووە تا ئیستا ئیسلام لە ھیندستاندا ھەبە. شوئەکانى تری وەك بوخارا و سەمەرقەند لە سالى ھەشتای ھيجريدا فەتھ کراون.

باپیرى نیمامى بوخارى لەسەر دەستى باپیرى نیمامى موسنەدى كە مامۆستای نیمامى بوخارى بوو موسولمان بوو. بەو گۆرپىيەى بوخارى تا ناوەرەستى سەدەى سىی ھيجرى ژیاو و لە سەدەى سیھەمدا توانیووەتى شاکارنك لەو ئاستە بەرزەدا پشكەش بکات. دەتوانین بلیین، خەلکى ئەو شوئەنە ھەر زۆر زوو موسولمان بوون. ھەر زۆر زوو ئەم ئاینەیان لە خۆ گرتوو و مامۆستای گەورەى ئەم زمانەیان پینگەیاندوو، تا ئەوێ خەلکى ئاسیا فەرموودەناسى مەزنى و ھەیايان تیدا ھەلکەوتوو کە پششى فەرموودەناسەکانى خودى حىجاز بەدەنەو. بگرە دەکریت بوتريت بیجگە لە نیمامى مەزنى فەرموودە، نیمام مالیکى خاوەنى کتیبى "الموطا" ئەوانەى پاش ئەو، بە نیمامى شافعیەشەو ھەمرو بە فەرھەنگى ئاسیا پەرورەدە بوون.

بەلج، نیمامى شافعی لە دەورویەرى عىراق و ئىران و بەغداددا گەراو و لاى قوتابییەکانى نیمامى ئەعزەم ئەبو حەنیفە وانەى خوئندوو. بوخارى و موسلیم و نەسائى... ھەریەك لە شوئەنیکى ئاسیادا پینگەبشتوون، بوخارا و تیرمیز دوو شوئەنى نزیک یەکن. ئەبو داود خەلکى سیجىستان واتە ناوچەى سیستانى ئیستایە و نەسائیش خەلکى ناوچەى نەسای خۆراسانى جاران و تورکمانستانى ئیستایە. بیجگە لە فەرموودە ناسان چەندان فەقیھ و شەرەئناس لەم شوئەنەدا ھەلکەوتوون. لە ناوەرەستى سەدەى دووی کۆچى بەدواو یاسادانەرى ناوازە و بلیمەت ھاتوونەتە مەیدان. میتۆدۆلۆژى فیهق و تیگەبشتن لە ئاین پانتاییەكى دیکەى وەرگرتوو و پەرى سەندوو و لە سەدەى سیھەمى کۆچى بە دواو سەردەمیکى رېئىسانسى بچ وئە ھاتووەتە ئاراو.

ئەوان دۆلكانىيان فەتە كەرد

لە دەرنەجامدا دەگەينە ئەوئى كە ئەوان بە زۆرى شمشير و هيز لەو ولاتانەدا جىيى خۇيان نە كەردووتە. بەلكو دۆلكانىيان فەتە كەردووتە و لە دەروونى كەسەكاندا تەختيان داناو و وئنايەكى هيندە جوان و هەولئىكى هيندە سەرسامكەريان خستووتە مەيدان كە ژىرىيەكان لە ئاستيدا دەوئستەن. با ئىستاش تەماشاش مرؤقى ئەم سەردەمە بكەين كە بە ديمەن خاوەن بىرى دوستين و هۆكارگەلى جياوازش لەبەردەستماندايە. نەمرؤ مرؤفايەتى ئاسانكارىيى زياترى لەبەردەستدايە، هۆكارەكانى گواستەنەو و گەياندن زۆر باشترن، و نامرأزەكانى پەيوەندىيى لەو پەرى پىشكەوتندان، تەكنەلۇجيا بە تەواوى لەبەردەستى مرؤفەكاندايە. بەلام داخۇ موسولمانانى ئەمرؤكە چەندىك لەو هەول و كۆششى موسولمانانى پىشين نىشان دەدەن؟! داخۇ بوونەتە هۆكارى موسولمان بوونى چەند كەس و، داخۇ چ بەرنامەيەكيان بۇ گەياندىنى ئەم پەيامە بە مرؤفايەتىيى دارپشتووتە؟

حەزرىتى ئەبو ئەييوبى ئەنصارى

بەلى، ئەم دەرفەتانەيى بۇ ئىمە رەخساو بۇ پىشينانى ئەم ئوممەتە بەردەست نەبوو. خودا دەزانئىت حەزرىتى ئەبو ئەييوبى ئەنصارى تا گەيشتووتە ئەستەنبوول چ سەختىيەكى چەشتووتە؟ لەو غەزايەدا كە لە سەردەمى يەزىدا بۇ فەتەيى ئەستەنبوول رىكخرا، موسلمانان رەنگە شەش مانگ بەرپۆتە بووين تا گەشتووتە ئەو شارە، حەزرىتى ئەبو ئەييوب زۆر بە تەمەن بوو. ئەو كاتىك پىغەمبەرى خودا كۆچى بۇ مەدينە كەرد خاوەنى مال و مندال بوو. گەر لەو كاتەدا دەورويەرى سى سالىك بوويت، ئەوا بەگۆرەي ئەوئى ئەم غەزايە لە دەورويەرى سالى چلى هيجريدا بوو، دەيت تەمەنى لەو كاتەدا حەفتا بۇ

حه‌فتا و پینج سال بوویت. ئەم زاته تەمەن سەرۆو هه‌فتا سالییه، له پیناری به‌رزکردنه‌وه‌ی ناینه‌که‌یدا، خۆی به‌سەر ئەسپه‌که‌یه‌وه ده‌به‌ستیته‌وه و ئەو ریڤگه دوور و درێژه به‌و شێوه‌یه تە‌ی ده‌کات .

حه‌زهرتی ئەبو طه‌لحه

هه‌روه‌ك هه‌زهرتی ئەبو ئەییوب، هه‌زهرتی ئەبو طه‌لحه‌ش تا بلیت به تەمەندا پ‌ۆیشتبوو، به‌لام هیشتا‌ش به تەمەزرۆ‌یی جیهاده‌وه ناخی بلیسی دەدا. هێری ئەوه‌ی تێدا نە‌ما‌بوو که به‌سەر ئەسپه‌وه بوه‌ستیت که‌چی هه‌ر ده‌یریست به‌شداریه جیهاد بکات. تا ئەوه‌ی نە‌وه‌کانی پێی ده‌لین ”تۆ له‌گه‌ڵ پیغه‌مبه‌ری خوادا تا توانیت جیهادت کردووه. به‌شداریه به‌در و ئوحدوت کردووه. ئیدی تۆ پ‌شوو به‌. ئیمه له جینگه‌ی تۆ ده‌پ‌ۆین بۆ جیهاد، چونکه تۆ تە‌نانه‌ت توانای پ‌ۆیشتنیشت نە‌ماوه.“ له وه‌لامدا ئەبو طه‌لحه پ‌ی‌یان ده‌لێت ”نە‌خێر، خوا مۆ‌له‌تێکی له‌و شێوه‌ی به‌که‌س نە‌داوه.“ وه پاشان نایه‌تی ٤١ ی سوره‌تی تە‌وبه‌ی بۆ ده‌خوێندنه‌وه که ده‌فه‌رموێت:

﴿ أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ (التوبة: ٤١)

واته "ئه‌ی موسلمانینه! به‌ پیاده‌یی و به‌ سوارییه به‌ چاپوکی و هه‌مووتان تیک‌را ب‌رۆن بۆ جیهاد کردن و مال و گیانتان به‌خشن له‌ ریڤگای خوادا و له پیغه‌مبه‌ر (صلی الله علیه وسلم) به‌جێ مه‌مینن.. ئەوه‌ باشتره بۆتان چ له دنیا و چ له‌ رۆژی دوا‌یدا، ئە‌گه‌ر ئێ‌وه تێبگه‌ن و بزانه‌ن."

که پ‌ی‌یان ده‌وت "ده‌ی خۆ نە‌وه‌تا تۆ توانای سەر ئەسپ که‌وتنیشت نە‌ماوه."

پىي دوتن ” دەى كەواتە بمخەنە سەر ئەسپىك و پىئەى بمبەستەنە، تا بەو شىئەى بەرۇم. “ بەو حالەتە بەشدارى سە فەرى دەرياي كورد كە بۇ فەتە كوردنى قوبرس سازدرا، ئەو بەو لە نىو كەشتىيە كەدا بە سەختى نەخۇش كەوت و پاش چەندە رۇژىكىش وە فاتى كورد. بەھۆى ئەو بە چاوەرپى گەيشتنە سەر وشكانى كرا، مەراسىمى بە خاكسپاردنە كەى كەوت رۇژ دوا كەوت، پاش ئەو ماوەشەش هەشتا لاشە كەى هەچ تىكچونىكى بە سەر نەھاتەبوو.

ئوم جەرامى دايگمان

يەككى دىكە لەوانەى بەشدارى ھەمان غەزاي كوردووە ئوم جەرامى دايگمانە. ئەو كە چەندىن سال پىشتەر موژدەى بەشدارى كوردنى لەم غەزايەدا لە زارى پىرۆزى پىغەمبەرمانەو بەستبوو، لەم كاتەدا كە تەمەنى ۸۶ سال دەبوو، لەبەر تامەرزۆى بۇ بەرزكردنەو بە ناوى بەرزى پەرورەدگار خۆى لە مالدا نەگرت و بەرپىكەوت تا گەيشتە قوبرس. جا كاتىك دادەبەزە سەر وشكانى بەھۆى ئەو بە نەسپە كەى قاچى بەيە كدا دېت، دەكەوت و شەھىد دەيىت. ^۱ مەزارى پىرۆزى كە ئىستا دەكەوتتە شارى لارناكاي بە شە يۆنانىيە كەى قوبرسەو لە پاش فەتەى قوبرس لە سالى ۱۵۷۰ لە لايەن عوسمانىيە كەنەو بەيەخى پىندەرتت و مزگەوتىكىشى بە ناوى خۆيەو بۇ دوست دەكرىت.

وہك دەبينن ئەم كەسانە سىنەيان بەر قورستىن سەختىيەكان داوہ و تا دوورتىن شوئەكان رۇشتوون. ئەو شوئەنانەى كە پىي گەيشتوون هەتتە دوور بوون كە بۇ رۇيشتن لە جىيە كەو بۇ جىيە كەى دى ھەندىك جار ناچار بوون شەش مانگ

۱. البخارى، المهاد، ۳؛ مسلم، الإمامة، ۱۶۰، ۱۶۱.

به پى برۆن. پاشان هرکه گه‌یشتون گيانفیدایانه ده‌ستیان به خه‌بات کردوه و پاشانیش رینگه و شیوازی دروستیان دۆزیه‌ته‌وه و بیر و هه‌ست و نووری باوه‌ریان به گوئی دلّه ناماده و تینه‌کاندا داوه. ناینه‌که‌یان بی هیچ که‌موکوپیه‌ک له خۆدا ره‌نگ پیداه‌ته‌وه و به ژانیان کاریگه‌رییان له‌سه‌ر که‌سانی دی جه‌یشتوه. به‌لئی ئەوان ئەم کاره زۆر سه‌ختانه‌یان به‌جی گه‌یاندوه و بی ئەوه‌ی رۆژیک سکالا و نار‌ه‌زایه‌تییه‌که‌یان لی بیسترتت به ئەرکه‌کانیان هه‌ستاون.

ده‌توانم به دنیاییه‌وه ئەوه‌تان پی بلیم که هرگیز نار‌ه‌زایه‌تی یاخود سکالایان ده‌رنه‌بریوه، چونکه تا نیستا نه‌مدیوه له هیچ کتییکی "سیره‌ یاخود مغازی" دا که ژانی ئەوانی تیدا نه‌خشینراوه، باسی ئەوه کرایتت له به‌رامبه‌ر ئەو پروبه‌ر‌وو‌بوونه‌وه سه‌خت و گیانپر‌وکتنا‌ه‌وه هیچ کامیکیان رۆژیک سکالایه‌کیان ده‌رپرییت.

ته‌ماشایه‌کی عه‌بدوللای کوری حوزافه‌ی نه‌لسه‌همی بکه‌ن، ئەوه‌تا سه‌ری ده‌خه‌نه نیو ناوی کۆله‌کۆله‌وه و پستی ده‌م و چاری هه‌موو داده‌مالیت، به‌لام نایستین بلیت "ئه‌مه‌ چیه‌ به‌سه‌ر من دیت؟!" هیچ کام له ئیمه‌ هرگیز له پیناوی ناینه‌که‌ماندا تووشی سه‌ختی له‌م شیویه نه‌بوینه‌ته‌وه. بگره‌ هه‌ر زۆر ناسوده‌ ده‌ژین. جا گه‌ر له به‌رامبه‌ر ئەم هه‌موو به‌خششانه‌ی په‌روه‌رد‌گارمانه‌وه، وه‌ک سوپاسگوزاریه‌ک ئەو به‌خشش و ناسانکاریه‌ سه‌رده‌میان‌ه‌ی له‌به‌رده‌ستماندان بۆ گه‌یاندنی ناوی ئەو به‌کار نه‌هینین ئەوا زۆر به‌ پرونی ده‌توانین بلیین نانکوژر بووین به‌رامبه‌ر ئەو به‌خششانه‌. هه‌م کوژر بووین، هه‌م نان کوژر‌بووین. نان مه‌به‌ست پنی به‌خشش و نیعه‌ته‌کانی په‌روه‌رد‌گاره‌. واته‌ چاومان له‌ ناستی به‌خششه‌کانی ئەو کوژر بووه و پیمان نه‌زانوون.

سەبارەت بە باوەردارانى ئەمىرۆ...

بەلى ئەمىرۆكە ھەموو باوەردارىك دەيىت لە ھەولنى ئەودا يىت تەواى ھۆكارەكانى بەردەستى بەشيوھىكى نەرتنى ۋەگەر بخات و بە يارمەتى خوا تا ھەركوئ دەتوانىت ئەم پەيامە بگەيەنيت. باوەردارانى ئەمىرۆ دەيىت ھەموو تواناكانيان بەكاربەينن و پاش ئەنجامدانى ھەموو شتىك بلىن "ئەوى بە نەوى ئىمە دەكرا ئەوندە بوو كە توانيمان ئەم ئەمانەتە تا ئەم خالە بەينين، گور و تين و توانامان بەشى تا ئىرى كرد. با ئىمە لەم خالەدا داينينين، يىگومان ئەوانەى لە دواى ئىمەو دەين لىرەو دەستى دەدەنچ و بەرەو پىشەوئ دەبەن..."

بەم شيوھى ھەمووان نەركى گەياندن و لە خۇدا بەرجەستەكردنى ئاينى پىرۆزى ئىسلام لە ئەستۆ دەگرن تا تەمەن و توانا و لىھاتووى و ھۆكارەكان دەرفەتيان پىبدەن، پى دەكەن و بەرەو پىش دەپۆن. لە ھەركوتشدا ماندوو بوون و ھىزيان لىبرا ئەو ئەمانەتە قودسىيە دەدەنە دەست كەسنىكى دىكە تا لە پاش ئەمان بەردەوام يىت لەكاروانەكە. تا ئىستا ھەر وا ھاتۆتە پىشەوئ. پىغەمبەرى سەرورمان نەركى گەياندن و لە خۇدا بەرجەستەكردنى ئەم پەيامەى دواى خوى داىە دەست ھاۋەلەكانى ئەوانىش لە پاش خۇيان بۆ ئەمەوييەكانيان جىھىشت و ئەوانىش بۆ عەباسىيەكان و بەم شيوھى. "ئەوانە كۆمەلنىكى بەختەوەر بوون، بەو شتى كە بەدەستيان ھىتابو بەرەو لای خواى خۇيان بەپى كەوتن. ئىوئەش پۆزىك بەرەو لای خوا بەپى دەكەون و ھەرچىيەكتان كۆ كرووئەتەوئە گەر چاك يىت ئەگەر خراب يىت لەگەل خۇتان دەيبەنەوئ.."

﴿ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ
وَلَا تُسْتَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ (البقرة: ۱۳۴، ۱۴۱)

واتە "ئەو ئوممەتە تەۋابوون و رۇيشتن، كار و كردهۋەكانيان ھەر بۇ خۇيانە و، لە رۇژى دوايى دا ھىچ كەسنىك بە چاكە، يان بە خراپەي كەسىكى تر نە پاداشت وەردەگريت و، نە سزا دەدریت. ئىۋەش كردهۋەكانتان ھەر بۇ خۇتانە، جا چاكە بيت، يان خراپە، وە پرسىارتان لى ناكريت لەسەر كردهۋەي ئەوان، ياخود لەسەر كردهۋەي كەسىكى تر. ھەر كەسەو پرسىارى كردهۋەي خۇي لى دەكریت و بەس"

جا دەكریت وەك كەسىكى سەرکەوتتو كە نەركەكانى بەباشى بەجىھىتتاۋە بگەرپىنەۋە، ياخود وەك كەسىكى تاۋانبارى لەسەنگەر ھەلھاتتو دەستگىر بكرىين و بە قۇلبەستى بېرىنەۋە، خۇاي گەورە لە وەھا چارەنوسىك پەنامان بدات.

ھەستى ھەجابه ئاسا

سولتان عوسمان غازى دامەزىنەرى دەۋلەتى عوسمانى، تا ۋەفاتى كرد ھەر لە نىۋ چادردا ژيانى بەسەرىرد. ئەو كاتەي ئەو ۋەفاتى كرد موسولمانان چل سال دەبوو كە لە شارى "سۆھوت" نىشتەجى بوويوون، بەلام ئەو ھىشتا خانويەكىشى بۇ خۇي نەبوو. لە كاتىكدا نۇرھان غازى كوپرى لە بىلەجىكەۋە ھەۋلى فەتھ كىردنى شارى بورسەي دەدا، نەمىش لە دوروۋە نامازەي بۇ روناكىيەكانى شارەكەي دەكرد و دەيوت "لەو شارەدا بىننيزن" ئەو بەو مال و مولكەي لە غەزاكاندا كۆيكردبوونەۋە دەيتوانى ھەر ئەۋكات كۆشكىك وەك كۆشكى "تۆپ قاپى" دروست بكات كەچى ئەو لە نىۋ چادردا گىيانى دەسپارد. چونكە پىلارنىكى دل زىندوۋى دەروونپاكى گىانفېداۋبو بۇ نايىنەكەي. گەر ئەم ورتنەيە بگرىن و لە تەنىشت ورتنەي ھاۋەلانەۋە دايبىنن بە ئاسانى ناتوانىن لە يەكيان جيا بەكەينەۋە و دىيارىيان بەكەين. گەر سولتان عوسمان غازى

بخهينه تهنیشت حهزرهتی خالیدهوه (بهدهر له فەزێلهتی رەهای هاوه‌لان) به ناسانی ناتوانین له‌یه‌کیان جیا بکه‌ینهوه و ده‌لێین ”داخۆ نه‌مه‌یان خالیده یان نه‌وی تریان؟“ وه‌ك ده‌زانن حهزرهتی خالید كه وه‌فاتی كرد له‌دوای خۆی هه‌یچی به‌جی نه‌هێشت. سه‌عدی كۆری زه‌ید ده‌لێت ”حهزرهتی خالید وه‌ك سه‌ركرده‌یه‌ك كه هه‌مووان ستایشیان ده‌كرد ژیا، وه‌ك قاره‌مانێکی نیسلاام كۆچی دوایی كرد، كۆچی كرد و له‌ دوای خۆی تهنها نه‌سه‌په‌كه‌ی و شمشیره‌كه‌ی به‌جی هێشت.“^۱

حهزرهتی خالید دوو نیمه‌راتۆرییه‌تی به‌چۆكدا هه‌نا به‌لام هه‌یچ جوړه مأل و مولكێکی بۆ خۆی پێكه‌وه نه‌نا. نه‌مه به‌واتای نه‌وه نایه‌ت كه ناییت مأل و مولكمان هه‌ییت. به‌لكو به‌واتای نه‌وه دیت كه ناییت وابه‌سته‌ی مأل و مولك و پایه و مه‌قام بێن، ده‌ییت دل‌به‌ند و وابه‌سته‌ی نه‌وه‌یین كه شایه‌نی دل پێدان و وابه‌سته‌گییه. توانای مرۆف تهنها به‌شی وابه‌سته‌بوون به‌یه‌ك شته‌وه ده‌كات. ناده‌میزاد ناتوانیت له‌یه‌ك كاتدا به‌یه‌ك ناست و به‌یه‌ك گه‌رووتین دل به‌ دوو شته‌وه بیه‌ستیه‌وه.

به‌لێ نه‌وان بێجگه له به‌رزكردنه‌وی ناوی به‌رزی په‌روه‌ردگار بیریان له هه‌یچ شتیکی دیكه نه‌ده‌كرده‌وه. ده‌یانویست هه‌مووان په‌روه‌ردگار بناسن، مرۆقه‌كان به حهزرهتی محمد (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) ناشنا ببن. ویردی شه‌و و رۆژیان نه‌وه بوو ”چۆن ده‌توانین ئه‌م په‌یامه به‌گوێی هه‌موو دونیادا به‌دین؟“ ته‌ماشای گه‌وره‌یی سه‌رزوه‌ییان ده‌كرد و له‌به‌ر خۆیان‌وه ده‌یان وت ”كه‌واته گه‌یاندنی په‌یامی نیسلاام به‌ ته‌واوی سه‌ر زه‌وی هه‌ینده سه‌خته كه له ته‌مه‌نی یه‌ك كه‌سدا ته‌واو ناییت“. گه‌ر تهنها له‌م وته‌یه وردبینه‌وه، بۆتان روون ده‌ییته‌وه كه نامانج و ناواتیان چی بووه و به‌ چ ده‌ردپه‌كه‌وه تله‌ونه‌ته‌وه.

نازانم وه‌ك نامانج نیشان‌دان له‌م په‌یامه تێده‌گه‌ن یاخود وه‌ك موژده كه پیغه‌مبه‌ری

خوا فرموویه‌تی "ناوی من ده‌گاته هدر جیه‌ک که خۆری لیه‌ل‌دیت و خۆری لیخ ناوا ده‌بیت"^۱ ئەوان ئەمەیان وەک ئەرکیک بۆ خۆیان دەست‌نیشان کردبوو، وە هەمیشە لە هەولێ بەجیگەیانندی ئەم ئەرکەدا بوون، رابردووی پڕ شکۆی ئەم ئوممەتە پڕە لە شەرەفی بەجیهێنانی ئەم ئەرکە. لەو جیهەدا که هەمووان بە نەخۆشیی مەرگەوه دەتلانەوه ئەم ئوممەتە دروشمی ئومیدی هەل‌کردووه و توانیویه‌تی هەستیتەوه سەر بێ و لە سەریخ بوەستیت.

ئەرکی بانگەواز و پاراستنی خوایی

پرسیار: مامۆستا، لەو نایەتە پیرۆزەدا که فەرمانی بانگەواز کردن دراوه بە پیغه‌مبەری خوا باس لە پاراستنی خواییش کراوه، تیگە‌یشتنمان بۆ ئەم نایەتە دەبیت چۆن بیت؟

وەلام: پێشتریش لەسەر ئەو رووداوەی ئەم نایەتە که باسی ئەرکی بانگەواز و گەیانندن دەکات چەند تێبینییە کمان پێش چا و خستووه. خالی بنەرەتی پرسیاری ئەم جارەتان دەربارە ی پاراستنی خواییه. واتای نایەتە که بەم شیواییه "هەستە بە گەیانندی ئەوهی که لەلایەن پەرورەدگار تەوه بیت گە‌یشتووه، ئەگەر ئەمە ئەنجام نەدەیت ئەوا ئەرکی پە‌یامبەری و (ریسالەت) بەجی نەگە‌یاندووه. وە بزانه که خوا لە خراپە‌ی ئەو کەسانە‌ی دە‌یانە‌ویت زیانت پێ بگە‌یەنن دە‌تپاریزیت و نا‌هیلیت کافران بگە‌نە ئامانجە‌کانیان"^۲.

۱. بره‌وانه: مسلم، الفتن ۱۹؛ الترمذی، الفتن ۱۴؛ أبو داود، الفتن ۱.

۲. المائدة: ۶۷/۵.

بانگه‌واز و گهيانندن بهرپرسياريه تيبه‌كي زور سه‌خته

پيش هممو شتيك، نهركي بانگه‌واز و گهيانندن لپرسراويه‌كي زور مه‌زن و بهرپرسياريه تيبه‌كي زور سه‌خته. ده‌توانرٲٲ بوترتٲٲ بانگه‌واز و گهيانندن نامانجي بووني نهر مرؤفه مه‌زنانه‌يه كه بهرز كراونه‌ته‌وه بو پايه‌ي پيغه‌مبه‌رايه‌تي. نه‌وان له‌سهر شيوازيكي و هها خولقيتيراون كه پر به پيستي نه‌و پايه‌يه بيت. ههر بو‌يه هيچ پيغه‌مبه‌ريك نه‌بووه بليٲٲ ياخود بتوانيتٲٲ بليٲٲ ”با من به كاري ديكه‌وه خهريك بم و له‌م نيونه‌ده‌شدا نهركي پهيامبه‌ريه‌كه‌م به‌جج بگه‌يه‌نم.“ ”گهر په‌روهردگار كو‌مه‌ليٲٲك توانايي و تايبه‌تمه‌ندي ناوازه‌ي وهك پاكيزيي، فه‌تانه‌ت، راستگويي و سهر راستي، نه‌ميني و ده‌ست پاكی، رهبانيه‌ت، نمونه‌ي به‌ريي ئيستيقامه‌ت، دل‌سوزي، نيخلاس و بليمه‌تي له‌ گهيانندنبا به‌خشييه كه‌سيك و پاشانيش نه‌و كه‌سه‌ي به‌ پايه‌ي پيغه‌مبه‌رايه‌تي شه‌ره‌فمه‌ن‌دكرد، نه‌وه نيشانده‌ري نه‌ويه كه‌ نه‌م كه‌سه بو نهركيكي تايبه‌تي خولقيتيراوه و نه‌م پيغه‌مبه‌ره‌ تنها به نامانجي به‌ نه‌نجام گهيانندي نه‌م نهركه دروست كراوه. هممو پيغه‌مبه‌ره‌كان پهيان به‌م خيلقه‌ته تايبه‌تي و نامانجداره بردووه. ره‌نگه له‌ سه‌ره‌تاوه، گهر كه‌ميكيش بوويت هه‌ستي گومان و ترس و نه‌نديشه‌و ده‌سته‌وساني رووي تيكردين. به‌لام كه‌ كه‌وتوونه‌ته نيو كاره‌كه‌وه نيدي تيگه‌بيشتوون كه — گهر ده‌رپرینه‌كه دروست بيت— قوتار بوون له‌م كاره ياخود خو‌كه‌نارگرتن لبي كارنكي مه‌حاله و ربي ئيستيقامه‌ت و دامه‌زراويي بو نه‌وان ته‌نهاو تنها به‌م ريگه‌دا روښتنه.

نه‌وتاه له‌ نايه‌ته په‌روژه‌كه‌دا خواي گه‌وره ده‌فه‌رموت:

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ مَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ (المائدة: ۶۷)

واته "ئەي پىنغەمبەر ھەستە بە گەياندننى ئەوھى لە لايەن پەرورەدگار تەوھ
بۆت دابەز پىراوھ! ئەگەر ھەلنەستىت بەم کارە ئەوھ ئەركى پەيامبەرىت
بەجىنە گەياندووھ، واتە (پايەي تۆ پايەي رىسالەتە گەر پىتويستى و داخوازىە كانى
پىنغەمبەرايە تىيە كانت بەجىن نەگەيە نىت ئەوھ مافى ئەو پايەيەت نەداوھ كە پىت
بەخشاوھ)".

گەر بەم شىوھە لە نايەتە كە تىنە گەين -حاشا- گومان دەبەين كە لە وشە كانى
قورناندا -وشەي پىسوود و ناپىنووست- ھەيە. ھەرچەندە ناسايە لە كاتى واتا كەردنى
نايەتە كاندا سوود لە كورت كەردنەوھى مەبەستە كان و پوختە كەردنەوھى دەپرېنە كان
و ھەرگىزىن، بەلام نايىت واتاى نايەتە كە بەم شىوھە لىك بەدەينەوھ "ئەگەر ئەركى
گەياندن بەجىن نەگەيە نىت، ئەوا بەرپرسيارىتى گەياندن بەجىن نەگەياندووھ".
چونكە مەبەستە كە بەم شىوھە گەر تەواوى داخوازىە كانى بەرپرسيارىتى
بانگەوازە كەت بەجىنە گەيە نىت، ئەوا مافى ئەو پايەيەي تىيدايەت، مافى ئەو
خىلقەتەي لەسەرى دروست كراوېت -كە خىلقەتەي پىنغەمبەرايە تىيە- نەداوھ. واتە
تۆ لە پايەيە كدايەت كە لە ھەندىك بىر و نەندىشە بە تەواوى خۆت دادەرپىت
و بەرامبەر ھەندىك پرواينىت دەخەيتە سەر ھەندىك شتى دى. كە وايە "ناوى
بەرزى پەرورەدگار ت ياد بكە و لەوھى بە شتە فانيە كانەوھ بىەسرىتتەوھ خۆت
رەزگار بكە و بە تەواوى بوونتەوھ تەنھا روو لەو بكە"، نەمەش بە واتاى ئەوھ
دېت كە ھەلپژاردن ت با ئەوھ پىت ھەموو شتىك وازلىيىنىت و تەنھا روو لە خوا
بەكەيت و بەوھوھە بىەسرىتتەوھ.

مه‌رجه‌كاني مه‌يداني نه‌رك

وهك هه‌موو پي‌غه‌مبه‌ران، پي‌غه‌مبه‌ري نازيزيش (عَلَيْهِ أَفْضَلُ الصَّلَاةِ وَأَكْرَمُ السَّلَامِ) هه‌ستي به‌پايه‌كه‌ي خو‌ي كردبوو. ده‌يزاني له‌چ پله‌و پايه‌يه‌كدايه، به‌لام مه‌يداني به‌جيه‌پيناني شه‌م نه‌ركه‌كه‌دونيابه‌زور سه‌يره. پايه‌كاني ره‌وشت و نه‌خلاق له‌نيو دانيشتواني شه‌وده‌مي دونيادا به‌شيوه‌يه‌ك تي‌كشكا‌بوو، خووه‌ناشرينه‌كان وه‌ها ره‌گيان داكوتابوو، وه‌ها ببونه‌به‌شيك له‌سروشتي مرؤ‌فه‌كان كه‌به‌ده‌رپينه‌كه‌ي مامؤ‌ستا به‌ديه‌وززه‌مان خراپه‌كاري له‌گه‌ل خو‌ين و گوشت و ئيسقاني مرؤ‌فه‌كاندا تي‌كه‌ل بوويوو. ده‌زانيت كه‌فه‌رمان‌ره‌وايه‌كي گه‌وره‌و به‌ده‌سه‌لات، به‌هه‌ولتي‌كي زور گه‌وره‌و جددي، شه‌وجا ده‌توانيت خوويه‌كي بچوكي وه‌ك جگه‌ره‌كيشان له‌نيو گه‌ليكي بچوكدا به‌هه‌ميشه‌مي بنه‌ر بكات. ده‌ي ته‌ماشايه‌كه، شه‌م زاته، كو‌مه‌لي‌ك خو‌ي زور و گه‌وره‌ي له‌نيو كو‌مه‌لي‌ك گه‌لي زور و گه‌وره‌ي نينكار و ده‌مارگيردا به‌هيتزتي‌كي له‌ره‌اله‌تدا بچوك و هه‌ولتي‌كي بچوك، له‌ماويه‌كي كه‌مدا بنه‌ر كرد و له‌جياندا "سه‌جاياي عاليه‌ي قيده‌م" ي به‌شيوه‌يه‌ك جي‌گير كرد، هه‌روه‌ك بل‌ييت له‌گه‌ل ده‌ماره‌كانياندا تي‌كه‌ل بوويوو. هه‌روه‌ها چه‌ندين كاري تري ناوازه‌ي وه‌ك شه‌مانه‌ي شه‌نجامداوه. جاي بو شه‌وه‌كه‌سانه‌ي چاويان كو‌تره‌له‌ناستي چه‌رخي به‌خته‌وه‌ري، دوورگه‌ي عه‌ره‌بي ده‌هين به‌نيو چاوياندا. با پرؤن و سه‌دان فه‌يله‌سوف له‌گه‌ل خو‌يان به‌بن، سه‌د ساليش كار به‌كن، داخؤ ده‌توانن يه‌ك له‌سه‌ر سه‌دي شه‌وي شه‌م زاته له‌يه‌ك سالدا به‌گو‌تره‌ي شه‌م سه‌رده‌مه‌شه‌نجاميدا، شه‌نجاميبه‌دن؟

"خووه‌خراپه‌كاني شه‌م سه‌رده‌مه‌وه‌ك خووگرتن به‌جگه‌ره‌كيشان شه‌بوون، بگه‌ره‌زور له‌وه‌خراپه‌ريبوون. مرؤ‌فه‌كاني شه‌م سه‌رده‌مه‌هه‌موو وه‌ك مؤ‌رفينكي‌ش و هيتزتي‌ش و مه‌ست و خوماري خراپه‌كاريه‌كانيان له‌هاتبوو. نه‌خوشييه‌ده‌رووني و كو‌مه‌لايه‌تبييه‌كان وه‌ها هه‌موو بووني ته‌ني بوونه‌وه‌كه‌ره‌وازيان

لېھىتانا يە ھاسەنگى و دروستى جەستەيان تىكەدەچوو. ھەرەك ھالى توشبووانى ماددە يېھۆشكەرەكان كە كاتى وازھىنان قاچ و دەستيان دەبەستەنەو و ئەوانىش دەست دەكەن بە ھاوارو و نالە و خۆ بە ئەملاولا دادان. ئەو سەردەمەدا ھەمىوان بەم شېۋىيە بوون. جيا كەردنەو ھەيان لەم خووە خراپانەي تىكەل بە خورنىيان بوو بو ئەوانى توشى شىتى دەكرد. خواي گەورە، بەو پىغەمبەرەي لە نىو ئەو كۆمەلگەيەدا دەژيا دەبوت "سەربارى ھەموو شتىك، تۆ ئەو پەيامەي پىت گەيەنراوہ بىگەيەنە" و ئەم پەيامەي پى دەگەياند "ئەمە داخوازي ئەم پايەيەي تۆيە" .. ھەموو پايەيەك بە گۆرەي خۆي پىوستى بە ھەلوئىست و ھەستانىك ھەيە، ئەگەر ھەلوئىستى خۆت بەرپرونى نىشان نەدەيت و ئەوہي پىويستە بەئەنجامى نەگەيەنيت ئەوا نىمە ئەو پايە مەزەنت لىج ۋەردە گرینەوہ".

پىغەمبەرى خوا، لە لايەكى دىكەوہ بەھۆي ئەو پەيامەوہ كە ھىتابووي گەل و ھۆز و بگرە نىزىكتىن خزمەكانى خۆيشى بوو بوونە دوژمنى. بۆ نمونە پىغەمبەرى نازىز بە مندالى زۆرجار دەچووە مالى ئەبولەھەب، ئەبولەھەب و خىزانەكەي لە باوھىيان دەگرت و دەيان لاواندوہ و يارىيان لە گەل دەكرد، جارىەكەشيان كە ناوي "سوويبە" بوو شىرى دەدا بە پىغەمبەرى خوا. بەلام كە پەيامەكەي راگەياند ئەبولەھەب و خىزانەكەي بوو "ئەلەدوولخىصام - سەرسەختىن دوژمنى". ئەم دوژمنايەتییە لەسەر ناستى تاكەكان چۆن بوو لەسەر ناستى ھۆز و ولايش بە ھەمان شېۋە بوو، چوار دەورى پىغەمبەرى سەرورەمان بە دوژمن تەنرا بوو، دەولەتە زلھىزەكانى جىھانىش ھەر كە لە پەيامەكەي بەناگابوون پىويەپرووي ۋەستانەوہ. پىغەمبەرى خوا ھىشتا لە ژياندا بوو كە سوپاي بىزەنتى تا دەرگاكانى مەدینە ھات بۆ لەناو بردنى ئەم پەيامە.

بەلخ، بە چواردەورى پىغەمبەردا (صَلَوَاتُ اللَّهِ وَسَلَامُهُ عَلَيْهِ) كۆمەللىكى زۆر بازىنى بەيەكداچوو لە دوژمنى ترسناكى ناوخۆيى و دەرەكى ھەبوون. ستراتىژىيەتى ھەرىكە لەمانە و شىۋازى دوژمنايەتى و بەرپەرەكانى و فَيْل و تەلەكەيان ھەرىكە لەوى دى جياواز بوو. لەلايەك بەردىيان دەگرته ئەو سەرورە و لەلايەكى دى ژەھريان دەكرده نىو خواردنەكەى و لە شۆننىكى دىكەو بە شمشىر پووبەرووى دەبوونەو و دەيانويست بىكوژن و چەندان و چەندان رېنگاى تريان بۆچال بۆ ھەلکەندن و لەناوبردنى نامادە دەكرده. بەلخ، بۆمروقتىكى لەم شىۋە كە چواردەورى بە دوژمن و دوژمنايەتى تەنزابوو، پەيامىنى دۇنياكردەو و دۇنەوايى لە سەرچاوكى بەرنامەكەو و لەلايەن پەرورەدگارەو دەنیررا، نەمگوت "ئەو پىوستى بەو پەيامى دۇنياكردەو و دۇنەوايە بوو" بەتايبەت و بە مەبەست نەمە نەگوت، نەشمگوت پەيامىنى لەم شىۋە پىوست بوو بنىردىت. چونكە بونىادى پىغەمبەرى نازىزمان نامادەيى ئەوئى ھەبوو بەسەر ئەم سەختيانەدا سەرىكەوئىت. بە مۆلەت و يارمەتییى خوايى و بەپشت بەستن و خۇدانە دەست خوا ئەو دەيتوانى تەواوى ئەم سەختيانە تىپەرئىت. بەلام ەك ئاوردانەوئەكى خوايى و دۇدانەوئەكى لە بارەگاي بەرزىيەو ئەمەى فەرموو "پەرورەدگار، دەتپارئىت لە شەرى ئەوانەى دەيانەوئىت زىانت پىچ بگەيەن" ^۱.

مژدەى نىو نايەتەكە

ئەم نايەتە مژدەى ئەوئى دەدا كە "تۆ ئەركەكەت بە جى بەيتە، رەنگە كەسانى تر نارهەتتى و سەخەتتى بيانگرتتەو، بەلام تۆ نارهەت مەبە و بىرى لى مەكەرەو. خوا بەلئىنى داوە كە تۆ بپارئىت. پەرورەدگار رېنگەى ئەوانە

دەگىرىت كە دەيانەوتت دەستت بۇ درىژبىكەن و خراپەت بەرامبەر ئەنجام بەدن. دۆڭمەنكەنت ناتوانن دەستيان پىت بىگات، ھەركەس بە نىيازى خراپەكردنەو بەرەو پروت بىت لەسەر رېنگەى راست و بىچ پىچ و چال سەراسىمە و سەرتىشپاوا دەيىت. بىي گومان بە پەرورەدگار ت لە شەرى مروۇف و جنۇكە دەتپارتىرت". جاخۇ سەرورەمان خۇى نمونەى ھەرە مەزنى تەوەككول (پشت بە خواپەستن) و تەسلىمىيەت (خۇدانە دەست خوا) بوو. بىگرە ئەوگەيشتبەو پايە و ناسوۋى "تەفريز" جىھىشتنى دەرئەنجامى ھەموو كارىك بۇپەرورەدگار. لە سۇنگەى پتەوكردنى متمانەوە خۇاى گەورە پىي دەفەرموو "بىي گومان بە كە پەرورەدگار ھەرگىز بە تەنيا جىت ناھىلىت، تەنانەت لەو كاتەشدا كە ھۇكارەكان بە تەواۋى دەستەوسان دەبن و بە بنبەست دەگەن". ئىدى "نەم پالەوانەى متمانە كردن بە پەرورەدگار" لە دواى دابەزىنى نەم ئايەتە مۆلەتى ئەو ھاۋەلانەشى دا كە شەوانە پاسەوانىيان لە چادەرەكەى ئەو دەكرد و ھەتا كۇتايى تەمەن بىي پاسەوان زىا.

متمانە و دلنىايى ئەو (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بەرامبەر پەرورەدگارى لە ناستىكدا بوو كە لە كاتى ھىجرەت كىردنىدا، پاش ئەۋەى لە گەل ھەزرىتى ئەبۇبەكر لە ئەشكەوتەكە ھاتنە دەرەۋەو و بەرەو مەدىنە بەرىكەوتن پروبەروۋى پىاۋىكى نازاۋ تىرھاۋىژىكى شارەزاي ۋەك "سوراقە" بوونەو كە بە تايبەت لەلەين قوربىشىيەكانەوە نىردرابوو تا لە بەرامبەر خەلاتىكى خەيالدا پىغەمبەر و ھاۋەلەكەى بدۆزىتەو و بىانكوژىت. ئەۋەبوو ھەزرىتى ئەبۇبەكر ترسى لى نىشتبەو و دەترسا شىك بەسەر پىغەمبەردا بىت. بەلى تەنانەت لەو ساتە سەختەشدا پىغەمبەرمان بەۋەپرى متمانەوە ھەمان ئەو وشانەى بۇخەزرىتى ئەبۇبەكر دوۋبارە دەكردەو كە لە ناۋ ئەشكەوتەكەدا ئەۋكاتەى كافرەكان تا دەمى دەرگاي ئەشكەوتەكە ھاتبۇون فەرموۋبوۋى:

﴿لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾ (التوبة: ۴۰)

واته: "خهم مهخو و مهترسه، پهروهردگار له گهل ئيمهيه". نهوه بوو
تهماشايه کي سوراقي کرد و لهولاره قاچي نهسپهکي سوراقي نيشته نيو خاک
و نهيتواني بهرهو پيغه مبهري بيت، پاشان هرچون بوو پرزگاري بوو، دووباره شوين
پيغه مبهري گيان و حزه رتي نه بويه کر کهوتهوه، نه مجارهش قاچي نهسپهکي
نوقمي خاکه که بويه وه و له شوينه که شيان هوه رهشايه کي وهک دووکه ل هاته
دهروه. نيدی سوراقي تيگه يشت که نه له دهستي نهو و نه له دهستي که سي تر
نايهت زبان به پيغه مبهري مهزن بگه يه نيئت. بويه داواي نه ماني له پيغه مبهري
خوا کرد و نه ویش پيدا. پاشان پيغه مبهري پتي فرموو "بگه پريره و کارنک بکه
کسي ديکه شوينمان نه که ویت".

سهرورمان و ميراتگراني بانگه وازی پيغه مبهريه تي

له راستيدا ته وایي نهو شتانه ي جهنابي حق له زياني پيغه مبهري سهرورماندا
بهر چاوي خستون، بو ميراتگراني بانگه وازی پيغه مبهريه تي نمونه گه ليکي
به رجهسته و ونه گه ليکي هه ردهم شاياني بير ليکر د نه وهن. قورناني پيروژ زياني
پيغه مبهريه مهز نه کاني پيشوي هه ربه که وهک تابلويه ک وهک نمونه يه که بهر چاو
خستوه. بو نمونه له نايه تي چواري سوره تي "مومته حينه" ده فرمويت:

﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَّاءُ
مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كُفْرًا بِكُرْبٍ وَبِدَايِنًا وَبَيْنَكُمْ أَلْمُذَوَّةُ وَالْبَغْضَاءُ
أَبْدًا حَتَّى تُوْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْرُكَ لَكَ
مِنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ وَرَبَّنَا عَلِّمْنَا لَكَ مَا تَشَاءُ وَارْتَبْنَا بِرَبِّكَ الْوَكِيلَ﴾ (الممتحنة: ۴)

واتە "ئەي ئيمانداران، بەراستى لە ئىبراھىم و ئەوانەي كە لەگەلدا بوون
 نمونەيەكى چاكتان خراوتە بەرچاۋ، كاتىك كە بە قەومەكەي خۇيانيان وت:
 دوای سالەها بانگەواز، ئىمە بەرىن لە ئتوہ و لەو شتانەش كە لەجياتى خوا
 دەپەرستىن، ئىمە باوەرمان بەو دىن و ئاينەي ئتوہ نىە، ئىتر دوژمنايەتى و
 پقەبەرايەتى لە نيوانماندا بەرپا بووہ تا ئەو كاتەي كە باوەر بە خواي تاك و
 تەنھا دەھىنن، جگە لەو بەلئىنەي ئىبراھىم داى بە باوكى و وتى: بىگومان
 داواي ليخۇشبوونت بۇ دەكەم، دەسەلاتى خوايشم نىە ئەگەر كارەساتىكت
 بەسەر بەھىنىت، ئىنجا وتى: پەرودگار، ھەر پشتمان بە تۇ بەستووہ و ھەر
 بۇ لاي تۆش گەراوينەتەوہ، سەرەنجاميش ھەر بۇ لاي تۆيە".

نمونەي حەزرتى ئىبراھىم و ھاوہلەكانى جورىكە لە شۆرش و وەستانەوہ
 بەرامبەر نادادى و ستم و كوفر، وەك نمونەي ھاوہلانى ئەشكەوت. چەندىن
 نمونەي ترى وەك ئەمانە لە ئايەتەكانى قورئاندا باسكراوہ و بە ھۆيانەوہ
 ناماژەي رى بە باوەرداران دراوہ.

ھىندە ھەبە كە بۇ ئەوہي بتوانىن بە دروستى لە سەرگوزەشتەي ژيانى ئەو
 پىغەمبەرانە تىبگەين و سوودى دروست لە ژيانيان بەين، دەبىت زۆر بەباشى
 شارەزاي حەقىقەتى ئەحمەدىي بىن. ئەگەر ژيان و شىۋازى بەرجەستەكردنى
 ئاين لاي سەرورمان نەكەينە پەنجەرەي پوانىن و گۆشەنىگاي نىشانە گىرىمان،
 ئەوہ ناتوانىن بە دروستى لەو نمونانە تىبگەين كە لە پرىگەي باسكردنى ژيانى
 پىغەمبەرانى دىكەوہ ھىتراونەتەوہ. بۇنمونە گەر وانە بىت رەنگە تىگەيشتىكى
 زۆر جىاواز لە راستى بۇ ھەلھاتنەكەي حەزرتى موسا بكەين. تەنھا كاتىك
 ژيانى حەزرتى محمد (صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دەكەينە پەنجەرەي پوانىن و لە
 شىۋازى بەرجەستەكردنى پىرۇزى ئەوہوہ بۇ راستىە ئاينىيەكان دەروانىن، ئەوكاتە

به دروستى له مەبەستە كە دەگەين. به هەمان شێوە لێكدانەوێ دروست بۆ ژيانى
 حەزەرتى داود و خۆبندنەوێ بىج كەم و كورپى بۆ ژيانى حەزەرتى مەسىح هەر
 لەم ساپەيهووە بەدى دیت.

بۆيە دەلێين لە ژيانى حەزەرتى ئىبراهيم و حەزەرتى نوح و حەزەرتى صالح
 دا زۆر وانەى گەرنى بۆ ئىمە هەيه. بەلام بۆ ئەوێ بتوانين ئەم وانانە وەك
 كالاى كى پر بە پىست و بالاي خۆمان لە خۆ بگەين و پوچ و وێژدان و هەست و
 تەواوى لەتایفە ماددى و مەعنى و بىبەگانمانيان بىج بپازنێنەو، دەبیت بە گۆرەى
 ئەم ئەندازە و پێوەرانە لێيان بپوانين كە حەزەرتى محمد بۆى ديارى كردوون.
 لەم پوانگەو، بەدەرپرېنى فەيلەسوفانى دېرين "اولا و بالذات" يەكەم و باشترين
 نمونە و پىشەنگ و رابەرى كامل بۆ ئىمە حەزەرتى محمد (عَلَيْهِ السَّلَام) پاش
 ئەو لە پىشەمبەرەكانى دىكەش وانە وەرەگەين، بەلام لە رېئى ئەووە
 صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەریدەگەين. واتا لە نێوانماندا ئەو هەيه. بە گۆرەى لێكدانەو و لە
 روانگەى تىنگەيشتنى ئەووە، لە ژيانى ئەوان تىدەگەين و سوڤيان لێوەردەگەين.

بەلج، گەر بپىنەو سەر بابەتە بنەرەتییەكەمان دەلێين، سەرورمان بۆ ئىمە
 نمونەى كى پىشەنگە. پارێزراویشى لە دەمى بانگەوازدا بۆ بەرنامەى پەروردار
 دووبارە بۆ ئىمە نمونەيه. ئە گەر ئىمەش خۆمان لەو پایەدا ببینینەو كە هەندىك
 شت بۆ كەسانى دى باس بكەين و بە ديوئكدا دەرک بە هەندىك نىعمەت بكەين
 كە پێمان بەخشاو، ئەو دەبیت مافى ئەم دەرک و مافى ئەم نىعمەتانە بدەين. بۆ
 نمونە، ئێو تەواناى ئاخوتنتان باشە. واتە زۆر بە ئاسانى دەتوانن مەبەستى نێو
 دلتان بۆ گەياندننى ئاینى پیرۆزى ئىسلام بگەینەنە دوێنراوەكانتان. بپاى كىشتان
 تەواناى نووسینى باشە و كاتىك قەلەم بەدەستەو بگرت دەتوانیت زۆر بە جوانى
 هەست و بپركردنەوكانى بخاتە سەر كاغەز. زۆر بە ئاسانى دەتوانیت بنووسیت

و نووسینه‌کانیشی دهبه جیی رهامه‌ندیی خوینهرانی. ئەمانه کۆمه‌لیک به‌هره‌ی سه‌ره‌تاییین. به‌هره سه‌ره‌تاییه‌کان، لوتف و چاکه‌ی خوای په‌روه‌ردگارن. ئەم به‌هره سه‌ره‌تاییانه داخوازی سوپاسگوزاریین له جووری خوایان. ئەم سوپاسگوزارییه‌ش له شیوازی باسکردن، نووسین، دهرپرینی مهبه‌ستی ناخ و به‌م شیویه به‌کاره‌ینانه‌وه و نیشان‌دانه‌وه‌ی نیعمه‌ته‌که ده‌ییت. جا کاتیک به‌هره‌یه‌کی سه‌ره‌تاییان هه‌ییت و و‌یست و هه‌ممه‌تتان بۆ به‌کاره‌ینانی ئەو به‌هره‌یه به‌کاربخهن و هه‌ول بدهن به‌ره‌مه‌یک‌بخهنه مه‌یدان که سوودبه‌خش ییت و له ر‌ییه‌وه مافی ئەو پایه‌ بدن که پیتان دراوه، ئەوا هه‌میشه ئەگه‌ری ئەوه ده‌ییت که‌سانیک په‌یدا‌بین چاوایان پیتان هه‌لنه‌یه‌ت و هه‌ول‌بدن زیانتان یی بگه‌یه‌نن و خراپه‌تان به‌رامبه‌ر بکه‌ن.

بەلێ وەك مامۆستا بەدیعووزەمان دەلیت ”بەراکانم نێمه له ژیر عینایه‌ت و چاودێری خوایی داین، به‌ یارمه‌تی و سۆزی ئەو هه‌رگیز ده‌ستی دوژمنانمان یی ناگات“. جا گه‌ر نێوه هه‌ول بدهن ئەرکی سه‌ر شانتان به‌ باشی جیبه‌جی بکه‌ن ئەوا خواش له خراپه‌ی خراپه‌کاران و نیه‌تی چه‌په‌ل و فیل و ته‌له‌که‌کانیان ده‌تانپارتۆت. گه‌ر ئەم به‌لێنه بۆ سه‌روه‌رمان وەك دلدانه‌وه‌یه‌کی نیلاهی بوویت که ئەوی گه‌یانده‌ پله‌ی متمانه‌ی ته‌واوته‌ی. ئەوا بۆ نێمه ئەمه سه‌رچاوه‌یه‌کی به‌هێزی دلدانه‌وه و کانگای ده‌ستکه‌وتنی متمانه‌یه‌کی پۆلاینه به‌ خوای خو‌مان، چونکه نێمه پ‌یوستی و ناتاجیمان به‌م دلدانه‌وه و به‌لێنی پاراستنه‌ هه‌یه. ده‌زانن تا چ راده‌یه‌ك پ‌یوستمانه‌؟ تا ئەو راده‌یه‌ی که بتوانین له ر‌ییه‌وه بگه‌ینه ته‌وه‌ک‌کول و ته‌سلیمه‌تی ته‌واوته‌ی، چونکه نێمه لاوازین و ئەو توانایی و حاله‌ته‌ ر‌و‌حیه‌ی سه‌روه‌رمان نییه که به‌رگه‌ی هه‌موو سه‌ختی و چیه‌له و نا‌ره‌حه‌تییه‌ك بگرین.

ته‌ماشای ئەو حاله‌ته‌ ر‌و‌حیه‌ به‌رزه و ئەو متمانه‌ له‌بن نه‌هاتووه‌ی شانازیی

مرؤفايه تى بىكەن... يەككىك لە سەرۆك ھۆزەكان بە ناوى "غەورەشى كورپى
 حارث" بەيى ئەوھى كەس بىيىنىت تا سەر سەرى پىغەمبەرى خوا دىت،
 بەمەبەستى شەھىدكردنى شمشىرى لى ھەلدەكەشىت و پاشان لى دەپرسىت
 "ئىستا كى تۆ لە دەستى من دەپارزىت؟" لە ۋەلامدا گورپى لە دەنگىكى ھىندە
 بەگور دەپىت كە خەرىكە ھەموو بوونەوەر بەھزىنىت "اللھ" لە بەرامبەر دەنگى
 بە گورپى و دلى نەترس و پر متمانى پىغەمبەرى خواو غەورەت ۋەك ئەوھى
 لە جيهانى غەبىيەو چەپۆكىك لە پشتى دراپىت شمشىرەكەى لە دەست دەكەوتىتە
 خواروھ و دەكەوتىتە سەر زەوى. ئەم جارە پىغەمبەرى خوا (عَلَيْهِ أَصَلَاتُ رَبِّنَا)
 شمشىرەكە ھەلدەگرت، پرووى تىدەكات و پى دەپىت "ئەى ئىستا كى تۆ لە
 دەستى من دەپارزىت؟"، بەلام لە دوایدا بى نازاردان لى خۆش دەپىت و
 نازادى دەكات. بەلى، يىگومان گەر ئىمەش بەھرە سەرەتايەكانمان بە باشى بە
 گەر بەخەين و ئەركى سەرشانمان بەجى بگەبەين، لەمبەر و رىنگرى جۆراوجۆر
 دەخرىتە سەر رىمان. قەدەرى ئەم رىيە سەختى و نارەختى و چىلە و خەمى
 موقەددەسە، بەلام ناپىت ھەرگىز بىرمان بچىت كە ئىمە لە ژىر چاودىرى و پاراستن
 و بەزەبى خاى گەرەداين. تەنھا پىوستە متمانمان بەرامبەر بەو تەواپىت و
 ئەو پىوستىيانەى داواكراوہ بۆ چوونە نىو بازنى چاودىرى و پاراستنى خواپى
 لە خۆماندا دەستەبەر بىكەين. واتە ئەگەر بىرپارىپت كۆمەلە كەسانىكى تايبەتى
 بخرىتە نىو بازنى چاودىرى و پاراستن و يارمەتى خواپىيەو. بۆ نمونە ۋەك
 كەسە ۋەفادارەكان، كەسە راستگۆكان. كەسە خۆ بۆ بانگەواز تەرخانكردوۋەكان،
 قارمانە بەرووى گوناھدا داخراوہكان و... ھتد ئەوا ئىمەش بىين و ئەم پەسنانە
 لە خۆماندا رەنگ پى بەدەينەوہ و خۆمانيان پى برازىنىنەوہ تا بخرىنە نىو ئەو
 بازنى شكۆمەندەوہ. جا گەر لەم رىيەدا شتىكى پىچەوانەمان توش بوو ياخود
 پاراستنى ئىلاھيمان نەبىنى و ھەستمان پى نەكرد ئەو دەپىت بىگەرپىنىنەوہ بۆ

که موکوپری خۆمان و به‌دهست نه‌هینانی ئهو ئاسته‌ی پئوست بوو به‌دهستی به‌ئینین ئه‌وه نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه قه‌لغانه‌که مان کونی تیدا‌یه یاخود شمشیره‌که مان شکاوه، یاخود تیر له‌ نیو تیردانه‌که ماندا نه‌ماوه. ئهو پیاوه که ده‌گه‌رپه‌ته‌وه بۆ لای هۆزه‌که‌ی هه‌مووان به‌ سه‌رسامیه‌وه لێی ده‌پرسن "چی بوو؟! چیت به‌سه‌ر هاتووه؟! بۆ هه‌یچ کارنکت نه‌کرد؟! ئه‌ویش له‌ وه‌لامدا ده‌لیت "من نیستا له‌ لای باشت‌ترین که‌سی نیو گرووی مرو‌فه‌وه دی‌مه‌وه" به‌لێ زۆر گرن‌گه‌ مرو‌ف چهنده به‌هه‌یزه هه‌نده‌ش لیبورده‌بی‌ت. په‌غه‌مبه‌ری خوا کاتیک هه‌یزی هه‌بوا‌یه مافی ئهو هه‌یزه‌ی دده‌ا و به‌کاری ده‌هینا، کاتیکیش هۆکاره‌کانی هه‌یزی دهره‌کی به‌ده‌سته‌وه نه‌بوا‌یه په‌نای بۆ "سه‌رچاوه‌ی سه‌ره‌کیی هه‌یز" دهرد که په‌روه‌ردگاری به‌هه‌یز و به‌توانا‌یه و یه‌که‌سه‌ر جبه‌خانه‌ی "لاحول ولاقوه‌ الا بالله"ی ده‌خسته‌ کار.

به‌لێ، ئهم پرووداوه نیشانمان دده‌ات که ئهو خاوه‌نی متمانه‌یه‌کی وه‌ها بوو که زۆر زۆر له‌ سه‌روو مه‌قامی ته‌وه‌ککوله‌وه‌یه و ئهو ئایه‌ته‌ش که باسکرا بۆ ئهو دل‌دانه‌وه‌یه که له‌م ئاسۆ به‌رزه‌ی متمانه‌دا. به‌لام ئه‌مه بۆ ئیتمه بان‌گه‌وازی‌که بۆ گه‌شتن به‌ مه‌قامی ته‌وه‌ککول و پیمان ده‌لیت "پشت به‌ خوا ببه‌ستن و مه‌ترسن، خوا به‌سه بۆ پشتیوانیتان". گه‌ر یارمه‌تیده‌رتان ده‌وێت خواتان به‌سه، گه‌ر دۆستیتان ده‌وێت ئهو دۆسته هه‌میشه‌یه‌تان به‌سه.

له‌م روان‌گه‌وه پئوسته زۆر به‌ باشی ره‌چاوی ئهم دوو خاله‌ بکه‌ین، یه‌که‌م: برۆینه نیو ئهو بازنه‌ پیرۆزه‌وه، واته له‌ نیو بازنه‌ی نه‌یخلاسا له‌ گه‌ل دلسۆزان و پراستگۆیان و وه‌فاداران و فیداکاراندا جی بگه‌ین. دووه‌م: زۆر متمانه‌مان به‌ په‌روه‌ردگارمان بی‌ت، به‌وه‌په‌ری متمانه‌وه ئه‌رکی سه‌رشانمان به‌ باشت‌ترین شتیه‌ به‌جی به‌ئینین.

مامۆستا به‌دیعو‌رزه‌مان له‌ باسی موعجیزه‌کانی سه‌روه‌رمان و قورئانی

پيرۇزدا ئەم ئايەتە پيرۇزەي باسەكەي ئىمەي ھىناۋە. با ئىمەش لىرەدا ئەم بابەتە بەگۈندانە وشە بەنرخەكانى ئەو بە كۆتا بگەيەنين.

"بەلىخ، رەسولى ئەكرەم (عَلَيْهِ أَفْضَلُ الْمَلَائِكَةِ وَأَزْكَرُ السَّلْبِ) كاتىك پەيامەكەي راگەياندا، تەنھا لە بەرامبەر يەك ھۆز و يەك گەل، كۆمەلىك ئەھلى سىياسەت ياخود يەك دېنەۋە نەۋەستايەۋە، بەلكو بە تەنھا خۆي مەيدانى لە تەۋاۋى پادشايان و تەۋاۋى خاۋەن ئاينان گرت. لە كاتىكدا ئەو لەلايەن مامى خۆي و ھۆزەكەي خۆيەۋە دوژمنايەتى دەكراۋ سەربارى ئەۋەي بە درىژاي بيست و سى سال چەندىن جار پروبەروۋى پلاننى شەھيدكردن بوۋيەۋە. بەلام گيان سپاردنى ئەو بى پاسەوان و ئىشكگر و بەۋبەرى ناسودەيۋە لەسەر دۆشەكەكەي گيانى سپارد، راستى عىصمەت و پارىژراۋيەكەي سەلماندا و ۋەك خۆر نىشانىدا كە ئايەتى "والله يعصمك من الناس" چەندە حەقىقەتتىكى بەھىز دەردەپرېت و چەندە خالىكى پتەۋى پىست بى بەستەنە."

بزاۋتن و ژيانى دل

پرسىار: ھەندىك كەس بەردەۋام لە ھەۋلى خزمەتكرىندان بە گەل و نىشتىمانەكەيان، بەلام لە پۋالەتدا زۆر گەرموگور نىن لە بەندايەتى و پەرىشتىدا. لە پەنا ئەمانەدا كەسانىك ھەن كە بە پروۋى دونىاي مەعنەۋىدا كراۋەن و قولايىيەكانى ناخ تەي دەكەن، بەلام بە پروۋى دونىاي دەروەدا تا رادەيەك داخراۋن. كام لەم دوۋانە زياتر پەسەند كراۋن؟

ۋەلام: ھەرىك لەمانە كۆمەلىك سىفەتى جوانى لەيەكجيان. ھەرىك خاۋەنى

جىڭگەيەكى تايپەتن و دەتوانن بىنە ھۆي بەخشرانى مرؤف. بەلام باشتىن و كاملىتىن رېياز ئەويە ھەم پەيوەندىي نىوان خۇمان و پەرورد گارمان لەوپەرى دروستىدا پيارىزىن و ھەست بە رېژنەكانى پەخمەتى بىكەين و ۋەك پىشتىر باسكرا بەردەوام بە تاسەي پەرىستش و يادى ئەوۋە بژىن، ھەم ئەندىشەي ئەوۋەمان بىت كە من دەبىت چ كارىك بىكەم تا ئەم پەرورد گارەي بە نىعمەت و بەخششەكانى منى پەروردە كەردوۋە، بە خەلك بناسىنم و لايان خۇشەيست بىكەم. بەو شىۋەيە مرؤفى ھەمەگىر (جامع) واتە ئەو مرؤفەي كە زۆر تايپەتمەندى لە خۇدا كۆكردۇتەوۋە، دروست دەبىت. مرؤفى كاملىش ھەر لە ناو ئەم جۆرە كەسانەدا دەردەكەوتت. واتە لە پروانگەي ژيانى رۇخى و قەلبىەوۋە، لە پروانگەي سىرپ و خەفى ئەخفايەوۋە، لە پروانگەي ھەستە ناسكە دەرەكى و ناۋەكەكانىەوۋە (لەطائىفى ظاھىرى و باطنى) يەوۋە ھەمىشە لە يەك خالدا دەوۋەستىت و سەرگەوتتوانە لە بەرامبەر خوادا ھەلۋىستىكى جىڭگىر دەنوئىت. ئەو كەسانەي كە تەنھا يەك لايەنى ژيان بىگرن، ناتوانن بىنە كەسى ھەمەگىر و پاشان كامىل.

دەيوئىكى تىرى بابەتەكە ئەويە سىروشتى ھەندىك لە مرؤفەكان بە رووى رېژنە مېتافىزىكىەكاندا كراۋىيە. لە كاتىكدا ھەندىك مرؤفى تر تواناي بانگەوازى خەلكى دىكە و رېنوئىتى كەردن و بەرەو خوا ۋەرچەرخاندن تىياندا لە پىشتىرە. لە سىروشتى ھەندىكدا يەكەم ھەيە و ئەوى دىكە نىيە. لە سىروشتى ھەندىكى دىكەشدا بە پىچەوانەيە. بىنگومان خۋاي بالادەست گەر بىەوتت گۆران لە سىروشتەكاندا دەكات. واتە كەسى وا ھەيە بەردەوام دەستەويەخەيە لە گەل تارىكىيەكانى بىياۋەرى و كوفردا و شەو و رۆژ خەبات دەكات بەرامبەريان، بەلام لەولاولە زۆر خۇي پىشتىگوى خستوۋە و پەرىستش و بەندايەتى، ئەوراد و ئەزكار، شەوانە ھەستان، گەر بۇ چەند ساتىكىش بوۋىتت، سەر لەسەر بەرمال

دانان، تا رادهى نهبون كال و كهه رهنكه له ژيانيدا. بهلام گهر خوا بيهويت سروسشتهكان ده گورپيت، بارنك بۇ بارنك ههله گيرپتتهوه. نههه بۇ نهو زور ناسانه، بويه ههميشه نهه دوعايه دهكرت كه وهك دوعاى "مهسورات" دهدرتته پال سهروهزمان - ههرچهنده من له نيو دوعا قورنانيهكان و سهرچاوهكاني سونهتدا بهرچاوم نهكهوتوه - "يا محول الحال و الاحوال، حول حالنا الى احسن الحال" "نهى پهروهردگارى بار بۇ بار گورپتتم، بارمان بگوره بۇ باشترين بار".

نهوهى لهسهه نيمه پيوسته جوان روانين و جوان بينينه. به شيويهكه كه دهبيت لامان واييت نهه كهسانهى به سكالآ كردن له دهست سهختيبهكان و به وتنى نهوهى "نهه كاره بۇچى بهه شيوه شيواوه؟" به گيان و مال كوشش دهكهه و خزمهتى گهل و نهتهوهكهيان دهكهه، له ههموو كهموكورپيهكه پاك بوونهتهوه. چونكه نهه حاله لاي پهروهردگار زور بهنرخ و مهزن تهماشاهه دهكرت و كارنكى وههياهه كه تهواوى كهموكورپيهكان پر دهكاتهوه.

گهر حالى ههنديك له زاته مهزنه تايبهتهكان پهريگر بههين، چيژى پهريستش لاي مروف دهكرت بگورپت و كهليني تييهكهوت. گهرچى كهلينهكاني تاسههندي بۇ پهريستش لاي ههنديك له كهسهكان دهكرت بهچوك بيت، بهلام لاي مروفه زور كاملهكانيش نههگهري دروستبوونى كهليني لهه شيويه ههيه، نهه نايت به ههلهماندا ببات. بۇ نموونه كهسيك كه ههريگيز شهونوژى نافهوتيت، ههچ شهونك بهشداريكردنى نهه خوانه ناسمانيه پشتگوى ناخات و گهر له كيسى بهچيت لومهى خوى دهكات، رهنكه هيشتاش نهتوانيت بهردوام تامهزوينى له ههمان ناستدا بهيلتتهوه. جارى وا ههيه رهنكه بگاته حالتيك كه خهريكه ويست و ثارهزوى نهه پهريستشه له لاي نزيكى نهبوون بيتتهوه. جاليهدا

مرۆف ده‌ییت خاوه‌نی بریار و پینداگری بیټ و وه‌فاداری نیشان بدات.

به شیویه‌کی ناسایی خاوه‌ند ئیراده‌ی مرۆفی به‌لاوه زۆر گرنگه. وه‌ باه‌خێکی زۆری بۆ وه‌فای ئه‌و داناوه، وه‌فای مرۆفی وه‌ک خاڵێکی په‌یماننامه‌ی وه‌فاداری خۆی داناوه له‌ گه‌ڵ ئیهمه‌دا. ئه‌واتا ده‌فه‌رمووت ”وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ“ واته‌ ”له‌ پێشدا ئێوه‌ په‌یمان‌ه‌که‌تان به‌رنه‌ سه‌ر تا منیش په‌یمانی خۆم به‌رمه‌ سه‌ر“ ئه‌مه‌ نیشانه‌ی نرخ داناوه‌تی بۆ مرۆف. واته‌ تۆ هه‌نگاوه‌که‌ت بنی من وه‌لامت ده‌ده‌مه‌وه‌ و هه‌نگار به‌روو پروتده‌نیم. به‌ پێچه‌وانه‌وه‌ ئه‌مه‌ ناکریت وه‌ک داخوازی و به‌رپرسیار‌تییه‌ک ته‌ماشای بکریت. هه‌روه‌ک ئه‌و ئایه‌ته‌ی ده‌فه‌رمووت ”فَاذْكُرُونِي أَذْكَرُكُمْ“، جا لێکه‌دانه‌وه‌ی جۆراوجۆر بۆ ده‌رپرینی ”فَاذْكُرُونِي“ یادی من بکه‌ن، کراوه‌ ”به‌ په‌رستش و گوێ‌رایه‌لی یادی من بکه‌ن، تا منیش به‌ لوتفه‌کانم یادی ئێوه‌ بکه‌م. ئێوه‌ به‌ سوپاسگوزاری ئه‌و نيعمه‌تانه‌ی پێم به‌خشیون یادی من بکه‌ن تا منیش به‌ به‌خشینی نيعمه‌تی نوێ یادی ئێوه‌ بکه‌م. له‌سه‌ر زه‌ویدا ئێوه‌ له‌ چوارچێوه‌ی ئه‌رکه‌کانی سه‌ر شانتاندا یادی من بکه‌ن، تا منیش له‌ لای دانیشتوانی ”مه‌له‌نی ئه‌علا“ یادی ئێوه‌ بکه‌م“. ئه‌مه‌ به‌هادانانه‌ بۆ ئێوه‌ی مرۆف. قه‌بولکردنی ئیراده‌ی ئێویه‌ وه‌ک بنه‌مایه‌ک بۆ کاره‌ سوپه‌کانی خۆی. تێگه‌یشتن له‌مه‌ وه‌ک ئه‌وه‌ی وترايیت ”ئێوه‌ ئه‌م بێگاره‌ ئه‌نجام بدن، تا منیش یادتان بکه‌م“، بێج‌ رێزیه‌ به‌رامبه‌ر جه‌نابی حه‌ق. ده‌ییت وه‌ک ديمه‌نی ئه‌و دایک و باوکه‌ له‌مه‌ تێگه‌مین که‌ به‌ مناله‌که‌یان ده‌لێن: ”ده‌ی شه‌قیك له‌و تۆپه‌ بده‌ تا بتخمه‌ سه‌ر شانم“ به‌لێ نموونه‌ی ئه‌م دووانه‌ وه‌ک یه‌کن - والله‌ المثل الأعلى.

نیشاندانی په‌یوه‌ندی په‌روه‌ردگار به‌ بنده‌کانییه‌وه‌ به‌وه‌ی په‌یوه‌ندییه‌کی نه‌رم و دۆستانه‌یه‌ و به‌خاتری بنده‌ داڕێژراوه‌، که‌ هه‌ر واشه‌، زۆر گرنگه‌ و داخوازی رێژداریمانه‌ به‌رامبه‌ر به‌ ئه‌و. پێویسته‌ هه‌ول‌بدین ته‌واوی رووداوه‌کان به‌و چاوه‌وه‌

تەماشى بىكەين كە بەخاتىرى باشى ئىمەيە و بە جۆرىك بەرنامە پىژى كراو
 كە سود بە ئىمە بگەيەنيت. گەر ھەر جۆرە تىنگەيشتىكى ھەلە ياخود نادروست
 لەم بابەتەدا ھەيىت دەيىت پراست بىكرتەو. وە گەرنا دەكەوتتە ناو زۇنگاوى
 كە موكوپى كىردن بەرامبەر پەروردگارمان. چونكە ئەو لە داىك و باوكىش
 بۆمان مېھربان ترە. لىزە وادەلىين مېھربانترە چونكە ھىچ دەپرىنىكى تر شك
 نابەين كە لە پەلەي بالا بەرزترىت، پىغەمبەرى خوا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) بەھمان
 شىو بەكارى ھىتاوہ "اَللّهُ اَرْحَمُ..." "خو لە پەحمى داىك بۆ مندالەكانى زياتر بە
 پەحمە بۆ بەندەكانى...."، ئەمە بەرتەسكى وشەكانى ئىمەي مروۋفە. وە گەر نا
 ناكىرت پادەي شەفەقەت و پەحمى ئەو بەرامبەر بەندەكانى دابىين و بەراوردىان
 بىكەين. تەنانەت نەخۆشپىيە بە پوالەت خراپەكانىش وەك دەفتەرىكى پراھىتانن
 بۆ بەدەستھىنانى ژيانى ھەمىشەيى لەم ژيانە بەندەدا. بۆ نمونە نەخۆشپىيەكى
 وەھاتان گرتوہ كە لەسەر تا پىچ دەردەدار بوون. دەرزىيەك لە قۇلتان دەدرىت كە
 زىيەك لە گىياتتان دىنيت، نازارىكى زۇرتان پىچ دەگات و ھاوار دەكەن "ناخ،
 يارمەتى!" بەلام لە دەرنجامدا بە كارىگەرى ئەو دەرزىيە ناپەھەتتەيەكەتان
 كۆتايى پىدىت و چاك دەبنەوہ. جا دەيىت ھەرەك ئەم نمونەيەش لەو رووداوانە
 بگەين كە بە پوالەت نەرنى و خراپ دەردەكەون.

ھەزرەتى ئوستاز بەدەيعوززەمان باس لە فەزىلەتى ھەندىك كەس دەكات و دەلىت
 "ئەو كەسەم بە شىوازىكى جىاواز دەھاتە پىش چا، دواتر تىنگەيشتەم كە نەخۆشپىيەكى
 ھەيە و دىشارتتەو، نارامگەرە لەسەرى و دان بە خۇيدا دەگرت. لە كەسنىكى تىرىشدا
 كەسالىكى لەو شىوئەيەم دى، دواتر زانىم زۇر بە جوانى خزمەتى داىك و باوكى دەكات."

رۆحى خۆتەرخانکردن

ئىخلاسى و خۆتەرخانکردن

لوتفى پەروەردگار بەرامبەر ئىخلاسى بەندە لوتفىكى زۆر جياواز دەيىت. مەرۇف دەيىت ھەموو پۇرۇڭك دلى بە ناوى بۇ ئەو ژيان بشواتەو و پاشان دەست بە كارەكانى بكات. تەنانەت نايىت كارە رېئىدراوہكان تىكەلى ئەو كارانە بكات كە بە خاترى خوا ئەنجام دەدرىن.

تۆ ھىچ بىر لە خۆت مەكەرەوہ. تا واى لىدىت ئەوانى دى بىر بۇ تۆ بىكەنەوہ. با براكانت بە زۆر قايلت بىكەن تا ناوپ بە لاي چىژ و خۆشيبە رېئىدراوہكاندا بدەيتەوہ. بىچ باكانە لە ھەولدا بە، تا ئەو پادەيبەى كە براو دۇستەكانت بلىن "ئىدى بەسە!" و بە زۆر بەرەو ژوورى مارە بېرىن پەلكىشت بىكەن، "خۆتەرخانکردن" ئەمەيە. خۆتەرخانکردن بۇ خوا برىتیبە لەوہى جگە لەو كارانەى لە پىناو رەزامەندى خوادا ئەنجام دەدرىن، ھەموو شتىكى دى بۇ خۆت بە ھىرام بزانىت. لەم پىناوہدا دەيىت لە گەل سروسشتدا بىجەنگىت. جا رېئى موصەبىي لىرەوہ دەست بىچ دەكات، لەم خالەدا دەتوانىت بىيتە ئىبىنى جەحش. دلت تەنھا بۇ ئەو تەرخان دەكەيت و دەئىيت "ئەم دلە بەيتى ھودايە، جى كەسى دىكەى تىدا ناكەمەوہ".

تەنھا ناۋى "الله" بلىنمە، تا بەرەكەتى كارەكانتان بە چاۋى خۇتان بېينىن. بە ھېچ شىۋىيەك خۇتان تىكەل بە كارەكە مەكەن. گەر ھەموو گىياتان ھەۋلدا نىيەت و خۇتان پېروكىتىن و زار زار گىيە بىكەن، بەلام دەنگى دلتان دەنگى ئەۋ نەيىت و لە ئىخلاس سەرپىژ نەبن، ئەۋە بىچ دەنگى و دەم داخستىن باشترە بۇتان. تەنەت گەر لە كاتى وتنى "سبحان الله" شدا بۇتان رۈون بوۋىۋە كە ئەۋەى دەپلىن دەنگى دلتان نىيە، لە بېرگەى "سب... دا بېپىرن و بىدەنگ بېن.

ئەمىرۇ جيهانى ئىسلامى لە گەل كارەساتگەلىكى ۋەھا سەختدا پروۋىپرۋە كە دەپىت باۋەرداران ھىندە بە كۆل دوعا بىكەن لە تاۋاندا لە مردن نىك بىنەۋە. ۋە تەنھا كاتىكىش ۋازبەپىن كە بگەن بەم ھەستە "پەرۋەردگار! ۋا چەندىن كاژىرە دەپارمەۋە، ۋا ئىستا خەرىكە دلەم شەق بىيەت. ئىدى گەر لەمە زىاتر سورىم لەسەر پارانەۋە نىشاندانى بىچ متمانەبى دەپىت بە رەھمەت و بەخشىنى تۇ".

ئامانچ و ئىستىقامەت

دلىكى باۋەردار ھەمىشە بەم ھەست و بىرەۋە دەۋى "گەر من لە دونىايەكدا بىرېم كە نەتوانم ناۋى پەرۋەردگارى تىدا بلىنمەۋە و بىگەيەنم بە كەسانى دى، ئەۋە مردنم باشترە". لە راستىدا گەر گەياندنى ناۋى ئەۋ و خۇشويستنى ئەۋ و لاي خەلكى خۇشەويست كردنى نەيىت، ھەر كارىكى دىكە لەم ژيانەدا سەرقال بوۋنە بە شتى پىرۋىچ و بىچ ماناۋە. پىۋىستە سەرى ھەموو بىرىكى دەۋەۋى ئەمە بە كوتەك پان بىكەينەۋە. ھەموو باۋەردارنك دەپىت بلىت "ئەم نايەنە ئانىنى مەنە و پىۋىستە ھەستە بە گەياندنى". موسولمان ناتوانىت بە تەنھا خۇى بىيىتەۋە، گەر بتانەۋىت بە تەنھا و ھەر بۇ خۇتان بىيىنەۋە، ئەۋە نابود دەبن و

لەناو دەچن. تەنھا كاتىك كە بەرھەمستان ھەيىت، دەتوانن پارىژگارى لە ژيانتان بکەن. گەر بە ھەستى دەستخستنى رەزامەندىي "جەنابى اللە" رە كۆشش نەكەن بۆ ئەنجامدانى خزمەتتىكى باش، ئەوا گيان و دلئان ژەنگ دەگرىت و دەپزىت. كەواتە پىويستە ئىمە بىيەنە رووناكىيەك بۆ مرؤفايەتى. گەر ھىندەي تىنى مۆمىكىش يىت، پىويستە ھەول بەدەين چوار دەورمان بە نوورى نىمان رووناك بکەينەو. رووناك كەردنەوئى تارىكى تەنھا لە رپى موسولمانىتيەكى باشەو بەدى دىت. ئىمە وەك موسولمانانىكى خاوەن ئىستىقامەت پىويستە بە رەفتارە دلئىيى بەخشەكانمانەو دەرگاي دلەكان بکەينەو و برۆينە نىويانەو، رەنگە ئەمرو ھەندىك لە مرؤفەكان باورپان پىمان نەيىت، رەنگە لە پشت ھەولە دلئۆزە موسولمانانەكانى ئىمەو بۆ مەبەستى دىكە بگەرپن. لەمەشدا پىويستە لە جىي تاوانباركردنى كەسانى دى، پەنجە بۆ شكستى خۆمان لە گەياندى پەيامەكاندا بەو شىوئەي پىويستە رابكىشىن. مرؤفەكان پىويستە بە لاينى كەمەو چل سال لە ئىمە بروانن و بىيىن كە بىچ لادانىك و بىچ ھىچ چاوەروانىيەك جگە لە رەزامەندىي جەنابى ھەق، ھەول دەدەين ژيانى موسولمانىكى راستەقىنەمان ھەيىت. بەلى، جا كاتىك گەيشتىنە ناستىكى لەم شىوئەي، دەبىنن مرؤفايەتى دەستە بە دەستە دىن بەرەو لاتان و بە گيان و دل بەرەو ئەو ھەقىقەتانە رادەكەن كە ئىوئى كەردووە بە ئىوئە و ھىناونىەتە ئەم ناستە.

بزاوتى خۇبەخشان

تەننات لەم بارى نەخۆشىيەشەدا، ھىشتاش كەسانىك ھەن كە كۆمەلىك دەستەواژەي وەك "سەركدەي كۆمەلە" و "شىخى تەرىقەت" بۆ من بەكار دەھىنن. ئەم وشانە لەسەر دللى من زۆر سەختن. بىزم دىتەو لە دەستەواژە گەلىكى

وہك "فەتحوۋىلاچى". ھەر لە كۆنەو نازەھەت بووم بە پاشگىرى "چى" و "ئى". ئەمبۇرە دانەپالانە وەك ھۆكارى دابەشكارى كۆمەلگە دەبىنم. مەن ھەرگىز بەخۆم نەوتوۋە "سەرگەردە" بەرھەلستى ھەر جۆرە ناولىناتىكى لەو شىۋەش دەكەمەو. چۈنكە مەن بىر و بۇچوونەكانم بە دىرژاى سى سالل لەسەر مەنبەر و كورسى مەزگەوت خستەرۋو. كەسانى ھاوھەست و ھاوئىر سۆزبان بۇ قسەكان نواند و رېژيان بەرامبەريان نىشاندا. مەنىش ئەم سۆز و رېژەم وەك كارتىكى بەھىز بۇ خزمەتكەردى گەلەكەم بەكارھىنا. ھەولمدا ئەو كەسانەى دەربارەى مەن گومانى باشيان ھەيە بەرەو ئەو كارانە ئاراستە بەكەم كە بە باشم زانىون. بۇ نەمۇنە و تەم كورسى ئامادەسازى زانكۆ بەكەنەو، قوتابخانە بەكەنەو، ئەو كەسانەش وەك نىشاندانى رېژيان بەرامبەر بە مەن نرخیان بۇ قسەكانم دانا. بىنەم كە وەك چۈن مەن دەلەم "قوتابخانە" كۆمەلەك كەسى زۆرى دىكەش دەلەن "قوتابخانە" و ئەم دامەزراوانەيان بەلاوہ گەنگە. وە بەم شىۋە ھەزاران كەس لەسەر بەك ھىل بە بەكگەشىشتەن بۇ خزمەتكەردى گەلەكەيان.

بە پىندا گىرەبەو لەسەر ئەم بابەتە وەستامەو: پەرۋەرد گار ھەرىكەمان بە شىۋەبەك بەكاردەھىنەت. گەر ھەندەك كەس لە چاوتاندا گەورە بەكەن و ئەو بەرھەمانەى خوا لوتقى كەردوون بەنە پال ئەو كەسانە، ئەو لە شىرك (ھاۋەل بۇ خوا پەيدا كەردن) ھو دەگەلەن. نىمام ئەلوار و تەبەكى ھەبوو زۆر دووبارەى دەكەردەو: "ھەمەو باشن، نە مەن؛ خەلەك گەنەن و كام مەن".

مەن كەمەك بە وابەستەى بەو قسانەو نىستاش ھەمان شت دەلەم "پروولتەننى خەلەكى بەرامبەر بە خۆم وەك تاقىكەردنەو بەك دەبىنم. رەنگە ئەوان بە ھەلەدا چوون. رەنگە نىجىتھادىكى ھەلەيان كەردىت. ئەوان بەم كارمەن گوناھىكىان نەكەردوۋە بەلام گەر مەن دەلبەستەى ئەو پەبەبەم كە ئەوان بە پرواننى باشى خۇيان بۇ مەنى دادەنەن، ئەو خۆم نابود دەكەم".

دەمەوتت ھەمووان باش بزائىن كە فەرسەخ فەرسەخ لە پېشەوايەتى و سەرکردايەتى و شىخايەتتەيەو دەورم. مەن تەنھا موسلماننىكى سادەم. گەر ھەر جۆرە پابەندىم بە تەرىقەتتەيەكەو ھەبووايە ئەو ھەشەم دەگوت. بەلام پابەندىيەكى لەو شىۋەيەم نىيە. تەرىقەت كۆمەللىك رېئورەسم و ئاكار و سەير و سلوكى تايبەت بە خۆى ھەيە. تاك لە سەرەتاو بە شىخەو دەبەسترتەو، پاشان گەر گەشە بىكات و بتوانىت خۆى بەسەلمىنىت، پاىەى پى دەدرىت و دەرفەتى وانە وتتەو ھى بۆ دەپەخسىنىرت. ئەويش دەست دەكات بە وانە وتتەو بە كەسانى دى. ھەرۋەھا شىخايەتى و مورىدايەتى وەك زنجىرەيەك رېشەى دەبىرتەو تا پىغەمبەرى سەرورمان (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ). مەن نە زنجىرەيەكى لەو شىۋەيەم ھەيە و نە وەك تەرىقەتەكانىش وىرد ياخود وانەى تايبەتەم ھەيە، جگە لەو پەرسەتەش و ئەوراد و ئەزكار و تەسبىحاتانەى لە نىو قورئان و سوننەتدا ھەن. بۆيە مەن لاىەننىكى پەيوەندىدارم بە تەرىقەتەو نىيە.

لە راستىدا مرؤف لە بەرامبەر ئەجامدانى كارىكەو بۆ ئوممەت و ولات و گەلەكەى، پىويستى بە ھىچ پاىەيەك نىيە. مەن ھاوالاتىيەك ھەرچىيەكەم كرديت بۆ گەلەكەم وەك ھاوالاتىيەك ئەجامم داو. ھىچ پاىەيەكەش بەرزتر لە ھاوالاتىيە بوون نايىنم. ئەوانەى ئەنجومەنى نوئەران و دادوهرى و دارايشيان پىكەيتناو ھەر ھاوالاتىن. مەنىش تەمەننىك خۆشحالانە خزمەتى دەولەت و گەلەكەم كر دوو. جا پشتگوى خستنى ھەموو ئەو شتانەى عەرزم كردن و گەراندەو ھەموو ئەم كارە باشانە بۆ تواناى تەنھا كەسىك زۆر لەسەر دلم قورسە.

لەو لاشەو دەيىت تەماشاش بگەين بزائىن ئەو كەسانەى بە "جەماعەت، كۆمەلە" ناو دەبرىن كىن؟ ئەم ئاپۆرە خەلكە چۆنە وا بە ئاسانى و ئاسودىيە لە دەورى يەك كۆدەبنەو؟ ئەم مرؤفانە پاش پەسەندكردىنى قەسى كەسىك كە مەتمانە

و بروايان پيئي بووه و قسه كانيان به گونجاو ديوه بۆ خزمه تگردني گه له كهيان له دهوري يه كدى كۆبوونه توه. پاشان نهو ههنگاوه دروستانهى ئەم كهسانه ناويانه بهرهو گهيشتن به ناشتبييه كى سهرتاسهري بۆ جيهان، له لايهن هاوالاتياني و ولاتاني ديكه شهوه پهسهند كراوه. نهوانيشت له ولاتي خوياندا هه مان رينگهيان گرتووته بهر. تهنانهت ههنديك له مهسيحي و يهودى و بوديه كانيش ئەم كارهيان له خو گرتوه و هاتوونه ته سهر نهو باوهريه پيوسته به هه مان شيوه كار بكهن بۆ گهيشتن به خو شهبهختى تهواوى مرؤفايه تى، بۆيه ناكريت يه كيونى بير و ههستى ئەم هه موو مرؤفه له نيوشهى "كۆمه له، جه ماعت" دا كۆبكه نهوه.

ههروهك چۆن بۆ نهجماداني نوژنى ههينى كهسانى جياواز له مزگه وته كاندا كۆ دهبنهوه و يه كيون و يه كرپزيهك پيكد هينن له كاتيكد هيج كهس به زۆر كۆينه كردوونه توه. به هه مان شيوه ئەم پيكد هيه بزاوتيكه دهر نهجمامى گردبوونه وهى كۆمه لئيك مرؤف كه به نامانجى بهرزي و شكۆمه ندى ماددى و مهعنه ويى گه ل و ئوممه ته كهيان ده جوولئينه وه، ئەمه "بزاوتى خو به خشانه".

پاشان من له سه دا هه فتاي نهوانهى دئنه لام ناناسم. خودى نهو كهسانه ش يه كترى ناناسن. ئەمانه هه ريه كه خه لكى جييه كن، يه كئيك له نهسته نبول و يه كئيك له نهقه ره و يه كئيك له نيزمير، نهو شتانهى باسكراون په سه نديان كردووه و لاي خويانه وه بزاوتيكيان به دى هيتاوه. خوئندنگه و دامه زراوهى په روره دييان كردۆتوه. پاشان وتوويانه "با ئەم بزاوته بهرينه دهره وهى ولات"، به پرووى ولاتاني ديكه شدا كراونه توه. له م ولاتانه زۆر گه وره ييان نيشان داوه، بۆ تيربونى كهسانى دى خويان برسى كردووه و بۆ پواشته ييان خويان بچ جل هيشتووه توه. نهو مامۆستايانهى چوونه ته دهره وهى ولات ته نها به موچه يه كى كه م و هه ر هيندهى به شى گوزهرانيان بكات خزمه تيان كردووه. دانه پالى ئەم كاره مه زن و فيداكاريه

بىخ ورتانەي ئەو جوامىزانە ئەنجامىيان داۋە بۇ كەسىكى نەخۇش و لاۋازى ۋەك من ھەم بىر كىردنەۋىيەكى ھەلەيە، ھەم پىشىل كىردنى مافى ئەو كەسانەيە كە بەھەر چۈار لاي جىھاندا بۇ گەياندىنى ئەم پەيامە پىرۈزە بىلاۋىۋونەتەۋە، بە تايبەت ئەۋەتا من ئەم چەند مانگەي كۆتايى ناتوانم چارەسەرىك بۇ خۆم بدۆزمەۋە كە نازارى قۇلم بىرەۋىنىت. تەنانەت نۆتۈرەكانىشم كە لە پىنج سالىيەۋە ھەرگىز ۋازم لىنەھىناۋن، ناچارم بە دانىشتنەۋە ئەنجامىيان بدەم، بەلام چىم لە دەست دىت!...

گەر فەزىلەتەك لە مندا ھەيىت ئەۋە: گەرچى مافىشم ھىشتا نەداۋە، دەستخۇشى كىردن و چەپلەلىدانم بوۋە بە درىژايى تەمەنم بۇ ئەو كەسە مەزنانەي خىزمەتى ئەم گەلەيان كىردۋە. ھەمىشە ويستومە ۋەك تاكىكى ناسايى منىش لە گەلەياندا خىزمەت بىكەم. كات ھەبوۋە كىشەي ماددىم توش بوۋە، بەلام لە ھىچ چىركەيەكى ئەم چەندىن سالىي تەمەندا بە گۆشەي خەيالىمدا نەھاتۋە كە لە دىزى و گەندەلى و خواردنى مافى گەلەكەمەۋە بىگلىم. من لە ژىر بالى باۋكىندا پەرۋەردە بووم كە بۇ ئەۋەي نازلەكانى لە گىاي زەۋى مالىە دراۋسىكانى نەخۇن، لەمالەۋە دەمى نازلەكانى دەبەستەۋە تا دەگەيشتە سەر زەۋىيەكەي خۆي. بە درىژايى ژيانم منىش بە شوۋن پىنكانى ئەۋدا پۇشتوم.

ھىچ كاتىك نەبوۋمەتە خاۋەنى مال و سامان. نىستاش بە ھەمان شىۋە مال و سامانىك نىيە. جەلكانى بەرم و خواردنى پۇژانەي لىدەر كەيت ھىچ جۆرە خەرجىيەكى دىكەم نىيە. بۇ خواردنىش گەر سى جۆر خواردن لەسەر سفىرەكەم ھەيىت ۋەك زەقۇمى لىدىت بۇم. ئەو فەرشەي بەسەرىدا دەپۇم، ۋەك ئەۋەي لەسەر شانم ھەلمگرتىت ھەست بە قورسايەكەي دەكەم. ئەۋە با بوەستىت كە ھەمىشە ھەۋلىمدارە خۆم پىارتىم لەۋەي بەسەر فەرشىكدا پۇم كە بە مالى خەلك كرا يىت. لە ۋەقىكى سەر بە دەۋلەتدا بووم، بۇ ئەۋ راخەرانەي بەسەرىاندا

دەرۆيشتم پارەى درانيانم دانا. هەولم داوہ پارەى هەر شتیک کە خواردوومە ياخود خواردوومەتەوہ بدم. نەک تەنھا لە وەقف ياخود شوئتيکی دیکەدا بگرە لە مالى خوشکە گەورەکەشما کاتيک ويستم پارەى ئەو پەرداخە ناوہ بدم کە خواردبوومەوہ پرووہ پرووی چاوہ پر نەسرینەکانی ئەو بوومەوہ کە لئي پرسيم "تەنانەت ليژەش؟" بەلام من نەمدەتوانی بە جوړنکی دیکە رەفتار بکەم. ناخر هەميشە بە ترسی ئەوہوہ ژياوم کە قومیک ناو ياخود پاروويەک نان لە گەرووم بنيم کە لە داھاتوودا بە ھۆيەوہ بخرتمە بەر ليپرسينەوہوہ.

پاش بەسەبردنی تەمەنيک لە پیناوی زيندووکردنەوہى ئەم گەل و ئومەتە، تۆمەت بۆ دروستکردن و دادگایی کردن وەک تاوانبارنک زۆر لەسەر دلەم سەختە. دیوی سەخت و نارەحەتکەری ئەم بابەتە تەنھا پەيوەندیی بە خودی منەوہ نيبە. زياد لەوہى ئەم جوړە مامەلە بە من رەوا دەبينریت، ئەوہى مايمی نيگەرانيیە گومانی خراپ بردنە بەو کەسانەى لەم بزاونتەدا ھاوڊليیان کردوہ و لە هەر چوار لای دونيادا خزمەت دەکەن. ئەم جوړە کەسانە کە وەک بالۆرتنکی فەرھەنگی وەھان و بە هەر چوار لای دونيادا بلأويوونەتەوہ، هەر چەندە خۆيان دەستيان لە ھەموو شتيکی کەسيی خۆيان شوږدييت و هيچ داواکاری و چاوہرانيیەکیان نەييت، بەلام ئەوہى لەسەر ئەم گەلەيە بە ئیستايشەوہ بریتیە لەوہى پالپشتی و پشتيوانی لەو کەسانە بکەن.

بستيک خاکی نيشتيمانەکەم ناگۆرەوہ بە بەھەشتی هيچ جيگەيەکی دی. گەر ئیستا نارەحەتيیەکانم ريان بدامايە يەکسەر دەگەرەمەوہ بۆ ولاتەکەم. بەلام گەر بيشگەرپمەوہ ئیدی باوہر ناکەم بتوانم بۆ ماوہيەکی دريژ لەوی بيمينمەوہ. ئەم حالەتەش زۆر بەلامەوہ ناخۆشە و دووری نيشتيمان وەک بلييت ناخە دەخوات.

ئەو ئامانجەي ئە پەرورده و قىرکردن چاۋەرى دەكرىت

يەك دوو جار لە ھاروپىكانم^۱ پرسیوۋە: ئايا تا ئىستا مامۇستاكانتان پىيان وتوون ئامانجى ئىمە لە خوئىندن برىتىيە لەوہى بتوانىن جوانىيەكانى ئاينەكەمان بە مرؤفایەتى و مندالى ھەتيوى ولاتانى وئرانبووى زەوى بگەيەنين؟! ئەو مندالانى لەوپەرى بى دەرتانى و داماویدا چاويان لە ئاسۆي خۇرئاوابوونى ھەقىقەتەكان برىوہ، بۇخاترى خوا بلىن "بەلى"، وەلامىكى ئەرئىم بەدەنەوہ و بلىن "بەلى". تا منىش ئاسوودەبم و دلەم بگەشیتتەوہ. ئايا بۇ تەنھا جارئكىش وتوويانە "ئىمە خۇمان لە ھەموو ئامانج و شەرىكى سىياسى و حىزبایەتى دەپارئىزىن و تەنھا و تەنھا لەبەر خاترى خوا خۇمان شارەزاي ئاينەكەمان دەكەين و پاشانىش بى ھىچ چاۋەروانىيەكى دونىايى دەست دەكەين بە گەياندى ئاينەكەمان. تەننەت گەر بگەوينە ھەلومەرچى ھىندە سەختەوہ كە ناچارىين، بە ئارەقى نىو چاوانمان بەردبەكەنين نان پەيدا بەكەين. بەلام ھەرگىز كۆل ئادەين لەوہى ئاوى كەوسەر ئاساى ھەزرتى موھەممەد بە دلەكان بگەيەنين. ئامانجى بوونمان ناسىنى خواي پەروردگار و ناساندن و خۇشەويستكردىتەتى لە لای كەسانى دى. گەر ھەلئەستىن بە نەجامدانى نەم ئەرکە ئەوہ مانەوامان لەسەر زەويدا و ھەناسەدانىشمان ھىچ واتايەكى نايىت و ژيانمان پوچ دەيىت. كەوايە وەرن با لە پوچى دوور بىن". "ئايا ئەمانەيان وتوۋە؟" خۇزگە كاتىك من نەم پرسیارانەم دەپرسى وەلامى ئەرئىم دەست بەكەوتايە!... چ دەبوو خۇزگە وەلامى بەلىم دەست بەكەوتايە!...

گەر نەم ناگرە تەننەت لەو كوورانەشدا كە برپارە بىنە سەرچاۋەي "فەرمانكردن بە چاكە و رىنگرى كردن لە خراپە"، تا نەم پادەيە كوژايىتتەوہ،

۱. مامۇستا مەبەستى لەو قوتابىيانەيە كە پاش تەواوكردىن خوئىندى شەرى دەپۆتە لای ئەو بۇ وانە خوئىندن.

واتە ئەم بابەتە بە تەواۋى ۋەستەۋە. ئەمە لە كاتىكدا لە پىشت بىناتاننى ئەۋ قوتابخانانەۋە ھىممەتى تەۋاۋى گەلەك ھەيە. واتە كەسانى جۋامبىر ۋە خىر خۋاز، دەرگا بە دەرگا ۋە كارگە بە كارگە گەپران ۋە ەك بلىت سۋالىيان كىرد ۋە پارەيان كۆكردەۋە بۇ دروستكىردنى قوتابخانەى پىشنىۋىزى ۋە تارخۋىتىنى ۋە لە ھىچ جۆرە فېداكارىيەك دۋا نەكەۋىتن. دەى دەبوۋ لە بەرامبەر ئەم ھەۋل ۋە ماندوۋىيونانەى ئەۋ كەسانەدا بەلەينى كەمەۋە مامۇستا ۋە قوتابىيەكانى ئەۋى بىنانوتايە "ئەم كەسانە، تەنھا بە خاترى ئەۋەى بېينە خاۋەن موۋچە دەرەفتى خۋىندىيان بۇ نىمە فەراھەم نەكردۋە. تەنھا بۇ ئەۋەى خاۋەن كار بېين ۋە بە شۋىن پلە ۋە پاىە ۋە پىشكەۋىتنى كارەكانماندا بىرۋىن، ئەم ھەمۋە ھەۋل ۋە ماندوۋىيونەيان نەداۋەتە بەر خۋىيان. بەلكۈ دەرەفتى خۋىندىيان بۇ فەراھەم كىردىن تا دوۋبارە بۋنىادى ئەم ئاينە بىنئىنەۋە". بەلى، دەبوۋ ۋەھا بلىن ۋە بە گۋىرەى ئەۋە بچۋىنەۋە. نالېم ئەمە نەبوۋە ۋە ئەۋەى پىۋىستە نەۋتراۋە ۋە ئەۋەى پىۋىستە نەكراۋە. بىر كىردنەۋەيەكى لەم شىۋەيە دەبىتتە گۋمانى خراپە بىردن. كى دەزانىت لەۋ دامەزراۋە پىرۋزانەدا چ پالەۋانگەلەك ۋە چ سىنەگەلەكى پىر دەرد ۋە چ عاشقانەكى بەرزكردنەۋەى ۋە شەى "اللە" ھەيە!! بەلام ھىندە ھەيە ناتوانم بلىم ھەستىكى بەرچاۋى گەياندىن ۋە بەكردەكردنى ئاين ۋە گۋرانى ئەم ھەستە بۇ بزاۋت ۋە جۋلانەۋە ھەيە.

خەلەكى ئەرزۋۇم دەربىرىنەكىيان ھەيە، دەلەن "گۋچانەكەى فرېدايە نىۋ خەرمانەكە" كاتى خۋى كە گىرە دەكرا، گەر ئەۋ كەسەى لە گۋىرەكەكەى دەدا گۋچانەكەى فرېى بەدايەتە نىۋ خەرمانەكەۋە، واتاى ئەۋە بوۋ كە "چىتر ئەم كارە ناكەم، دەست لە گىرە كىردن ھەلدەگرم". جا، ئەمپرۋش لە مەيدانى ئەركى فەرمانكردن بە چاكە ۋە پىنگىر كىردن لە خراپەدا، بە واتايەكى دى لە فەرمانبەرى بەرزكردنەۋەى ناۋى خۋادا "گۋچانەكە فرېدراۋەتە نىۋ خەرمانەكەۋە" ۋە ھەمۋە

شتیک وه‌ستاوه و دهستی لئ شو‌راوه.

بۆیه له ئیستادا ئه‌نجامدانی ئهم ئهرکه زۆر گرنگه. هه‌زرتی ئوستاز به‌دیعووزهمان سه‌بارهت به‌م ئهرکه له سه‌رده‌میکدا که تا راده‌یه‌ک ئه‌نجام ده‌درا فه‌رموویه‌تی "فه‌رزی هه‌موو فه‌رزه‌کانه" ئه‌و به‌ ده‌ربهرینی "فه‌رز دهر فه‌رز" ده‌ربهرپیوه‌ه که‌واته له مەرفماندا ئهرکی "فه‌رمانکردن به‌ چاکه و پرێگری کردن له خراپه" گرنگیه‌کی زیاتریشی به‌ده‌سته‌ستخستوه و هاتووته پیش هه‌موو کاره‌کانی دیکه‌وه.

فه‌رمانکردن به‌ چاکه و پرێگریکردن له خراپه "أمر بالمعروف والنهي عن المنکر" وه‌ک پیشتریش باسم کردووه. بریتیه له باسکردن و گه‌یاندنی ئه‌وه‌ی باش و چاکه و خواوند فه‌رمانی پێکردووه. وه هه‌ول‌دانه بۆ پرێگری کردن و گێرانه‌وه‌ی خه‌لکی له‌و شتانه‌ی لار و خراپ و ناشرین. گهر ئهم روکنه به‌جێ نه‌هێنرت پایه‌یه‌کی ته‌لاری ئاین ده‌روخیت. چونکه بۆ ئه‌وه‌ی ئاین هه‌میشه به‌رباییت پێسته دوو بنه‌مای سه‌ره‌کی به‌ به‌رده‌وامی له ناو کۆمه‌لگه‌دا زیندووین. یه‌کێک له‌م دوو بنه‌مایه "فه‌رمانکردن به‌ چاکه و پرێگری کردن له خراپه" یه و ئه‌وه‌ی دیکه‌شیان خوێندنی "رقائق - ره‌قائق"ه واته ئه‌و شتانه‌ی دڵ نه‌رم ده‌کات و فرمیسک له چاو ده‌هینیت. موتالا‌کردنی ئه‌و شتانه‌ی ده‌رباره‌ی زیندووینو ئه‌وه‌ی دوا‌ی مردن و په‌یوه‌ندی مرۆف به‌ جه‌نابی حق و ژیا‌نی دنیا نه‌ویستن. سه‌له‌فی صالح به‌رده‌وام سه‌رگه‌رمی "رقائق - ره‌قائق" بوون. ئه‌وان پێوستییان به‌ هاندان نه‌بوو بۆ "فه‌رمانکردن به‌ چاکه و پرێگری کردن له خراپه" چونکه خۆیان له نێر ئه‌وه‌په‌ری گه‌رموگوپری میتافیزیکیدا بوون. گهر چاوی‌ک به‌ کتێبه‌کانی "رجال" دا بخشیتین که ده‌رباره‌ی ژیا‌نی ئه‌و که‌سانه‌ن فه‌رمووده‌یان گێراوه‌ته‌وه، که‌سی وه‌ها

دهينين كه تا پلهى عشق به ستراره توه به گهياندى نايينهوه. بۇ نمونه نهبو عوسمانى نههرى (عبدوپرپه حمانى كورپى موللى بهصرى). يه كېنكه له مانه. نهم شوتنكه وتوه هينده مالى هه بوو كه هه مووى ددها به كوئيدا و له گهل خويدا بۇ ههر كوئى پرؤيشتايه دهيرد. شار به شار ده گهرا، له شوتنك بارگه لى دادهنا و به پرستش و به ندايه تيبه وه سه رقالم ده بوو. ويرد و زيكره كانى ده خوئند. ته فسيري قورنانى ده كرد، فه رموده پيرؤزه كانى ده گيرپايه وه و بانگه وازى خه لكى ده كرد. له كاتيكدا سه رگه رمى نهم كاره باشانه بوو فه رمان ده هات كه غهزا ههيه له فلان چينگه، بنه و بارگه لى ده پيچايه وه و سوارى نه سپه كه لى ده بوو و به رهو نهو چينگه يه ده كه وته رپى. ههر كه نهو نهركه شى به جى ده هينا يه كسه ر به رهو شارنكى ديكه به رپنده كه وت و دووباره بارگه لى دادهنا و ده ستى ده كردوه به گهياندى نايين و به جيه پيئنانى نهركينكى ترى به ندايه تيبه كه لى.

چوئيتى به كرده كردن و به رجه سته كردن

پرسيار: چؤن بتواين ترسمان له به ردهوام نه بوون له نهركى به كرده كردن و به رجه سته كردنى نايين به رپوئينه وه؟

وه لام: پيوسته نهو ترسه ههر گيز نه رپه وئته وه و هه ردهم له گيانماندا ترس و بيري به كرده كردن و به رجه سته كردن به زيندووى بمنيته وه. به لام نهم ترس و بيره پيوسته بمانكيشيت به رهو نه وه لى وه لامى پرسيارى ”ده بيت چى به كم بۇ به كرده كردن و به رجه سته كردنكى باشتر؟“

ده بيت هاوكارى يه كدى بين بۇ باشتر به نه نجام گهياندى نهركى به كرده كردن و به رجه سته كردنى نهو شتانه لى ده يزائين. به ره چاو كردنى هه ستى

خۆیستی که سه‌کان و وریابوون سه‌بارت به نامازه‌کانی ده‌موچاومان (کاتیک پروبه‌پروو له گه‌ل برایه‌کمان ده‌وین)، هه‌روه‌ها دوور له دروستکردنی نا‌په‌حه‌تی بۆ به‌رامبه‌ره‌که‌مان پێیسته یادخه‌روه و ده‌ستنی‌شانکه‌ری هه‌له‌کانی یه‌کدی بین. پێیسته له نیو باوه‌رداراندا که سانیك بینه پێشه‌وه که بینه نمونه‌ی باش بۆ نه‌وانی دی و خه‌لکیش چاویان لی بکه‌ن و به پێشه‌نگیان دابین. گه‌ر هه‌ندی‌کمان نه‌ماتتوانی له‌سه‌ر پێی خۆمان برۆین پێیسته یه‌کسه‌ر په‌یوه‌ندی به‌ براکانمانه‌وه بکه‌ین و ده‌ستیان بگرین و به شوینیاندا برۆین. واته‌ ره‌نگه هه‌موو له یه‌ک کاتدا نه‌توانین ره‌فتار و کرداریک بنوینین که هاوتای گوشادی ناخمان و هه‌لقولای حاله‌تیکی سازگاری وه‌ک "به‌سط" ییت. به‌لام گه‌ر له گه‌ل نه‌و که‌سانه‌دا هه‌ستین و دانیشین که توانای ده‌ستخستنی حاله‌تی "به‌سط" یان هه‌یه، نه‌وا نه‌و کاتانه‌ی خۆمان توانای رێکردنمان نه‌بوو، به‌ کۆمه‌کی نه‌وان ده‌توانین له‌سه‌ر په‌ی بوه‌ستین و رێبکه‌ین.

قورنانی پیروژ وه‌ک نمونه‌ی گۆرانی قه‌بض بۆ به‌سط له‌ رێی تۆبه‌ و نیسغفاروه‌ و دووباره‌ گه‌رانه‌وه بۆ نیو صادیقان و رێکردن به‌ هه‌نگاوی نه‌وان، سه‌رگوزه‌شته‌ی نه‌م سه‌ی هاوه‌له‌مان پێش چاو ده‌خات که به‌شدارسی غه‌زای ته‌بوکیان نه‌کرد، نه‌وانیش "که‌عبی کورپی مالک و هیلالی کورپی ئومه‌یه‌یه و موراره‌ی کورپی ربه‌یع" ن. سه‌بارت به‌وان به‌م شیویه‌ ده‌فه‌رمووت:

﴿ وَعَلَى الْفَلَكِ الْذَرِيرِ خَلْفُوا حَتَّىٰ إِذَا صَافَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَصَافَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴾

(التوبة: ۱۱۸)

واته "پهروهردگار لهو سې كهسهش خۇش بووه كه له جهنگ جېمابوون و حوكم دهر باره يان دوا كهوتبوو. چونكه نهوان به شپوهيك دلتهنگ بوون، كه دونيا به ههموو فراوانى خۇيهوه بۇيان تهسك بوويهوه. دهر وونيان تا نهوپهړى گوشرا. له كۇتاييدا تيگه يشتن كه هيچ په ناگهيك نيبه له خهشمى خوا مه گهر بۇ لاي خۇى نه بيت، بۇيه خواش تۇبهى لى قهبول كړدن تا بگه رپنهوه بۇ بارى باشى پيشويان، چونكه خوا ته وواب و رهمه. تهوبه كان به زۇرى قهبول دهكات، تهوبه كارانى خۇش دهويت و زور ميه ره بانه".

هر پاش نهو نايه تى كه باسى قهبول كړدى تهوبه نى نهو سې هاوه له دهكات كه به در ژاى په نجا رۇژ تاقير كړنه و به كى هينده سهختيان تپه راند كه به په نجا سال لىيان گوزهرا و بۇ قهبول بوونى تهوبه كانيان به بهر دهوامى دوعايان دهكرد و به هوى نيشاندانى راستگويانوه تهوبه يان لى قهبول كرا، به كسر نه نايه ته هاتوه:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ (التوبة: ۱۱۹)

واته "ئهى نهوانهى باوه رتان هيناوه! پاريزكار بن و خۇتان له خهشمى خودا بپاريزن و بپارو فرمانه كانى به جوانى جپه جى بكهن، وه له ههموو قسه و كرده وه په كتاندا راستگو بن و له گهل راستگوياندا بن و مهبهستان ته نها رهمه ندى پهروهردگارو ليخوشبوونى نهو بيت."

بدلې، گهر نهو ژينگه يه تيدا دهرين و نهو دۇست و هاوپر يانه به چوردهورماندان بۇ كارى باشه راپېچمان بكهن و به حوكمى نهو شونهى تيدايان ناچارين كارى باشه نه نجام بدين، نهوا پاريزراو دهبين له وهى جارنك له جارن گهرچى دور له ويستى خۇشمان بيت، بكه وينه نيو بازنه يه كى چه په لى گوناوه و

سەرىپچىيەۋە. لە ساىيەى چوار دەۋرىكى لەم شىۋەيەۋە بە ئاسانى رېبوارىيە كەمان دەبەينە سەر و بە ئاسانى دەژىن. چونكە گەر مروف جارىك بىكەۋىت، جارىكى دىكە بىكەۋىت، پاشان جارىكى دىكەش بىكەۋىت، ئىدى بە يەكجارى دەكەۋىت و پرووى بە زەۋىدا دەچەقەت و ژيانىكى بە خاك ئالودە بەسەر دەبات. ھەر لەبەر ئەمەيە كە قورئان دەفەرموۋىت ”لە گەل صديقين (پاستگۆيان و سەرپاستان) دا پىكەۋە بن“.

ئەۋانەى بەشدارى غەزاي تەبوكيان كرد، صادىقەكان بوون. كەسانىكىش ھەبوون بەشدارى غەزايان نەكرد و لە صدديقەكان جىبابوونەۋە. سى لەو كەسانەى ۋەلامى بانگەۋازى جىھادىيان نەدايەۋە و لەمەدەينەدا مانەۋە باۋەردارى راستەقىنە بوون و ئەۋانى دى كۆمەللىك دوۋروو بوون. سى دانە باۋەردارى راستەقىنە لە گەل دوۋروو و درۆزناندا پىكەۋە مابوونەۋە. لەبەر ئەمەش بۆ ماۋەى پەنجا رۆژى رەبەق پروۋى تاقىكردنەۋەيەكى زۆر سەخت بوونەۋە و تەنھا پاش ئەۋەى سەرپاستى و پاستگۆيان سەلمانەۋە لە نىۋ رىزى صدیقاندا ۋەرگىرانەۋە. ۋەك پىرۆزىيەى و بەرزپراگرتنىش قورئان ئەم ھالەى ئەۋانى بەم ئايەتەنە باس كرد.

كەۋايە، دەستگرتن بە دەستى ئەۋ كەسانەۋە كە ھەمىشە لە پىشەۋەى بابەتەكاندان و ھەموو جارىك يەكەم كەس ئەۋان پىشەنگى دەكەن بۆ ئەنجامدانى كارەكان و بە نمونە ۋەرگرتنى ئەمانە، بۆ ئىمە ھۆكارىكى سەرگەۋتن دەپىت لەو تاقىكردنەۋەيەدا كە تىيدىن. بە حوسنى مىسال ۋەرگرتنى رەفتار و ھەلسوكەۋتەكانى ئەۋان و لە گەل ئەۋاندا ژيان بەرەۋ ئەۋەمان دەبات ئەركەكەمان بە ماف پىدانى تەۋاۋەتەۋە جىبەجى بىكەن، ھەرچەندە شەرم لە خۆمان بىكەن كاتىك ھەندىك جار ھالى

خۆمان بە حالى ئەوان بەراورد دەكەين، بەلام ئەو كاتانەى ناتوانين لەسەر پيى خۆمان بوەستين گەر دەست بە دەستی ئەوانەو بەگريين و لە گەل ئەوان رېبەكەين، بە وئەى ئەو تەوافكەرەى دەورى كەعبە كە ھەندىك جار بەر ليشاوى حاجيان دەكەوئت و گەر بيشيەوئت ناتوانيت لە ريزى تەوافكەران بيتە دەروە و بە ناچارىش بيت دەبيت لە تەواف بەردەوام بيت، - إن شاء الله - ئيمەش بە بەرەكەتى ئەو كۆمەلەى گەر بە زۆر و ناچارىش بوويئت لە رینگەكەمان بەردەوام دەبين و كاروانى بەندايەتيمان بە پايان دەگەيەنين.

پاراستنى زىندوئتى رۆحمان

لە بەرامبەر ئەو وەبەردانە سروشتيەى لە رپووك و ئاژەلەكاندا ھەيە و جۆرىك لە تەجەللى ئيرادەى كوللى جەنابى ھەقە، ئيرادەيەكى جوزئى بە ئادەمیزاد دراوہ. ھەموو وەرچەرخانىكى مرؤف دەبيت بە گۆرەى ويستىك بيت. پاراستنى زىندوئتى رۆحى و ژيانى ئاينى و دەستخستنى وزە و ھيژ لەم بوارەدا پيش ھەموو شتىك پابەندە بە ويست و ئيرادەى خودى مرؤفەوہ. واتە پئويستە ئەو ئيرادەى بخاتە گەر و بليت: ”من پئويستە ئەوئەندە ئەوراد و ئەزكار بخوئتم، بەو پيەى زىندوئتى رۆحى من ھۆكارىكى كاريگەرە لە ژيان بەخشين بەوانى ديكەدا، بۆيە پئويستە وەك خضر لەملا بۆ ئەولا رابكەم و ھەناسەى ژيان ببەخشمەوہ“ بەلى پئويستە وەھا بليت و لەم ئيستيقامەتەدا رپى بكات. مرؤف گەر لە گەل نەفسى خۆيدا بە تەنھا بيميتتەوہ و مافى ئيرادەى نەدات ئەوا ئارەزووى خولياگەلى بچ مانا دايدە گرتتەوہ و ئاينيشى تەنھا لا دەبيت بە شتىكى فەرھەنگى. فەرھەنگىك كە لە باوانىەوہ بۆى مايتتەوہ و تەواو. پاشان فەرمانە ئاينىيەكان بە سووك تەماشاشا دەكات و دەليت ”نورئى ئيمە، زەكات لاى

ئىمە“ و توشى كەمتەرخەمى دەپىت و پەرىستشەكان بەو شىۋەيەي پىۋىستە لە دىدا رەنگ بداتەو بەجى ناھىيىت.

ئەگەر باۋەردار ھىندە بە ھەستىياري لە گەل ئەرکى بەندايەتيدا مامەلە نەكات كە وای لىيىت بلىت ”خوايە، ئەمانەتەكەت ببەرەو بە لای خۆت گەر بىرپارە نوژى بەيانىم بھەوتىت ، نامەوت ئەمەرو وەك مونافىقىك كە نوژى بەيانى فەوتاو لە رۆشنايى خۆر سوود وەربىگرم“. گەر ئەم زاياەلەيە لە ناخيدا جۆش نەدات، واتە ناين بۆ ئەو تەنھا شتىكى فەرھەنگىيە. بە داخەو ئەمەرو ناين لە جىھانى عەرەبى و تۇركى و ولاتانى دىكەشدا وەك شتىكى فەرھەنگى و بۆمەيى وەك داب و نەرىتىكى كۆمەلەيەتى و بى ھىچ ھەست و جۆش و خروشىك و بىچ ھەستانە مامەلەي لە گەلدا دەكرىت.

ئەنجامدانى ئەركە ناينىيەكان بە شىۋەيەكى ھەستەندانە بەستراو بە ھەول و لىبىرانى خودى مرؤفەو. كاتىك پەرىستش و گىرپرايەلىي خوا دەپتە بەشىك لە سىروشتى مرؤف، كەمىك ناسانتر دەپت. بەلام ھىشتاش زىندوو پراگرتنى ژيانى رۆحى و وشك نەبوونى ھەستى ناينپەرۋەرى پىۋىستى بە ئىرادە و نىيەت و لىبىراوى ھەيە. بۆ نمونە، بەردەوام دارىشتى بىرۆكە و پىرۆزە بۆ رىزگار كىردنى ژيانى ھەمىشەيى كەسانى دىكە، لە ھەمان كاتدا مەرجىكى زىندوو مانەوەي ئىمەشە. زىندوو مانەوەي ئەو مرؤفەي لىرە ھەولنىك نادات بۆ رىزگار كىردنى ژيانى ھەمىشەيى ئەوانى دى و رىزگار بوونى لە دوارۆزدا شتىكى زۆر سەختە.

كەوايە، داخۆ ئىمە لە ھەر دەر فەتىكدا لە گەل چەند براپە كمان بۆ موتالاكىردنى ئەو بابەتەنەي بۆ ژيانى دلمان وەك ئاو و ھەوا گىرنگى كۆ دەينەو؟ داخۆ خواست و ھىمەتى گەياندىنى چەند پەيامىك بەو كەسانەي ئاتاچى نوورى ژيانبەخشى ئىسلامن لە ناخماندا ھەيە؟ ناي رۆژانە لەم پىناوەدا كارىك ئەنجام دەدەين؟

وه گهرنا نمو باوهرداره‌ی نهم ههسته‌ی نه‌بیته که بلیته ”چی بکه‌م تا برۆمه ناخی مرۆفه‌کان و ناوی په‌روه‌ردگارم به گونیی رۆحیاندا بدهم“ سه‌ره‌نجامی نه‌وه‌یه که وه‌ک دره‌ختیکی بیج ناو لاواز بیته و پاشان وشک بیته.

بۆ به‌رده‌وامیی تامه‌زۆیی و جۆش و خروشی ئاینیمان خویندنی نه‌وراد و نه‌زکار زۆر گرنگه‌. دووباره‌کردنه‌وه‌ی به‌رده‌وامی نمو دو‌عا‌یان‌ه‌ی له‌ قورئانی پیروژ و پیغه‌مبه‌ری سه‌روه‌ر و سه‌له‌فی صالحه‌وه‌ فی‌زی بووین و په‌نا‌بردن بۆ جه‌نابی حه‌ق هۆکارنکی زۆر گرنگه‌ بۆ پارێزراویمان له‌ بیج هه‌له‌خیسکان، هه‌روه‌ک قورئانی پیروژ فی‌رمان ده‌کات: ”رَبَّنَا لَا تُخِزْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ“ واته‌ ”ئه‌ی په‌روه‌ردگاری خاوه‌ن که‌ره‌ممان، پاش نه‌وه‌ی ئیمه‌ت گه‌یانده‌ هیدایه‌ت، ده‌له‌کانمان ره‌ش مه‌که‌ره‌وه‌.“^۱ پیوسته‌ به‌رده‌وام به‌وه‌پری جدیبه‌ته‌وه‌ به‌ گو‌فتار و کردار و حالمان هه‌وئ بۆ ده‌سه‌ختستنی نیسته‌قیامه‌تی ده‌ل بدین و هه‌میشه‌ چاو‌کراوه‌ و ناماده‌ باش بین له‌ به‌رامبه‌ر نمو شتانه‌ی به‌ره‌و لادان و بیج هه‌له‌خیسکانمان ده‌بن.

حه‌زهرته‌ی ئوستاز به‌دیعو‌ززه‌مان له‌ ”بریسکه‌ی حه‌فه‌ده‌م“ دا‌باس له‌ جیا‌وازی نیوان نمو نام‌راز و له‌تیه‌فه‌ مه‌عه‌نه‌ویبانه‌ ده‌کات که له‌ ماهیه‌یه‌تی مرۆفدا دان‌راون ”هه‌ندیک له‌وانه‌ گه‌ر هه‌موو دونیای بدریتج تیر نایته‌ و هه‌ندیکیشیان ته‌نانه‌ت به‌رگه‌ی هه‌لگرتی گه‌ردیله‌یه‌ک ناگرتت، وه‌ک چۆن له‌ کاتی‌که‌دا سه‌ر ده‌توانیت به‌ردنکی گه‌وره‌ هه‌لگرتت که‌چی چاو ناتوانیت تاله‌ موویه‌کیش له‌خویدا جی بکاته‌وه‌، هه‌رواش هه‌ندیک له‌ له‌تیه‌فه‌کان به‌رگه‌ی حاله‌تیک‌ی بچووک‌ی غه‌فله‌ت و گو‌م‌پ‌رای‌ی که‌ هه‌ر هینده‌ی تاله‌ موویه‌ک سه‌نگین بیت ناگرن، ماده‌م وایه‌ که‌واته‌ ورپابه‌ و به‌ هۆشیا‌ریبه‌وه‌ پیت دابن‌ی! به‌یه‌ک پاروو، به‌یه‌ک وشه‌، به‌یه‌ک شتی

بچوك، بە يەك تروسكايى، بە يەك ئامازە ياخود بە يەك ماچ خۇت نوقمى
گومپايى نەكەيت.^۱

بەلن، ھەندىكجار رەنگە تەنھا پاروويەك، تەنھا شىتتىكى بچوك، تەنھا
ماچىك ياخود تەنھا نىگايەك مرۇف نكوم بكات. ھەندىك جارى دىكە شاشەي
كۆمپيووتەرىك، دەسكى تەلە فۇنىك دەيتتە ھۆي مردنى دل و مرۇفېش ھەستى
پىناكات. چاوداخستىن و خۇگىلكردن لە ناست ھەو ھەقىقەتەي كە "بازنەي
چىزە ھەلەلەكان بەسن بۇ تىرېوونى ئارەزوومان و ھەر چىزىكى دەرەوي بازنەي
ھەلەلەش ھەزاران نازارى لەگەلدايە"، دل بەرەو مردن راپىچ دەكات. ھەندىك
جار وتەيەكى رپاكارانە كە لە دلى بىزەرەكەيەو دەرنەچىت، دونىاي مەعنەويى
ھەو كەسە خاپور دەكات. گرىانى رپاكارانە، پىكەنن بەدەم وشەي "با و ھا بەلن
دەربارەم" و رەفتار نواندن بۇ ھەوي "با خەلك بىبىنىت"، دل و رۇج توشى
فەلاكت دەكات. پاروويەكى ھەرامى بە ناحەق ژھەرنكە دونىاي دەرۋونى
بىخۇرەكەي وىزان دەكات. بگرە نوپز كردن لەسەر بەرمالى يەكىكى دىكە كە
مالى خۇمان نىيە، رەنگە خشتىك لە دىواري تەلارى دل پرخىتت.

بۇيە دەيتتە ھەو كەسانەي لە رەنگ پەرىن و لاوازېونى رۇحيان دەترسن باش
ئاگادارى ھەم شتانە بن. ھەو كەسەي تا ھەم رادەيە ئاگادارى رۇجى خۇي
نەيتت، تەنھا دەيتت لۇمەي نەفسى خۇي بكات. ھەگر ھەمىشە لە دلدا
خۇشان و ھەبەجانىكى نوپى ئىمانى ھەست پى نەكات دەيتت لەم بنەمايەدا
كە پىشتگويى خىستون بە شوپن ھۆكارى ماندوتتى و بىزارىدا بگرەپت. بە
دەرىپىكى قورئان تەننەت شەيتانىش لەو دونيا دەلەت "لۇمەي من مەكەن،

۱. بەدەوزەمان، بىسكەكان، بىسكەكى ھەفدەھەم.

بەلكو لۆمەى نەفسى خۇتەن بىكەن"۱۱ واتە "لە جىيى ئەوھى ھەموو شتىك بەدەنە پال من و تاوانبارم بىكەن، لۆمەى نەفسى خۇتەن بىكەن، من ھىزىكىم نەبوو تا خواستەكانم بەسەپىتىم بەسەرتاندا. من تەنھا بانگم كردن و ئىوھش يەكسەر وەلامى بانگەكەتان دامەوہ. بۆيە ئىوھ خۇتەن تاوانبار بىكەن."

بەلج، لە ناخى مرۇقدا ھەندىك لەتيفە ھەن كە رەنگە بەھۆى پىشتىگوى خىستىنىك ياخود ھەلەيەكەوہ نوورىان بىكوزىتەوہ. جا نازام داخۇ دواى كوزانەويان دووبارە دادەگىرسىتەوہ ياخود نا. ھەندىك جار ھەقىقەتى ئايەتى: "كَلَّا بَلْ رَأَىٰ عَنَىٰ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ"، واتە "تەخىر، راستىيەكەى ئەوہيە كە ئەو خراپانەى ئەنجاميان داوہ دلئى ئەوانى ژەنگاوى كردووہ و پرزاندوويەتى"۱۲ تەجەللى دەكات و دل مۆرى لىدەدرت. ئىدى جارىكى دىكە ئەم لەتيفانە ھەرگىز زىندرو نابنەوہ. گەر بىت و ئەمانە لەو بنەمايانە بن كە پاراستنى ھەيەجان و عەشقى مرۇقانەيان لەسەرە و بە ھۆيانەوہ مرۇق پارىزراوہ لە وشك بوونەوہ و رەنگ پەرىن، ئەوا بەو كارەمان دەيىنە ھۆى رۇوخاندنى ئەو بنەمايانە و كوشتنى ئەو دىنامىكانە. جارى ئەو كەسەى گوناھى گەورە ئەنجام بدات، پەنا بە خوا بە ديونىكدا وەك كەسىك وەھايە كە دەستىكى ياخود قاچىكى توشى ئىفلىجى بوويىت. ئەو كەسە بە درىزىي ژيان وەك كەسىكى گۆج ياخود شەل ژيان بەسەر دەبات.

كاتىك كافرئىك دەيىتە موسولمان، ئىمان ھەموو شتىكى كوفرى لى گىسك دەدات و پاكى دەكاتەوہ. بەلام كاتىك كەسىكى ئىماندار ئەم ھەلانە ئەنجام بدات، واتاى ئەوہيە لە نىو بازىنى مەحرەمىدا ھەلەى ئەنجامداوہ، كە زۆر ترسناكە. جا ئەو كەسەش كە لە قەللى بەرزى ئەم خزمەتەوہ بىكەوئىتە خواربوہ،

۱. لىراھم: ۲۲.

۲. المطفىن: ۱۴.

ناكەۋىتە زەۋىيەكى تەختەۋە، بەلكو رەنگە بىكەۋىتە بىرىنكى قولەۋە. بە گۆرەي دەستورى "بجسب المغم المغم - بە ھىندەي دەستكەۋت، سەختى دەيىت " چەندە لە دەستكەۋتەكانى ئەم خزمەتەۋە نرىك بن ھىندەش سەختى و ئازارى ئەم خزمەتە دەتانگرتەۋە. ئىمە بە ھۆى موسولمانىتىمانەۋە، زۆر نىعمەتى خۋابى بەسەر سەرمانەۋە ھەست بى دەكەين. ئەم نىعمەتانەش پىۋىستىيان بە شوكرە. گەر ئەو نىعمەتە "پىنگە" يەك يىت بە ئىمە درايت ئەۋا بە گۆرەي خۆى پىۋىستىي بە ھەلۋىست و ۋەستانىك ھەيە. گەر پىۋىستىي ئەۋا پىنگەيە بەجىنەھىنن توشى كەۋتن دەيىن. سووكتىن جۆرى كەۋتن برىتییە لە رەنگ پەرىنى رۇح و ماتبۋونى دىل و لەدەستدانى شەۋق و تامەرزۋىي و ھەستكردن بەۋ ھەيەجان و گەرەم و گۆرپىيەي لە سەرەتاي كارەكانەۋە ھەستمان بىچ كرددون.

جەنابى ھەق دەفەرەمۆت "ئىۋە ئەۋ بەلىنەي پىتان دابووم بىپارىزن، تا نىش ئەۋ بەلىنەي پىم دابوون بىيەمە سەر". خوا "جلى جلاله" پەيمانىكى موقەددەسى لە گەل ئىمەدا بەستۋە، چ بەختيارىيەكە كە ئىمەي ۋەك لايەنىك قەبۇل كرددۋە بۇ پەيمان لە گەل بەستن. ئىمان لەۋ پەيماننامەيەدا ۋەك ئىمزاىەكە. "بەلى كرددە" بۇ ئەۋ پەيماننامەيە لە نىۋان ئىمە و پەرۋەردگارماندايە. بىچ بەلىنى لەم كايەيەدا شتىكى يەك لايەنەيە و تەنھا لە لايەن بەندەكانەۋە ئەگەرى پروودانى ھەيە. تا ئەۋ كاتەي ئىمە ۋەفادارىين لە گەل ئەۋ بەلىنەي داۋمانە و ئەۋ پەيمانەي بەستوۋمانە، ئەۋا ھەرگىز خوا بە تەنھا جىمان ناھىلىت و ناھىلىت داۋىنمان بە خاكى دونىاي بىكەسى و چلپاۋى زۇنگاۋى بىچ نەۋابى ئالوودەيىت. نىشانەي يەكەمى ئالوودەبۋونى دامەن بە خاكى دونىا و دلبەستن بە دونىاۋە مات بوونى دىل و رەنگ پەرىنى رۇح و لەدەستدانى ھەيەجان و خرۇشانە.

گەر ئەم حالەتەمان لە خۆماندا بەدیکرد ئەو دەرخری ئەویە کە ئیمە بە
 وەفا نەبووین لەسەر بەلێنەکەمان و ئەویش ئیمە لە نېعمەتەکانی بێ بەش
 کردوو. وەفاداریون بەرامبەر بەلێنەکانمان کۆمەلێک نیشانی هەیە. ئەو کەسە
 بۆ بابەتێکی پەيوەست بە نەفسی خۆیەو دلی خەریک بێت لە لێدان بکەوێت،
 بەلام لەو بابەتاندا کە پەيوەندیان بە خوا و پێغەمبەر و ناینەکەیهو هەیە
 هیچ دلی نەلەرزێت، ئەو بەلێنەکە بێرچوووەتەو و ئەو شتانە پێویستە
 پیش بخزێن و پێشینەییان پێ بدرێت ئەم پشتگۆری خستوون. ئەو باوەرپدارە
 لە بەرامبەر نینکاری کردنی بوونی خوا و قسە و تنەو بە پێغەمبەرەکە دلی
 نەگاتەو لێواری وەستان، بەلام لە بەرامبەر بچووکترین هیزشەو بۆ سەر نەفسی
 گەورەترین نازار بچێژێت، نیشانی رپوونی دوورپوویی و بەلێن شکینی ئەو کەسە
 نییە؟ ئایا هەلەیهک نییە لەمەدا کە بۆ بابەتێکی پەيوەست بە خودی خۆیەو و
 لەبەر هەنگاوێک کە عیززەت و خۆیستی دەشکینێت دەلیت ”دلم شکا“ بەلام
 لە جینگەیه کدا کە نینکاری بوونی خوا دەکرت و پێغەمبەری تینا ناناسرت،
 هەمان هەستی نییە؟

بەلی مات بوون و وشک بوون بۆ ئیمە دەگەرێتەو -حاشا- گومانی ئەوی
 ئەمانە لە خواوە بن هەلەیه. مەرفۆ پێویستە لە بەرامبەر ئولفەتەو بجهنگیت،
 دەستەویەخە بێتەو لەگەڵ خوو پێوەگرتن و ئونسییەتدا هەول بەدات بە هەستی
 بەررسیاریەتیەو رەفتار بکات و دوور لەوی بۆ ئارەزوو دنیاییەکانی بزی
 هەولی راپەراندنی ئەرکی سەرشانی بەدات.

لەم بوارەدا، دەبێت زۆر نزا بۆ یەکدی بکەین. پێویستە بلێین ”خوا
 سەرکەوتوومان بکات بتوانین وەفادارانە و بە دلۆزوی و راستگۆییەو تا کۆتایی
 ئەم کاروانە شان بەدینە بەر ئەم ئەرکە.“ نزاکردن بەمشوێه بۆ دۆست و هاوڕێیان

و تەواۋى مەسۇلمانان لە پاشملە (بىچ ئاگاڧارى خۇيان) نىشانەيەكى زۆر بەھىزى ئەمەكدارىيە بەرامبەر بە ئاينى پەرۋەردگار، مەن بە قەرزى سەرشانىمى دەزانم پۇژانە بەلایەنى كەمەۋە پىنچ جار دوعا بۇ دۇستانى دوور و نىزىكم بىكەم و داۋاى نىخلاس و دۇسۇزى و ۋەفا و مەعرفەت و يەقىنيان لە جەنابى حق بۇ بىكەم.

گوناهە كەسىيەكانىش جۇرنىك لە پەيمان شكاندنن و بىۋەفائىن بەرامبەر بە پەرۋەردگار. بەلام گەر تاك لە داۋاى ئەنجامدانى گوناه تەۋبە بىكات، پەرۋەردگار پەنگە لىي خۇش بىيىت، بەلام پەيمانشكىنى ھەرە گەۋرە و بنەرەتى بىۋەفائى بەرامبەر رۇحى ئاين، بىچ ۋەفائىيە بەرامبەر نامانجى مەزنى "گەياندى نارى پەرۋەردگار بە كەسانى دى، دوور لە ھەر جۇرە چاۋەروانىيەك."

بەلن، مەرۇف پىرىستە بىلىت "گيانىك قەرزارى جەنابى حەقم" و ھەرچىيەك لە ئەۋەۋە بۇي دىت بە خۇشحالىيەۋە قەۋلى بىكات و تا ئەو كاتەى ئەم قەرزەى دەداتەۋە ۋەك بەندە و كۆيلەيەكى راستگۇ و بە ۋەفا ژيان بەسەر بەرىت، پۇچىك كە خۇي تەرخانى خوا كەردوۋە، دەبىت ھەمىشە دەست لەسەر سىنە بوەستىت و نامادەى فەرمان بىت، كە پىشى وترا بۇ شۇنىك بىچ ئاۋردانەۋە بۇ داۋاى خۇي بەرەۋ ئەو شۇنە ھەنگاۋ ھەلگىرت.

ھەزرىتى بەدىعوززەمان لەم بابەتەشدا زۆر بە بەسىرەتە. لە ھەموو شىكىدا پرووى رەھمەت دەبىنىت، رەھەندەى قەستەمۇنى دەكەن پرووى رەھمەت، پەھەندەى بارلاى دەكەن پرووى رەھمەت، ئەمىرداغ، دەنىزلى، ئىسپارتا... بەچاۋى خىرەۋە دەرەنجامى ھەموويان دەبىنىت و لەپراستىشدا پۇرداۋەكان ھەر بەو جۇرە دىنە پىشەۋە. ئەو بەكەوتايەتە ھەرچىيەكەۋە ۋەك پىشكۆيەك بوو، دەگەشاىەۋە تىيدا. وايان دەزانى بە گواستەۋەى ئەو پىشكۆيە لە جىيەكەۋە بۇ جىيەكى دى دەتوانن خامۇشى بىكەن. بەلام خۇ ئەو ئەركى بنەرەتى ھەر ئەۋە بوو.

بەرپرسيارىه تيبه كەي ئەو بوو، كەوتە ھەر جىيە كەو شوعلەتە فشان بىت تىدا. مۆمىك ھەل كات و چواردەورە كەي رۈوناك بىكاتەو، وە لەو جىيەدا نوورەكان و بىرسكەكان و تىشكەكان بىنئىتە مەيدان.

مامۆستا ئەمانەي دلسۆزانە و لە قوولايى دل و بى زورىبون لە ھىچ كەسك ئەنجام دەدا. پاشانىش دەپوت "مادەم نوورى ھەقىقەت، لە دلە بە نىمان تىنوۋەكاندا كارىگەرى دروست دەكات. نەك يەك سەئىد، ھەزار سەئىد بە فىدا بىت. لە نازار و نارەھەتى بىست و ھەشت سالدەم و ھەموو ئەو ئەشكەنجانەي چەشتوومن، ھەموو ئەو چەرمەسەرىيانەي پۈرۈپەرويان كىرۈومەتەو، گەردنىان نازاد بىت، گەردنى ھەموو ئەوانە نازاد دەكەم كە زولمىيان لىكردووم، ئەم شار و ئەو شارىان پىكردووم، سو كايە تىيان پىكردووم، وىستويانە بە تۆمەتى جوراوجور تاوانبارم بىكەن و لە زىندانەكاندا جىگەيان بۆ نامادە كىرۈوم. بە قەدەرى دادپەرورەش دەلىم "من شاين بووم بەم زللە مېھربانىيانەي تۆ، گەر ئەمانە ئەبوونايە و منىش وەك ھەموو كەسك رىنگەيەكى تەواو بى زىان و سادە و رىپىدراوم ھەلبىزاردايە و تەنھا بىرم لە خۆم بىكردايەتەو و فىوضاتە ماددى و مەعنەويەكانم بەخت نەكردايە، ئەم ھىزە مەزنى مەعنەويەي خزمەتكردنى نىمانم لەدەستدەدا." بەلى، مامۆستا لە رىي ئەم وشانەيەو خالى يەكگرتنى سىگوشەي زولمى ئەھلى دۇنيا و دادپەرورەي قەدەر و لەخۇپرسىنەوئەي خودمان نىشان دەدات.

بەلى، كاتىك مروف ئەم پاستىيەي دەرك پىكرد و لىي تىگەشىت، نىدى كەس تاوانبار ناكات و دەلىت "تاوانبار منم، خوا دەرفەتى ئەرك راپەراندنى بۆ رەخساندم، بەلام من مافى ئەركەكەم بە تەواوى نەدا، ئەوئىش بە چەشتنى ھىجرەت و ھىجران دادپەرورەي لەگەل نواندم، گەر ئەھلى دۇنياش زولمىيان لىم

کردوو، ئەوا مەن نەبە سزادەريان بەلکە ئەو کارە خاوەنى خۆي ھەيە“.

بەلجى كەموکوپرى و عەيىبى ئىمە ئەوھەيە لەو پروداوانەي بە سەرماندا دىن پرورى رەھمەت نايىنين، مافى ئىرادەمان لە بەرامبەر نەخۆشەيەکانى ئولفەت و ئونسەيەتەو نادەين. نەركى بەندايەتیمان بە عەشق و شەوقەو بە ئەنجام ناگەيەنين، ناتوانين زولمى كەسانى دى حەوالەي خاوي دادپەرورى رەھا بەکەين و بە لىپرسىنەوھى خۆمانەوھى خەرىك بىين. ناتوانين تەنھا بە كارى خۆمانەوھى سەرقال بىين. بۆچى دەنگ و سەداي ئىمە وەك ئىكسىرىك بەفرى رۆحى دورتارواھەكانمان ناتوئىتەوھە؟ بۆچى ناتوانين نەم ئاينەمان كە پەر لە جوانىي بىخ وئەيە بە شۆھەيەكى دروست بەرجەستە بەكەين؟ دەيىت دەردى ئىمە ھەر نەم خالەيىت.

كەسەيتىي مەعنەويى

وەك پىشتەر لە دەرفەتى جۆراوجۆردا باسم کردوو، ئايەت و فەرموودە پىرۆزەکانى وەك "دەستى خوا لە سەر و دەستى ھەموو بەيەتکارانەوھەيە"^۱ و فەرموودەي "لە كۆمەلدا رەھمەت و لە جياييدا سزا ھەيە"^۲ و "ئوممەتى مەن لە سەر گومرايى يەك ناگرن!"^۳ دەپرې گەنگىي ژيانى كۆمەلن لە نىو پەيرھوانى ئاينى ئىسلامدا. لە ئاينى ئىمەدا يەكگرتن لە گەل كۆمەل و ژيان بەشپۆزى كۆمەلەيى زۆر گەنگە. دەيىت ئەو بەلېم كە مەبەستم لە واژەي "كۆمەلە - جەماعەت" وانا سۆسيۆلۆژيەكەي نىيە بە واتاي پىكھاتە ياخود

۱. الفتح: ۱۰.

۲. أحمد بن حنبل، المسند ۴/۲۷۸؛ البزار، المسند ۸/۲۲۶.

۳. ابن ماجة، الفتن ۸؛ عبد بن حميد، المسند.

گردبۈنۈنۈمۈيەكى كۆمەلەيەتى، بەلكو بە تەۋاۋى واتا ۋەك ۋاژمەكى ئاينى و بەۋ واتا مەزنىەى كە لە ئايەت و فەرمۇدە پىرۋزەكاندا باسى كراۋە و بە واتاى ئەۋ كەسىتتېيە مەغنىەۋىيە بەكارى دەھىنم كە تاكەكانى كۆمەلەكە پىكى دەھىنن و واين لىچ دىت ھەست و بىر و خۇشى و خەمىيان يەكانگىر بىت و يەكبۈنۈنۈكى تەۋاۋەتى لە نىۋانپاندا بىتە دى.

بەلۋ يەكبۈۋن و بە ھەمان ئاراستە جۈۋلان و بەرەۋ ھەمان شۈنن رۋۋشتن.

بە ۋننەى ئەۋ كۆمەلە ھۈنەرمەندەى لە ئۆركىسترايەكاندا ھەرىكە ئامىرنۈكى جىياۋازيان پىننە بەلام ھەمۈۋ بەيەكەۋە پىچ دەدەن بە زەۋىدا و بۇ يەك ئاۋاز دەرەنن و ھەۋلى دروستكردنى يەك دەنگى ھاۋبەش دەدەن، ھەرواش لەم كۆمەلەيەدا تاك بە ئازارى ئەۋانى دى ئازار دەچىزىت و لە خۇشحال بۈۋنپان چىز دەبات، لە ھەمان كاتدا "ناخ" يان لە گەل ھەلئەكىشىت و ھاۋبەشى خەمىيان دەبىت، ھەروەھا بە ناسودەيىيان ئاسودە دەبىت و زىاد لەۋەى بۇ چەرمەسەرىيەكانى خۇى خەم بخوات لە بىرى نارەھەتتېيەكانى ئەۋاندايە و بۇ ئازارى برايەكى لە دلەۋە دەلئىت "خۇزگە ئەمە بەسەر ئەۋدا ئەھاتەيە و بەسەر مندا بەھاتايە". جا ئەم حالەتى خۇشحال بۈۋنە بە خۇشى ئەۋانى دى، ئەۋ پەسنەيە كە ئىسلام چاۋەرپىيە موسولمانان لە خۇياندا بېھىننە دى.

ۋەك چۈن ئەندامىكى ئىفلىچ بۈۋى لەش بە جۈرنك لە جۈرەكان لە جەستە داپراۋە و بە تىكچۈۋنى ئەۋ سەنتەرەى لە مېشكدا كۆنترۆلى دەكات لە ژيانى ھاۋبەشى لەش جىياۋتەۋە، ھەرواش كاتىك تاك لە گەل كۆمەلدا يەكبۈۋن بەدەستنەھىننۈت، ناتۋاننۈت لە پىت و بەرەكەتى كۆمەلەكە سوۋدەندىت. لەراستىدا كۆمەلۈنكى باۋەردار نۈننەرايەتى پلەى ۋىلايەت دەكات. بەتايىبەت لە سەردەمىكدا كە خۇپەرستى و خۇۋىستى زۇر زەق بۈۋىتتەۋە، پلەكانى قوطبىيەت

و غەوسىيەت لە لايەن ئەو كەسىتتییە مەعنەووییەو نوێنەراییەتی دەكرت كە كۆمەلەي باوەردارە صالحەكان پێكیانەپنناو. هەر باوەردارنێكیش چەندە خۆي بە تاكێكي نێو كۆمەلەي باوەرداران بزانیت و ژيان و هەستەكانی لە گەلێان بەش بكات، هێندە بەشی دەبێت لەم پلەي غەوسىيەت و قوطبىيەتەدا. بە پێچەوانەو گەر پلەي غەوسىيەت بە كۆمەلەك بەخشرت و تاكێكي نێو ئەو كۆمەلەيە هەمان هەست و بیری باوەردارانی دیکەي نەبێت و خۆي بە تاكێكي ناسایی نێو براكانی نەبێنیت، هێندەي تاكە كەسێكیش لەو لوتفانە بەهروەر ناییت كە بەو كەسىتتییە مەعنەووییەي كۆمەلەكە دەبەخشرت. بۆیە پێویستە هەموو تاكێك بە تەواوی واتا لە گەل یەك بەیەكی ئەندامانی كۆمەلەكەدا هاوگیان بیت و دلێ لە گەل ئەواندا لێدات و خۆشییەكانیان لە دەروونیدا هەست پێ بكات و سوێ بۆ نازارەكانیان بچێزیت و گەر خۆشی برسی بوو هەول بەدات ئەوانی دی تێر بكات.

لە نێو كۆمەلەكەدا كە تاكەكانی بەمشۆبە بەیەكەو گەردنرابن دەشیت هەمیشە قوطبىيەت و غەوسىيەتیش هەبێت. رەنگە هەریەكە لەو قارەمانانەي لە داستانێ چەندەكەدا شەهیدبوون، بۆ خۆیان وەلییەك بن، بەلام ئەوێ ناوی ئەوانی كردۆتە داستان، لەراستیدا ئەو كەسىتتییە مەعنەووییەي كە لە یەكبوونی قەلبی و رۆحی ئەوانەو لە گەل یەكیدا دروست بوو و ویلایەتی ئەو كەسىتتییە مەعنەووییەي. كۆمەلەكێكي لەم شۆبەي خۆ بە خۆ وەك پارزەرێكیان لێدیت بەرامبەر بەلا و موسیبەتەكان، خودای مەزن دەفەرمووت:

﴿ وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴾ (هود: ۱۱۷)

واتە "پەروەردگارت هەرگیز شوێنێك بە ناحەق تەفرو توناناکات كە خەلكەكەي دروست رەفتار بكەن و هەولی چاكکردنی ئەفسی خۆیان و ئەوانی تریش بەن."

بەلە، گەر لە ناو گەلێنکدا کۆمەلێنک خێرخواز و هزریاک و چاکەکار بوونیان
 ھەبێت، خوا (جَلْ جَلَاکُ) ئەو دێیە و ئەو شارە و ئەو ولاتەى ئەوانى تێدان، وێران
 ناکات. ئەو گەلێنک لە ناو نابات کە یەکیبوونیان لە نێودا بێت و بووینتە (دیوارێکی
 زۆر پتەو) و تاکەکانى و ھا دەست و دڵ یەک بن کە مەگەر بە لێدانێک کە
 گیانى ھەموویان بە جارێک بکێشێت بتوانرێت بپروخێنرێن، پەرورەدگار کۆمەلێکی
 لەم شێویە بە ھیلاکەتدا نابات. بەلام گەر ئەو تاکانەى گەلێنک دروست دەکەن
 لەم کەسە چاکەخواز و سەرپاستانە نەبن، ئەو دەبێت لە سەرەنجامى ئەو گەلە
 بترسین.

رەنگە وەلییەک بتوانێت تەواوی مەزھەریەتە ئیلاھییەکان بە دەست بخات.
 بەلام ئەو وەلییەش پێویستە لە گەل کۆمەلێ باوەرداران یەکیبوونی خۆی پارێزێت
 و ھاوشان لە گەل ئەو مەرفۆقاندە ژیان بەسەر بەرێت، پێویستە دامەزرێت و ھاوشان
 لە پێی دەستەکانەو بەرپۆبەیرێن، لە دەستەى بەرپۆبەردنی مزگەوتیکەو تا
 ئەنجومەنى شارەوانى، مەبەستمان لە "دەستە" گەردبوونەوێ چەند کەسێکە
 لە چوارچۆبە کدا و راپەراندنی کۆمەلێنک نەرکە کە دەکەوتتە سەر شانى
 ھەر ئەندامێک و تاوتوتوێکردنی راپوۆچوونە دەربارەى ئەو نەرکانە. لێرەدا تاک
 بۆچوونێک کە بە دروستى دەزانێت بۆ ھاوڕێکانى باس دەکات و ھەولێ قایل
 کردنیان دەدات بۆ بە ئەنجام گەیاندى، جا گەر بۆچوونەکانیشى پەسەند نەکرێن
 دووبارە یەکیبوون و ھەماھەنگیى خۆى لە گەل دەستە کەدا بەو پەرى توندوتۆڵى
 دەپارێزێت. دەتوانێت لە دەرفەتێکی دیکەدا ئەو بۆچوونانەى لای پەسەندبوون
 دووبارەیان بکاتەو، گەر دووبارەش پەسەند نەکرێن ئەم ھەر وەک تاکێکی کۆمەلە کە
 بەردەوام دەبێت لە ھاوکاروانى دەستە کەى. بۆى نییە وەک (ئەو ناپەزایبەتییانەى
 لە نەرتى داد گاکاندا باو) ناپەزایبەتى دەربەرێت لە ناو کۆمەلە کەیدا. لە دەرهەش
 ھەرگیز پەخنە و ناپەزایبەتى دەرنابەرێت. گەر وەھای کرد ئەو غەیبەتێ کردوو.

غەببەتە دەستە و كۆمەلەش گوناھىكە لىخۇشبوۋنى نىيە، چۈنكى ئەو كەسەي غەببەتە كۆمەلەك بىكەت پىۋىستە گەردنى خۆي بە تەۋارى ئەندامەكانى ئەو كۆمەلەيە ئازاد بىكەت، ۋە گەرنە لە دۋارۋۇزدا ناتۋانئەت خۇي دەرياز بىكەت. ئەو كەسەي غەببەتە كۆمەلە و جەماعەتەك بىكەت و كەسەتەي مەعنەۋىي ئەو كۆمەلەيە بە بىچۈك دابنەت و لە نەرزىشى كەم بىكەتەۋە، گوناھىكى زۇر گەۋرەي ئەنجام داۋە. بۇ نەۋنە لە كۆبۈنەۋەيە كدا كە بە مەبەستەي ھەماھەنگى نىۋان قوتابخانە و خىزانى خوتىندكار رىك دەخرىت ھەمۋان دەبەت ھەر بۇچۈنەكەيە ھەيە لەۋندا دەرىبەرن. لەۋندا رەنگە ئەو بۇچۈنە لە لاينە بەشداربوۋانى كۆبۈنەۋەكەۋە پەسەند بىكرەت، رەنگە پەسەندەش نەكرەت. جا ئەو كەسەي بۇچۈنەكەي پەسەند نەكراۋە بۇي نىيە بلىت ”عەقلىان ھىندە تىز نەبوۋ تا لە بۇچۈنەكەي مەن تىبگەن و پەسەندى بىكەن“ بە ھىچ شىۋەيە كىش بۇي نىيە لە دۇريان قسە بىكەت. ئەمانە ئەو تايبەندەندىيانەن كە ئاينەكەمان زۇر بە ھەستىيارىيەۋە جەختى لىكردۈنەتەۋە و پىشەل كەردىشىيان دەبەتە غەببەت و رەنگە بە گۈرەي حالەتەكە بىتە بوختانىش، كە ھەردۈۋىكىان دۈۋ گوناھى زۇر گەۋرەن.

ھەندەك جارىش، كەسانەك لە رىنگەي بى گوناھ دانانى خۇيانەۋە خۇيان دەخەنە نىۋ شىۋى غەببەتەۋە، ھەر ھىندەي دەرفەتەكەيەن دەستبەكەۋەت ناخىيان خالى دەكەنەۋە و كەسەكەي دى دەخەنە بەر پاچى تانە و تەشەر و بىرە خراپەكانيانەۋە. لە كاتى ئەنجامدانى ئەمەشدا نەفسى خۇيان تەزكەيە دەكەن، لە پىشدا بە وتنى وتەيەكەي لەم شىۋەيە ”ھىندەي گەردىلەيەك نىازى خراپ لە دۇلما نىيە بەلام...“ نەفسى خۇيان پاك نىشان دەدەن و پاشان دەست پىچ دەكەن و نەۋەي بوترىت و نەۋترىت سەبارەت بەۋ كەسەي مەبەستىيانە دەيلىن. گەر دەرفەتەكەي تىرشىيان دەست بىكەۋەت ئەم جارە سەبارەت بە كەسەكەي دىكە دەۋرەن و ھەۋلى

شكاندنى كەسىتى نەو دەدەن. بەمشيوپە ھەر دەرفەتلك و كەسىكى ديكە، تا واى ليدىت جگە لە خۇيان ھەموو كەسىكى ديكە بە خراب دەزانن و ھەوللى شكاندنجان دەدەن. كەچى ھىشتاش بەردەوام دەبن لە وتنى "بە غەيبەت نەيىت، بەلام...!!" نەمە.. ببورن كە وا دەلیم، بەلام... ھىندە غەيبەتتىكى مونافىقانه بە كە وئەنى نىپە و گوناھىكە كە پىويستە ھەر بەندەيكى سەرراست و ھەر قوتابىيەكى دلسۆزى قورنان فەرسەخ فەرسەخ خۆى لى بەدوور بگرتت. بەلى غەيبەتكردن لە پىنگەى شاراوە و بە تىكدان و بە لاپىدا بردنى بابەتەكان و خۆ بە بى گوناھ نیشاندان خودى خودى نىفاقە.

بەلى، لە دواى ئەمە ئەوئە پىويستە ھەستى "دەستەجەمعى" ە گەر ئىجتھادىش بگەين بەھەستى دەستەجەمعيەو و گەر قورنان تەفسىر بگرتت و گەر فەرموودەش لىكبدرتتەو ھەر پىويستە بە شىوازى دەستەجەمعى يىت. ئەوانەش كە دەتوانن خزمەتى ئوممەت بگەن ھەر ئەوانەن كە وابەستەى ئەم ھەستە دەستەجەمعيەن لە جموؤلەكانياندا، رەحمەتى خوا بەسەر ئەمانەوئە و سزا و نەگبەتیش بۆ ئەوانەبە كە بە تەنھا رى دەكەن، ئەوانەى بە ھەستى "من خۆم بۆ خۆم بەسم" ەو دەجولئەو و بە تەنھا مىلى پىيەكيان گرتووتە بەر، گەر ئەمانە زۆر زىرەك و بگەرە بلىمەتیش بن ناتوانن پىنگەى دروست بدۆزنەو.

ئەو موژدانەش كە لە خەون ياخود بيدارىدا دەبىنرئىن بە زۆرى پەيوەستن بە كەسىتى مەعنەوئە نەك بە خودى كەسەكەو. بۆ نمونە شانازى مرقۇفابەتى (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) دىتە لای يەكئىك لە ھاوپىيانى ئىو، دەيدونىتت و موژدەى پىدەدات، لە خەوندا ياخود لە بيدارى پەنگە ئەمە رپوودات. لە راستىدا ئەو گرنگى پىدان و موژدەبە بۆ كەسىتى مەعنەوى كۆمەلەكەتان دەگەرپتەو. وەك چۆن كاتىك سەركردەبەك دەستى سەربازنىكى دەستەى يەكى فىرقەى يەكى

لیوای یهك ده گریټ و دهلیت ”هاورپیان له جیی همموتان له گه‌ل نهم هاورپیه‌تان تهوقه ده‌که‌م“، تهواری سهربازه‌کان هه‌ست به گهرمی دهستی سهرکرده‌که‌یان ده‌که‌ن له‌ده‌ستیاندا، هه‌رواش نه‌و گرنگی پیدانه‌ی له خه‌ونه‌که‌دا ده‌بیرتت بۆ که‌سیتی مه‌عنه‌وی ده‌گه‌رپه‌ته‌وه نه‌ک بۆ خودی که‌سه‌که. هه‌ینده هه‌یه، ده‌کرټ موژده و گرنگی پیدانه‌کان به گشتی له‌سه‌ر دهستی نه‌و فیداکارانه بیت که نه‌فسی خۆیان له نیو کۆمه‌له‌که‌یاندا تواندووه‌ته‌وه و له جیی نه‌وه‌ی بۆ خودی خۆیان بژین بۆ کۆمه‌له‌که‌یان ده‌ژین.

به‌لێ پتویسته زۆر دلنیا‌بین له‌وه‌ی له‌م سه‌رده‌مه‌دا خودی که‌س نییه، به‌لکو که‌سیتی مه‌عنه‌وی هه‌یه. ویلا‌یه‌ت گه‌ر هه‌بیت هی که‌سیتی مه‌عنه‌وییه و گه‌ر قوطیه‌تیش هه‌بیت دووباره هی که‌سیتی مه‌عنه‌وییه. به‌لام نه‌مه به‌واتای نه‌وه نیه هه‌ولێ نه‌و که‌سانه‌ی به جۆرنک له جۆره‌کان زووتر هاتوونه‌ته نهم مه‌یدانه و سالانیک خزمه‌تی ئاین و ئوممه‌تیان کردووه به هه‌ج دابننن. رپژگرتنی بچوک له گه‌وره و له سینه‌گرتنی بچوک‌که‌کان له لایه‌ن گه‌وره‌که‌نه‌وه دروشمی هه‌میشه‌یی باوه‌ر‌دارانه.

له لایه‌کی دیکه‌وه ده‌بیت نه‌وه بزانی‌ن که گه‌ر خۆمان نه‌و هاورپیه‌مان نه‌نرخینن که نه‌رکیان له‌سه‌رشانه و خزمه‌تی کۆمه‌لگا ده‌که‌ن، که‌سانی دیکه‌ش نرخ و به‌هایان نازانن. گه‌ر نێمه قسه‌کانیان په‌سه‌ند نه‌که‌ین، که‌سانی دیش په‌سه‌ندیان نا‌که‌ن. خه‌لکی نه‌رزپۆم قسه‌یه‌کی زۆر جوانیان هه‌یه، ده‌لێن ”قه‌دری میوان لای خاوه‌ن ماله.“ کاتیک له ته‌مه‌نی چوارده پانزه سالیدا بووم، تا پاده‌یه‌ک به‌هۆی وستی باوکمه‌وه و بۆ نه‌وه‌ی پاپیم به درپژایی مانگی په‌مه‌زان له گونده‌که‌ی خۆمان وتارمدا. مامیکم هه‌بوو که‌سیکی زۆر ژیر و به‌رووی مه‌عنه‌وییه‌تدا کراوه‌بوو له‌لام. ناوی نه‌نهر بوو. که به کۆلانیکدا به‌یه‌که‌وه

پرۆشتىنايه له دواى منوه دەرپۇشت و هەولئى دەدا بە هيچ شيويهك پيش من نەكەوتت. زۆر بەرپۆزوه مامەلەى له گەل دەکردم. پۆزۆيك پيم وت "مامە، زۆر نارەحەت دەبم بەم شيويه، خۆزگە و هەتاتان نەكردايە"، لەو لەمدا وتى "كۆرەم، ئەو خاوەن ماله كه قەدر بە ميواندارى دەبەخشيتت. گەر من رپۆرت بەرامبەر نیشان نەدەم، خەلك قەبولت ناكەن".

رپۆزگرتنى مامم بەم شيويه و لەبەر رپۆزى وتار و نامۆزگارەكانى من بۆ خەلكى، سەربارى ئەوى من لەو تەمەنم بچوكتەر بوو و برازای ئەو بووم هەرگيز لەيادم نەچووه. منيش هەولمداوهرەچاوى ئەم خالە بكەم لەگەل ئەو هاووپيانەمدا كه برۆام وابوو دەتوانن سوودبەخش بن بۆ كەسانى دى. بۆ نمونە كاتيك لە مزگەوت و مەدرەسەى "كەستانەبازارى" بووم يەكێك لە هاووپيانمان كه قوتابى پۆلى شەشەمى دواناوەندى بوو، كردهمانە مامۆستای خولى فيرېوونى قورنان. ئەو هيشتا قوتابى بوو، بەلام چونكە نەركى مامۆستايەتیشمان پێدابوو، هەولمەدا شايان بە پایەى مامۆستايەتییەكەى رەفتارىكەم. پۆزۆيك يەكێك لە مامۆستاكانى خولەكە ناوى قوتابىيەكانى دەهيتنا، بە "عەبدووللاى خۆمان.. نيسماعىلى خۆمان.. " ناوى دەبردن. منيش دەموت "مامۆستا عەبدووللا وەهاى وت. مامۆستا عەبدووللا وەهاى كرد. " بەم شيويه چەند جارێك بە "مامۆستا" بانگم كرد. ئەو مامۆستايە پرسىيارى لێكردم "ئەم مامۆستا عەبدووللايه كىيە؟"، لەو لەمدا وتم "مامۆستا گيان، گەر ئيمە مامۆستايەتى ئەو قەبول نەكەين، كەس قەبولئى ناكات. مادەم كردهومانە بە مامۆستا لە خولەكەدا، دەيتت خۆشمان مامۆستايەتییەكەى قەبول بكەين و وەك مامۆستا رەفتارى لەگەلدا بكەين."

بەلام، بەداخووه هەندىك شت هەيه پرووبەرپرووى لێكدانەوى هەلە دەيتتووه. بۆ نمونە وتەى "برا ناييتە باوكى برا و پلەى مورشيد و رپبەر بەرامبەر براكەى

دەرنىڭ گىرەت" پىئوھرىكى زۆر راست و گوفتارىڭكى دەك ئالتونە. بەلام كاردانەۋەكان بەرامبەر بەم وتەيە دەيىت بە گۆرئەي كەسەكان جۇراو جۇر بيىت. ھىچ كەس نايىت خۇي لە كەسيكى دىكە بە باشتر بزانيىت، ياخود بە ھىچ شىۋيەك بىر لە بەرزىي خۇي بكاتەۋە بەرامبەريان. بەلام ھاورپىكانى ئىۋە و ئەۋانەش لە ئىۋە بچوكتىر، دەيىت لىپىرسراۋىتى خۇيان بزىنن و پىژ و قەدرى پىۋىست نىشان بەدن. ئىۋە مافى ئەۋەتان نىيە داۋاكارى يەك لەسەر دەي ئەۋ پىژەش بەكەن كە بەرامبەرتان نىشان دەدرىت. گەر داۋاكارىيەك لەسەر دەي بىن ئەۋا بە سەد ھىندە زولمتان كىردەۋە. بەلام نازانم داخۇ گەر ھاورپىكانىشىستان دە ھىندەي ئەۋ پىژەي ئىستا نىشانى دەدەن بىۋىتنن، ھىشتا ئەركى سەرشانىيان بەجى گەياندەۋە؟

ئەمانە شتانيكى لە يەك جودان و نايىت تىكەل بە يەكدى بىكىرن. ھەر لە دىرەنەۋە لە فەرھەنگى ئىمەدا بەرپىژەۋە رەفتار لە گەل گەۋرەكان كراۋە. بەلام پايە و پىنگە و مەقام لە رىبازى ئىمەدا بوۋى نىيە. ھەموۋان تاكىكى سادەي نىۋ كۆمەلەين، ھىندەي بتۋانىن خزمەتى ناين و گەلەكەمان دەكەين، ھەرگىزىش سكالاكار نىن لەسەر ئەۋ ھالەي كە تىيدىين.

من، گەر شەرەفى فەتھى ئىستانبولم لە عەرشى رەحمەتەۋە بۇ بەكەنە نىۋ پاكەتتىكى دىارى و بۆمى بىتىرن، قەبۇلى ناكەم... ھاشا... ئەمە بە واتاى نىخ كەمكىردەۋەي ئەۋ فاتىحە مەزنانە نالىم، بەلكو بۇ رۋونكرنەۋەي نىخ و چىژى بەندە بوۋن و بەندايەتى و باۋەردارى بە نمونەي دەھىنمەۋە. بەندايەتى بەندەيەك دەك ھەموۋ بەندەكانى خودا و باۋەردارىك لە رىزى ھەموۋ باۋەرداراندا. لە بەرامبەر پىشنىارىڭكى ۋەھادا من ھالى خۇم ھەلدەبىژىم. كورپى مامۇستايەك لە دىيەكى بچوك ژيانى نىۋ بىناي كەرووگرتوو، تاقي پەنجەرە، بىجى دىۋار، كولبەي بچوك، دابىران، بەشخوران، ئەشكەنجە، نازار، رەھەندەي... بەلى، دوۋيارە ئەم رىنگايە ھەلدەبىژىم كە "ئەۋ" بۇي ھەلبىژاردوم.

چونکه لهم رېبازهدا کەس و کەسيتي تاک نيهه، به لکو تاکی نيو کەسه کان هيه ... وهک نه وهی ماموستا ده لیت "سه عید نيهه"، لهم رېبه دا که به شوین په زامه نديی نياهييه وهين زمانی نه فس و نه نانيهت و ههوا و هه وهس بوونی نيهه، ته نهها حه قيقه ته که باسی ليوه ده کرت. کخ حه ددی هيه به لیت "من" و له به رامبر بانگه وازی يه کتا په رستيه وه به گليته نيو هاوبهش بو خوا دانان.

هاوسه نگیي نيوان هه وئدان بو په يداکردنی پوزی له گه ل خزمه تکردنی ناین

پرسیار: پيوسته هاوسه نگیي نيوان هه وئدان بو په يداکردنی پوزی له گه ل خزمه تکردنی ناین چو ن بیت؟

وه لام: باو پر دار مرو فی هاوسه نگیيه، دلی باو پر دار وهک ته وای بواره کانی دیکه لهم بواره شدا به باشی ده زانیت خوی پارترت له زياده رويی و که مته رخمی (افراط، تفریط). گرن گيدان به دونيا هينده ی تيدا ده مينيته وه و گرن گي دان به دواړوژ دووباره به هينده ی نهو ماويه ی تيدا ده مينيته وه، نهو ده ستورويه که ده يتته خالی دوزينه وهی نه م هاوسه نگیيه، له بهر نه م هویه په يوه نديی نيمه له گه ل دونيادا به نده به مەشخه لی "نیشان دانی عيززه تی نيسلامه تی له هه موو جييه ک"، به نده به گه يان دنی نهو راس تيه وهک نه لماس دره خشانانه ی له خو ماندا به رجه سته مان کردوون، به نده به نیشان دانی نه م رېنگه نوورينه به هه موو مرو فایه تی. پاش نه وهی نامانجی سه ره کيمان نه مه بوو، لا کردنه وه يه کی نيون يگایي ناوبه ناو يشمان بو دونيا و به لاچاو ته ماشا کردنی کمان بو ی دووباره هه ر خزمهت به م مه فکوره مه زنه مان ده کاته وه.

بەلەي، پېيۇستە لەسەر ئىمە ژيانمان بە تەوايى بە گۆرەي وانەكانى نەم نايەتە پىرۆزە رېك بەخەين:

﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَأَحْسِنْ
كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفُسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾

(القصص: ۷۷)

واتە "هەولبەدە بەو (گەنج و سامان)ەي خوا پېي داوى دواپۇژت بەدەس بېنىت و بەشى خۇشت لە دنيادا بەحەلالى فەرامۇش مەكە، چاكە لەگەل بەندەكانى خوادا بكە هەروەك خوا چاكەي هېتئاو تە رېت، نەكەيت هەولى فەساد و گوناھ و تاوان بەدى لە زەويدا، چونكە بەراستى خوا ئەو كەسانەي خۇشناويەت تۆوى خراپە دەچېتن."

چونكە لەو نايەتە پىرۆزەدا خواوند بۆ دەرپېرنى "دواپۇژت بەدەست بەيتە" وشەي "ابتغا" ي داناهە كە بە واتاي نەوە دېت "بە تەوايى بوونتەو رپوو لە دواپۇژ بكە و هېندەي مەزنى دواپۇژ نرخ و گرنكى پې بەدە." وەك لەمەشەو تېدەگەين، پېيۇستە تەوايى ھۆكارەكان بۆ دەستخستنى دواپۇژ بەگەرپخريئ و بۆ دونياش لەسەر بنەماي "بەشى خۇت بېر نەچېت" مامەلە بكەين.

لەم دونيايەدا، هەموو كارەك لە دەروەي ناسىنى جەنابى حەق و ناساندنى بە كەسانى دى و بەجىگەياندى نەركى بەرزكردنەوەي ناوى الله "اعلاء كلمة الله" كارگەلېكن لە پەلەي دوووم و سېيەمدا دېن. كار، مووچە، خوئندن، ھاوسەرگيرى، مال و لانە... هتد هېچ كام لەمانە نامانج نېن، بەلكو ھۆكارى يارمەتيدەرى نامانجى سەرەكېن. باوەر دار پېيۇستە نەخشەي ژيانى بەگۆرەي. ئەم پېوەرە دابريژيەت. دەيەت بليەت نامانجى ژيانى من بلاوكردنەوەي نايەكەمە. بەلام

بۆ ئەوئى بىتوانم بژىم، گوزەرانى مالى و مندالم - گەر هەيىت- بەرئى بىكەم، چىمكىكى نەم ژيانە فانيەش دەگرم. خوا هەرچىم پىخ بىبەخشىت قەناعەتى پىخ دەكەم. كەمەم پىخ بىبەخشىت بەو كەمەمە رازى دەبىم، گەر زۆرىشى پىبەخشىم، هەم لىوانلىو لە هەستى شوكرانەبژىرى، هەم هەولئى خزمەتكردى نايانەكەم دەدەم، هەم پىنداويستىيەكانى خۆم دابىن دەكەم و مالى و مندالمەكەم بەخىتودەكەم. هەلپە ناكەم بۆ ژيانى دونيا، هەستى حىرص و هەلپەكردىم تا دواين هەناسە لە پىناو بەدەستەيتنانى رەزامەندىيى خوادا بەكاردەهەينم و بۆ بەدەستەيتنانى ئەو رەزامەندىيەش هەولئى بەرزكردەئەوى ناوى پەرورەدگار دەدەم لە هەموو جيهاندا. تا ئەوئەپرى بە هەلپەم و حىرصم هەيە، تا ئەو رادەيەي كە نامادەم لە پىناويدا بىرم، بەلام من لە بەدەستەيتنانى رەزامەندىيى خوادا هەلپە و حىرصم هەيە. بەلئى، باوەردار پىتسىستە بەم شىئويە بىرىكەتەو و ژيانى لەسەر نەم رىپرەو بەخاتە رى، كارەكانى سەر بە دواپۆژ بەخاتە پىش هەموو كارەكانى دىكەو و پاشان هەر كاتىك بۆ حەوانەو كەمىك كەنارى گرت، كارە دونيايەكانى بە نەنجام بگەيەنئىت.

ئەو كەسانەش كە بونىاديان بە جۆرنىك خولقنراو خاوەن توانايەكى دەروونىن بۆ گەياندى ئەو پەيامە و بەرزكردەئەوى ناوى خواي گەرە، گەر بىت و ئەو توانايە جوانانەي جەنابى حەق ئەوانى پىخ رازاندۆتەو بۆ بەدەستەيتنانى كۆمەلنىك شتى سووك و پوچى دونيايى بە خەرج بەدن، خوا بە پىچەوانەي ئەوئى مەبەستيان بوو زللەيان لىدەدات، كەسنىك كە بەم شىئويە بىت، بە دررژايى ژيانى لە راکردندا دەبىت كە چى هەندەي دررژيى سوژنىك رىنگە تەي ناكات. چونكە بەدەيتنەرى مەزن نەم توانايە ناوازانەي بۆ بەدەستەيتنانى كۆمەلنىك شتى پوچى دونيايى بەو كەسە نەداو. بارى لە زوى نوقمبوى كۆمەلنىك لەو كەسانەي خولقندنى ئاينىيان تەوار كەدوو و حالى پەرىشانىان نمونەيەكى

گرنىكى ئەم باسەيە، بەداخوۋە ئەوان لە دەرەۋەي بىرى گەياندىنى ئاين بىرى دىكەيان كىرۋەتەۋە و بەشۈنن كارە بىچ نەرزشەكانى دۇنيا كەۋتۈۋن،

لە كاتىكدا ئەم دۇنيايە نەرزشى بىرلىكردنەۋەي نىيە، ئەم تەمەنە كورته بەم جۆرە بىت ياخود بە جۆرىكى دىكە ھەر تىدەپەرىت. مرۇف كە كارنىكى ئاسان نەدۋزتەۋە دەتوانىت پىروات لە جىيەك بەرد بەكىت، گەر ئەۋەش نەبىت لە جىيەك خاكەنازىك بە دەستىيەۋە دەگىرت و لە شۈننى ۋەستانى بىچ نىشەكاندا دەۋەستىت، گەر نىشى بۇ بو، دەرۋات لە باخى كەسىكدا كاردەكات، خاكى بەر مالى كەسىك لادەبات و بەم شىۋەيە گوزەرانى دابىن دەكات. پاش نىيەت و ھەۋلى بەدەستەننى رۆزى ھەلال ئىدى ئەۋ كارەي ئەنجام دەدرىت، ھەر كارنىك بىت، زۆر گىرنگ نىيە. بۇ كەسىكى موسولمان زىانى چىنە نەرسۇكراتىيەكان بە ھىچ شىۋەيەك جىي بىرلىكردنەۋەي نىيە، بەلام گەر جەنابى ھەق لوتف و نىحسانى مال و مولكىكى لە پادەبەدەرى بەخشى بە يەكىك ئەۋە دەتوانىت بە دەم شوكرانەبۇزىرى و پاراستنى خاكىبۈۋنەۋە لەۋ شتانەي خوا پىي داۋە سوۋدەمەند بىت.

ھەندىكجىر كرانەۋەي دەرگاكانى دۇنيا بە پروى مرۇفدا و دەستكەۋتنى نىعمەتە جۇراوجۆرەكانى رەنگە لە زەرەر و دژى ئەۋ كەسە بىت. جار ھەيە دەۋلەمەندى و خۇشگوزەرانىي مرۇف توشى بىچ شەرمى دەكات. ئاسان رۆزى پەيداكردن توشى لە خۇبايى بوۋنى دەكات و زىانى كەشخەيى توشى نىفلىجى دەكات. شىۋازى زىانى پىر خۇدەرخستىن و باق و بىرىق و پاراۋەي دەيكورىت. لە كاتىكدا رىي خزمەتكردنى ھەق مرۇفى زىندۋى پىۋىستە. مرۇفى زىندۋو ئەۋ كەسەيە كە دەتوانىت بە چەند پارچە ناننىكى وشك تىر بخوات و لە سەر تاشە بەردىك سەرى بنىتەۋە و پىش ئەۋەي بنووت بلىت ”زۆر سىپاس بۇ خوا، تىرمان خوارد و جىنگەيەكىشمان دۆزىيەۋە تىيدا بنوۋىن.“

مرۆڤتىكى لەم شىۋىيە بىن ئەۋەى بۇ ئەۋ رپوداۋانەى لە دژى رپودەدەن و ئەۋ سەختىيانەى دېتە رېتى چۆك دابدات، بىن ئەۋەى ناۋمىدىيى و ساردېۋونەۋە بەرۋكى بىن بگرن، بىن ئەۋەى ۋاز لە كاروان هېنان و گەرپانەۋە بە سوچى خەيالىشىدا گوزەر بكات لە رېڭکردن بەردەۋام دەيىت. ھەرگىز مەھال قەبوۋل ناكات و ھەموو ھەۋلىك دەدات بۇ كىردنەۋەى ئەۋ دەرگابانەى پىۋىستە پىياندا تىببەرېت. لە بۇنەيەكى دىكەدا باسەم كىردېۋو، مېرۋولە گەر بزائىت لە نىۋ پۇلادا ھەنگۈين ھەيە، دېت و شەش مانگ بە چواردەۋرىدا دەسۋورپتەۋە و ھەۋل دەدات لە سوچىكەۋە كۈنىك بدۆزىتەۋە و برۋاتە ناۋيەۋە. لە شۋىنىكەۋە لىكى دەرژىئىت بە پۇلاكەدا و ھەۋل دەدات ژەنگى بىن بىئىت و كۈنى بكات. ياخود زۇر جار سەرى زۇر شۋىنى ۋەھا ھەلدەدەيتەۋە كە ھەرگىز چاۋپىرئ ناكىرت ھىچ شتىكى تىدا بىت، لەۋ شۋىنەدا مېرۋولە دەبىنىت، ئەۋ بە ئامانجەكەيەۋە بەستراۋتەۋە و ھەرچىيەكى كىردىت رېنگايەك دەدۆزىتەۋە كە بەرەۋ ئەۋ ئامانجەى بەرېت، بە ھەمان شىۋە دلىكى باۋەردارىش خۇى بۇ ئەركى بەندايەتىي نەزى دەكات و ئەۋ كارانەى پىۋىستە بەجىيان بەئىت ھەرچۋن بوۋە و بە ھەر شىۋىيەك بوۋە بەجىي دەگەيەئىت.

لەم بابەتەدا سى خالى گىرنگ ھەن كە پىۋىستە رەچاۋ بىرېت يەكەم. "امعان النضر - يەكلابى كىردنەۋە" رۋانىن ۋاتە رپوۋكردنە لايەك و رۋان تىيدا و خۇ يەكلابى كىردنەۋە بۇى. دوۋەم: پاش رۋانىن، "اتصاق القلب - ۋابەستەيى دلە"، ۋاتە ۋابەستەيىەكى ۋەھا كە بە ھىچ شىۋىيەك ئەۋ بابەتە فەرماۋش نەكەيت بىن ئەۋ نەتكرېت و ھەر كات تەماشاي دلەت كىرد ئەۋ بىنىت، سىيەمىش ئەۋىيە تەنانت لە سەختىرەن مەرچەكانىشدا بتوانىت خۇت لە داۋى لەمپەرەكان رېزگار بىكەيت و ھىممەت و ھەلمەتى بەردەۋام بوۋن لەسەر رېن نىشان بەدەيت، ھەۋلى رېزگار بوۋن نەيىت بەلكو عەزىمى بەردەۋامبوۋن لە رېت ھەيىت.

مرۆف که په چاوی نەم سە شتەي کرد، ئیدی گەر جارێک پێشی هەلکەوتت و لە سەردەم بە زوێشدا بدات دووبارە دەتوانیت خۆی راست بکاتەوه و بەرەو وێسگەي نامانج و پوانینی خۆی پێ بکات، گەر دەرگایەک بە پرویدا داخەرتت نەو هەولێ کردنەوهی دە دەرگای تر دەدات، گەر پەناشی برده بەر حەزرەتی "مفتاح الابواب - گوشادکەزی دەرگاکان" نەوا لە بەرامبەر دەرگایەکەوه کە بە پرویدا دادەخەرتت شاهیدی کرانەوهی دە دانە دەرگا دەیتت. بەلێ، نەوهی لە بەندەیهکی باشی خوا چاوپەرێ دەکەرتت نەوهیه بلیت "يَا مُفْتِاحَ الْاَبْوَابِ افْتَحْ لَنَا خَيْرَ الْبَابِ إِنَّكَ كَرِيمٌ جَوَادٌ وَهَابٌ" "ئەي خاوەنی کلێلی هەموو دەرگاکان، گوشادکەری گشت دەروازەکان، پەرەردگار! باشتەين دەرگا بۆ ئێمەش بکەرەوه، بێگومان تۆ پەرەردگاری میهرەبان و بەخشنده و بەخشەری فراوانی ئێمەیت" بەم شێوهیه پەنای بۆ بەریت و پاشان نەو نەرکەي لەسەرەتی بەجێ بهیتت.

بەلێ، لەسەر بنەمای نەم پێورانه دەیتت میراتگرانی سەرزەوی لە دنیا تەنها بۆ دواپۆزیان سود بەرن و گەر پێوستیشی کرد بتوانن هەموو شتیکی دنیایی واز لێ بهینن و دەستی لێ بشۆن، دەیتت بە پۆح نامادەبن دنیا و جوانییەکانی وەك پێلاوێك لە پێی داكەنن و بلین من هەر تۆم دەوی هەر تۆ.

جەنابی حەق بە حەزرەتی موسا دەفەرمرت "فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى" واتە "پێلاوه کانت دا بنێ تۆ لە دۆلی پیرۆزی (طوی) دایت"، تەفسیری نەم نایەتە بێجگە لەو واتا گشتییەي موفەسسیرینی قورئان لێی تینگەبشتون، ئێمە دەکەرتت بەم شێوهیهش لێی تیبگەین، هەموو شتیك جگە لە پەزنامەندیی نەو دەیتت وەك پێلاوه کانی حەزرەتی موسا لە دل بکەرتتە دەرەوه.

بەلێ، باوەردار دەیتت لە هەموو جێیه کدا هەست بە بوون و نامادەیی نەو

بكات، دەيىت بتوانىت ھەموو كاتىك بلىت دونيا و ئەوانەى لە ناويدان بۆ من پيويست نىيە و، رۆژى چەند جار نامادەيى خۆى بۆ فيداکردنى ھەموو دار و ئەدارى لە رپى ئەودا دووبارە بكاتەو. دەيىت بەيانى كە ھەستا بلىت من كۆيلەى بەر دەرگاتم، بەندەى زرى لە مل و زنجير لە پىتم، سوتند بيىت لە تۆ دوورناكەومەو، تەنانت گەر خۆشت دەرم بكةيت دوورناكەومەو. بە ئەندىشەى ئەوەى كە ئەم بەلئىنەى كالبورەتەو دەمى نيوەرۆ ئەم پەيمان و بەلئىنەى دووبارە بكاتەو. عەسرىش جارنىكى دىكە و ئىوارەش جارنىكى دىكە پەيمان بۆ خواى مەزن نوئ بكاتەو. كە رۆشتە نيۆ پىخە فەكەيەو لەبەر خۆيەو بلىت ”كى دەزانىت چى روودەدات“، و جارنىكى دىكەش دەستى بەرزبكاتەو و بەدەم زايلەى ”خوايە، بە ئومىدى رحەمت و ترسى سزاتەو، خۆم تەسلىمى تۆ دەكەم، پرو بۆ لاي تۆ وەردە گىرم، پەنايەك يىجگە لە تۆ و پالپشتىك جگە لە خۆت شك نابەم. پەروردگار باوېرم ھىناو بەو كىتەيى داتبەزاندوو و بەو پىغەمبەرەى رەوانەت كروو. سا پەروردگار، ئەو رۆژەى بەندەكانت زىندوو دەكەيتەو لە سزاي خۆت بمپارئە.“ دەيىت ھەم بەندايەتەيى خۆى بۆ خوا نیشان بدات و ھەم وەفا و راستگۆيى بەرامبەر خاتەمى ئەنبيا بخاتە مەيدان.

گەر بەندە بەم شۆيە بەرنامەريژيى بۆ ژيانى بكات، ھىندەى ماوەى مانەوەى لە دونيادا ئاور بە لاي كارەكانى دونيادا بداتەو و ھىندەى ماوەى مانەوەشى لە قىامەتدا بۆ كارە قىامەتتەيەكان خۆى يەكلابى بكاتەو، پاشان رۆژانە چەند جارنىك بەلئىن و پەيمانى بەندايەتەيى نوئ بكاتەو، ئەوا توانيويەتى ھاوسەنگى ئىوان دونيا و دوارۆژ رابگرىت. ئىدى بەندەيەكى لەم شۆيە بەر پوخسارى ھەموو رووداوينكا راستىي ئەم وتانە بەدەيدەكاتەو كە ئىبراھىم حەقتى كروونى بە شيعر:

لەو جى كەوا نىتە چارى،
 لەناكاو پەردە لادەدرى،
 دەرمانى ھەرچى دەردە دى،
 ببىنە مەولا چى دەلى،
 چى ئەو بىللى جوانى دەلى،

دووبارە رىڭخستەھەي سەفرەگان

ئەمەرى كە كۆمەلىك مەروفي زۆر لە چەندىن ناوچەي جيا جياي جىھاندا
 خەرىكى بەسەربردنى ژيانىكى كۆللەمەرگى و ھەژارنىن، كەسانىك كە ەك ئەوہى
 بارىكى قورس بىت لەسەر شانيان ژيان بەسەر دەبەن. لە جىھانىكى لەم شىۋەيەدا
 دەيىت بەرامبەر ھەمەچەشنى و زيادەپەويى جۆرەكانى خواردنى سەر سەفرەكانمان
 دلمان بلەرزىت. خۆزگە چەندە كالورىمان پىۋىستە ھىندەمان خواردن بخواردايە
 و ئەمەشمان ەك پىرۆتوكۆلىكى كۆمەلايەتى لىبىكردايە لە نىو خۇماندا، بۇ
 لەمەوداش چاۋىنكىمان بە سەفرەكانماندا بخشاندايەتەوہ و دووبارە بەگۆترەي ئەمە
 رىنكىمان بخستايەتەوہ، ەگەرنا جەنابى حەق ئەو جىھانە دەپروخىنىت كە لەسەر
 بنەماي نادادپەرۋەرى بنىات نرايىت. ئەم بابەتە شتىكە لە بىرى خەلكى نىمە
 دەچىتەوہ، بۇيە پىۋىستە دووبارە و دووبارە بىريان بخرىتەوہ.

خۆزگە!...

خۆزگە!... ەك مەروفيكى سادە و بىچ ئەوہى ھەرگىز بىر لە جياوازىيون
 و بەرزىيونى خۇمان بەكەينەوہ، ھەستايىنە بە كارى خزمەتكردن. خۆزگە بە

هر چوار لای دونیادا بگه پراینایه و بی جیاوازیی ناین و زمان و رهنگ و ره گمز هه ولی یارمه تیدانی مروقه کانمان بدایه. ناینه که مان، نهو حه قیقه تانه مان بگه یاندایه که به راستیان ده زانین، به لام بی هیچ چاوه پروانییه که نه مانه مان نه نجام بدایه.

خۆزگه!... دوور له لیل کردنی بیر و ههسته پاک و سازگاره کانمان به شتاینکی وهک پله و پایه و ناوبانگ و شان و شهوکهت، پیوستیییه کانی به ندایه تیمان به جی بگه یاندایه. ژیانمان تهنه به گه یاندنی ناینه که مان و ناساندنی په روورد گارمانه وه به ستایه ته وه. له هه شوتیک بوینایه و له هه پله یه کدا بوه ستاینایه، تهنه و تهنه نامانجمان نه وه بووایه په یامی نیلاهی به زایه لیه کی به گور تره وه بگه یه نین بهو مروقاییه تییه ی وهک ناو و نان پیوستی بهم په یامه یه. وه ستانه که شمان به داها تووی خۆمانه وه نه به ستایه ته وه، به لکو به مان به ستایه ته وه به خۆشه ختی و ناسوده یی مروقاییه تییه وه. تهنه بیرمان لای خوا بووایه و به ناو و یادی نه وه وهه ستاینایه و دانیشتی نایه، ریمان نه دایه خه یالینکی دیکه به بینایی و بیرماندا گوزهر بکات، خۆزگه!...

لهم رییه دا که به شوین ره زامه ندیی جه نابی حه قه وهین، ده سته که وته ماددییه کان له لایه ک، بگره ده بیته ده سته که وت و فیوضاته مه عنه وییه کانیش له بیر به یه نه وه وهک تاکینکی ساده خزمه تکردن بکه یه نامانجمان. به شوین ره زامه ندیی نه وه وه بوون، وهک به ندیه کی سه ره راست و به نیخلاسه به خشمشیک هینده مه زنه که به هیچ شتیک ناگوردرتته وه. پایه مه عنه وییه کان، که رامهت، که شف، خوتندنه وه ی ناخی به رامبه ر و لهم رییه وه کاریگه ری دروست کردن له سه ریان نایته نهو نامانجمانه یین که نیمه به شوینیانه وه بین. گهر وهک لوتفینکی په روورد گاریش نیعمه تینکی لهم شیویه مان پی به خشرا، پیوسته به سوپاسگوزارییه کی فراوانه وه مامه له ی

لە گەلدا بىكەين و بابەتە كە بىبەستىنەو بە خاوەنى ھەموو بەخششە كانەو، بگەرە لە ترسى ھەر جۆرە ھەنگاوتىكى ھەلەش تەواوئى بوونمان بلەرژىت. بەلى، دەلەرژىن و بۆ ھەلنە خلىسكانى پىمان، دووبارە پەنا بۆ پەحمەتى فراوانى ئەو دەبەين.

مرۆف پەنگە نەتوانىت ھەمىشە ئەم حالەتەي بە ھەمان گەرموگورپىيەو پەرزىت. بەلام گەر لە بنەرەتى كادا پابەند يىت بەم ھەستەو ھەرگىز شىكست ناھىيت. پەنگە مرۆف ھەندىك جار ھەلە بىكات. ئەوئى داواكراو ھەلە نەكردن نىيە، بەلكو دەستگرتىنكى توندە بەو دەرگاىەي پىوئى بەندىن و چىنەھىشتنى ئەو ئاستانەيە. مەگەر پىنەمبەرى خواش نافەرمووت ”ھەموو مرۆفنىك ھەلە دەكات و باشترىنى ھەلەكارانىش تۆبەكارانن.“ جەنابى ”اللھ“ (جَلَّ جَلَالُهُ) گوناھبارانى لە دەرگاەي دەرئەكردووە و دەرەتەي تەوبەكردنى پىچ بەخشىون، ئەو كەسانەي پاش پىچ ھەلەكەوتنىك دووبارە ھەستاونەتەو و پابەندى پىكردن بوون لە پىنگاى بەنداىەتيدا، ھەمىشە شاھىدى گوشادبوونى دەرگاى پەحمەت بوون بە رووى خۆياندا. بەلام ئەوانەي سووديان لەم دەرەتەنە وەرئەگرتووە و مكوپبوون لە سەر ھەلە و تاوانەكانيان، لە دەرگاى پەحمەتى ئەو دوورخاوانەتەو و فرىندراون.

دەبىت و رىباىن لەو دەرگاىە دانەبىرىن و دوورنەخىرىنەو. سەرەنجامىكى خراپى لەم شىوئە چارەي ناىت و كەس ناتوانىت ھىچ كارىكى بۆ بىكات. گەر شتىكى خراپ بە بىرتاندا گوزەرى كرد يەكسەر دەبىت ھەستن و سەر لە زەوى بنىن، سوچدە بەرن، پەرزىنەو و داواي لىخۆشبوون بىكەن. بەلام گەر ئەم ھەستەتان لە دەستداىت، ئەو واتاى ئەوئە داھراىنىك لە ناختاندا بەرامبەر بە ئەو دروست بوو. گەر ئارەزووى تۆبەكردن لە ناختاندا نەجۆشەت و ھەست بە پىرىستىي دووبارە گەپانەو بۆ لاى ئەو نەكەن، ئەو واتاى ئەوئە توشى دەردىكى پىچ دەرمان بوونەتەو.

دەكتۆرەكان ھەموو سالىك فابرىسى نەنفلۇزاي ئەو سائە دەستنىشان دەكەن

و پاشان فاكسينيك ناماده دهكهن كه به هويوه لهش بتوانيت بهرگري له دژى هه موو نهو فايرؤسانه پيدا بكات. يهك جار وهرگرتنى نهو فاكسينه بؤ ماوهى ساليك، له نه خوشييه كانى نهو فايرؤسانه دهتپارزنت. پاشان به تپه پربوونى كات فايرؤسه كان له دژى نهو دهرمانه ي به كارهيئراوه بهرگري پيدا دهكهن يا خود كردارى بازدان تپياندا پرووده دات. ميكرؤبه كان كردارى بازدان تپياندا پرووده دات و شيوازي جياواز وهرده گرن، تا وايلىديت فاكسينه كه چيتر كارى گه رى به سه ريانه وه ناميتيت. له بهر نه م هويه، بؤ سالى داهاتوو پيويست دهكات فايرؤسه نويته كانيش له بهرچاو بگيرين و پاشان فاكسينه كه به پيئكها ته يه كي نوي ناماده بكرت.

ههروهك نه مه، مرؤفيش رؤژانه له گه ل كؤمه ليك گومان و هه لوئسته ي خراب و هه له و چه وتيدا پروويه پروو دهيتته وه. گهر نه مرؤ به هيترين نيمان كه وهك دژه فايرؤسه له به رامبه ر فايرؤسه مه عنه وييه كاندا به ده سته نيئت، نيمانى كي وهك نيمانى شاهى گه يلانى به ده سته نيئت، بؤ رؤژى دواتر پروويه پرووى كؤمه ليكى تر فايرؤسى مه عنه وي دهيتته وه، جا بؤ نه وه ي له به رامبه رياندا شكست نه خوات پيويسته هه موو رؤژيك چاو به نيمان و ژيانى دليدا بخشيتته وه و هه موو رؤژيك جارنكى دى نهو ناسته نيمانى به ي پيويسته به ده سته نيئتته وه. سه ركه وتنه سه ر لوته كي نه مرؤى گرن گيه كي نه وتوى بؤ سه بينى نيه، حالى نه مرؤ ته نها نهركى پيلى كانه يهك ده بينيت، واته مرؤف پله يه كي ديكه بهرز ده كاته وه، مرؤف پيويسته سه بينى بؤ سه بينى ناماده بكات يا خود ناماده ي پيويست بؤ سه بينى ساز بدات. مرؤف پيويستى به وه هه يه هه موو رؤژيك گرؤتيني نوي و كه شفى نوي هه ييت له نيمان و قورئان و نيه ساندا و به هه ستيكى نويته له گيانيدا هه ستيان پيى بكات، وه گه رنا مه حال ده يت بتوانيت خوى له كو ن بوون و گه رد گرتن بپارزنت. ناييت پيشوازي رؤژيكى نوي به كؤمه ليك هه ستي گه رد گرتوه وه بكرت.

ھەموو پۈژىك ئىماندارنىكى نوئى، ئىماندارنىكى تەواو نوئى پېيىستە... دەتوانىن ئىم فەرمۇدە پېرۈزەش بەم واتايە تى بگەين "ئەو كەسەي دوو رۇژى وەك يەك يىت دۆراوہ".

گەورەبوون

گەورەبوونى مروڧىك لە پروانگەي تەمەن و پلەو پايەوہ و گەورەبوونى كۆمەلگەيەكىش لە پروانگەي ژمارە و قەبارەوہ لە گەل ئەوہى ھەندىك بەھاو نىخ و سوود لە گەل خۆي دەھىتت، كۆمەلئىك مەترىشىش دەھىتتە پىتەوہ. وەك چۆن ھەندىكجار لە پىكھاتەي بايۆلۇژى لەشدا بەھۆي تىكچوون لە دەردانى ھۆرمۆنەكاندا گەورەبوونى ناناسايى دىتە ناراوہ، ھەرواش ئەگەري ھەيە گەورەبوونى ناناسايى و ناساز لە گەل ژيانى دلدا پروویدات، لە بارنىكى وەھادا دل گەورە نايىت، "سىرپر" گەورە نايىت، خەفى بەدەر ناكەوئت، ئەخفا ناناسرىت و خوای پەروەرد گارىش بەوشىوہيەي پېيىستە نايەتە ناسىن. بەلكو تەنھا لە پلەي كەسەكان و پروكارياندا گەورەبوون پروودەدات.

دەرەنجام ئەمە لە كۆمەلگەشدا پەنگ دەداتەوہ، بە دەرپرېنى فەيلەسوفەكان كۆمەلگە "عرض - واتە پىكھاتەيەكە لە كۆمەلئىك يەكەي بنىاتنەر پىكھاتوہ" ئەو يەكە بنىاتنەرانش گەوھەري تاكەكانە، ئىوہ دەتوانن بەرامبەر دەرپرېنى گەوھەري تاكي زانا دىزىنەكان "گەردىلە" بەكار بەيىنن. بۆ ئەوہى "عرض" بە دروستى و سەلامەتى بىمىتتەوہ دەيىت لە "جزء الصواب - بەشى ئەرېنى" پىكھاتىيىت، "صواب - ئەرېنى بوون" بە واتاي ئەوہ دىت لە بىر و ھەست و درك و جوولەدا ھانگاوى دروست بنرىت. بۆ ئەوہى كۆمەلگايەك چاكەكار و فەزىلەتمەند يىت، دەيىت يەكە بوئياتنەرەكانىشى چاكەكار و فەزىلەتمەند بن.

سالانتيك پيش ئىستا، لە مزگەوتى "كەستانەپازارى" ياخود مزگەوتىكى دىكەدا بوو، كەسانىتىم دەينى كە ھەمىشە يەك بوون و دەست لە نىو دەست لە ھەوشەى مزگەوتدا دەھاتن و دەچوون، لە شىۋازى دەروھىياندا يەكبوونيان پىۋە ديار بوو، بەلام تا بە تاقىكردنەۋەدا تىپەر نەبىت روون نايىتەۋە داخۇ لە دۇدا يەكبوونىكى راستەقىنە ھەيە ياخود نە؟ نەو رۇژانە تەنھا گويى لە وتار گرتن و دۇل ناسكبوونەۋە و پاشان بەدەم فرمىسكەۋە باۋەش بەيەكدا كردن و ھاۋىيەشى پىكردنى خۇشى و ناخۇشى ھەبوو. مرۇفەكان بەگۇرەى حالەكانيان خۇيان بە بچووك دادەنا. لەو رۇژانەدا يەكبوون و برايتى كەمىك ئاسانتەر بوو.

بەلام نەو كەسانەى پەلەى دونىايان بەرز دەيتتەۋە و دەبنە خاۋەنى شتىك لە دونىادا، گەر ھاۋشانى نەم گەۋرەبوونەيان گەۋرەبوونىكى دەروونى دۇل و رۇح و سىرپ و مەعرفەتى ئىلاھى بەدى نەھاتىت، زۇر سەخت دەيتتە بىتوانن نەو بارى خاكىبوونەيان پىارتىن و بگەرە مەھاللىش دەيتت. مرۇف كە بوو بە خاۋەن پەلە و پاىە و مالى و سامان نەۋجا مرۇفايەتى راستەقىنەى دەردەكەۋىت. ھەر ۋەك چۇن كاتىك نامرارتكى يارىكردن لە مندالىكى بىتاۋانى پىۋەى و يىدەنگ بىئىت، زۇرىيەى جارەكان لە ژىر پەردەى نەو بى تاۋانىيەۋە تورپەى و رىق بەدى دەكەيت. ھەر بەۋ شىۋەيە، مانەۋە بە پاكىزەى مندالىيەۋە لەسەر نەو ھەست و بىرانەى ھەمانە زۇر شتىكى جوانە، بەلام پاراستنى تابلىت شتىكى قورسە.

ھاۋرپىيەكم جارنىكان وتى "مرۇفى بلىمەت و تىنكۇشەر ھەموو كاتىك دەكرىت بدۇزىتتەۋە، بەلام سەختتىن شت، دۇزىنەۋەى مرۇفى ھاۋسەنگى پارتىزە."

گەرچى نەم وتەيە زۇر بەلامەۋە پەسەندە، بەلام ۋايە گۇرپىنى مرۇفى "ھاۋسەنگى پارتىزە" بۇ مرۇفى "بەرۋى راپۇز كرىندا كراۋە" وتەكە دروستتەر دەكات. مرۇفى زۇر ژىر و زىرەك و زانا ئاسان پەيدا دەكرىت، بەلام گرىنگىرتىن شت دۇزىنەۋەى

مروفتیکه به پرووی پراوتزکردندا کراوه بیت. ئهو مروفتی که تهنانهت سه‌بارهت به کاره که سییه‌کانی خۆیشی پراوتز ده‌کات و سه‌بارهت به چۆنیه‌تی پی پراکیشانی ناو جینگه‌شی له‌گه‌ڵ که‌سیکی دی پراوتز ده‌کات، هه‌رگیز شکست به‌روکی ناگرت.

به‌لێ، ساده‌ترین شته‌کانیش ده‌بیت پراوتزبان له‌سه‌ر بکرت. با بلێین نووسینیکی وه‌هاتان نووسی که ناوی لیوی جویره‌ئیلی به‌سه‌روه بوو. تهنانهت ده‌بیت ئه‌ویش بدن به‌ هاو‌پێه‌کتان و بلێن "ته‌ماشایه‌کی ئه‌م نوسراوه‌ بکه، تا گۆرینی ته‌واوی وشه‌کان نازادیت له‌ ده‌ستکاری کردندا". گه‌ر به‌مشپۆیه‌ بن هه‌رگیز شکست ناهێتن. مه‌گه‌ر جه‌نابی حه‌قیش نافه‌رمووت "وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عِلْمٌ"، واته "له‌ سه‌روو هه‌موو خاوه‌ن زانستیکه‌وه که‌سیکی زانتر هه‌یه".

میکانیزمی نهفس و ویژدان

میکانیزی نه‌فس و ویزدان

ئایا ده‌کرت نه‌فس به تیپه‌پوونی کات به‌هیز بییت؟

پرسیار : ئایا نه‌فسی مرؤف به تیپه‌پوونی کات به‌هیزتر ده‌بییت؟

وه‌لام : ده‌کرت نه‌فس به تیپه‌پوونی کات هیز به‌ده‌ست به‌ییت. چونکه به تیپه‌پوونی سآله‌کانی ته‌مه‌ن هه‌ندیک نارزه‌وو، خواستی جه‌سته‌یی له مرؤفا به‌ده‌رده‌که‌ون. ئومید درژی، خواستی جه‌سته‌یی، بری سه‌روه‌ت و سامان و هه‌له‌کردن بۆ ماڵ و موڵک سه‌ر ده‌رده‌هینن. هه‌موو نه‌مانه‌ گه‌ر به ئولفه‌ت به‌هیز بکرن و پآپه‌شتی بکرن ده‌کرت مرؤف توشی نشوستی بییت و شکست به‌ییت. کاتیک ئه‌م هه‌ستانه خۆیان نیشاندا، مرؤف ده‌بییت هه‌ولبه‌دات پته‌وتر پی دابنییت و زیاتر خۆی بیه‌ستته‌وه به ئامانجی خزه‌تکردنی ناین و ئومه‌ته‌وه. پیوسته به‌نده به شوین نه‌و خآله‌دا بگه‌ریت که جه‌نابی حق له ماهیه‌تیکی تایبه‌تیدا ده‌بیته پارزه‌ری.

له قورئانی پیروژدا خوا ده‌فرمویت "فَاذْكُرُونِي اَذْكُرْكُمْ"، واته "ئیه‌و یادی من بکه‌ن، تا منیش یادی ئیه‌و بکه‌م". "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ بِمَنُكُم وَبَيِّتْ اٰفْئَامَكُمْ"،

واته "گهر ئیوه پشتیوانی خوا بن و سه‌ری بخهن، خواش ئیوه سه‌رده‌خات و جی پیتان پته‌و ده‌کات" و به واتایه‌ک ری پی گه‌یشتن به بازنه‌ی پارترزانی خواییمان نیشانده‌دات.

نه‌ودم مروّف ده‌ییت زور به باشی بزانیّت له چ سه‌نگه‌رنکدا ده‌ه‌ستیّت. واته ئه‌و په‌یماننامه نیلاهیه به‌هرچا و بگیرت و بلیت «که‌واته ده‌ییت من له پایه‌ی گه‌یانندی ناوی نه‌ودا جی بگرم، مافی ئه‌و پایه‌یه بدم و زوو زوو له ریك وه‌ستانی خوم دلنیا ببه‌مه‌وه و له شورتینکی سه‌لامه‌تدا پییه‌کانم دابنیم».

له کاتیکدا هه‌ندیک هه‌ستی جیاواز له ناخی مروّفدا به‌ده‌ریکه‌ون و له‌ولاشه‌وه رینگاکانی زه‌فه‌ره‌ینانی دوژمن روو له زیاد بوون بکه‌ن. گهر مروّف هه‌ر له جی خویدا بوه‌ستیته‌وه و هیچ پێشنه‌که‌ویت، بیگومان نشوستی رووی تیده‌کات. پیوسته مروّفیش خوی به‌ره‌و پێشه‌وه به‌ریت. کاتیک نیمان ته‌نها وه‌ک کایه‌یه‌کی هزری به به‌لگه‌وه به‌ستراو کاری له‌سه‌ر ده‌کرت، په‌نگه‌ ته‌نها وتنی "باوه‌رم هینا" به‌س ییت بو باوه‌ره‌ینانی مروّفینک، به‌لام مه‌رجه دواتر ئه‌م دانپیدانان و زانسته له دلدا جییان بکرتته‌وه و بیسه به‌شیک له سروشتی که‌سه‌که، واته وه‌ک خواردن و خواردنه‌وه و نوستن و پشوودان بیته په‌هه‌ندیکی سروشتی مروّف. گهر مروّف زانیارییه هزریه‌کانی تا نه‌و راده‌یه نه‌کاته به‌شیک له سروشتی، که وه‌ک چۆن له کاتی نان نه‌خواردندا هه‌ست به نارپه‌هه‌تی ده‌کات، هه‌رواش له کاتی نه‌نجام نه‌دانی په‌رسته‌ه‌کانیشدا هه‌ست به نارپه‌هه‌تی بکات، نه‌وه له "ده‌می ئولفه‌ت" دا که دواتر و پاش ماویه‌که له باوه‌ره‌ینان دیته پێشه‌وه، ناتوانیت له‌سه‌ر بیج بوه‌ستیّت و ده‌که‌ویت.

له‌م روانگه‌یه‌ویه که له هه‌موو ده‌رفه‌تیکدا عه‌رزتان ده‌که‌م، گهر نیمانی

دوینیمان له ئاستی ئیمانی شاھی گهیلانیدا بیټ، رهنگه بۆ ئەمپرو بەس نه‌بیټ. ئەمپرو دەبیټ سەرله‌نووی، جارنکی دی به‌گوتره‌ی ئاسۆی زانست و په‌ی پێبردن و تیگه‌یشتنمان، باوه‌رمان به‌ په‌روه‌رگار تازه بکه‌ینه‌وه. له‌سه‌رمان پێویسته که هه‌موو رۆژنیک جارنکی دیکه‌ چاو به‌ نایه‌ته‌ ته‌کوینی و ته‌شرعییه‌کاندا بخشینینه‌وه و ئیمانمان نوێ بکه‌ینه‌وه. به‌رده‌وام ده‌بیټ به‌ چاونکی لیکۆله‌رانه‌وه له‌ شته‌کان بڕوانین و مکه‌رانه‌ له‌سه‌ر تیگه‌یشتن له‌ نه‌ینی ئه‌و شتانه‌ بوه‌ستینه‌وه که ژیری په‌یان پێنابات و بلیین "ئینگومان حکمه‌تیک له‌مه‌دا هه‌یه."

حه‌زه‌رتی به‌دیعووززه‌مان ده‌لیت "ژماره‌ی ئه‌و هه‌یشووه‌ تریانه‌ی لقی میوتکم ژمارد که‌ ته‌نها هه‌نده‌ی دوو په‌نجه‌ نه‌ستوو بوو وه‌ له‌به‌ر چاومدا وه‌ک نمونه‌یه‌کی بچوکی هه‌یشووی موعجزاتی باخچه‌ی که‌ره‌می په‌حیمی زولجه‌لال بوو. سه‌د و په‌نجا هه‌یشوو ده‌رچوو. ده‌نکه‌ تریه‌کانی هه‌یشوو به‌کم ژمارد، نزیکه‌ی سه‌د و بیست ده‌نک بوون. بیرمکه‌رده‌وه و وتم "گه‌ر ئه‌م لقه‌ میوه‌ لوله‌ی شه‌ریه‌تی هه‌نگوین بیټ و به‌رده‌وام ئه‌و شه‌ریه‌ته‌ی لیه‌ بگات به‌ هه‌یشووه‌کان، ئه‌ینجا به‌شی ئه‌و سه‌دان هه‌یشووه‌ ده‌کات که‌ وه‌ک ترومپا له‌و شه‌ریه‌ته‌ هه‌لده‌مژن. ده‌ی ئه‌م میوه‌ هه‌ندیگجار له‌ شیه‌کی که‌م زیاتر هه‌یچی دیکه‌ی ده‌ستناکه‌وت، بۆیه‌ ئه‌وه‌ی ئه‌م کاره‌ی پیکه‌یتاوه، ده‌بیټ توانای به‌سه‌ر هه‌موو شته‌کاندا بشکیت."

ئه‌م جو‌ره‌ بیرکده‌نه‌وانه، په‌له‌یه‌کی "علم‌الیقین" و تا جیه‌کی دیاریش هه‌ست و بی‌ری له‌م شیه‌یه‌ که‌ ئه‌مه‌ له‌سه‌ر پێ راده‌گرت. به‌لام له‌ دوا‌ی خالیک‌ی دیاریکراو رهنگه‌ ئه‌مه‌ بۆ ئه‌مه‌ به‌س نه‌بیټ. پێویسته‌ ئه‌م بیره‌ زیاتر به‌رو پێش به‌هین و له‌ ناوه‌ندی نه‌جامدانی لیکۆله‌یه‌وه‌ زانستییه‌کاندا دووباره‌ چاوی پێدا بخشینینه‌وه. پاشان له‌و‌ئشه‌وه‌ به‌پێ بکه‌وین و به‌رو به‌رزتر هه‌نگاو بنه‌ین و له‌ په‌له‌ی به‌رزى "علم‌الیقین" جارنکی دیکه‌ شکۆفه‌ بکه‌ین. پاشان له‌ ده‌رفه‌تیک‌ی

دیکه دا دووباره بهرزبینهوه، پاشان بهرزبونهوهیه کی دی... بهم شیویه پئوسته بهردوام له نوئکردهوهی خۆماندا بین. گهر له بهرامبهه نهو گۆرپانانیه له چواردهورماندا پروودهدهن، گهر له بهرامبهه گۆرپانی هزر و جیاوازیوونی نهو گۆرپانانیه بهسهه منطقی زانست و فلهسهفهیه زانستدا دین، ئیمه ههر له شوئنی خۆمان بمینینهوه، شهیتان نهو بابهته نوئیانه له دژمان بهکاردههینیت و ئیمهش له بهرامبههیهوه شکست دههینین و - خوا په نامان بدات - هه لده گهر پیننهوه؟

پئوسته بهردهوام خۆمان نوئ بکهینهوه و له کاتی نهم نوئبونهوهیه دا پئوسته دلشمان هاوشانی ژیریمان له نوئبونهوه دا بیت. ناییت دلمان ههنگاوئک بکهوئته دوای ژیرمانهوه و پئوسته زیندوئتی خۆی بپارزئیت. ناییت بیرمان بچیت نهو کهسهی که توانای داوهری ژیری زۆر بهرهو پیش چووه و بووته کهسیکی زانستی و قسه رۆیشتوو له بواری کایه عهقلیهکاندا، گهر حالی دلشیه تا نهو رادهیه بهرهو پیش نهچووئیت، واتای نهوهیه منطقی وشک و زانیاریه تیوریهکان دلیان قووت داوه، دلیان کوشتوووه و له لهتیهه رهبانییهکان مهحرومیان کردوووه.

به لئخ، ئاسۆی هزری تاک چهندهش بهرز بیت ناییت دلئ لهبیریکات و له ژیانیه دل دوور بکهوئتهوه. دهییت سهه لهسهه زهوی دابنیت و شهو تا بهیان زار زار بپارپئتهوه، چونکه گهر له بهرامبهه جیهانی بهختهوهیه ههمیشهیه زنجیر بکهنه پئی و پئی بلین ”دهییت به درئزایی تهمننت له سوچه دا بیت و سهه له زهوی بهرز نهکهیتهوه، بهلام سهه نهجام دونیایه که دهبهیتهوه که بو ههمیشه تییدا خۆشبهخت دهییت.“ نهوه گهر عهقلی ههییت پهسهندی دهکات و سوچه دهبات. چونکه له پیشیهوه ژیانیکیه بهختهوهیه ههمیشهیه هیه، نه شهست ههفتا سال، نه شهش سهه دهوت سهه سال، نه شهش ملیون و دهوت ملیون سال؛ ژیانیکیه بی کۆتایی و له ژماره نههاتوو، دهی له پیش ئیمهشهوه نهو

ژیانه هه‌میشه‌یه هه‌یه، بۆ به‌ده‌سته‌ینانی چی بیه‌خشین نه‌رزشمه‌نده، هه‌ر له‌به‌ر نه‌وشه که ئی‌مه‌ش بۆ به‌ده‌سته‌ینانی به‌خته‌وه‌ری هه‌میشه‌یی ده‌ییت هه‌ول‌ده‌ین، نه‌رکی به‌ندایه‌تیمان بی که موکو‌ری به‌چی به‌ئین و پاشان په‌نا بۆ سۆز و میه‌ره‌بانیی په‌روه‌ر‌دگار به‌رین. ده‌ییت به‌رده‌وام له به‌را‌صه‌ر نه‌وه‌وه به پشته‌ی چه‌ماوه و ده‌ستی بۆ دوعا کراوه‌وه بوه‌ستین و لئی بی‌پار‌ئینه‌وه. بۆ نمونه ده‌ییت تا ده‌توانین بلیین ”رَبَّنَا لَا تُرِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً“، واته ”ئه‌ی په‌روه‌ر‌دگاری ئی‌مه! پاش نه‌وه‌ی دلت هه‌دایه‌ت داوین، بی‌پار‌ئیه له لادان و له لای خۆته‌وه ره‌حه‌تمان بۆ بنیره“، ”اللَّهُمَّ يَا مُغْلِبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ“، واته ”په‌روه‌ر‌دگار! ئه‌ی ئه‌و که‌سه‌ی چۆنت بویت دله‌کان هه‌لده‌گیر‌په‌ته‌وه، دل‌مان له‌سه‌ر ئاینه‌که‌ی خۆت دامه‌زراو بکه“^۱. قورئانی پی‌رۆز کاتیک باسی ئیمان‌داره ژیره‌کان ده‌کات ده‌فه‌رمووت ”مَالٌ وَ گیان و هه‌موو شتیکیان ده‌فرۆشن به‌ خوا و له پێناویدا به‌ختی ده‌کن“^۲.

به‌لج پێوسته نه‌مانه بلیینه‌وه و بلیین ”دل‌مان به ئیمان‌وه دا‌کوته تا نه‌که‌وتنه ژیر پێ، به توندترین شت مه‌حه‌که‌می بکه به ئیمان‌وه تا هه‌رگیز لئی جیا نه‌ییته‌وه.“ له دوا‌ی نه‌مانه‌شه‌وه ده‌ییت یه‌که‌سه‌ر بلیین ”صَرَفَ قُلُوبَنَا إِلَى طَاعَتِكَ“ واته ”دل‌مان وه‌رچه‌رخینه به‌ره‌و په‌رستشی خۆت و مه‌یلی به‌ندایه‌تی کردنی تیدا بچینه“^۳. نه‌ک ده‌ جار، بگره‌ گه‌ر هه‌زار جار نه‌مانه بلیینه‌وه هه‌شتا که‌ممان وتوه.

نه‌وه‌تا پێغه‌مبه‌ر (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) له نزا‌کانی به‌یانی و ئی‌واره‌یدا سح جار ئه‌م

۱. آل عمران: ۸.

۲. الترمذی، القدر ۷، الدعوات ۸۹، ۱۲۴؛ ابن ماجه، الدعاء ۲.

۳. البقرة: ۲۰۷؛ التوبة: ۱۱۱.

۴. مسلم، القدر ۱۷؛ عبد بن حمید، المسند.

نزایانه دووباره دهکاتوه و ناموژگاری نیمهش دهکات به کردنیان. نهو پیغه مبهره، هم دووره له تاوان (معصوم)ه و هم پارترزاو (مأصون)یشه لئی و دلنهایی پیدراوه. دهی نیمه نه بی گوناوه (معصوم)ین و نه له لاینه پورهرد گاروه له گوناهاکردن پارترزاو (مأصون)ین و دلنهاییمان پیدراوه. جا له کاتیکندا نهو بهم شیویه نزا بکات، نیمه ناییت لهرز بمانگریت و موچرکه به گیانماندا بییت؟

با کس نه لیت "فلانه شت به دلندا دیت، نه م گومانه له ناخم دایه... فلانه کیشهی دل م هیه". نایا له بهرامبهر شتیکی لهو شیویهوه تو چل شو لهسهر یهک ههستایت و بوی بگریت؟ نایا سهر لهسهر زوی نیوچاوانت نومی فرمیسک کرد بوی؟ بوجی پوزش دههینستهوه؟ به دل پرو له خوا بکه، پاپیرهوه و بلالیرهوه! بلین "دهستم بگره خویه، دهستم بگره که بی تو ناتوانم."

تکا دهکم، تا له پپی نهودا دلنان شق نه کردوه، چاوپرپی نهو شتانه مهکن که به مروقه دلشه قکردوه کان به خشراوه. رهنگه نهو هه ندیک جار لهسهر زیاده لوتفمان له گه لدا بکات، به لام به شیویه کی گشتی چهنده سهختیتان روویه پرو بیتهوه، چهنده ههول و هیمهت نشان بدن، هینده پاداشت وهرده گرن. نیوه جارنک رهنگی رۆژ بهسهر پروی شهوتاندا بهینن، تا نهویش شهوتان بکاته رۆژ. نیوه شهوه کانی دونیاتان بکه نه رۆژ تا نهویش تاریکییه کانی دواررۆژتان بو بگوریت به پروناکی.

خواوند پروی نهوانه له که دار ناکات که سهریان له بهر دهرگا که ی داناو و پرویان زهره ناکات. هینده بهسه که نیوه به دل پرو له نهو بکه ن و بلین "ناتوانم، بی تو هه رگیز ناتوانم".

تەئەكانى شەيتان

لە ھەندىك لە كتيبە تەسەوفىيەكاندا دوو جۆر لە "مەكائىدى شەيتانى - فىلى شەيتانى" و "دەسائىسى شەيتانى - دەسىسەى شەيتانى" تۆمار كراو. يەكەميان ئەوئەيە كە رەنگە بەسەر ھەموو كەسئىكدا بىت لە ھاندان بۆ ئەنجامدانى كارى خراپە و جوان كردنى كارە خراپەكان بە لای كەسەكەو و لە خشتە بردنى. دووهمىنيان ئەو دەسىسانەن كە بۆ ھەندىك "مزلە الاقدام - خالى پئەھلخلىسكان" ن كە واتە شەيتان لە رپى كارە بە رووكەش باشەكانەو ھەولئى خستنى مرؤف دەدات. بۆ نمونە مرؤفك خەونى باش دەبىنئت، ھەست بە كۆمەلىك شت دەكات و بگرە دەتوانئت دلئى مرؤفەكان بخونئتتەو بەلام ئەمانە دەداتە پال خۆى و گومان دەبات كە بەندەيەكى پلە بەرزە. ئەمانەش بەكار دەھىنئت بۆ حوكم كردن بەسەر كەسانى دىكەدا و لە جئى نىشاندانى خاكئتى، بە ئەنانىيەت خۆى لەناودەبات.

جا "اھل اللہ - مەردانى خوا" كارى خۆپەسەندى و خۆ پئى گەورەبوونى ئەم كەسانەيان بە "كبرىة - گوناھى گەورە" داناو. لە دەرتەنجامى گوناھىكى لەم شىوئەش - خوا بمانبارئزئت - لەناوچوون جئگەى باسە. كئى دەزانئت شەيتان بۆ ئەوئەى ئەم مرؤفانە بكات بە تەلئى خۆيەو ھەنچئتە خەونيان، خۆى بە شىوئەكى جوان نانوتئت و شتانىك نالئت كە ئەوان دلئان پئى خۆش بئت؟! شتانىك لە جۆرى كەشف و كەرامات و خونئندنەوئەى ناخى كەسى بەرامبەر، گەر راستەھئلى ئەھلى سوننەتى تئدا رەچاو نەكرا بئت ئە گەرى ھەيە ئىلھامى شەيتانى بئت.

جەنگ نەگەل لاوازییەکانمان

نیمە کۆمەڵیک لاوازی زۆرمان هەیە. دەستنیشان کردنی ئەمانە و دان بە کەموکوپیەکاندا نان، پامکردن و دەستەمۆکردنیان لە پێی ئیڕادەمانەوه و بە عیقفەت و پاکیزەییەوه ژیانمان سەرباری کەموکوپیەکان، بەرزمان دەکاتەوه بۆ نەوجی کەمالات "لوتکە ی مرۆفی کامل".

نایا گوناھ دەبیتە ھۆکاری خیر؟

گوناھ زۆر شتیکی خراپە، بەلام دەکریت لە شوێنیکدا بە باشە ھەژمار بکریت. نەویش ئەو کاتە یە مرۆف پاش ئەوێ لە گوناھیکەوه دەگلێت، بۆ تەمەنیك ئاھ و واھی بۆ دەکێشیت. بۆ نمونە، ئەو بەندەیی جارێک بە تێرپامانەوه لە حەرامی پروانیوو، بەلام دواتر کە پاش چەندین ساڵ ئەو گوناھە ی بێردەکەوتتەوه، بە دەم ھەنسکەوه پرووی لە "دەرگای رەحمت" دەکات، ئەو دەکریت گوناھەکی کۆمەڵیک خیری زۆری بۆ ھەلگرتبیت.

خەیاڵی جیاواز بوون لە شەیتانەویە

ھەولدان بۆ جیاوازیبوون و خەیاڵی جیاوازیبوونی خود لە کەسانی دیکە ھەمیشە لە شەیتانەویە. جیاواز بێرکردنەوه دەرباری خود، خۆ بە بەرزتر بینین، نارەزووی خاوەندارتیی شتانیکی جیاواز لە خەلکی، ھەموو تەلە ی شەیتانین. بێرکردنەوه ی لەم شیوہ کە "با دەرڤەتیک بە من بدن، بزانی چۆن قسە دەکەم! قەلەمەکەم چۆن دەخەمە کار!" مرۆف بەرھو سەرەنجامی "نۆدیتا" راپێچ دەکات. سەرەنجامیک کە رۆحی وەک بەرد لێدەکات.

يەككە لە گەورەترىن بەلاكان ئەويە مرۇف خۆي بە جياواز لەوانى دى بىيىت. مەگەر ئەو كارەساتە مەزنانەي بەسەر مرۇفايەتيدا ھاتوون ھۆكارەكەي ھەر ئەمە نەبوو؟ ئەوانەي خۆيان بە پەگەزى باشتەر و ھەلبۇزۇردار و ئارى دەزانى، ئەوانە نەبوون كە بوونە ھۆكارى ھەلگىرسانى جەنگە جىھانىيەكان؟

پەرورەدگار بە پىغەمبەرەكەي خۆي فەرمووہ ”پىغەمبەرئەككى بەندە بە!“^۱ ئىمەش گەر تەنەنەت رېنگەيەك بدۇزىنەوہ كە ھەموو مرۇفايەتى پىدا بەرو بەھەشت بەرىن، ھىشتاش دەيىت دوور لە بيىرى جياواز بوون. ھەستى ”تاكەكك لە نىو مرۇفەكان“ – گەر قەبۇل بگىرىن – بپارتىزىن و لەسەر ئەم ھىللە لانەدەين. ئەوي كەمىك دەستى قەلەم بگىرىت و لە مەرەكەبى بسۆت. ناتوانىت لە دەردى خۆ جياواز بيىنن رزگارى بيىت. وەك بلىيىت فايرۆسىكك لە مەرەكەبدا بيىت و ھەر كەس دەستى بداتى توشى بيىت.

رۆحە نەخۆشەكان

گەر مرۇفەك بەردەوام وازانىت پىويستە باسى خۆي بكات و خۆي لاي خەلكى شىرىن بكات، ئەو واتاى ئەويە بەندەيەككى سووكى خوايە. ئەوانەي ھەموو دەرفەتەك دەقۇزىنەوہ بۆ باسكردن و خۆشەويست كردنى خۆيان، ھەم لە پوانگەي ژىرى و ھەم لە پوانگەي رۆح و ھەم لە پوانگەي بارەپيانەوہ كەسانىكى داماوى نەخۆش و كەمشەندامن. گەر خەلكى بە رووتدا پىدەكەنن، گىرنگىت پىدەدەن و وابەستەيەكيان پىوہت ھەيە، ئەم كارتە تەنھا بۆ گەياندىنى ئاينەكەت و بەرزكردنەويى نارى پەرورەدگارەكەت دەتوانىت بەكاربەيىت.

۱. أحمد بن حنبل، المسند ۲/۲۳۱؛ السنن الكبرى ۴/۱۷۱.

مرۆف و لاوازیه کانی

نیمه گیرۆدهی نەفسی خۆمانین، نەفس زنجیری له پیمانداوه. دەرده داری دهستی فایرۆسه کانی "هومات الستة - شەش هێرشەکه" این. مرۆف به پەرستشەکانی وهك نوێژ، پۆژوو، حەج و زەکات پلهی بەرز دەبێتەوه. بەلام خۆراگرتنی بەرامبەر پهستانی دەرروینی کاتی هەلچوونی شەهوتی بۆ ئەنجامدانی خراپەیدەك، خواردنەوهی توورپیی کاتی سەختییەکی تاقت پڕوکیڤ، دەتوانن بینه هۆکاری بەرزبوونەوهی بۆ ناستیکی بەرزتر لەوهش که له ڕێی پەرستشە ئەرئیه کانهوه پێی گەیشتووه.

گەر بتوانیت دان بەخۆدا بگریت و هیزه نەرئیه کانی ناخت بگۆریت بۆ هێزی ئەرئنی، ئەوا بهو هێزی که دەستت دەکەوتت دەتوانیت به خێرایه کی له موشەك خێراتر بگهیتە ئەوجی که مأل. گەر ژیریت خاوهنی زرنگیه کی له رادبەدەر و توانایی داوهریه کی دهراسا بیت و بتوانیت دوور له به کارهێنانی بۆ دژایه تیکردنی هاوڕی و براکانت له ڕێی خزمەت کردنی حق و حەقیقەتدا بیهخیتە گەر و بۆ بەدەستیهێنانی رەزامەندی خوا بەکاری بهینیت، ئەوا دەتوانیت ئەوه بههۆی ئەو نیرادیهیهوه عەقڵت له کاتیکدا شەڕیکێ هەندەکی (جوزئی) یه، بگۆریت بۆ خێریکی هەمەکی (کوللی).

گەر جهنابی حەق سەرپشکی بکردمایه له نێو مرۆف بوون یاخود بوونەوهرئکی دی وهك ئەو فریشتە و پڕۆحانیانەیی بەرامبەر هیچ پروداوێك لاوازی نیشان نادن، من دەمگوت "پەرورد گارا هەر لەسەر ئەو شیۆیه بهدیم بهینە که ئیستا

۱. هومات الستة - شەش هێرشەکه: ناوێشانی ئەو نامبێکه بهه که مامۆستا بەدەوززەمان سەعیدی نوورسی باش پوخانی دەولهق عوسانی و داگیرکردنی ئەستەمبول لەلایەن ئینگلیزه کانهوه نوسی، ئێنیدا ئەو شەش خاله لاوازی جهستی کۆمەلگەیی ئیسلامی داری کردووه که دوزمانی بەکاربەهین بۆ هێرش کردنه سەری.

هەم". دەمگوت "پازیم با تا دەلیت فشارم لەسەر بیت، بەلام لە دەرئەنجامدا ئیرادیه‌کی وهام پێده که به خۆتوه بمبەستیتوهه و بەرهو رەزامەندی خۆت پامبکیتیت، تا به هیزی ئەو ئیرادیه بەرهو لای تۆ بەرز بيمهوه. بەلج، تۆ بەندەت هەن که له لاوازی بیه‌رین، بەلام من دەمەوێت مرۆف بم" پەنگه له دەرووندا فشار هەیت بۆ لاری بوون، پەنگه ئەمانه دنیای دەروونیشم وێران بکەن، بەلام گەر بتوانم لەم وێرانەیهوه به هیزی ئیراده بگم به پەروردگاری خۆم و جەنابی حەقیقش ئەم تواناییه‌ی پێدایم، کهواته دەیت منیش به باشترین شیوه سوود لەم دەرڤه‌ته ببینم.

له پەنا مامەله‌ کردنیکی خۆشحالانه و سوپاسگوزارانه بەرامبەر ئەو شتانه‌ی خوا پێداوت، لەسەرته که بەسەر لایه‌نه نەرتنییه‌کان و لاوازی و گوناھه‌کاندا زالی بیت و له بەندی رەفتاره چەوتەکان خۆت پزگار بکەیت و به تەواوی واتا پام و وابەسته بیت به جەنابی حەقه‌وه. پەروردگار دروشمیکی دیکه‌ی بۆ تۆ بەرز کردۆتوه، دیه‌وێت کارێک بکات له گەڵ تۆ، هینده بەسه که تۆ زه‌بوونی دەستی لاوازی و که‌لینه‌کانت نه‌بیت و بزانیته‌ی چۆن به‌سەریاندا زالی ده‌بیت.

چەنده به‌ختیارین که پێغه‌مبەری سەرورمان هه‌یه (عليه الصلاة والسلام). قورئانمان هه‌یه. گەر هیچ شتی‌کمان نه‌بیت، قورئانه‌که‌مان بۆمان به‌سه.

رۆحه‌ نه‌خۆش و به‌دگومانه‌کان

ئەو که‌سانه‌ی که‌موکۆپی و ناتەواوی دهنه‌ پالی ئەم و ئەو، بۆ باس کردن و پیش چاو خستنی خۆیان هه‌مووان به سووک ده‌بینن. ئەمانه‌ چونکه ناتوانن وه‌ک ئەوه‌ی دەروونیان ده‌یخوازیت خۆیان ده‌ریپن، به‌رده‌وام به که‌موکۆپی خه‌لکیه‌وه سەرقالن. سەرورمان (عَلَيْهِ أَفْضَلُ صَلَاةٍ وَسَلَامٍ) له فەرمووده‌یه‌که‌یدا ده‌فرمویت

”مَنْ قَالَ هَلْكَ النَّاسُ فَهُوَ أَهْلُكُمُ“، واتە "ئەوێ دەلیت خەلك بە هیلاكدا چوو و خیریان تیدا ئەماوە، ئەوێ خۆی خیری تیدا ئەماوە و بە هیلاكدا چوو".
 ھەرھەڵە لە پێی فەرموودەییکی ترەو پیمان دەلیت ئەوێ دەلیت فلان کەس خراپە، فیسار کەس خراپە، ئەوێ دیکەش ھەر خراپە، ئەوێ لە راستیدا خۆی خراپ بوو، بە واتایەکی دی دەلیت: گەر دل و دەروونی تاك پروون و بیخ خەوش ییت، ھەمووان وەك خۆی دەبینیت. ئەو کەسانێ سەروشتیان وەھایە لە ھەموو کەسێکدا بەشویئ کەموکۆریدا دەگەرێن، گەر بۆ ماوەی چەند ھەفتەیک لە گەل ھەزرەتی جیرەئیلیش بئیننەو، کەموکۆرپی لەویشدا دەدۆزنەو و بە بییری "چۆن دەتوانم پێی ھەلخلیسکیتم؟" ھو بە شوئین رینگاکانی شەردا دەگەرێن.

لەرستیدا ناتەواوی و کەموکۆرپیە کە لە خۆدی کەسیەتی نەم مەرفانەدایە. پروانگی رەفتاری ئەمانە ھەلنەکردنە لە گەل کەسانی دی. دەردی ئەوانە کە لە گەل ھیچ کەسیک ناتوانن ھەلکەن، باس لە خۆ کردن و لە ھەموو دەرفەتیکدا خۆ بەرھو پێشبردنە. ئەمانە دیانەوئ بەردەوام باسی ئەوان بکرت و ھەمیشە نرخ و بەھا و پزیزیان بۆ دابنرت و لە پیشی پێشەو دەریکەون.

نایا کاتیک کارێک بەسەرکەوتووپیەکی زۆر دیارەو ئەنجام دەدەیت، دەتوانیت بلیت "ئەگەر ئەو ھاوپیەم یاخود کەسیکی دیکە نەم کارە ئەنجام بدایە دەرنجامی ئەو کارە دەبوو ھۆی خیر و چاکە کە زیاتر و بەم شیوہیەش سەرکەوتنیکی گەرتر بەدەست دەھات؟" دەی ئەم تینگەیشتنە دەریپی رۆحی قورئانی و ئەخلاقی پێغەمبەرانیە. بە پێچەوانەو ئەوانە کە بەردەوام لە چاوەروانی دەستکەوتی کەسیدان و ھەمیشە ھەولی خۆ پێشخستن دەدەن، ئەوانە کە وریئەکانی نەفسیان لە شیوہی نەخۆشییەکی رۆحیدا بەرۆکی پینگرتوون.

دواكەوتى سزاكان

ھەندىك لەتيفە (لايەنى ناسكى دُل) ھەيە لە مرؤفدا كە بەرگەي قورساي تالە برژانگىك لە پىسى ناگرىت، يەكسەر ديار نامىنىت و لەناودەچىت. مرؤف دەيىت ھەمىشە بترسىت لەوى سزاي گوناھ و ھەلەكانى لەم دونيادا نەدرىتەوہ. نەگەر ھىچ ناگادار كەردنەوہيە كمان بۇ نەيەت، ھىچ پىمان نەخلىسكىت و نەكەوين، توشى ھىچ جۆرە نەخوشى ياخود كىشەيەك نەبين و ھىچ جۆرە بارىكى نەرىنى رومان تىنەكات، پىويستە دابنىشىن و بىرىكەينەوہ و بۇ ئەم حالەمان لە پاشەرؤزى خۆمان بترسىن خوا پەنامان بدات، يەكىك لە گەورەترىن مەترسىيەكان لەسەرمان نەوہيە كە سزاكانمان بۇ دوارؤز دوابخرىت.

گەر لە رەفتار و كردار و تەنانەت دەرپرېنىشماندا ناخمان رۈون و بىخەوش نەيىت، ھەنگاوەكانمان بە ئىخلاسەوہ نەنايىت و ھەرچىيەكمان كەردوہ بە خاترى رەزامەندىي ئەو نەمان كەردىت، جەنابى حەقىش ئەمانەمان لىنەپرستەوہ و بە جىببەيلىت بۇ رؤزى دوايى، واتاي ئەوہيە كارمان تەواو بووہ و تقووم بووين. دەيىت تەواوي بوونمان لەبەر ئەمە لەرز بىگرىت. لە لايەكى دىكەوہ دەيىت بە پىوهرى وىژدان پەيوەندىمان لەگەل پەروەردگارمان ھەلبسەنگىنين، داخۇ لەسەر چ ھىلىك دەروات و حالى عىرفانىمان لەم بوارەدا لەكوئدايە. بەم شىوہيە پىگەي خۆمان ديارى دەكەين. بۇ ھەندى كەس كرانەوہيەكى ناشكرا لە شوتنىك لە شوتنەكاندا مەترسىدارە. ئەم پىوهرانە گشتىي نىن، بەلكو بە گورپەي پەيوەندى نيوان تاك و پەروەردگارە. رەنگە بۇ ھەموو كەسيك جىي باس نەيىت، اتا ئەم پىوهرانە لە كەسيكەوہ بۇ كەسيكى دىكە گۆرانيان بەسەردا دىت.

ئارامگرتىن، بەتايىبەت گەر ئەو شتەي داواي دەكەيت زۆر گەورە بېت

ئەو سەختىيانەي دەيچىزىن و ئەو نارەھەتتىيانەي بەسەرمان دېن، گەر لە ناستى ئەو ئامانجەدا كە مەبەستمانە تەماشايان بگەين زۆر بچوك دەمىننەو. ھالى ئىمە لە بە ئامانجگرتنى بەھەشتدا ۋەك داستانى عاشق بوونى كەل نۆغلانى داماوە بە كچى پاشا. ئەمە ۋەك داخوازىي كەرەم نىە بۇ "ئاسلى". مەن كە تەماشاي ھالى پەرتشانى خۆمان دەكەم پىكەننم دېت. چۈنكە ئىمە زۆر بچوكىن و ئەو شتەيش كە داخوازىنى زۆر بە نرخە. بە دەپرېنى مامۇستا بەدەيوززەمان، ئىمە داواكارى بەھەشتىكىن كە ھەزار سال زىانى پىر بەختەوهرى ئەم دىنبايە ھاوتاي كاتزىزىكى ئەوئى نىيە.^۱ لەودىو ئەوئەشەوہ نارەزووى دىتنى جەمالى جەنابى ھەقىمان ھەيە. دەي بۇ گەيشتن بە ئەم ئامانجە پىويستە بەرگەي ھەموو شتىك بگرىن و سنگ بەدەينە بەر ھەموو نارەھەتتىيەك و ھەموو سەختىيەك قەبول بگەين.

ئىرادە

موعجىزە و كەرامات، ھەق و راستىن و گەر خوا بىيەوئت پەردەي سەر پرووى شتە ئاسايىيەكان دەدېرئەت و شتانىكى دەراسا و بەخەيالدا نەھاتوو دىئىتتە مەيدان. بەلام ھىچ پىغەمبەرتك نەبووە پلانەكانى بە گوزىرى ئەم پروداوہ دەراسايانە داپرئىت. ھەموويان كارەكانىيان لە چوارچىوہى ھۆكارەكاندا بەرنامەپىزىي كىردووہ. دەوترئەت كە پىغەمبەرمان لە شەرى ئوھوددا زىيەكى زيادەي بەسەر زىنكەي خۇيدا پۇشيووہ و ھەموو رى و شوئىكى خۇياراستنى گرتۆتە بەر. چۈنكە ھەلنەگرتنى ئەو ھەنگاوانەي لە چوارچىوہى ھۆكارەكاندا پىويستە

۱. بەدەيوززەمان، ۋەتەكان (ۋەتى سى و دوو)؛ مەكئوبات (مەكئووى پىستەم).

پەچاۋ بىكرىن و ھەۋالە كىردنى ھەموو شتىك بۇ جەنابى ھەق دەيىتە تىۋە گلان لە بىروباۋەرى "جەبرىت" (قەبۇل نە كىردنى ئىرادەي جوزنى و باۋەپوون بەۋەي كە كارەكانى مرۇف لە دەستى خۇيدا نىيە).

ھەزرەتى مامۇستا بەدەيعوززەمان ئەو ئەمانەتەي لە قورئاندا بەسەر مرۇفدا درارە بە "انا - منىتى" لىكداۋەتەۋە . گىرنگىرىن پاىەي "انا" ىش ئىرادەيە و پەفتارەكانى مرۇف بەۋەۋە بەستراۋنەتەۋە . بە واتايەك، مرۇف بە ئىرادە مرۇفە . ئەۋەي لەسەر ئىمەيە ئەۋەيە دوور لە بەستەنەۋەي ژيانمان بە چاۋەپروانىي شتانى بانئاسايى و دەراسا ۋە، مافى ئىرادەمان بەدەين و ئەۋەي پىتەستە ئەنجامى بەدەين، پاشانىش دەرنەنجامەكان بۇ وىستى پەروەردگارى مەزئان جىبەئلىن.

دوو دىۋەگەي تەقوا

ھەموو شتىك بەلاي خۋاي بالادەستەۋە ئاسانە . ئەۋە ئىمەين كاتىك لە چۋار چىۋەي ھۆكارەكاندا بىر دەكەينەۋە، ھەموو شتىك نارەھەت و سەخت دەبىنىن . بە تايبەت لەم سەردەمەدا گەيشتن بە ژيانى دل و پۇخ بەلامانەۋە ۋەك ئامانجىكى دەست پى نە گەيشتورى لىھاتوۋە . بەلام دلەكان بە دەست "اللە" ۋەيە . ئەۋ بىەۋىت ئىمەش لە رىزى بەندە بۇخۇي سولجاۋەكانىدا قەبۇل دەكات .

ھىندە ھەيە ئەم پىيە فىداكارى زۇرى دەۋىت . لەم پىناۋەدا ئارامگىرانە ھەۋل و تىكۇشانى دەۋىت . دەيىت ھەموو ئەۋ نىعمەتانەي پەزاقى ھەقىقى (پۇزىدەرى راستەقىنە) پىي بەخشيۋىن دووبارە لە رىي بەدەستەيئاننى پەزمامەندىي خۇيدا بەكارى بەيئىنەۋە .

پاشان رېبوارى نهم رېتیه دهییت همیشه تهقوا بنهمای کارى بیټ، له پروانیی بؤ بابته تهکونیییهکانیشدا دووباره ناییت له راسته رېی تهقوا لابات. ناییت هیچ کام له دوو دیوهکەى تهقوا فراموش بکړن. بېلې تهقوا دوو دیوی ههیه:

۱. رهچاوکردنى نهمر و نههیه تهشريعیهکان. واته گوږرپایه ل بوون له بهرامبر شو شتانه وه که ناین فرمانی "کردن" یاخود "نهکردن" ی داون.

۲. رهچاوکردنى نهمره تهکونیییهکان. واته هه لسوکهوتی گونجاو و هه ماههنگ له گه ل شو سرنه تانه (یاسایانه) ی په روهردگار له گه ردوندا داینانو.

کاتیک له ژیانی پیروزی سهروه زمان ورد دهینییه وه دهینین، شو بی پشتگوری خستنی هوکاره کان و به خویندنه وهی زور دروست بؤ نایه ته تهکونیییه کان هه ردهم له ژیر ساباتى تهقوا دا ژیانی برده و ته سه ر. بؤ نمونه شو به هاوه له کانی فرمووه "شو که نوستن، ناگری نیو مال بکوژیننه وه". بېلې، لیره داو له چه ندین فرمووده ی تری هاوشیوه دا بانگه یشتی کردوین تا ره چاوی هوکاره کان بکهین و نه هیلین به هو ی ناگروه هیچ جوړه زیانیک به مالمان بکهوت.

خواردن له بهر خوا، بوونه خاوهنی مال و مندال له بهر خوا، کارکردن له بهر خوا، دهست پیکردن له بهر خوا... به ردهوام بن له ریزکردنی نه مانه تا دهتوانن. کاتیک هه موو نه مانه تان له بهر خوا نه جامدا و له پیناو خوادا جولانه وه، نهوا چوونه ته نیو بازنه ی تهقواوه و هه ر کاریک که نه جامی ددهن پاداشتی په رستشتان له سه ری بؤ دهنوسرت. به لام کاتیک و تان "با نوژیک بکهم تا بیینن"، "با قسه بکهم، تا فیز بین دهییت چو قسه بکرت"، "با له هه مووان زیاتر ببه خشم،

تا بزانن بەخشندەيى و دەست كراوى كامەيە“ ئىدى ئەو كاتە زۆر شىتان لە كىس دەچىت.

ھاوناھەتگىي ژيانى دەروون و دەروە و ھەئويست وەرگرتن

لە بەرامبەر گوناھدا

مرۆف پىويستە وەك چۆن گزنگى بە پوخسارى دەدات، ھەرواش بە ورياييەو لە گەل ژيانى دل و پۆھيدا مامەلە بەكات. بۆ نمونە مرۆف گەر لە سىماي دەروەيدا شتىكى نەشياو بىيىت كە سەرنجى خەلكى بۆ لاي خۆي رابكىشىت، يەكسەر دەيشارىتەو. گەر يەخەي كراسەكەي لار يىت، ياخود دەرقاچەي پانتۆلەكەي ھەلگەر پايىتەو، يەكسەر چاكى دەكات. ھەروەك نەمانە، پىويستە مرۆف ھەر كات بىنى لە دلدا لارى ھەيە ياخود لە پۆھيدا لادان لە نامانجى سەرەككى ھاتۆتە پىش، يەكسەر دەستبەكارىت و بەكوتتە جوولە بۆ چاك كردن و ھىنانەو سەر پىي.

بۆ نمونە كاتىك لە پىي چاۋوۋە شتىك دىتە نىو دلەو، لە پىي گوى ياخود دەمەو پەلەيەك لەسەر دل دەنشىت. مرۆف دەيىت ھىندەي تىكچوونى سىماي دەروەي، بگرە لەويش زياتر، ناگادارى نەم تىكچوونانەي ناخى يىت و بەردەوام ھۆشيارانە ھەولى خۆ پاراستن بەدات لىيان. كاتىك بىع ناگايانە، بۆ نمونە لە كاتى قسەكردندا لە دەمت دەردەچىت و دەلئىت ”فلانە كەس بە چاۋنكى لار تەماشاي كردم“ شتىك كە گەر ئەو كەسە بىيىستىت، پىي ناپرەھەت دەيىت. دەيىت يەكسەر رابكەيت بە شوئىدا و پىي بلئىت ”نەمزانى لە زارمەو شتىك دەرچوو، باسى تۆم كرد، گەردنم نازاد بەكە“ ھەر بە ھەمان شتو، گەر بە خەيالتدا گوزەرى كرد ”بۆچى ھەوا ساردە؟“ يەكسەر بە دوايدا پىويستە بلئىت

”استغفرالله، پەروردگار! من هەدەم نیه خۆم هەلقوریتیم لە بریاری تۆدا، چ سەرما بیت چ گەرما.“

مرۆف وەک چۆن ناگاداری پۆشاک و پوخسار و یەخە و دامەنی کراسە کە یەتی، هەر واش دەبیت لە ژبانی رۆح و دلیدا لە بەرامبەر ئەو شتانەوه کە پەروردگار پێی خۆش نین، لە چوارچێوەی پێوەرەکانی خۆیدا وریایانە بژیت و مامەلە بکات. هەندیک کەس سروشتیکی هەستیاریان هەیە. لە جل و بەرگ و شوونی دانێشتن و نوستنیاندا هەمیشە رێکوییکی بەدی دەکرت، بەلام لە پروانگەیی ژبانی رۆحیانەوه هێندە هەستیاری نین. هەندیک کەسی دیکەش هەن، شپرزەن و چواردەر و کەلۆپەلیان هەمیشە پزاور، بەلام لە ژبانی رۆحیاندا لە لووتکەکاندا هاتووچۆ دەکەن. ئەمانە رەنگە بە یەک نەخۆن. بەلام هەندیکیش هەن هەم لە پروانگەیی رۆخساری دەرەویان و هەم لە بواری ژبانی دل و رۆحیاندا هەمیشە هەستیاری و هۆشیاری. دوا جار رەنگە باشترینی مرۆفەکان ئەم جۆرە کەسانە بن. ئەو کەسە کە لە بواری هاوناھەنگ بوونی جیھانی دەرەوی و دەرەوییدا تا بلیی هەستیاری و هۆشیاری و نایەوتت هیچ لارییەک لە ژبانییدا ببینزیت... ئەمە زۆر گرنگە، هەندیک جار رەنگە هەندیک شت لەسەر دلی مرۆف قورس بیت، بەلام لە بەرامبەر ئەو شتانەشەوه کە بە بیرماندا گوزەر دەکەن بە ترسی ئەووە کە هاوتانین لە گەل رەزامەندیی خوادا، پێویستە وەک ئەوێ گوناھمان ئەنجامدا بیت مامەلە بکەین. ئەوێ کە قورسی ئەنجامدانی گوناھ بەردەوام لە دلدا هەستی پێ بکرت، نیشانی بێ گەردیی دلی باوەردارە. گەر تەنھا بۆ یەک جار بەلەیکە لە سەر دلێکی زۆر خاویز و بێگەرد بنیشیت، پاشان پەنجا سالیس بە سەریدا تێپەربیت، خاویزی ئەو دلە وەک ئەوێ ئەمڕۆ ئەو گوناھەیی ئەنجام داویت نازاری پێ دەچیزیت. بەهێزترین رێگەیی رۆبەرپروبوونەوهی گوناھیش

ھەر ئەمەيە، گەر تەنھا يەك جار سەرىپچىيەكى ئەنجام دايتت، بەردەوام لە ويزدانيدا ۋەك ئەۋەي تازە بە تازە گوناھەكەي ئەنجام دايتت، نازار دەچيژيژت و دەليژت "خۆزگە!..." ئەمە گرنگە. گەر گوناھەكەتان لەبىر بچيژتەۋە، ئەۋا لەۋ دۇنيا دەيتتە دەردەسەرى و بەلا بۆتان. بەخشنەي ئەۋا نايژت لە بىر بكرتت بەلام قىژەۋىي گوناھيش نايژت لە بىر بكرتت. باۋەردار، كەسيكە كە گەر يەك جار گوناھي ئەنجامدا بەدرىژاي تەمەنيك فرمىسكى بۆ دەريژيژت.

لېرسىنەۋە لەخۆمان، ئەك لە كەسانى دى

بەداخەۋە، ھيشتاش بە شويژن كەموكۆرپى كەسانى دىكەدا دەگەريژين و ھيشتاش لەبەر كەموكۆرپىيەكانيان دەيانخەينە بەر تىرى پرسىار و لېرسىنەۋە، گەر يەككە تا گەردنى نوقمى قور بويژت و تۆش بە تەنھا قور بەر قولەپيژت كەوتىژت، مافى ئەۋەت نىيە بە كەسەكەي بەرامبەرت بليژت "ئەم ھەموو قورە چىيە پيژتەۋەيە؟" پىۋىستە لە خۆت پىرسىتەۋە كە "بۆچى قولەپيژم قورايى كىرەۋە؟" نوقوم بوونى كەسيكى تر لە قوردا تا ناستى گەردنىشى بە تۆۋە پەيۋەندىدار نىيە. تۆ تەنھا دەتوانىت دۋور لە گومانى خراپە و غەيبەت و تانە و تەشەر بۆ رىزگار بوونى ئەۋا كەسە لە خوا پىپارپيژتەۋە.

ئەگەر ئىمە خۆمان لە تەۋارى چاۋەپروانىيەكان دانەرنىيژت و نەمانتوانىيژت وىستمان لەگەل وىستى جەنابى ھەقدا ھاۋتا بكەين، واتاي ئەۋەيە ھيشتا زۆر كارمان ماۋە ئەنجامى بەيەن. چۆن دەتوانىن بە كەموكۆرپى كەسانى دىكەۋە خەرىك بىن و لېرسىنەۋەيان لەگەلدا بكەين، لە كاتىكدا خۆمان گىرفتارى دەستى دەيان كەموكۆرپىين؟

له تەسەوفا، موریڤ له خالیڤدا ئیدی دەبیته موراد. واتە، ئەو کەسە ی بە درێژی تەمەنی هەر داوای ئەو دەکات و هەر ئەوی دەوێت، موریڤی ئەو و له هێز و توانایی خۆی بچ پەروا دەبیته و راسی ئیرادە ی "هێزی بچ پایانی ئەو" دەبیته، پاشان دەگاتە ناستیک کە ئیدی لەو بەدواوە دەبیته موراد. واتە بە ئارەزووی حەقەو تەژی دەبیته، بە تەواوەتی بە رۆوی ماسیوا الله (ئەو ی له خوا نەبیته) دادەخەرت و جگە له خۆشنووی ئەو هیچ داخوایەکی دیکە ی نامیته. بەم حالەش دەبیته رۆحیک بەختیار کە مورادی حەق و مایە ی نیگای ئەو و بیلبیلە ی چاویەتی، جا کاتیک ئێمە مورادی "الله" نەین، بۆچی ئەو ئەمانەتی خۆیمان بچ بسیرت؟

بەلێ، دەبیته لەم بارە یەو زۆر بترسین و بە تەواوی بوونمانەو لەرزمان لێیته. پێرسه پاش هەموو سەرکەوتنیک شایستە ییمان بۆ ئەو کارە بخەینە سەر مێزی لیکۆلێنەو و بە زەرەبێنیک زۆر بەهێز له رەفتار و کردارە کانمان ورد بێنەو. بەو هەستەو کە "داخۆ لە بەرامبەر نیعمەت و نیحسانیک نیلاهی لەم شیوە یەو تەوانیومانە ئەرکی وە فاداریمان بەینە جی؟" لێرسینەو لە کەم کورپی و کەلێنە کانمان بکەین. موحاسیبی بێرکردنەو یەکی زۆر کەم سەبارەت بە کەسانی دی و رەخنە لێگرتنیان وە ک ئەو ی بلیته "خۆزگە ئەو پیاو و وەها باش بوایە" بە گوناھی گەورە داناو و بە نازاریەو تەلاو تەو. ئەک رەفتار و کردار و هەلوێست، بگرە تەنھا بێرکی نەخووزارو کە بە مێشکدا گوزەر دەکات.

بەردەوام خەریکی لێرسینەو بوو له نەفسی خۆی و وتوویەتی "گەر بیری من پاک بووایە ئەو پەلە یە کە ی بەسەر ئەو ی دەبوو؟". ئێمەش دەبیته ئەمە دروشمان بیت و تەنھا له نەفسی له ماسیوا دانەبرای خۆمان تانە بدین و لێرسینەو بکەین.

فەراھەم نەكردنى مافى ژيان بۆ ھەئەكان

جەنابى ھەق، بەردەوامىمان پىنېدات لە خىزمەت كەردنى ئاينەكەيدا، ديار نىيە لە چ قۇناغىكى ئەم رېي ژيانەدا پەردەكان لا دەدرېن و پىمان دەوترىت "دەي بۆ دەروەي رېنگاكە!" رېنگە لە يەك دوو خولەكدا پىمان بوترىت "دەتانبەينە دەروەي رېنگاكە." مرؤف كاتىك دەرواتەوہ بۆ لاي ئەو، دەيىت دلې وابەستەي ئەو يىت و تەژى لە بىرى خىزمەت يىت و لە سەروپەندى ئەنجامدانى كارىكى باشدا يىت.

بەلې، رېنگە ھەندىك لە ساتەكانى مرؤف نورانى نەبوويىت، رېنگە كۆمەلىك ساتى چلكنىشى ھەيىت، بەلام ەك پىشتر باسما كەردوہ، سەرنجامى كار زۆر گرنگە. ەك چۆن ھەندىك جار، ئىستاشى لەسەر يىت ياساى پەشىمان بوونەوہ كارى پىدەكرىت، كاتىك زىندانىيەك بلىت "پەشىمان بوومەوہ و برپارمداوہ و سورم لەسەر ئەوہى بىمە مرؤفكى باش" ياساى پەشىمان بوونەوہى بەسەردا جى بەجى دەكەن و لىي خۆش دەين. لە بابەتەكانى پەيوەست بە دوارپۇژىشدا پەشىمان بوونەوہىكى لەم شىويە دەكرىت بىتە ھۆكارى بەخشان. بەلام مرؤف پىويستە ھىندەي لە دەستى دىت و رىا يىت كە لاپەرپەيەكى لەكەدار لە ژياندا نەيىت. ئەمە بە واتا گىشتىيەكەي بەكاردەيىنم. مرؤف نايت رى بە لەكەدار بوونى بىر، رۆح ياخود ھەستى بەدات. ئەو شتانەي لە ژيانى تاكدا پىويستە كەمترىن مافى ژيانىان ھەيىت، ھەلە و گوناھەكانن. بەندە، گەر ەك بەشىكى سروشتىشى ھەندىك جار پىي بىخلىسكىت و بىكەوت، دەيىت يەكسەر ھەستىتەوہ و خۆي رېك بىكاتەوہ، ھەروہا ھەولبەدات و ماوہى پىخلىسكان و كەوتنەكانىشى بۆ كەمترىن ماوہ داببەزىتت.

گەر بەندە بىكەوت و لاړى بىت، ئەوا گرىنگترىن شت لەو بواردەدا، يەكسەر گەرئەوہى بۆ لاي خوا و پۇشتنە ژىر چەترى "تەويە و ئىنابە و ئەويە".

زۆر گرنگە مرۆف بزائیت پەرورد گارنکی هەیه که لئی خۆشدهبیت، زۆر گرنگە پروو بکهینه ئەم خاوەنەمان و بلێین ”دووباره کهوتم، دووباره شیرەکم پزاندووه، جاریکی دیکەش هاروواجیم کرد، بەلام پەشیمانم و نوقمی شەرمەزاریم“ و هەوڵ بەدین یەکسەر دوور بکهوینەوه لەو حالەتە پەلایبیدی تیی کهوتیین.

بەلاتانەوه سەیر نەبیت که ئەم بابەتە زۆر دووباره دەکەمەوه. وەك چۆن لە سەرەنجامی خۆم دەرسم، هەر واش بۆ سەرەنجامی براکانم دەرسم و موچرکم پێدا دیت. باوەرم وەهایە که پێوستیمان بە ناگادار کردنەوه و وریا کردنەوهی یەکدی هەیه لەم هەرە گرنگترین بابەتەدا که بەدەستەینانی بەختەوهی هەمیشەییە. خوا پەنامان بەدات، پێم خۆش نیە هیچ کەس ببینم که لە کاتی هاوار کردن بەسەر یەکیکی دی، یاخود کاتیک بە ڕقە لە کەسینکی دی، بگرە کاتیک دلئی کەمیک گەردی لێنیشتووه بەرو مەرگ هەنگاو بنیت.

رەنگە خوا ڕوانین و تەوهجوهی تایبەتی هەبیت بۆ ئەو کەسانە لە ڕینگاکە ی ئەودا لەوانی دی هیمەتیا زیا ترە. ئەو یە که بەدیعووزەمان موژدە ی بە ئیمانەوه ڕۆیشتنە گۆر بە قوتابییانی قورئان دەدات و دلێت که بەهۆی ئەو ی هەمووان دوعا بۆ یەکدی دەکن، دوعاکە هەمەکیستی (کوللییەت) بە دەست دەهینیت. ئەوانە ی لە بازنە ی قورئاندا تەنھا وەك یەك کەس دوعا ناکەن، بەلکۆ بە ملیۆنان زار و زوبان بۆ دوعا دەوێستن.^۱ کەسەکان لە چ ناستیکدا بن، کاتیک دەوتریت ”اخوانا، اخواتنا - برایانمان، خوشکانمان“، لە پەنا ئەو کەسانە ی بە تەواوەتی شانیا داوێتە بەر ئەم کارە، هەموو ئەو کەسانەش که تەنھا لە گۆشە و کەنارەکانی ئەم کارەدا وەستاون دەلێن ”با گەر تەنھا بە دوعایەکیش بووه، پشکی منیش لەم کارەدا هەبیت“ دەپۆنە ژێر چەتری ئەو وتە یەوه.

۱. بەدیعووزەمان، پاشبەندی قەستەمۆنی.

دېوى دووھى بابەتەكە ئەويە كە لە رېئى ئەو وانە مەعرفىيەنەي ئەم بەرھەمانە كە تەفسىرى قورئان لەم سەردەمەدا بە مرۆڤى دەدەن، باوهرپوون بەخوا بە شىئەيەك دەچىتە ناخى مرۆڤ و تىيدا جىگىر دەيىت كە — إن شاء الله — دەستى شەيتان ناگات بەو كەسانەي سەر گەرمى خويئندن و ليكۆلئىنەون تىاياندا. بەلام داخۆ لەو خالەداين؟ داخۆ لە ئاستى ئەودا وەستاوين و مافى وەستانەكەمان دەدەين؟ ئەمانە كۆمەلئىك شتى جىئى تىپرامان و لەسەر وەستان و ئەندىشە ئاوەرن. ئەم كارە پىويستى بە لىبران و وەفايە، پىويستى بە سەرپراستىيە، پىويستى بە ئىخلاسه. تا ئەو پەرى پىويستى بە ئىخلاسه.

مرۆڤ لە كاتى نەخۆشىدا زۆر قوولتر ھەست بەمانە دەكات. پىويستە ھەستى پىچ بكات، لەجىئى ئەويە بگەويئە ئىو ترس و ئەندىشەي مردنەو. ھەرچۆنىك يىت ئەم رېئواريە ھەقە و بەرى ناگىرئت، بۆيە پىويستە زۆر بە باشى دەمى تىپەرپوونى لەم دالانە ياخود بازدانى بەسەر ئەم كەندەلانەدا بقوزئتەو. مرۆڤ دەيىت بە تەواوى بوونىيەو و ابەستەي خوا يىت، تا لەو بەرھو لەو دونيا لە شونئىكى پاك و سەلامەت بگىرسىتەو.

وەستانەو ئە بەرامبەر دارمانى دەرفىكى

لە پىكەو بوون و بەكۆمەل ژياندا رەھمەت و لە جودايى و پەرگىرشدا نىقەت (بەلا و ئافات) ھەيە، كەوايە نايىت جيا لە خەلكى و بە تەنھا بىئىنەو. جيا بوونەو مەترسىدار و كوشندەيە. وەك چۆن ھەموو حضورئىك رەنگدار بوون (انضباغ) ئىكى لە گەلدايە، ھەرواش بەيەكەو بوون رەنگدار بوون بە رەنگى خواي لە گەلدايە. لەلەيەكى دىكەو پىويستە كاتىك لە شونئىك دەمىنەو ياخود بۆ شونئىك دەرۆين، تا دەكرئت لە گەل كەسئىك بىن كە بمانگىرئتەو لە خراپە،

نایب تەنھا بین و تەنھا برۆین و بە تەنھا بسورپینەو.

نایب تینگەشتنمان بۆ ئەو فەرموودەیە پێغمەبەری خوا کە دەفەر مۆت "تەنھا شەیتانە" تەنھا لە چوارچۆیەکی تەسکدا ییت، دەبیت لێکدانەویدەکی فراوانی لەم شیوەیە بۆ بکەین، "شەیتانییەت ھەبە لە ھەموو تاك و تەرابوونەویدە کدا، لە مانەو و ژیان لە شوێنێکدا بە تەنھا تا گەران و پڕی کردن بە تەنھا". بەلێ، لە تەنھاییدا جوړنک لە شەیتانییەت ھەبە. پێغمەبەری خوا، بە واتایە کە بۆ دوو کەسەش ھەر ھەمان شت دەلێت. چونکە بە گۆرەیی ئەگەرەکان و لە بازەنە ئەگەرەکاندا پێککەوتنی دوو کەس لەسەر نەنجامدانی کارێکی خراپە ناستێکی بەرز تۆمار دەکات. پێویستە تا دەکرێت سێ کەس پێکەوێت بن. ئەگەرێ کۆبوونەوێ سێ کەس لەسەر خراپە و بە جارێک تووشبوونیان بە دارمان زۆر ئەگەرێکی کزە.

لە کاسە ییرو خەیاڵماندا بەردەوام دەبیت شتێک ھەبیت. بۆ نمونە کاتیەک بۆ شوێنێک دەبرۆین، دەبیت نامانجمان لە رۆیشتنە کەمان پوون ییت و بۆ کارێک برۆین. بەدرێژای پڕی دەبیت بێر لەو کارە بکەینەو کە بۆی دەبرۆین. پێش ئەوەش کە بکەینە پڕی دەبیت پوو بکەینە خودا و چاو بە حالەتی دەروونیمان بخشینینەو. پێویستە زۆر دوعا و داوای لێخۆشبوون بکەین. پەنا بۆ پەنای ئەو بەرین و بلێین "پەرورد گارا! گەر ھەزار جارێش شایان بێ بەوێ پێم بخلیسکیت، تۆ مەھێلە بکەوم." یاخود وەک جاران دەیانگوت بلێین "پڕی مەدە لە دەستمەو، لە قاچمەو، لە چاومەو، لە گۆنمەو، لە دەممەو یاخود لە لێومەو شتێکی خراپ بێتە مەیدان."

پێویستە کۆنترۆلی خۆمان بە باشی بکەین، لە بەرامبەر گوناھدا شلی

ئەنئىنىن و بەرامبەر كەمتەرخەمى و يىخەمى داخراو بىن. تەنەت بەرامبەر شىكۆفە كەردنى جوانىيەكى ناخمان دەيىت وەك چىژىكى رۇحانى تەماشائى بىكىن و لە جىيى خۇشحال بوون، بلىين ”پەروردگارا، من وەك ئەوئى پىيۇستە بەندايەتيم بۇ تۆ ئەنجام ئەداوە كە شىنەيەكى لەم شىئويە لە ناخمانا ھەست پىبىكەم. ئەكا ئەم حالەم لە شەيتانەوئە يىت؟“. بەلى، تەنەت پىيۇستە بۇ بوونى شىتىكى لەم شىئويەش داوائى لىخۇشبوون لە پەروردگار بىكەين.

ئەسلى ئەوئە مەتەنە بە ھىچ جوانىيەكى خۇمان ئەكەين، ئەوانەي لە دونىادا لە نىئو ترسدا دەژىن لە دوارپۇژدا لە نىئو نارامى و يىخەمىدا دەبن. جەنابى "اللہ" (جَلْ جَلَالَهُ) لە فەرمودەيەكى قودسىدا دەفەر مويىت "ترس و يىخەمى پىبىكەو كۇناكەمەو و بە جارنىك نايدەم بە كەس" واتە ئەوانەي لىژەدا لە ترسدا دەژىن سەبارەت بە دوارپۇژيان، لەوئى بىچ خەم و نارام دەبن. ئەوانەش لىژە ئەندىشەيەكىيان نىيە سەبارەت بە دوارپۇژ و ھىچ ئامادەسازىيەك بۇ ئەولايان ئەنجام نادەن، لەوئى لە ترسدا دەبن. زۇرنىك لە دۇستانى حەق، لە شازەلىيەوئە بۇ نىمام غەزالى، لەوئىشەوئە بۇ مامۇستا بەدەيوززەمان، ھەموو جەخت لەوئە دەكەنەوئە كە پىيۇستە تا لە ژيانداين دەرگائى ترس تا ئەوئەرى بە كراوئى بەيلىنەوئە و لە ساتەوئەختى مردنىشدا دەست بە دامەنى ئومىدەوئە بگىرن. نايىت بە ھىچ شىئويەك يىخەم بىن و سەبارەت بە ژيانى دوارپۇژمان لە دلئىيايدا بىن.

جا ھەرچەندە قوتابىيانى قورئان بەھۇئى دوئەكەردنىانەوئە بۇ يەكدى و بەھۇئى ئەوئەي لەتيفەكانيان لە روانگەئى نىمانى تەحقىقىيەوئە نورئە فشان بووئە نىمان تا ئەو پنتانەي دلئان كە دەستى شەيتانى پىناگات گەيشتوئە، موژدەئى بە نىمانەوئە چوونە ئاوغۇرپىيان ھەرگرتبىت -ئىن شاء اللہ-. ھىشتاش نايىت ھىچ قوتابىيەكى

قورنان دلنیا و بیخ خم بیت سهارهت به ژیا نی دواروژی. لم بارهه شهوه ناییت نهو وتانهی له پلهی "ترهیب و ترغیب - ترساندن و هاندان" دا وتراون له گهل هیله گشتیه کانی رینگهی راستدا "صراط المستقیم" تیکهل بکهین. بو نمونه نهو فرمودیهی سهروه زمان که بو ترساندن فرمودیه تی: "نهو که سهی درو بکات و به لاین بشکینیت و ناپاکی له سپارده دا بکات، مونافقیکی ته اووه" یاخود فرمودهی "نهو که سهی بلیت (لا اله الا الله) ده چیت به هه شته وه" که وه که مرودهیه کی هاندهر وه هایه، ده بیت به تیرامان له هوکار و که شی وتنه کانیا ن له سه ریان به وستینه وه و له گهل ده ستوره گشتیه کاند تیکه لیان نه کهین.

شهیتان

خوای بالادهست هه موومان له شه ری شهیتان پارتیرت. گهر روژی هه زار جار بلین "رَبِّ اَعُوذُ بِكَ مِنْ هَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَ اَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ يَّحْضُرُونِ"، واته "په روهرد گارا، په نا ده گرم به تو له وه سه سهی شهیتانه کان، له وهی نهوان زه فرم پچ ببهن". چونکه شهیتان فیل و یاری زور زور ده زانیت. هیچ که سینک لهو شه تره نه جه دا که نهو دهیکات براوه ناییت، مه گهر نه وهی یارمه تی خوایی ببیته هو ی نه وهی دهستی ببه ستریت. چونکه نهو ته نها تووی وه سه سه فریده داته ناخی مرؤفه کانه وه و ده بیته هوکاری شه ر و خراپه. به لام خولقینه ر دروستکه ری شه ر و خراپه نهو نیه. خولقینه ری خیر و شه ر و نور و تاریکیش هه ر خوایه.

کار دانه پال شهیتان و وتنی "نهو کردی... نهو نه جامی دا" و وتنی نه وهی

۱. البخاری، ایمان ۲۴، الشهادات ۲۸، الوصایا ۸، اللباس ۶۹؛ مسلم، ایمان ۱۰۷-۱۱۰.

۲. الترمذی، ایمان ۱۷.

۳. المؤمنون: ۹۷-۹۸.

که ئەو توانیویەتی کارتک بخولقیینیت و جەختکردنەوه لە پڕۆلی ئەو، پڕەنگە مەترسیدار بێت. لەم بارەدا شەیتان، وەك لە فەرموودەیه‌کی پیرۆزدا نامازە ی پێکراوه، فووی تی دەبێت و لە خۆی بایی دەبێت. ئەوه‌ی پێوستە بیکەین ئەوه‌یه وەك دەربڕینی متمانە و دلنیاپییمان بە خوا، بێر لە بێج کاریگەری شەیتان لە بەرامبەر هێز و توانای بێج پایانی خواوه و ئەوه‌ی که ناتوانیت هیچ زیانێک بە بەنده سەرراسته‌کانی بگەیه‌نیت بکەینه‌وه و لە بەرامبەر ئەوه‌وه پێج قایم و سه‌لامەت بوستین. واتە پێوستە هەم لە پروانگە‌ی رەفتاری خۆمان و هەم لە پروانگە‌ی حیکمەتی دروستکردنی ئەو و فەرمانبەرییه‌که‌یه‌وه تەماشای بابەتە‌که بکەین.

جاریکیان لە گۆفاری (SIZINTI-سزنتی) دا وێنە‌ی عەجوزەیه‌کی شەم‌تا "پیرۆزنیکی لە پەل و پۆ که‌وتوو" بلاوکرا‌بوویه‌وه. ئەو وێنە‌یه زیاتر بە ئەو دیوه ترسناکانە دەچوو که لە فیلمه‌ خەیاڵیه‌کاندا هەیه، تا لە مرۆفێک، لەسەر وێنە‌که ئەم نوسینه هەبوو "ئەو هەرگیز تا نیستا لەسەر شیوه‌ی راسته‌قینه و بە پێناسی خۆیه‌وه خۆی نیشان نەداوه، مرۆفایه‌تی هەمیشه ئەوی لە ژێر دەمامکی جیا‌واز و شیوازی جۆرا‌وجۆردا دیوه. وا نیستاش دهبو‌یت بە بەکاره‌ینانی ته‌واوی شیوازه‌کان ترسناکترین یاری که ته‌واوی مرۆفایه‌تی لەخۆ بگریت، ئەنجام بدات. یاری نیوان مەفستۆ و فاوست، که لە گە‌ل بوونی مرۆفدا دەستی پێکردووه و هێشتا ته‌واو نەبووه".

بە‌لێ، گۆتەش لە کۆتایی فاوستدا دە‌لێت "ئەم چیرۆکه ته‌واو نەبووه" نازانرێت فاوست برا‌وه‌یه یاخود مەفستۆ؟ فاوست گەنجی‌کی نەشاره‌زایه، بوونه‌وهرێکه ته‌مه‌نی خۆی بەسەر دە‌بات... شەیتانی‌ش سه‌یر و سه‌مه‌ریه‌که که بە ته‌مه‌نی ته‌واوی مرۆفایه‌تی له‌ ژیا‌ندا بووه. ئیوه‌ش ئەو وێنە‌یه یاخود هاوشیوه‌کانتان دیوه.

پەنگە كاتىكىش ناۋى شەيتان بېرىت لە ھزرتاندا ئەو وئەنەيە زىندوو بېتتەو، بەلام شەيتان زۆر جياوازه لەو وئەنەيەي لە ھزرتاندا ھەيە.

ئەو لەسەر وئەنەي فرىودەران و لە خشتەبەرانى جۇراوجۆر پۈيەپۈي مەرۇف دەپتتەو. ھەندىكجار دىۋى نازەلىي مەرۇف بەكاردەھىنيت و ئەم ھەستانە ختووكە دەدات، ھەندىك جار ۋەك جانەۋەرتكى مەرۇف قوتدەر و ھەندىك جار شى ۋەك ساحىرنىك دېتە پېشەو كە مېشكى مەرۇفەكان دەخوتتتەو و لە پىي ناردنى شەپۇلى كارەبايى جۇراوجۆرەو ھەول دەدات كارىگەرى نەرتنى لەسەر دروست بكات، ياخود لە پزىتەكانى مېشكدا جىي خۆي دەكاتەو و ھۆرمۇنى جۇراوجۆر دەپزىت و بەم شىۋەيە خەونى ناخۇش بە دوژمنەكانى نیشان دەدات.

پاش ئەۋى تېبىنىيە مېتافىزىكىيەكان لە ژيانى مەرۇفدا سېرانەو، نەخۇشىي پۈونكردەنەۋى فىزىكىيەنە بۇ تەۋاۋى بابەتەكان لە مەرۇفدا سەرىھەلدا. ھەر بۇيەش مەرۇفى ئەمەرۇمان تۈۋشى دۋالىزمەيەك بوۋە. تەنەت ئەو كەسانەش كە باۋەپيان بە بنەماكانى ئاين ھەيە و پېيان وايە ھەموو شتىكى جىھانى فىزىكى لەلەين مېتافىزىكەۋە بەرپۇە دەپزىت، تۈۋشى نەخۇشىي پۈونكردەنەۋى حالەتەكان لە چۈرچىۋەي فىزىكدا بوۋنەتەو. ئەم پۈانگە پۇزەتېقىستە ترسناكەي ئەمەرۇ ھەندىك كارىگەرى ۋەھاي دروست كردۈۋە كە بە شىۋەيەك لە شىۋەكان سېستىمى باۋەر لە مېشكى مەرۇفەكاندا دەشپۈنيت. بگرە ئەمە ھاتوۋەتە دى و نرىكە بلېين كۆمەلنىك گومانى سەبارەت بە مېتافىزىك فرېداۋەتە دللى ھەموو كەسنىكەۋە.

ئەمەرۇ ھەموو بە گومانن. ئەو گومانەش تەنھا لە پىي خۇ بە پەرسش خەرىكردنەۋە دەپزىتتەو. چۈنكە ئاين پىكھاتوۋە لە "تصدىق بالقلب، اقرار باللسان، و أعمال بالأركان" واتە قەبۇلكردنى ھەقىقەت بە دل و دەپزىنى بە زوبان و پاشان كاملكردنى ئەم دوۋانە بە رەفتار.

مرۆف دەبیت زۆر پەرستش ئەنجام بدات. پەرستش بېتە لایەنیکى سروشتى ئەو. وەك كانت دەبیت "ئەو بە عەقلى تىۋورى نايەتە ناسىن". ناسىنى خودا تەنھا لە پىي ئەقلى كردهيەو دەبیت. بىرگسۆن لە لای خۆيەو وىژدان و پەي پىبىردن لە پىشەوہى كارەكە دادەنیت، بە واتايەك دەبیت ھەموو شتىك دەكرىت لە پىي وىژدان و پەي پىبىردنەو بەدۆزرتەوہ. بەلى، مرۆف بە دیدىكى ئولوهيىەتى ھەميشە بە دەليل بەندەوہ ناتوانیت ھەرگىز خۆى لەو كىشانە رىزگار بكات كە پروبەرووى نىمانەكەى دەبنەوہ. نىمان لە عەقلى زياتر پىوستە لە دلدا جىي خۆى بكاتەوہ و جىگىر بېت. ئەمەش بەو دەبیت ھەر لە سەرھتاي رىنگەوہ مرۆف دل و گىيانى خۆى بە خودا بفروشىت، نەك بە شەيتان. دلى بە خوداي خۆى بفروشىت و بلىت ئەمەم لى وەرگرە، ئەمە مالى تۆيە، تەختى خۆتى تىدا دابنى.

نىوچاوانى بە سوجدە بسپىرىت و بلىت "دلم لە ھەموو شتىكى دىكە پاك بکەرەوہ بىجگە لە خۆت و سەرکەوتوم بکە تا بگەم بە بازەى ئولوهيىەتى خۆت"، دەبیت بىست سال، سى سال بەم شىۋيە بپارىنەوہ. مرۆف تەنھا لە پاش ھەول و تىكۆشانىكى لەم شىۋيە ئەوجا دەتوانیت بگاتە "حق اليقين" كە ئەوہ نامانجىكە دەبیت بە ژيان و توانەوہ بۆى، پىي بگەين. ئەوانەش كە دەگەنە ئەو نامانجە، گەر ھەزار شەيتان بە ھەزار جۆر فىل و تەلەكەوہ پروبەروويان ببنەوہ بە يارمەتى خوا ناتوانن زىانيان پىي بگەيەنن.

پۆزەتيفىزم، رەنگە تەلىسى زانستە تىۋرىيەكان بشكىتيت، بەلام ناتوانيت دەستى بگاتە زانستە كردهيىەكان بۆيە خەلكى عەوام لەم روانگەيەوہ بەختيارترن تا ئەو كەسانەى شتىك دەزانن. ئەوان باوهرپىكى سازگارىان ھەيە. بە زۆرى لە مېشكى ئەو كەسانەدا كە دەخوئىننەوہ و كىتب ھەلاوېر دەكەن جۆرىك لە كەلپن

دروست بووه. ئەگەر ئەم کەسانە وەك چۆن سەرگەرمی بابەتە عەقڵییەکانن
 ھەرواش گەرنگی بە دلایان بەدن و گیانیان پشتگۆی نەخەن، ئەوا لەو کەلتیانەوہ
 ناکەونە خوارەوہ. وەگەرنا لەو درز و کەلتیانەوہ دەکەونە خوارەوہ کە زانستە
 سروشتییەکان و فەلسەفە دروستیان دەکەن. لەبەر ئەم ھۆیەییە لە سالانێکی
 زۆر لە مەوہەرەوہ تێبینییەکم ھەبووہ بۆ خۆم کە لە ناخدا ئاوم داوہ و پەرورەدم
 کردووہ، پاشانیش لە پێی ئەو پروداوانەوہ کە لە چواردەھەرمدا. پرویانداوہ بە
 تەواوی باوەرم بە دروستییەکەمی کردووہ، ئەویش ئەمەییە: ئەگەر بێریار بێت
 فەلسەفە بخۆنرت، بێگومان دەبیت لە تەنیشتیدا تەسەووفیش بخۆنرت و
 وانەکەش لەلایەن مامۆستایەکەوہ بوترتتەوہ کە لەو بواردەدا بە باشی پەرورەدە
 بووین و وەك چۆن شارەزای بابەتەکانە، ھەرواش بە زانیارییەکانی کار بکات
 و لە ژبانی دا پەنگیان پێی بداتەوہ. مەرجە بە لایەنی کەمەوہ ھیندەیی عەقل
 گەرنگی بە دلایەت بدرت، کاری لەسەر بکرت و گەشەیی پێی بدرت تا لە
 دەرەنجامدا ھاوسەنگی و ھاوھالیی لە نیوان دل و عەقلدا بێتە مەیدان. وەگەرنا
 ئێمانی مەزۆفەکان بە پەرشکیك ناگری بێ تین دەسووتیت و خاوەنەکەشی لە
 ژێر مەرجە ناھەموارەکاندا بە جارێک دەتوتتەوہ و لەناو دەچیت. پەنگە پەرشکاری
 ئەوہ بە بێردا بێت کە "بۆچی ئەم بابەتە ھیندە ناسکە؟" چونکە لە دونیایەکی
 تاقیکردنەوہدا بێت کە "ئەھینیی بە پەرشکاریتی - سر التکلیف" ە. بێ ھیممەت و
 تیکۆشان ناتوانین ئەم تاقیکردنەوہیە بەدین. لە نیوان کوفر و ئێماندا پەردەییەکی
 ناسک ھەییە. گەر بە توندی ئەم پەردەییە نەگیرت، ھەموو کاتێک نەگەری ئەوہ
 ھەییە بەھۆی جولەییەکی فیکرییەوہ تووشی بەدبەختی کەوتنە ئەو دیوی پەردەکە
 بێنەوہ. کەوا یە پێویستە زۆر بە توندی دەست بە ئەرکی بەندایەتیمانەوہ بگەرن
 و پەنا بۆ خۆی بالادەست بەرین. پێویستە ھەمیشە وریابین بەرامبەر ئەو

وه‌سوسانه‌ی ناویه‌ناو له ده‌روونماندا درووست ده‌بن، پێویسته کورته‌یتانی بیر و ئیدراکمان له به‌رامبەر هه‌ندیک له باب‌ته‌کانه‌وه قه‌بوڵ بکه‌ین و هه‌ندیک جاریش به‌م شیویه‌ی بیر بکه‌ینه‌وه "من له به‌رامبەر خواوه ده‌ست له‌سه‌ر سینه و ڕوو به‌ که‌عبه وه‌ستام. ئیستا من له نێو بازنه‌یه‌کدام له پێش منه‌وه ڕیزیک خه‌لکی دی بازنه‌یان به‌ستوه، له‌پێش نه‌وانیشه‌وه بازنه‌یه‌کی دی و له پێش نه‌وانیشه‌وه هه‌زاران بازنه... به‌م شیویه‌ی ملیۆنان که‌س وه‌ک بلیی له به‌رامبەر که‌عبه نوێژ بکه‌ن، ڕوویان له که‌عبه کردوه. چه‌نده زۆرن ژماره‌ی نه‌و مرۆفه‌ خاوه‌ن ژیری و بلیمه‌ت و ده‌روون به‌رزانه‌ی که‌ به‌ی هیچ سه‌مه‌ینه‌وه و گومانیک ڕوویان کردوه‌ته په‌روه‌رگار. نه‌ی نه‌زان و نه‌فام! مه‌گه‌ر ته‌نها تۆی که‌ له‌ عه‌قل و به‌لگه‌ کاری و زانست و هونه‌ر تیده‌گه‌یت؟!!"

غه‌یبه‌ت

قه‌سه‌کردن ده‌رباره‌ی هه‌ر موسولمانیک که‌ له‌ کاتی بیسته‌نه‌وه‌یدا بیه‌ته‌ هۆی ده‌لته‌نگبونی که‌سی به‌رامبەر، گه‌ر ته‌نها هه‌نده‌ش بیته‌ که‌ بلیته‌ "به‌ لا‌چاو‌نکه‌وه ته‌ماشای کردم" غه‌یبه‌ته‌ و هه‌رامه‌. به‌لام چه‌نده سه‌یر و نا‌زار به‌خشه‌ که‌ هه‌ندیک له‌و که‌سانه‌ی ده‌لێن "با خزمه‌تیکی ئاین و گه‌ل بکه‌ین"، ده‌لێن "با له‌ ناو نه‌م دامه‌زراوه‌یدا به‌م و له‌ گه‌ل نه‌م هاو‌پێیانه‌دا هه‌ستم و دانیشم، تا خه‌یر و چاکه‌م بۆ بنوسه‌رت" که‌چی خۆیان له‌ که‌وتنه‌ نێو نه‌م گه‌رناهه‌ پسه‌ نا‌پارێزن. له‌ ڕاستیدا نه‌م ڕه‌فتاره‌ واتای قه‌بوڵکردنی به‌شیکێ ئاین و نه‌نجامدانی نه‌و به‌شه‌ و ڕه‌ته‌کردنه‌وه و په‌شتگوێ خستنی به‌شیکێ دیکه‌یه‌تی. قورئانی په‌رۆز کاتیک باسی هه‌ندیک له‌و که‌سانه‌ ده‌کات که‌ ئیمان له‌ ده‌لیاندا جی‌گه‌یر نه‌بوه، ده‌فه‌رمووته‌ "تُؤْمِنُ بِغَيْضٍ وَنَكَفَرَ بِغَيْضٍ" واته‌ "باوه‌ر به‌ هه‌ندیکێ ده‌هه‌ینن و به‌ هه‌ندیکێ دیکه‌ی

باوەر ناهیتن" ۱' رەخنە لە بەجیھێنانی هەندیک لە فەرمانەکانی تاین و پشتگۆی خستنی هەندیکی تریان دەگریت.

لەلایەکی ترهه گەر کارنکی لەم شیویه بە خودی ئەرکی ئیمە دانەنرایت، مافی ئەوەمان نییه هەلە و کەموکوپییهکانی کەسانی دی ببینین و بیکەینە ویردی زویان و ناگاداریان بکەینەوه تا وازی لێبھێنن. بۆ نمونە، رەنگە هەندیک لە هاوڕێیان حەسیر و قالییهکانیان هەلگرتبیت و لەجیانداندا فەرشی بەنرخیان راخستبیت. هەندیکیان رەنگە کورسییه تەختەکانیان فرپاندیت و لەجیانداندا قەنەفەیی گرانبەهایان کړیبیت. لە بنەرەتدا بۆ کەسانیک کە لە ئاستی ئیمەدا ژیان بەسەر دەبەن هیچ یەکنیک لەمانە حەرام نییه. واتە، نە فەرشی راخستن و نە قەنەفە کړین حەرام نییه، رەنگە لەسەر حەسیر نوستن و سەرنی لە خو لە تەختە بوون، جوژنیک لە زوهد بیت. بگرە گەر ئەم حالەتە لە سروشتی ئەو کەسەوه هەلنەقولاییت و بیته هۆکاری خۆنیشاندان و رپاکاری بۆ خەلکی، ئەوه رەنگە شتیکی زۆر مەترسیدار بیت بۆ ئەو کەسە. بۆیە کەس بۆی نییه بیت و بلیت "مامۆستا، ئەوکەسانەیی تۆ دەتناسین بوون بە میژوو، ئەو سەردەمە هەر زۆر زوو بەسەرچوو". جارێ خەلک لەسەر حەسیر دادەنیشتن، ئیستا لەسەر فەرشی و قەنەفە دادەنیشن. کاری ئەو پیاوێی حەسیر و کورسییه تەختەکەیی گۆرپووه بۆ فەرشی و قەنەفەیی گرانبەها حەرام نییه، بەلام ئەم رەخنە و غەیبەتەیی ئەم کەسەیی دیکە بە هەموو شیویهک حەرامە. لە بەرامبەر ئەم حالەتەوه گوفتاریکی لەم شیویه کە "چیدی لەسەر فەرشی دادەنیشیت و کورسییه تەختەکانیشی گۆرپووه و خراپی لێ بەسەر هاتووه" غەیبەتە و بە هەموو شیویهک حەرامە.

رەنگە کەسیک سەج دەستە جلی هەبیت. هەبوونی شتیکی لە دەرەوێ پێوستی

بەدىيىيەتتە ئىسرافە و بەدىيىيەتتىكى تىردا ئىسراف نىيە. ئىمە نىيەتى ئەو كەسە نازانين، رەنگە لەبەر پىيىستى و بەرژەندىيەك وا بە باش بزانىت كە لە گەل ھەر چوونە دەروەيە كدا جليكى جياواز پېوشىت. رەنگە بلىت "خەلك لە كەسىتى منەوە دىنى مويىنى ئىسلام دەيىنن، بۇ بەرجهستە كىردنى ئايىنە كەم بە گۆرەي مەرجه كانى ئەمىرۆ پىيىستە شىك پۆشيش بىم" واتە ئەو كەسە كۆمەلىك تىيىنى دىارى ھەيە سەبارەت بەو نەركەي نەنجامى دەدات. بەلى، كارى ئەو كەسەي دۆلەبەكەي پىر لە جە ھەرام نىيە، بەلكو ئىسرافىكى بچوكە. تەنانت ئىسرافىش لە نىو خۇيدا لە يەك ئاستدا نىيە. ئاستى جياواز جياوازي ھەيە. ناتوانين بەشىوہەيكى يەكلاكەرەو بەم ھالەي ئەو بلىين "ھەرام". بەلام رەخنە گرتنى كەسىكى دىكە لە شىوہەي ئەوہي بلىت "فلانە كەس تا گەردنى لە ئىسرافدا نوقم بوو" بەيى ھىچ گومانىك ھەرامە و ناپەسەندە.

لە كاتىكدا پىيىستە كەسانى نىو بازنەي خىزمەت - كە بە بازنەي موتەقىن ھەژمارى دەكەين - ھەمىشە لە كەوسەر بخۆنەوہ و كافور بىكەن بە بۆو، كەچى ئەوانىش ھەندىكجار نالودەي بىر كىردنەوہي زۆر چەپەل دەبن و لە جىي ناوي كەوسەر زەقوم دەخۆن و ھىچ بەخۇيان نازانن. لە كاتىكدا پىيىستە لە ھەستان و دانىشتندا بۆنى كافور بىكەن و بۆنى كافور پەخش بىكەنەوہ، لە كەوسەر بنۆشەنەوہ و ۋەك بەھەشتىيەكان ژيان بىنە سەر... نايىت باسى كەس بە خراپە بىكەين گەر كەسىك پەنجا جار خراپەمان لە گەلدا بىكات، ئەوا خراپەكانى رىنگەي بە خراپە ۋەلام دانەوہ بۇ ئىمە رەوا ناكەن. خراپە خۆي لە خۇيدا خراپە، جا چ ئىمە پىوہەرووي بىيىنەوہ چ نەبىنەوہ. بەدىعوززەمان بە "مقابل بالمثل - ۋەلامدانەوہ بە ھەمان كارى بەرامبەر" ي وتووه "دەستورى ستەمكارانە". بەلى، ۋەلامدانەوہي خراپە بە خراپە نىشانەي رەفتارىكى ستەمكارانەيە.

گەر فەرمانەكانى ئاين دەربارەي خۇرازاندىنەوہ بە خورپەوشتە جوانەكان و

دورکه وتنهوه له خوورپوشته ناپهسه نده کان جیبه جی بکړت نهوا بنه ماکانی به چاکی وه لاسی خرابه دانه وه و له گه ل خرابترین که سه کاندای به باشی هملکردن و فیزکردنی ریپاز و نادابی ژیبانی مروفانه به ماره کویراکان و له بیربردنه وهی گه ستنی مروف له لایه ن دوو پشکه کانه وه، هه موو به دی دین و یه کبوون و یه کپیزی به ته وای ده چه سپنت. نه مروف مروف له توانایدا به تنانه ت درنده ترین نازله کانیش په روره ده و رام بکات. دهی خودی ناده میزاد له هه موو بونه وهریک سازتره بو په روره ده بوون. گهر له به رام بهر کیشه کانه وه هه موو تاکیک پیدا چونه وه بو خوی بکات و له جی چاوه پروانی تیگه یشتنی به رام بهر له هه له کدی و په شیمان بوونه وه لی، به نمایش کردنی ره فتاریکی نمونه یی خوی هه ولی چاره سه رکردنی کیشه که بدات، نیوهی کیشه که کم ده بیته وه و بگره چاره سه ریش ده ییت.

باوهرم نیبه دوا ی تیگه یشتن له موسولمانیتی راسته قینه و به جددی له بواری ژیباندا ره نگپیدانه وهی هیچ کیشه یه ک بمییت. کاتیک تاک تاکی موسولمانان وایان لیها ت له هه موو نهو شتانه ی به ده م، چاو یاخود گو یاندا گوزره ده کن "وشه ی نهینی" پرسن، نیدی هیچ کیشه یه کی کومه لایه تی نامییت. خوداش یه کبوون و یه کپیزی دینیته مهیدان. هینده به سه هه موو باوه زداریک ژیبانی له سه ر پرپړه یی نهو وته یه به رپوه برت که ده لیت "گهر به هه شتت ده ویت هیچ گیانیک نازار مه ده".

شیرکی په نهان

له فرموده یه کی پیروژدا که نه بو له یسی سه مه رقه ندی له کتیبی "تنیه الغافلین" و له باسی نیخلاسدا هیئاویه تی، نه حمه دی کورپی حه نبل له موسنه ده که ییدا ده گپرتنه وه، پیغه مبهری خودا (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) فرموویه تی "نهو شته ی که

زۆرتىن ترسم هديه له بارهيهوه بۆتان، شيركى بچووكه، "هاوه‌له بەرپۆزه‌كان پرسیان "شیرکی بچووك چیه؟" سه‌ره‌ر له وه‌لامدا فه‌رمووی "ریا" له رپوایه‌تیکیشدا له جی شيركى بچووك، "شیرکی په‌نهان" ی هاتووه. چیه هاوه‌لدانانی شاراوه و په‌نهان بۆ خودای گه‌وره؟ ریا و نمایشه، گه‌رچی بچووك و كه‌میش بیټ. خۆده‌رخستن و نیشان‌دانى خوده به شیویه‌کی وىستمه‌ندانه. نه‌گه‌ر له نوپۆدا هه‌ندیک هه‌ست له ده‌ره‌وى وىستى مرۆفه‌وه بیته ناخه‌وه و به‌م هۆیه‌وه مرۆف ده‌نگى لى‌وه بیټ، ره‌نگه‌ به‌خشریت. بۆ نموونه، به‌نده‌یه‌ك وه‌ها له نوپۆكه‌یدا رۆچووه كه هه‌ستى هه‌روه‌ك نه‌ویه سه‌رى له به‌ر نه‌ژنۆی خوای گه‌وره‌دا داناییت. جه‌نابى حه‌ق له نه‌ژنۆ و سه‌ر و قاچ پاك و بى به‌ریه، به‌لام وه‌ك لا‌انه‌وى "خودایه‌ پێیه‌كانت له كوین؟" ی ره‌جاییزاده، نه‌مانه‌ش به‌ گوفتارکردنى هه‌ستىك و خالىكى قوولى به‌نده‌ن.

به‌لێ به‌نده‌ كاتىك له نپه‌ هه‌ستىكى قوول و خالىكى له‌م شیویه‌دا بیټ گه‌ر به‌ ده‌نگىكى به‌رزى وه‌هاش بلیت "الله" كه گه‌رووی به‌رپۆت، هه‌ر به‌خشراوه. چونكه مرۆف كه له‌و خاله‌دا بیټ ناگای له‌وه نییه چى ده‌لیت و چى نه‌نجام ده‌دات، گه‌ر هه‌والی پى بدن ده‌ریاره‌ى نه‌و كاره‌ى ده‌لیت "من ناگام له‌و شته نییه، بیرم نایه‌ته‌وه". به‌نه‌مای باه‌ته‌كه‌ش هه‌ر نه‌مه‌یه. گه‌ر له خالىكى وه‌ها‌دا نه‌بیټ، مافی نه‌وى نییه له ده‌روه‌ شتىك به‌ وىستى خۆی تىكه‌ل به‌ په‌رسته‌شه‌كان بكات. نه‌وه ده‌بیته هه‌لبه‌ستنى درۆ و پىسه‌کردنى كارنى سازگار. به‌لام خالىكى گه‌رنگى تر هه‌یه، نه‌وىش نه‌ویه كه ئیمه هه‌ر شتىك له كه‌سێكى دىكه‌دا ببینین مافی نه‌وه‌مان نییه بلیین "ریا نه‌نجام ده‌دات". سه‌هنگىكى مه‌حه‌كى له‌و شیویه‌مان لا نییه كه بتوانین ریاكه‌ى نیشان به‌دین یاخود له رپانه‌کردنى دلنیا ببینه‌وه.

مافی نه‌وه‌مان نییه لپه‌رسینه‌وه له خه‌لكى دى بکه‌ین. و به‌ خه‌یالماندا

بەيتىن ياخود بلىين ”ئايا ئەمە پەيوەندىيەكى لە گەلّ خوادا ھەيە كە وا دەلّيت،
 ويستمەندانە وا دەلّيت، ياخود لە دەرهوۋى ويستى خۇيەويەتتى؟ ئايا ئەمە نالەى
 عشق و ھەيەجانىيەتى؟ ياخود بۇ خۇنىشاندان و سەرنجى چواردەرور پاكىشان ھاوار
 دەكات؟ راستە قورئان دەخونىت بەلام ئايا بە مەبەستى خۇ پىشخستن دىخونىت
 ياخود بۇ رەزامەندىي خاويە؟“ رەنگە خەلّكى لە چواردەرورماندا دەنگى جياواز
 جياوازيان لى بەرزىتتە، رەنگە بەجۇرنك يىت ئىمە نارەھەت بكات، بەلام ئىمە
 مافى ئەوھەمان نىيە گومانى خراپيان پى ببەين. ئەو دەرگايە بە پرووى ئىمەدا
 داخراوہ. ئەگەرى ھەيە ئىمە تىنەگەين و ئەو مرؤفە شتائىكى زۇر جياواز ھەست
 پى بكات كە لە رۇحىيەو بەرزىبنەو و بەر گەررووى بکەون و دەنگە ژىيەكانى
 بلەرئەو و ئەمىش وەك چۆن عودىك يان كەمايتك بە لەراندەنەوۋى ژىيەكانى
 دەنگيان لى بەرزەدەيتتەو دەنگى لى بەرزىبىتتەو. سەبارەت بە كەسانى دى بەم
 شىوہە بىردەكەينەو. بۇ خۇشمان زۇر رەق و بە كۆت و بەند دەبين و گەر
 بچووكترىن نرکە ياخود نزمترىن نووزەمان لىوہە بىت لە خۇمان خۇش نابىن.

بەلّى، نايىت ئەم دوو شتە لە گەلّ يەكدى تىكەلّ بکەين، نايىت بکەوينە
 تىنگەيشتنى ھەلّەوہ. وەك چۆن لە زىكر و فيكردا بەم شىوہەيە، دەبىت لە ھەلسوكەوت
 و رەفتارەكانى دىكەشدا ھەمىشە تەرتىيانە سەبارەت بە كەسانى دى بىر بکەينەوہ و
 گومانى باشيان پى ببەين، بۇ خۇشمان دەبىت ھەمىشە بازنەى رەخنە و تىبىنىي
 بە كراوہى بەيلىنەوہ و بېرسىن ”داخۇ ئەمەش تەلەيەكى نوۋيە لە نەفسمدا؟“

سەربارى نەخۇشى و بىي حالىم، لەبەر خاترى بابەتتىكى گرنىكى وەك
 يادکردنەوۋى جەنابى ھەق، گەر بە زۇررىش بوويىت ئەم تۇزقالە شتەم وت. بەلّى،
 زىكر برىتبيە لەوہى لە بەرامبەر نىعمەتە ئاشكراو پەنھانەكانى جەنابى ھەقەوہ،
 بانگەواز بۇ ناوى ئەو بکەيت لە لاي ئىنس و جىنن و ھەموو بوونەوہران. ئەمە

بۆ باوەرداران له ئاو و ههوا گرنگتره. هه‌م هه‌نده گرنگه که گهر نهم بانگه‌وازه بوه‌ستیت، ئیدی حیکمه‌تی بوونی زه‌ویی و بوونه‌وه‌رانی سهر رووی نامینیت. به‌م هۆیه‌شه‌وهیه که په‌غه‌مبه‌ری خودا نهمانی ئه‌و که‌سانه‌ی "الله، الله" ده‌لینه‌وه له‌سه‌ر زه‌ویدا، به‌یه‌ک له‌هه‌واله‌یه‌نانی قیامه‌ت هه‌ژمار کردوه.

به‌شون گه‌شه‌کردنه‌وه بوون

باوەرداران پێسته تا ده‌کریت له‌ژایانی ئیمانیدا قوول بینه‌وه. وه‌گه‌رنا ره‌نگه له‌نیو ژایانی کۆمه‌لایه‌تیدا زه‌ریان به‌ر بکه‌وت و بریندار بین و درز و که‌لین له‌بهر و هه‌ستیاندا پته‌مه‌یدان. پێسته له‌روانگه‌ی هه‌سته ئاینیه‌کانمانه‌وه زۆر پته‌و و ته‌ندروست بین. گهر به‌هۆی گونا‌هه‌ گه‌وره و بچوکه‌کانمانه‌وه نه‌خزینیه کونجی ژووره‌که‌مان و فرمیسک نه‌رژین، ئه‌وه له‌ژایانی دله‌ماندا زۆر شتمان له‌و و نه‌بووه. گهر نازاری هه‌له‌کانمان بۆ روژان و مانگان و سالان ناچیزین واتای نه‌وهیه روحمان به‌رگه‌ی خۆی له‌ده‌ستاده.

یه‌که‌ک له‌نیشانه‌کانی دروستی جه‌سته نه‌وهیه له‌به‌رامبه‌ر قایرۆس و میکرۆبه جیا‌جیا‌کانه‌وه پله‌ی گه‌رمی به‌رزبیتته‌وه گهر له‌ش نهم ناماژهی به‌رگه‌یه‌ی نه‌مینیت، ئه‌وه واتای نه‌وهیه خالی زۆر ترسناکه. ئه‌مه نیشانده‌ری نه‌وهیه توانای به‌رگه‌یکردنی به‌رامبه‌ر زه‌هرتکی زۆر که‌م و بیه‌هیزیش نه‌ماوه. هه‌ر به‌هه‌مان شپه‌، گهر له‌به‌رامبه‌ر سه‌ره‌په‌چیه‌کانه‌وه کاردانه‌وه‌یه‌کی ده‌روونی نه‌یت و ویزدان به‌گونا‌هه "نه‌خیر" نه‌لیت، واتای نه‌وهیه روحم مردوه. له‌به‌ر ئه‌مه‌ش پێسته له‌لایه‌که‌وه له‌به‌رامبه‌ر خراپه و نه‌رتنیه‌کاندا دوور له‌کوشتنی روحمان کاردانه‌وه و خاوه‌ن به‌ریار بوونمان نیشان به‌دین، له‌لایه‌کی دیکه‌شه‌وه چاو‌مان به‌رینه‌ناسۆ دووره‌کان و به‌ردوام به‌شون گه‌شه‌کردن و به‌وه‌و پێش چوونه‌وه بین.

ژیانی دل و پڙوح

ژيانى دل و پۇح

خاكيبون

مرۇف پۇستە خۇي بە "سيفير" بزانت. تەنانەت "سيفير" ىش نا، چونكە بزۇكەي نيوان پىتەكان تۇنىكى توندى خۇنۇننيان بە "سيفير" داوہ. باوہردارى راستەقىنە نايت تەنانەت ئەو ھىندەيەش نەفسى وە پىش چاوان بخات.

ئەو كەسەي وەھمى بوونى شتىك لە خۇيدا بكات خەسارەتمەندە. ھەندىك پۇحى نەخۇش ھەن كە ئەگەر وەك بەخشىش و تاقىكردنەوہى ئىلاھى ھەندىك شتيان پى نىشان بدرت، ياخود خەونىكى باش بىينن، ھەلدەستن بە گىرپانەوہ و پشك بۇ خۇدانان تىياندا. ئەمە رىيەكە زۇر مەترسىدارە. لەمەش مەترسىدارتر ئەوہىە بلىيت "بەھۇي كۇلەوارىمانەوہ خوا ناوہناو لوتفى لەم شىوہىەمان لەگەل دەكات." و لەم رىيەوہ مەيل بۇ ئەنانىيەت و رىپاكارى لە بەرگى خاكيبوندا ھەشاردراو بنوتىت. گەر كەستىك بفرپت و پرواتە سەرلقى بەرزى دارىك، پاشان پىت و ئەمە لەملاولا بگىرپتەوہ، تىدەگەين كە ئەم كەسە خالى و پوچە. من بۇ ھىشتنەوہى رىز وەھا دلەيم، وەگەر نا ئەو كەسە پوچى پوچە. چونكە دۇستانى ھەق، نھىتىيەكانى جەنابى ھەق ناشكرا ناكەن. ئەم جۇرە لوتفانە نھىتىگەلىكى

سهر به ټولو هیڅه تن، نایټ ناشکرا بکړن. نو که سانه ش که نه پنیښه کانی خوا ناشکرا بکه، چیدی نه پنیښان پی نشان نادریت له لایه ن خواوه، هندیك لوتف و هندیك نه پنی نامرازی تاقیکردنه ون، وه پارویه کی ورده وهان که له شوټنیکي مه ترسیدار و پیوست به بیده نگیدا که نایټ به پنیټ هه ست پی بکړت، له گیر فانتدا بن. جا گهر پاره ورده کانت زړه یان بیت دوژمنه کانت پیت ده زانن و لیت دده پون، بویه بترسه له وهی بتیکن.

بهنده تایه تیڼه کانی خوا هر گیز خویان به شت نازانن. نه وهی له پلهی "قطب" دایه هه میسه به رده می خوی ته مومزوی دپته پیش چاو. ناسوی لیچ پروون نیه. هه مووان نو له لوتکه به رزه که س پینه گه شتووه کانداه پینن، به لام نو وا گومان ده بات که له نیو چاله کانداه بیت.

با پنیښه کانت هه میسه له زویدا بن بونه وهی که که وتیت نازارت پی نه گات و هیچ شوټنیکت نه شکیت. گهر له و دنیایه وه که به وهه کانت وا هه ست ده که بیت له به رزایه کاندایت، گهر بکه ویت ده که ویته قولترین چاله کانه وه و هیچ شوټنیکت به ساغی نامیتته وه. وریابه گهر پایت نو شوټنه نه بیت که بیری لیچ ده که ویته وه، که وتیشت ری پی نه گراوه.

دنیایی

مرؤف له و دنیایه دا نایټ دنیایانه بړی. هر گیز نایټ متمانه به خوی بکات و له خوی دنیایټ. بنهنده ده پیت له دنیادا به رده وام به ترسه وه "خوف" بړی. هه رده له ترسی پاشه پوژوی له رز دایبگرت. له هاسه نگی ترس و نومیددا ژیان به سهر به رت و سرته نجامی کارش هر بو خوا جیټیټ. وتنی

”من كافر، من مونا فيقم“ دروست نيه. به لام دهبيت هميشه نهم ترسه له نيو دلي موسولماندا ههبيت، وهك نهوهي ”نايا له مندا نيشانهي مونا فيقي ههيه؟“ نهم هزه له لاي حهزرتي عومهرى مەزنىش ههبوو، ئيدى بو لاي نيمه نهبيت؟! حهزرتي عوسمان كه دهروشت بو سهر گۆرستان هينده ده گريا كه خهريك بوو ههناسهي بوهستيت. كاتيك نويژ دهكەين دهبيت باوهرمان وهها بيت كه قەبوّل بووه. به لام دهبيت خه ميشمان ليى بيت و بلين ”تو بلين كه موكوپهك له نويژ كه مدا نهبيت، تو بلين نه درتتهوه به چاومدا؟“

به لاي زورنك له ليكو له رانهوه كه نيمامى غه زاليشيان تيدايه، مروف دهبيت ژيانى هميشه له ژير چاروكه ”خوف - ترس“ دا ببات بهرپوه و كاتيكيش گه يشته ليواري مردن، دهست به پەتى ”رجا - نوميد“ وه بگريت. واته له ساتانهدا كه برپاره پرووى به پرووى جيهانى دواپوژدا بكرتتهوه، گوماني باشى به رامبەر جهنابي حەق ههبيت و پهنا بو رهحمەتى بهرنت و له نيو ههستى نوميددا بلين ”ئيدى شتيك نه ماوه من بتوانم نه نجامى بدهم. له نيستا به دواوه به تهواوى خوّم ته سليمى رهحمەتى تو دهكەم“. نيمامى شافيعى له سه ره مەرگدا دهوت ”جَعَلْتُ الرَّجَالَ لِقَوْلِكَ سُلْمًا“، واته ”پهروهردگار! نوميدم كردووه ته په يزه بو گه يشتن به به خشيني تو“.

ئىستيقامەتى دل

مروف، هه موو كاتيك پيويستى به جهنابي الله (جَلَّ جَلَالُهُ) ههيه. زياد له پيويستى بو نيعمه ته كاني، پيويستى به عينايت (يارمەتى و چاكه) و ربعايت

(چاوديرى و پاراستن) ى ئەو ھەيە. مرؤف كە پيويستى بە شتائىكى ۋەك ئاو و خواردن ھەيە، لەم پيويستى ھەيە ماددىيەنە زياتر پيويستى بە خۇراكىك ھەيە كە ئىستىقامەتى دىل و رۆحى بۇ بەھىتت. بەندەيەكى سەر راست پيويستە داۋاى ئىستىقامەتى دىل و رۆح لە پەرۋەردگارى خۇى بكات.

بىر و پەفتارى بەندە كە دەرپرې ئەو ھەيە "ھەرچۆنىك يىت من لەم ژىنەدا ھىلى خۇم دۆزۈتەتە" ۋەك بلىت بە واتاى ئەو دىت لە شۆنىك بەدواۋە ئىدى پيويستى بە يارمەتى خۋاى بالادەست نەماۋە. ئەم پەفتارە، ھەلەيەكە كە نايت ھەرگىز بەكەينە ناۋى و سەرەنجامەكەشى ئىلحداد (دارمانى باۋەر)، چونكە ھەموو شتەكان لە تەۋاۋى كاتەكاندا پيويستىيان بە ئەو. گەر مرؤف چەندىن سالىش لە نىۋ پەرستش و گۆرپايەلىدا بەسەررەپت ھىشتاش رەنگە ھالەتتىكى ئىستىقامەتەخش لە رۆحيدا دروست نەكەن. ئەو ھى لەسەر بەندە پيويستە ئەو ھەيە سەربارى ھەموو شتىك دووبارە بە ۋتە و پەفتار و كردارى پەنا بەرئتە بەر جەنابى ھەق و داۋاى نىخلاىس و ئىستىقامەتى لى بكات. لەم بابەتەدا دەيىت زۇر سەرپاستانە و لە دلەۋە نزاگۆۋ داۋاكار بىن.

مرؤف گەر تەمەنى شەست ھەفتا سالى يىت و تا ئەۋكاتە ژيانىكى ھىندە باشى بەسەررەپت كە جىي ھەسودى بوويىت، ھىشتاش رەنگە نىكى ھەلە بەكەيتەتە، بەگرە رەنگە ھەلە بكات. ھەر بۇيە مرؤفنىكى باۋەردار دەيىت بە تەۋاۋى بوۋىنەۋە و تا پادەى دەرچوۋنى گىيانى رۋو لە پەرۋەردگار بىت و لە بەردەمىدا بەكروزيتەۋە و بلىت "پەرۋەردگار! بۇ ساتىك لە ھىدايەتى خۇتت دوورم مەخەرۋە. لە ۋتە و پەفتار و قسەكردن و جولەى دەست و پى و بەگرە لاساىكردنەۋەكانىشما رىنگى بەچوكتىن ھەلەم پى مەدە. گەر بۇ ساتىك توشى لادان بووم بەكسەر ئەمانەتەكەشتم لى ۋەرگەرۋە. بۇ نمونە كەستىك قورئانى پىرۆز دەخوئىتت، بە

دېلىكى پاك و بىي رپاوه دەستى پىنكردووه، بەلام بۇ ساتىك بىرىنكى لەم شىوہ بە مېشكىدا گۈزەر دەكات "نەگەر ئەو خەلكەي دەرەوہش گۈيىان لىيىت، شتىكى باشە". ئا لىزەدا گەر ئەو كەسە خاوەن دل يىت، دەيىت قورئان خوئىندىنەكەي بېرىت، بەخۇي بلىت "مونافق". سەر لە زەوي بىيىت و داواي لىخۇشبوون بكات. نابى رېيىدات درزىكى بچوك ياخود هيندەي مويەك لە رى لادان دزە بكاتە نىو پەرستشەكانىەوہ. چونكە پەرستش و گۈرئايەلى تەنھا بۇ خوا ئەنجام دەدرت. پىويستە هيندەي لە دەستى دىت، بە تايىبەت پەرستشەكانى دەرەوي فەرزەكان نايىت بە هيچ كەس نىشان بدرىن و هيچ كەسيان لى ناگادار بكرتەوہ. گەر لە كاتى ئەنجامدانى ئەو پەرستشەدا بەشېوہەكى سروشتى چەند كەسيك ئاگايان لىيىت و بىيىستن، ئەوہ زۆر بۇ بەندە گرنىگ نىە، بەلام ئەو خۇي هېشتاش دەليت "خۇزگە نەيانبىستايە". بۇئەوي بە ئىستىقامەتەوہ بىزىن و نەكەوينە نىو هەلەوہ، دەيىت وەك "مضطر - كەسيكى تەواو بىنچارە و بىي دەرەتان" دوعا بكەين و پەنا بۇ خوا ببەين. پەرستشەكانىش دەيىت ھەرەك بىي چارە و بىي دەرەتانەكان بەجىيگەيەنين، وەك ئەوي لە "برىسكەكان" دا دەيخوئىنەوہ، ھەزرتى يونس (عَلَيْهِ السَّلَام) كاتىك فرى دەدرتە ناو دەرپاوه ماسىيەكى گەرە قووتى دەدات و لە ناوہراستى دەرپايەكى زىياناوى تارىكدا ھەر چوارلاي بە ناوئىدى دادەپۇشرىت. ھۆكارەكان بە تەواوى دەستەمۇ دەبن. ئىدى لەو شرىنەدا كە شەو و دەريا و ماسى ھەموو لە دژى دەوہستەنەوہ، ھەزرتى يونس پەنا دەبات بۇ ئەو زاتە تاقانەيەي ھەموو ئەمانە لە ژىر فەرمانى ئەودان و دەتوانىت رزگارى بكات بەرەو كەناراوى سەلامەتى. ئەوہبوو لەو جىيەدا كە بە "عين اليقين" بىنى جگە لە سازىنەرى ھۆكارەكان "مسبب الاسباب" هيچ پەناگەيەكى دىكە نىە و پەناي بۇ ئەو برد، ئىدى سىرپى ئەحەدىيەت (نەپنى يەكتايى ئەو) لە نىو نورى تەوھىددا بەدەردەكەوتت.

هەر به هه‌مان شیوه به‌ندهیه‌کی سه‌رپاست و دڵسۆز به هه‌ستی نه‌وه‌وه که هیچ شتیکی چوارده‌وری ناتوانیت بیته‌ته ده‌رمان بۆ ده‌ردی نه‌و و به هانا‌یه‌وه بیته‌، ده‌بیته‌ نالهی "الله" له دلیه‌وه بجۆشیت. وتنی "الله" له‌م حاله‌دا هیچ جۆره مه‌به‌ستیکی دیکه‌ی له پشته‌وه نایته‌. نه‌و مرۆفه‌ی ئومیدی له هه‌موو شتیك بریوه و به ئومیدی گوشادبوونی پرووی له‌و تاقانه‌ ده‌رگایه‌ کردوه، سپرپی نه‌م نه‌حه‌دیته‌ له نێو نوری ته‌وحیددا به پرووی نه‌وشیدا ده‌کرته‌وه.

نه‌وته‌تا قورئانی پیروژ به ته‌واوی مه‌زنیی خۆیه‌وه بانگه‌واز بۆ نه‌م حه‌قیقه‌ته ده‌کات:

﴿ اَمِّنُ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّومَ وَيَجْعَلُ لَكُمْ خُلَفَاءَ
 الْأَرْضِ أَؤَلَاءَ مَعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴾ (النمل: ۶۲)

واته: "ئایا کێیه‌ جگه‌ له زاتی په‌روه‌ردگار که بیته‌ به هانا و هاواری لیقه‌وماو و بی ده‌ره‌تان و بی دالده‌وه، کاتیک نزا ده‌کات و لیتی ده‌پارێته‌وه، نه‌وسا به‌لاو ناخۆشییه‌کان لاده‌بات و ده‌تانکاته‌ نیشه‌جی و جینشین له زه‌ویدا، ئایا په‌وایه‌ له‌گه‌ل نه‌و زاته‌دا خوای تر هه‌بیته‌؟! که‌میک یاداوهری وه‌برگرن و تیفکرن و بیریکه‌نه‌وه."

گوزهرێك بکه‌ن به نێو یاده‌وه‌ریه‌کانتاندا، گهر بیرتان که‌وته‌وه که زۆر جار کاتیک دووچار ی ته‌نگانه‌ و سه‌ختی بوونه‌ته‌وه و هاوارتان کردوه "په‌روه‌ردگارا!" یه‌کسه‌ر به هانا‌تانه‌وه هاتوه و فریاتان که‌وتوه، نه‌وه نێوه‌ وه‌لامی نه‌م په‌رسیاره‌ به ته‌واوی بووتانه‌وه ده‌ده‌نه‌وه و ده‌لین "الله".

بدلی مرۆف پیوسته‌ به‌رده‌وام به‌ خۆیدا بچێته‌وه، هه‌له‌ و که‌موکورتیه‌کانی بینیت و بۆ چاک‌کردنه‌وه‌شیا‌ن له‌ نیته‌ و عه‌زم و هیممه‌تی خۆی زیاتر متمانه‌ی

به خوا هبیت و خۆی بداته دهستی نهو و به هیچ شیویه کیش بیرى نه چیت که چهنده بوونی کهسانی دى بیته نیو کارنکهوه هینده بیرى رهزامه‌ندی خوا که لیتى تیده که ویت و شق ده بات. ههروه ک چون پیشتر ناماژه م پیکرد، بۆ نمونه، که سیک به تنها له باله خانه یه کدا خه ریکی دوعا کردنه و به ده م گریانه وه ده کروزیتسه وه و ده لیت ”پهروهرد گارا“، گهر له م کاته دا هه ستیکی له م شیویه به خه یالیدا گوزهر بکات که ”رهنگه نیستا که سیک له ده رگاوه خۆی بکات به ژوردا گوئی له من بیت و بلیت ته ماشای نیخلاسی نهو پیاوه بکه!“ ده بیت یه کسه ر دوعا که ی به ریت و گریانه که ی کۆتایی پی به نیت و له جی نه وه ی نهو لاپه ره پا که پیس بکات نیوه ی به نه نوسراوی جبه لیت.

مرۆف ده بیت چاؤکراوانه و ناماده باشانه ژیان به سه ره ریت. هه موو بیرنکی وه ک نه وه ی که ”پیم له سه ر زهویه کی پته و داناه و به ناسانی ده توانم رپی به ندایه تی ته ی بکه م و شه یان کاریگه ریم لی ناکات.“ ده بیت به چاؤکراوه یی خۆی راست بکاته وه و بلیت ”نه خیر، شته کان رهنگه به م شیویه ده ریکه ون به لام هه موو ساتیک نه گه ری نه وه هه یه خاکی ژیر پیم رۆبجیت، هه موو ساتیک نه گه ری نه وه هه یه پیه کانم هیزیان تیدا نه مینیت، یاخود شه یان له شوینیکه وه رپی خۆی بدۆزیتسه وه و دزه بکاته نیو هه سه ته کانم و پیسیان بکات“. بۆ نمونه؛ ههروه ک که میک پیش نیستاش باس م کرد، کاتیک که سیک له تاریکایی شه ودا له راستیدا گهر ته ماشای ژیانی پیشینانمان بکه ین زۆر نمونه ده بینین که نه م پیوره مان پی نیشان ده دن. بۆ نمونه؛ نیبراهیمی کورپی یه زیدی نه خه عی کاتیک قورنان ده خوینیت له ده رگا ده درت، نه ویش له پیشدا قورنانه که هه لده گرت و ده یخاته وه شوینی خۆی پاشان ده روات ده رگا که ده کاته وه. که خیزانه که ی لئی ده پرسن بۆچی وه ها ده کات، له وه لامدا ده لیت نه گهر به و شیویه به مبین

وا گومان دهبەن کە هەمیشە قورنان دەخوێنم. وە دیمەنیکی لەو شیوێه بە ریا قەبوڵ دەکات.

رەنگە بە بیردا گوزەر بکات کە هەستیاری تا ئەم ڕادەیه دەبیته وەهم و وەسوسە. بەلام لەسەر باوەردارنکی بە ئیخلاسی پێوستە کارکردن و ژيانی تەنها لە پێناو ڕەزامەندیی خوادا بیته و ئەمە بە مەسەلەى ناموسی بزانیته. مەرفۆتیک کە باوەری بە دواڕۆژ هیناوه، دەبیته تا ڕادەى گەیشتن بە وەسوسە هەستیاری بیته لە یەکلایی کردنەوی پەرستش و گوێڕایەڵیدا بۆ خۆی گەوره، دەبیته ئەمە بەلایەوه وەک مەسەلەى شەرەف و ناموس بیته. کاتیکی باشترین قسە دەکات، گەر وتەبەک یاخود ڕەفتارنکی ریاکارانە و شیرک نامێژ تیکەلی قسەکانی بوون، دەبیته یەکسەر قسەکانی بپێت. گەر تەنانت لەو کاتەدا کە قەلەمەکەى دێر گەلێکی ناوازی وەک مەزامیری حەزەرتی داود دەهۆنیتەوه، گەر پەلەبەک بەر نیهتی بکەویت، دەبیته هەر لەوێدا قەلەمەکەى بشکینیت. بەلێ دەبیته بیشکینیت، چونکە ئەو داخوازی ئەبەدییهته، کەسێکیش کە داخوازی ئەبەدییهته و ژيانی هەمیشەیی بیته، دەبیته لە پێناوی ئەم نامانجەیدا هەوڵ بەدرێژایی ژيانی بێر و هەستەکانی بە پاکی و سازگاری بهێڵیتەوه.

ئاوێنەى مەرفۆت

قەلەمپەویی مەرفۆت بەسەر ڕۆحیدا و زال بوونی بەسەر تواناکانی ڕۆحیدا هەمیشە بە واتای بەدەستهێنانی ڕەزامەندی ئیلاهی نایهت. زال بوون و دەستگرتن بەسەر تواناکانی ڕۆحیدا لە ڕوانگەى مەعریفەى ئیلاهی (ناسینی خوا)وه خاوەن گەرنگیه، وە گەر نا ئەو شیوێه یۆگیه کان ئەنجامی دەدەن لەم ڕوانگەوه سوودیکی نیه. بەرگە هەوا و گۆی زەویش هەریه کە ئاوێنەبەکن، لە

خۆياندا به تەواوی تەجەللی ئیلاهی دەدەنەو. مرۆفیش تەنها ئاوتنەیی بەهەستی بوونەوهره. ناسینی زاتی نولوهییەت، تەنها لە رینگای ئاوتنەییەکی بەهەستی وەك مرۆفەو دەیت. مرۆف ئاوتنەییەکی زۆر ڕوونە بۆ نیشاناندانی ئەو بەلام وەك لە وتەیکدا وتراوه "لە میرناتی ئاوتنەیی موحەممەدەو اللە دەبیرنیت"، هەردەم سەرورەری ئەنبیا ئاوتنەیی ئاوتنەکانە بۆ هەموو تەجەللیەك. ئەگەر لەو ئاوتنەییەدا تەجەللیەکان نەدرهوشانایەتەو، هەموو شویتیک و هەموو بوونەوهرنیک لەنیو تاریکی نوتەكەچاودا دەمایەو. خواوند بمانگێریت بەو شویتیکەوتوانەیی داواکاری خۆشنوودی ئەون. هەررەها هەم هیدایەت و هەم نیستیقامەتیشمان پێ ببەخشیت.

"قەبض و بەسط" لەگەڵ "خەوف و ڕەجا"

وەك لە کتیبی "لوتکە زومرودیەکانی دڵ" ییشدا باسکراوه، لەکاتیکدا "خەوف و ڕەجا - ترس و ئومید" هەلۆتستیککی ئیرادییە و بۆ سالیکانی ڕپی حق وەك مەنزل و خالی دەستپیکە، "قەبض و بەسط - دەروون تەنگی و دەروون گوشادی" مامەلەییەکی نەهینییە کە لە کۆتا سنوردا لە دەرهوی ھۆکارە ئیرادییەکانەو ڕپی بە ڕپیواری ڕپی حق دەگرت یاخود بالی پێ دەدات و بەرەو بەرزاییەکان پەروازی پێ دەکات.

گەر ترس و ئومید بریتی بن لە کۆمەلێک هەستی نەندێشەناوهر یاخود هەستگەلێکی ئومید بەخش سەبارەت بە ڕووداوە خۆش یاخود ناخۆشەکانی داهاوو، ئەوا دەگرت بلیین قەبض و بەسط حالەتی ڕەق بووی دڵ یاخود لێدانی پڕ تامەزرۆیی دڵن لە حالی نیتسەتادا کە لە دەرهنجامی کاریگەری کۆمەلێک شەپۆلی ڕەنگ و شیوہ جیاوازەرەو دینەدی. ناییت ترس و ئومید لەگەڵ قەبض

و به سطا تىكەل بکړن. يه کيکيان دهره نجامى چاوه پروانى و باوه پرى مروڤه. نهوى تران، کاتى نىستايه و حالتيک که ده کړت له هموو قوناغ و وىستگه و پلويه کدا به سر بنده دا بيت و تايبه تمه ندييه که بهرده وام په يوه نديى به رېبوارى نهم رپيه وه هه يه.

چينه هېشتى درگای نيلاهی ته نانه ت له حالى قه بضي شدا

کاته کاني قه بوض "دهروون تنگى" ده کړت دريژ يا خود کور تخايه بن. نه مه هه نديک جار ناوا بوونتيکه که له گهل دور که وتنه وه له خواهه هاتوه. گهر به هوى گونا هه وه بيت، ده کړت به ته وبه و داواى ليخوشبون ماوه که ي کهم بکړته وه. هه نديک جار که قه بوض ماويه کى زور بخايه نيت، ده يته هوى ناوميدى و مروڤ له م حالته دا وه ک بلپيت هيچ تروسکاييه کى رووناکى به دى ناکات. جا هه رچه نده کهم يا خود زور بخايه نيت و له ناستى هوکاره کاند ا گونا ه و نافه رمانى مروڤ روليان هه بيت له هاتنيدا، راستييه که هه يه که به گوروى نايه تى "والله يقض وَيُشْطُ"، واته "نه و که سهى که قه بوض ده هينيت و ده شيگورپت به به سطا هه ر خواهه". هاتنى قه بوض و ماوه که ي و گورپانى بو به سطا هموو له ده ستى قودره تى خوا دايه.

مروڤ سه ربارى هموو شتيک پيوسته هه رده م به راستگويانه پروو له درگای رهمه تى نه و بنيت. هم قه بوض و هم به سطا وه دوو تاقيرکړنه وه ته ماشا بکات که له لايه ن خواهه بوى هاتوه و له م کاته شدا که دهروونى تنگ ده بيت و دلې ده گيرت هه ر بهرده وام بيت له ته قه دان له و درگايه و چاوه پروانى له و ناستانه يه دا.

ھۆشيار بوون لە قەبۇدا

ھەندىك جار كە دەكەونە چىنگى قەبۇدە، چاوتان چەندە زۆرىش بە پروي
 حەقىقەتدا كرايىتەو و چەندە بەرزىش موشاھەدەي جىھانە بالاكاتتان كرديت،
 ھەموويتان لەبىر دەچىتەو و ھىچ لە ھزرتاندا نامىنىت. بەردەم و دواي خوتان
 ھەموو لە نيو تارىكىدا دەبىن، ھەموو دىمەنە جوان و دل والاكەرەكان لە بىرتاندا
 دەسپىتەو. لىرەدا پىوستە وەفا بەكەنە داردەست و بو گۆرپىنى ئەم حالە بە بەسط
 و ناسودەي، سەرتان لەو ناستانەيەدا دابنىن و بەھىچ شىوہىەك ئەو دەرگايە
 بەجىنەھىلن.

پىوستە بى ئەوہى بو ساتىك چاوتان لەو دەرگايە كەلای بەكەن، چاوپرئ
 بن. مرؤف بەردەوام لە نيو تاقىكردەنەوہىەكى لەم شىوہىەدايە. ئەو كەسانەش كە
 لەم رپىدا نەبن و ژيانيان لە نيو كايە پوچەكانى دونىادا بەسەر بەرن ھىندە
 ھەستىار نەبن كە بتوانن ئەم بابەتە لە يەكدى جىابەكەنەو. ھەرگىز ناتوانن لەم
 جۆرە مامەلەيەي نيوان مرؤفەكان و خواش تىبگەن.

لەلایەكى دىكەوہ بوونى حالەتى بەسط بەشىوہىەكى بەردەوام و بى داپران
 دەكرت مەترسىدار بىت. ھەندىك جار لە دەرووندا كرانەوہىەك بەدەستدەت كە
 مرؤف مەيلى يارى كردن دەكات. ناخى پر دەيىت. لە ھەستىكى مەعىيەت
 (لە پەنا ئەودا بوون) كە ھۆكارەكەي ناديارە و واى لى دىت ناتوانىت لە شوئى
 خۆيدا بوەستىت و جى بەخۆي بەگرىت.

من پىشنيارى تەوہە و نىستىغفار دەكەم بو ھاوپرپيانم گەر ئەم حالەتەيان لە
 خۆياندا بەدى كرد. چونكە لەم جۆرە بى ناگايىانەدا مرؤف رەنگە بەكويتە نيو
 ھەلەو و ھەموو شتىك بە ھى خۆي بزانيت و وا گومان بەرئ كە سەرچاوەي
 كرانەوہكان لە خۆيەو ھەلدەقولت. لەكاتىكدا كە پىوستە بەندە تەنانەت لە كاتى

سەرکەوتنەکانیشیدا تەویە بکات و ھەروەك ئەو کاتانەى کە گوناھ نەنجام دەدات،
 ڕوو لە خوا بکات. بەلێ، ڕوو لە خوا بکات تا سەرکەوتنەکانى بەھى خۆى
 نەزانیت و جەنابى حەق نەیانگۆریت بە دۆران و شکست.

یەكەم تاییبەتمەندى کە پێویستە لە باسى ڕینگاکانى ڕزگاربوون لە قەبۇدا
 پێشچاو بخریت، ئەو تاییبەتمەندییە کە لە ئایەت و فەرموودەکاندا ناماژەى
 پێکراوە کە گەر پاش نەوہى کارئێکى خراپە، گوناھێک یاخود ھەلەیکە نەنجام
 دەدەیت یەكسەر بەشوئیدا کارئێکى باشە نەنجام بەیت.. -إن شاء الله- نەم کارە
 باشەى ئەو خراپەى دەسپێتەو و لەناوى دەبات.

"قەبۇ و بەسۇ" و کەسایەتیی مرؤف

دەکریت پەیوەندى لە نێوان کەسایەتیی مرؤف و "قەبۇ و بەسۇ" دا ھەیت.
 ھەندیک لە ڕۆحەکان لە قەبۇو نزیکتەرن. ھەندیک لە مرؤفە ھەستیارەکان
 تەنانت لە بەرامبەر حالەتى بەسۇو کە پێیان دەبەخسرت دەلێن "مەگەر
 من چیم کردوو و پاداشتیکی لەم شیوہیم پێدراوە". تەنانت بەسۇیش بۆ
 ئەمانە دەیتە ھۆکارى کێشەىکی زۆر گەورە. نەم کەسانە ھەستیارىیەکی زۆر
 قوولیشیان بەرامبەر ڕووداوە جۆراوجۆرەکان ھەبە. پێشتریش لە باسى ڕۆحە
 خۆپەرستەکاندا باس کردبوو خۆپەرستەکان دەلێن "ناگەر ئەو شوئە دەسوتینیت
 کە تێ دەکەوت". نەم وتەى وتەى ڕۆحە خودبەین و خۆپەرستەکانە. وتەى
 "ناگەر بکەوتتە ھەرکۆیەک، چوار دەورەکەشى دەسوتینیت" یەش گوفتارى ئەو
 ڕۆحانەى کە یەکپارچە خەمخۆرى کەسانى دین. گەر بێینە سەر وتەى "ناگەر
 بکەوتتە ھەر کۆیەک، ناخى من دەسوتینیت". ئەمە ئیدى زایەلەى وێژدانى
 ڕۆحە کاملەکانە.

بەلن، ئەو پۇجەي ھەستەكانى تا ئەو پۈادىيە قولن كە لە ھەر كۆيەكى
 دونيا پۈوداۋىك پۈويدات ئەو بۇخۇي واتايەكى لى ھەلگۆزىت، زۇرچار دەكەۋىتە
 چىنگى ئاسنىنى قەبىزەۋە و سەختى دەچىژىت. ئەو پۈوداۋانەي لە دەروە
 پۈودەدەن لە ناخى ئەودا زىيان بەرپا دەكەن و بىگرە كار لە بونىادى جەستەيشى
 دەكەن. ۋەك چۆن ھەندىك كىشەي پۇجى دەبىتە ھۆكارى كۆمەلنىك نەخۇشى
 سايكۆسۇماتىك (نەخۇشى جەستەيى بەھۆي كىشەي دەروونى و پۇجىەۋە)،
 ھەرواش ئەو پۈوداۋە ناخۇشانەي لە شوتنە ناخۇشەكانى دونيادا دەگوزەرىن ۋەك
 نەخۇشىيە سايكۆسۇماتىكەكان لەسەر جەستەي ئەو كارىگەرى دادەننن. ۋاى
 لىدىت قاچى نازار دەكات، مىلى دەنئىشەت، ددانى ژان دەكات... دەتوانن بەم جۆرە
 نارەھەتتەنەي ئەم كەسە بلن نەخۇشى "دونياسۇماتىك" ياخود "نەخۇشىيە
 جىھانسۇماتىك" ەكانى پۇجە جىھاننوماكان (ئەۋانەي ۋىنەي جىھان تىيائاندا
 پەنگى داۋەتەۋە).

سنورەكانى قەبىز و بەسۇ

قەبىز و بەسۇ دوو دراۋسىي ھاۋسنورى يەكترن. لەو جىيەدا كە يەككىيان تەۋاۋ
 دەبىت، ئەۋى تىريان دەست پىدەكات، خالى دەستپىكى ئەمىيان كۆتا خالى ئەۋى
 تىرانە. قەبىز دەكرىت كەم بخايەنىت و دەكرىت زۇر زۇرىش بخايەنىت. ھەندىك
 چار دەكرىت قەبىز ھىندە سەخت بىت كە تەننات پىغەمبەرىش (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)
 بخاتە ئەۋەپەرى دلتنەنگىيەۋە. پەيامبەرى خوا بۇ باۋەرپەھىنانى دوئىراۋەكانى
 ھىندە نارەھەت دەبۈۋ كە دەكەۋتە نىۋ شىۋان و ئەم دۆل و ئەو دۆلى دەكرد.
 ھەندىكىش ھەن گەر دونيا گرى تىبەرىبىت، باۋەشنىك گىاي ئەمان ناسوتىت.
 لەمىرۇدا دونيا پىۋىستى بە كەسانىكە كە ھىندە ھەستىيار بن لەھەر كۆي

ناگر بکهوتتەوہ ناخى ئەمان بسوتىنىت. نازانم حالى كام مندالە مەزلۇمەى پىشت كام چىايە، ياخود نىو كام دۆلە دەيتتە پىرشكىك ناگر و دەكەوتتە ناخى مروڤايەتتەوہ...

چەند مروارەك

پرووكردنه خوا، پرووكردى ئەو بە پرووى نىمەدا لە گەل خۆى دەھىنىت. گەر تۆ تەماشاشا بکهيت تەماشاشا دەكرىت. گەر بتوانىت وەك پروانىنى گول بۆ خۆر تەماشاشاى خوا بکهيت و پروو لەو بکهيت، دەيتتە دوئىندراوى تەجەللىيەكانى ئەو. ئەوہى لىژەدا بنەماى كارە، پروولىكردن (تەوہجووہى) تەواوى دلە. گەر نەتوانىت ناوازى دلەت بە بەندەگىت دەرىپىت، مەحالە تەجەللىيەكانى ئەو بە پرووتدا بكرىنەوہ. پىويستە قىيلەنوماى دلەت پرووى لە ئەو بىت و دلسۆزى خۆت بۆ ئەو يەكلايى كرديتتەوہ. تىگەيشتن لەمە جگەرىكى پارەپارەبوى دەوتت، وەگەرنا بىچ ھودەيە...

نايىت تىگەيشتمان ھەلە بىت بۆ سودمەندىبون لە چىژە رىپىندراوہكان. داواكردى ھەموو رىپى پىندراونىك نازانرىت مروڤ بەرەو كوئى دەبات. مروڤ پىويستە بترسىت لەوہى سەرەنجامى بە خراپە كوئايى بىت. رەنگە ھەموو چىژىكى رىپىندراو بۆ ھەموو كەسىك گونجاو نەبىت وەك چۆن لە ھەموو گوناھىكەوہ رىيەك بەرەو كوڤر ھەيە، رەنگە لەھەموو چىژىكى رىپىندراوئىشەوہ رىيەك بەرەو گوناھ ھەبىت، پىويستە چاوكراوہ و وريا بىن.

ھەموو رۆژنىك سوكايتى بە "خوا" و بە "كىتاب" دەكرىت، بە ناشكرا و پەنھان جوتن بە پىغەمبەرەكەى دەدرىت، ھەندىك كەس تەنانتە تالە مويەكيشيان

نالەرتتەو، بەلام گەر كەسك بەحال دەست بۆ غوروربان بەرتت و تۆزقالك بىيانپەنجىنيت، تا درەنگانى شەو خەو لە چاوانيان دەتۆرتت و چەندىن رۆژ نارەحتەي دەچيژن. بۆيە نيشانەيەكى چۆنيەتى و ناستى پەيوەنديمان لەگەل پەرورەدگاردا سەرچاوەي ئەو نارەحتەي و سەختيانەيە كە دەيانچيژين.

لە تىرپوانىنى مندا، ئەوەي بتوانن وەكو "يونس ئەمرە"ي شاعىر لە يەك دوو دىپردا زاىەلەي ناختان دەرەسپرن، بەنرخترە لەوەي وەك فىردەوسى داستانىكى درىژ و پازاوە بەۆننەو، بۆ باوەرداران ئەوەي لە كوفر ترسناكتەر و هاوشىوەي شىركە "رپايە". گەر قسەيەك لە ناختەو و لە قولتيرىن پنتى دلتمەو هەلنەقولابوو، تەكا دەكەم مەيلى! يىدەنگ بە! بەو هەستانەي كە لە ناخەو هەلنەقولاون، بە نامانجى بىنين و بىستنى كەسانى دى درۆ مەكە و خۆت مەخەرە ناستى درۆزانەو. لە پەرستشەكانى دەرەوەي فەرزەكاندا، كاتىك سوننەت ئەنجام دەدەيت، گەر بچوكتيرىن هەست بۆ خۆنیشاندان و بىنران لەلايەن كەسانى دىكەو لە ناختا دەرەكەوت، سەلام بەدروە و واز لە نوژەكەت بەينه! ئەو بەشترە. پىويستە وەك هەلھاتنمان لە شەيتان، لەو رەفتار و گوفتارانەي بۆنى شىركيان لى دىت هەلبىين. هەرەها پىويستە زۆر پاستگۆ و سەرپاست بىين.

مەشئەتى ئىلاھى و جىھانەكانى عەدەم

وشەي "مئىئە - مەشئەت" لە بنەرەتدا عەرەبىيە. ئەم وشەيە كە "مصدر - چاوگ"ي كردارى "شاء"يە بە واتاي "ويستى ئەنجامدانى كارىك" دىت. يەكئىكە لە زۆرتيرىن ئەو وشانەي لە قورئاندا هاتوون. "مەشئەت" لەو رپوانگەو كە ويستى جەنابى حەقە پەيوەندىي بە بابەتى قەدەرەو هەيە. بەھۆي ئەم پەيوەندىيەشەو رەھەندىكى جىاوازي قەدەر نيشان دەدات. تەواوى گۆشە نەرىنى

و نهرننیه کانی ژیانمان به دیوه سودبهخش و زیانمندهکانیانهوه به تهواری پهیوهستن به ویست و مهشینهتی خ واوه. خواوهند چی بویت تهوه نهنجام دهدات. نهو پیوستی به پرسیارکردن له کهس نییه بو تهنجامدان یاخود نهنجام نه دانی کارنک. خو نهو فرمودهیهش که ده فرمویت "گهر خوا بیهویت شتیک بییت دهییت و گهر نهشیهویت شتیک بییت هرگیز ناییت." دهستورنکی چهسپاوه لهم بوارهدا. خوا (بجَلْ جَلَاكَه) ویستی لهسر پروودانی هر شتیک بییت، نهو شته "کهینونهت" بهدهست دههینیت و پروودهات، هر شتیکیش نهیهویت پروودات نهوا پروونادات. لیرهدا شتیک هیه پیویسته لی رابینین. نهویش پهیوهندی مهشینهتی جهنابی حقه به عدهم و "نهبوون" هوه. واتا خواوهند ویستی لهسر پروودانی چ شتیک بییت پروو دهدات، ویستی لهسر پروونه دانی چ شتیکیش بییت پروونادات. بهلی مهشینهتی نیلاهی پهیوهندی به "بوون" و "نهبوون" ی ههموو شتیکهوه هیه به بریاردهری سهرتا و کو تاییه تیااندا. گهرنا وهك هندیك دهلین، بیرنکی وهها که "گهر مهشینهتی خواپی پهیوهندی به شتیکهوه هیهی پروودهات و پهیوهندی و کاریگری لهسر نه بییت پروونادات" بیرنکی نادرسته. واته ناکریت و شتیک نییه به ناوی نهبوونی پهیوهندی و کاریگری مهشینهتی نیلاهی لهسر شتهکان. چونکه "نهبوون" یس هر وهك "بوون" له ژیر دهستی مهشینهتی نهودا ههویره که بیان دهشیلدریت.

گهر موختهزیله و جهبریه نهو ورده کارییهی فرموده که ی پیغه مبهری خوا تیبگه یشتنایه نه ده که وتنه نیر نهو گیزاوهوه که تییکه وتوون. چونکه له ههردوو باره که دا سهروهرمان مهشینهت به "کهینونهت" هوه دههستیتهوه. له بواری نیمان و هیدایه تیشدا مهشینهت ههموو شتیکه. نهواندی لهم گۆشهیهوه لهم بابهته له پیناسی نیماندا وتویانه "نیمان، نهو نووریه که به به کارهینانی نیرادهی

مرؤف خوا له ناخیدا هه‌لی ده‌کات. تۆ هه‌ول دده‌دیت و خواش نه‌و نووره له ناختدا دروست ده‌کات. به‌لج، تۆ خۆت ناتوانیت نه‌و نووره هه‌لبه‌کیت یاخود دوا‌ی هه‌لکردنی یا هه‌میشه به‌ کراوه‌یی بیهێتیه‌وه. نه‌و نووره ته‌نها گهر خوا بیه‌وێت له ناختدا ده‌گه‌شیته‌وه و پرووناکیی دهره‌ون ته‌نها گهر نه‌و بیه‌وێت به‌ ده‌ست دێت. نه‌و که‌سانه‌ی ده‌بانه‌وێت بینه‌ هۆکاری هیدایه‌تی که‌سانی دی، ده‌بیت زۆر به‌ باشی بیر له‌م تابه‌تمه‌ندییه‌ بکه‌نه‌وه و پاش نه‌نجامدانی نه‌رکه‌کانی سه‌رشانیان نه‌نجامی کاره‌که، واته‌ گه‌شانه‌وه‌ی نووری نیمان له‌ دلێ دوتندراوانیاندا بۆ خوا جیهێلن و چاره‌روانی نه‌و بن. گهر نه‌م نه‌نجامه‌ش هاته‌ دی هه‌موو شتی‌ک بگه‌زێنه‌وه بۆ خاوه‌نی راسته‌قینه‌یان و خۆیان به‌ دوور بگرن له‌ که‌وتنه‌ نیو شیره‌که‌وه. به‌لج، جارێکی تر ده‌بیت بیهێتمه‌وه یاد، که‌ له‌ جێ و تنی "گهر خوا نه‌یه‌وێت، ناییت" و تنی "گهر خوا وستی له‌سه‌ری نه‌بیت، ناییت" راسته‌تره، گهر وه‌ها بگوتریت نه‌وه‌ش ده‌رده‌بردیت که‌ مه‌شینه‌تی نیلاهی به‌ جیهانی عه‌ده‌میشه‌وه وابه‌سته‌یه و کاریگه‌ری له‌سه‌ر هیه. داخۆ نه‌و شتانه‌ی که‌ نه‌بوون به‌هۆی نه‌وه‌ویه نه‌بوون که‌ هێز و وستی نیلاهی په‌یوه‌ندی پێنانه‌وه نییه و کاریگه‌ری نییه له‌سه‌ریان؟ گهر وه‌ها نییه، داخۆ له‌و روانگه‌وه پێیان ده‌لین "نه‌بوو" که‌ کاریگه‌ری هێز و وستی نیلاهی نه‌بوونیان ده‌خوازت؟ لێره‌دا بۆ نیشاندانی نه‌م جیاوازییه‌ پتۆسته‌ زۆر باش له‌ فه‌رمووده‌ پیرۆزه‌که‌ تیبگه‌ین و به‌م شیوه‌وه‌ وهرگه‌زانی بۆ نه‌نجام به‌دین "نه‌وه‌ی خوا بیه‌وێت ببیت، ده‌بیت. نه‌وه‌ش نه‌یه‌وێت ببیت، ناییت"

حه‌زهرتی مامۆستا به‌دیعه‌وززه‌مانیش ده‌رپرینی "جیهانه‌کانی عه‌ده‌م" به‌کار ده‌هێنیت. زانستی جه‌نابی حق هه‌مه‌گیره و ده‌وری هه‌موو شتیکی داوه. زانستی نه‌و په‌یوه‌ندی و کاریگه‌ری له‌سه‌ر "واجب" و "مومکین" و له‌ هه‌مان

كاتدا "عهدهم" یش ههیه^۱. هیژ و وستی جهنابی حهقیش له سهه "مومکین" کاریگههری دادهنیت. خۆی له خۆیدا هاتنی عهدهم بۆ نیو وجود شتیکی مومکینه. ههه بۆیه جههانهکانی عهدهمیش به مهیدانی کاریگههری هیژ و ئیرادهی جهنابی حهق ههژمار دهکرتن. زانستی جهنابی حهق نهزهلییه، له ههمان کاتدا نهبهدیشه. نهزهله له ههمان کاتدا به واتای نهبهدیش دیت. به واتای بی زهمانی و بی مهکانی دیت. زانستی جهنابی حهق له نهزهلهوه بۆ نهبهد بۆ هه موو شتیکی له خالیکی دیاریکراوهوه دهروانیت، هه موو شتیکی له خو دهگرت و هه موو شتیکی لا زانراوه. له کاتیکی که ههچ شتیکی نهبووه، زانستی جهنابی حهق دووباره زانیاری بهو نهبووانه ههبووه. کۆمهلیک شت هه بوون که نهوان له دواتر دا دههاتنه مهیدان، (ممکن الوجود) بوون. دهی خو له بهرامبهه نهمانه دا "واجب الوجود" ههبووه. واته وهک چۆن نهو شتانهی نهمرۆ دیته مهیدان له بازنهی کاریگههری هیژ و توانای خوا دان، نهو شتانهش که له نیستادا نین، دهکرت له داها توودا بینه بوون، بۆیه نهوانیش دهکرت بینه نیو بازنهی قودرهت (هیژ) و ئیراده (ویست) و "مهشیهت" هوه.

ناتوانین زۆر له شتهکان به عهقل دههک پێکهین. له ههندیکی بابهتدا به شیوهیهکی گریمانهیی بیرنک دادهپێژین. بهلام نهه بابهته رهنگه له خودی خۆیدا راست بینت.

هرسیاز: نهو شتانهی بههۆی پهیوهندی و کاریگههری "هیژ" و "ئیراده"ی ئیلاهییهوه دینه مهیدانی بوونهوه، دهکرت به نهمانی نهو پهیوهندی و کاریگههریه توشی نهبوون بین؟

وهلام: پێوسته زۆر به وریاییهوه دهبارهی مهشیهتی ئیلاهی بدوین.

۱. بهدهوزمهان، مهکووبات (مهکووبی پازده).

ھەندىك جار يېئاگا دەيىن لەۋەي قسە كانمان سەر بۇ كوي دەكىشن. پرسیارنىكى لەم شىۋەيەش كە "نايا نەمانى پەيوەندى و كارىگەرى دەستى خوا لەسەر شتەكان دەيىتە ھۆي نەبونيان؟" بە واتاي ئەۋە دىت كە ەك بلىين شتىكى نەبوو بە نەمانى ھۆكارەكانى سەرى نامىنىت و ئەمەش تىپروانىنىكى ھەلەيە. ەك ھەموو شتىكى دى لە نەمانى شتەكانىشدا ھۆكارى سەرەكى "غىللەتى تاممە" كارىگەرى و برپارى مەشىئەتى ئىلاھىيە.

ھۆكارى سەرەكى لە بابەتەكانى پەيوەندى بە ھەلسوكەوتى مرۆفدا لە پەنا كارىگەرى ئىرادەي كولى، ئىرادەي جوزئى مرۆفەكانىشە. مەسەلەي خەلق كردن تەنھا تايبەتە بە خواۋە. جىاۋازى ماتورىدىيەكانىش لىردا ئەمەيە: واتە كارىك كە خوا رىستى لەسەر بىت فەرمانى دروستبوني دەدات. پاشان ئىرادەي مرۆفئىش پەيوەندى پىۋە دەبەستىت و ئەۋ شتە پروودەدات. كە دەلىت پروودەدات ناشىت ەك پرووداننىكى زۆرەلمى و (جەبر) تىبگەين، خواۋەند دروستى دەكات و لەۋ كارەشدا مەشىئەتى ئىلاھى بناغەيە. ئەۋ شتەي خوا بلىت "بە" دەيىت. گەر ھۆكارەكان ھەموو دەست بەنە دەست يەك و ھۆكارى سەرەكى بزوتنەرى كارەكەش بگەۋىتە گەر و تەجەللى بكات، گەر مەشىئەتى ئىلاھى نەيىت، خوا خواستى لە بونى ئەۋ شتە نەيىت، ئەۋ شتە نايەتە دى. گەر ەك جەبرىيەكان و موتەسەۋىفە جەبرىيەكان بلىن "مرۆف ناتوانىت ھىچ شتىكى بوىت جگە لەۋ شتەي خوا دەيەۋىت". ئەۋە لە بنەرەتدا راستتان وتوۋە. لە پروانگەي بىر و باۋەرى ئىمەۋە بەم شىۋەيەيە. بەلام سوننەتىكى ئىلاھى ھەيە كە ھەندىك جار شتىك كە ئىۋە دەتانەۋىت و خۆشى دەيەۋىت، ئەنجامى دەدات. گەر نەيشەيەۋىت ئەنجامى نادات. بۇ نمونە كەسىك دەيەۋىت خراپەيەك بەرامبەر ئىۋە ئەنجام بدات، خواۋەند رىنگە بەم كارەيان نەدات. جا لەكاتىكدا ئەم كارە ھۆكارىكى سەرەكى بۇ خۇي

ههیه، به لّام نهوه خواجه که رۆی به دروستبوونی ئەم کاره نادات. واته وتنی "گەر هۆکارهکانی جۆربین، بینگومان نهو کاره پینکدیت" وه نیشاناندانی جهنابی حهق وهك دهستهوهسانتیک لهم بوارهدا ههله دهیت. له کاتیکیدا مرۆف وهك دهستهوسان نیشان دهدهین، بیج نهوهی هیچ ناگامان له خۆمان بێت له لایهکی دیکهوه زاتی ئولوهیهت وهك ناچار به نهجامدانی نهو کاره نیشان دهدهین.

"عیللهتی تاممه" بهو شته دوتریت که پنیوستی تهواوتی به بوونی مهعلول ههیه. واته به بوونی خودی مهعلول دیتته دی. به لّام وتنی نهوهی "عیللهتی شتیکی که خوا ناچار به نهجامدانی نهو کاره دهکات. گەر شتیکی هۆکارهکان بۆی جۆربیت، جهنابی حهق ناچاره به نهجامدانی." بیرکردنهوهی ههلهی موعتهزیلهیه. باوهپینکی لهم شیویه که "گەر نیوه هۆکارهکان به تهواوی بگرته بهر -حاشا- خوا ناچاره به بهدیهنانی دهرتهنجام" ههلهیهکی زۆر گهورهی موعتهزیلاتهیه. له لایهکی دیکهشوه وتنی "مرۆف بژاردیهی کی نییه بۆ داواکردنی شتهکان و ههر کارنیک نهجامی دهدهات بهزۆر پنی دهکرت. مرۆف وهك گه لایه که لابه ردهشهبایه کدا." سهر لی تیکچوون و لادانی جهبریه کانه. به کیکیان "افراط"ه و نهوی دیکهیان "تفریط".

گومانباشی بهرامبهر پهروهردگارمان

پنیوسته ههمیشه وا بروانین که خوی پهروهردگار ههموو شتیکی به سوودی نيمه بهرنامهپێژی کردوه و شتهکانی بۆ نهوه دروستکردوه تا له پێیانوه نيمه رزگار بکات و بۆ خۆی رامان بکات و بهره و لای خۆیمان کیش بکات. نوێژ، پۆزۆو، حهج، زهکات، وهستانی پتهو و بی لهزینمان له بهرامبهر به لّاو چهرمهسهرییهکان، سهختی مانهوه و چاوهپوانیکردنمان لهم ژياندهدا سهریاری

ئارەزووى پۇشتىمان بۇ ئەو دۇنيا، ھەر لەبەر گۆپرايەلى بۇ فەرمانى ئەو، بەلى دەپىت ھەموو ئەمانە وھەا بېيىنىن كە بۇ سوودى ئىمە بەرنامەرپىژ كراون. بگرە دەپىت ھالى خۇشمان لە بابەتى دىدارى ئەودا لەسەر ئەم ھىلە پىك بىخەين.

دەپىت بلىين گەر بۇ قوولتربوون و شىرىنتربوونى دىدارەكانمان خواستى تۇ وھەا دەفەرموئەت كە "مىن لىزە بىمىنمەو" ئەوا مىن بەرگەى ئەم فىراقەت دەگرە و بە وەسەلت دەلەيم "گەمىكى دىكە راوہستە"، كەشى خىكىنەرى ئەم دۇنيايە بە نىعمەت دەزانم. بەلى، دەپىت ھەموو ئەمانە بە شتائىكى سودبەخش بۇ خۇمان لىك بدەينەو. ئەمە گومانباشى دەپىت بەرامبەر پەرورەدگارى مېھربان.

تىگەيشتمان بۇ فەرموودەى "بەندەكەم چۇن گومان بە مىن بەرىت، مىن بەو شىوہىم" ناپىت لە چوارچىوہىكى تەسكدا بىمىنئەو. "مىن پەرورەدگارنىكى بەخشەرم ھەيە، پەرورەدگارنىكى لە گوناھ خۇشبووم ھەيە، پەرورەدگارنىكم ھەيە پىنمووم دەكات بۇ سەر پىنگەى راست" ئەمانە گومانى باشن، بەلام لە تەواوى لاپەرەكانى ژيانماندا ئىمە بە بناغە دانراوين لە ھەموو شتىكدا ئىمە بە يەكەى كار لەسەر كىردن دانراوين.

خودا پەنگە ئىوہ بخاتە رەھەندەيىيەو، كەسىكى دى بخاتە زىندانەو، يەكىكى دىكە بخاتە ژىر تاقىكردنەوہىكى ترەو، دەپىت لە ھەموو بارەكاندا گومانى باش بەرىن. ئەو غەددار (زالم و ستەمكار) نىيە. حاشا ئەو ناوئىكى نىيە بە ناوى "غەددار"وہ. ناوئىكى نىيە بە ناوى "خطار"وہ.

ناوى "قھار"ى ئەو بۇ لەناوبىردن و بەرىاد كىردنى ھەندىك لە شتەكانە. بۇ نمونە لەناوبىردن و دەرەقەتھاتنى كوفر و بىرەكانى كوفر لەپى تەجەللى بوونى ناوى

"قههار" موه ده بیټ. وه گه رنا به شیوهیه کی گشتی خوا "رحمن و رحیم - به سۆز و به خشنديه" له بهرامبەر بهنده کانییه وه. رحمن و رحیم... له ته سییحاتدا چی ده لێین "یا جمیل یا الله، یا قریب یا الله، یا مجیب یا الله..." له شوننیکدا ده لێین "یا قهار یا الله" به لām به کسمر به شوننیدا کۆتا ناو دیت، ئەو کەسە ی که درگای دلە کان ده کاته وه و فەتحيان ده کات "یا فتاح یا الله".

به لای هەندیکه وه له کۆتا پله ی سهیر و سلوکدا زیکری ناوی «قههار» ده کړت. ئەم زیکر و دوعا یه لێره دا بۆ ئەوه ده کړت تا هه موو هه ست و بیرنکی ماسیوا (هەر شتیک بێجگه له خوا) و هه موو په یوه ندییه ک به دونیا وه بپردریت و له ناو بچیت. به ده برپینیککی دی، بۆ نه هیشتن و به ریاد بوون و پارچه پارچه بوونی به ره به ست و زیکره کانی نیوان دل و خوا ئەم ناوه یاد ده کړته وه. له سیبه ری ئەم ناوه وه زریانیک هه لده کات، به لām ئەو زریانه تۆوه کان له گه ل خۆی هه لده گرت و ده رفه تی سهوز بوونیان فراهه م دینیت.

به لای، زۆر گزنگه هه ست به دروستکردنی هه موو شته کان به خاتری نێمه بکه ین و گومانی باشمان به په ره وردگارمان هه بیټ، پێویسته ئەومان زۆر خۆش بویت. مرۆف گه ر شیتانه عاشقی ئەو بیټ، دروستترین کار له ژیانیدا ئەنجام ده دات. ده ریاری موسولمانان نه وتراوه "الصّالین" و نه وتراوه "مَغضُوبٍ عَلَیْهِمْ" به لکو وه ک ئەو که سانه په سندن کراون که "الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ" ن. داوامان لێکراوه ئەمه هه م وه ک دوعا و داواکاری بلێینه وه و هه م له رپتی ئەمه وه نامانچیکمان پێ نیشان دراوه "ناممان، به هێچ شیوهیه ک له رپتی هیدایه ت لانه دن" نزیک ئەو شتانه مه که ون که نابیت نزیکیان بکه ونه وه. ده رفه تی "اهِدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ﴾" یش له کیس مه دن.

۱. الفاتحه، ۷.

۲. الفاتحه، ۶-۷.

کتیبه‌که‌ی نیمی به "بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ" ده‌ستپیده‌کات. له هه‌ندیك له ناینه‌کاندا وینایه‌کی زۆر رەق و خاوه‌ن زه‌ر و توپه بۆ خوا ده‌کریت. به‌هۆی ئەوه‌وه که پرووداوه‌کان ته‌نها به پرووکاری ده‌روه‌بیان هه‌لده‌سه‌نگینترین یاخود ته‌نها له یه‌ک پرووه‌وه بۆ بابه‌ته‌کان ده‌روانریت و لیکدانه‌وه‌ی هه‌له‌ ده‌کریت بۆ شته‌کان، ته‌نها به زانیاری ده‌ریاره‌ی دیونکی بابه‌ته‌کان ناتوانن هه‌لسه‌نگاندن بکه‌ن بۆ کاره‌کانی خوا. بۆ ئەوه‌ی بتوانین له هۆکاری شته‌کان و چۆنیه‌تی ته‌جهللی کردنی دادپه‌روه‌ری نیلاهی تیاياندا و ویستی نیلاهی له‌سه‌ریان تییگه‌ین ده‌ییت پرووداوه‌کان هه‌موو بیه‌که‌وه له‌به‌رچار بگرین و لیکدانه‌وه‌بیان بۆ بکه‌ین.

گومانی باش بردن و په‌نا بردن بۆ رەحمه‌تی ئەو

پرسیار: مامۆستا، رهنگه‌ که‌سیك له‌ نه‌سه‌فلی سافیلیندا بیٔ، به‌لام که‌سانی دی ئەو که‌سه له‌ نه‌علا‌ی عیلیلیندا ببینن. ئایا له‌م بواره‌دا مامه‌له‌ی جه‌نابی حه‌ق به‌ گۆتره‌ی گومانی باشی مرۆفه‌کان ده‌ییت؟

وه‌لام: ده‌ییت جه‌نابی حه‌ق گومانه‌ باشه‌کانی مرۆفه‌کان وه‌ک دو‌عا‌یه‌ک قه‌بو‌ل بکات. ئەوه‌تا پێغه‌مبه‌ری سه‌روه‌رمان (عَلَيْهِ اَفْضَلُ صَلَوةٍ وَسَلَامٍ) موژده‌ی ئەوه‌ی داوه که ئەو که‌سه‌ی چل (ته‌نانه‌ت له‌ رېوايه‌تیکدا س١) پیاوی بۆ خوا صولحاو به‌شداري له‌ ناشتنیدا بکه‌ن ده‌رواته به‌هه‌شته‌وه. واته‌ شایه‌تی باشی ئەو که‌سانه بۆ ئەو که‌سه ده‌ییته شه‌فاعه‌تکار و ده‌یباته به‌هه‌شته‌وه.^۲

له‌گه‌ل ئەمه‌شدا په‌نا بردن بۆ رەحمه‌تی خوا و وتنی "هه‌ر ده‌رگای تو‌و شک ده‌بم" زۆر گرنگه‌. ئەوه‌ نییه به‌سه‌ره‌اتیك ده‌گیردریته‌وه که زاتیك کۆمه‌لیکی زۆر قوتایی ده‌ییت و خه‌ریکی پێگه‌یاندنیا‌ن ده‌ییت. قوتاییه‌کان پاش ماوه‌یه‌ک که

۱. الترمذی، الجنائز ۴۰؛ أبو داود، الجنائز ۳۸.

۲. مسلم، الجنائز ۵۹؛ أبو داود، الجنائز ۴۰؛ أحمد بن حنبل، المسند ۲۷۷/۱.

ناسۆی بەرچاویان دەکرێتەو دەبینن کە مامۆستاکیان لە قوטיی "شەقاوت-خراپەکاریدا" ناوی تۆمارکراوە. نیدی هینۆش هینۆش لینی دووردهکەونەوه و بەجی دەهینلن. تەنها یەک موریدی گیان پر لە وه فا لە لای دەمینیتهوه. بێر دەکاتەوه "باشە مامۆستا هیچ شتیکی پێچەوانە لە گەڵ نایندا هەیه؟" هیچ شتیکی پێچەوانە لەم زاتەدا کە بەو پەری رێکۆپیتیکی فەرمانەکانی ناین جیبه جی دەکات و لە ژێر چەتری نبوو تەدا هەلسوکەوت دەکات، نابینیت. بۆیه سەرباری ئەوهی هەمووان بەجی دەهینلن ئەم لە لای مامۆستاکی دەمینیتهوه رۆژیک ئەم دۆستی حەقە دەپرسیت "ئەوه هاورێکانت بۆ رۆشتن و تۆ بۆ نەرۆیشتوویت؟" پاش ئەوهی پێداگری زۆری لە گەڵدا دەکات قوتاییه بە وه فاکە لەلامی دەداتەوه "قوربان، ئەوان بەهۆی ئەو شتانەوه کە دەربارە ئیوه بینیان و لەبەر ئەوهی لە تۆماری ژیانی بەرزەخدا بە "شەقی" ناوتان تۆمار کرابوو وایان بە باش زانی کە بەجی تەهینلن". بەلام من لە لای ئیوه چارم بە رووی حەقیقەتەدا هەلەتەنابوو، نەمەتوانی بیوه فاییتان بەرامبەر بکەم. جەنابی شیخ لە وه لامدا پێدەلێت "کورم من چل سالی ئەو ن و سراوه بەو شیوهیه دەبینم، بەلام نایا دەرگایەکی دیکە هەیه پێمی نیشان بەدیت تا روو لەوێ بکەم؟" پاش ئەم قسەیه نیدی نوسراوی "شەقی" دەسپێتەوه و دەگۆریت بە "سەید - بەختەوهر"

بۆیه ناییت دیوی تاقی کردنەوه لەم بابەتەدا پشنگوی بخەین. ئیوه سەرتان لەو پێش دەرگایە دادانین و پەنگە بۆ ماوهی چل سالیس چاوپەری بکەن بەلام هیشتا ش قەبول نەکرین. کەسیک گەر نوێژی بکات و رۆژووش بگرت و هەزار و یەک پەرسش و بەندایەتیش بەجی تەهینیت، هیشتا بە پەحمەت و بەخشدەیی خوا دەتوانیت بەهەشت بە دەست بەینیت. گەر ئەو بیهوتت هەموو مرۆفایەتی دەخاتە دۆزەخەوه و کەسیش ناتوانیت هیچ شتیکی بکەیت. مۆلکی خۆیەتی و هەرچۆنێکی

بویت وه‌های لیده‌کات. شو زاته به له‌بدرچاوغرتنی نهم شتانه بو ساتیکیش
سه‌ری له‌سه‌ر شو ناستانه‌یه به‌رز ناکاته‌وه و به‌رده‌وام به وه‌فاوه ده‌جولیتته‌وه. خوا
له که‌سیتی نهم زاته‌دا ورنه‌یه‌کی بالامان نیشانه‌دات تا به نمونه‌ی وه‌ریگرین.
چل سال دوستی دو‌عای له خزمه‌تی په‌روه‌ردگاریدا کراوه بووه و جگه له‌و
ده‌رگایه ری‌ی ده‌رگایه‌کی دیکه‌ی شک نه‌بردوه تا له سه‌ره‌نجامدا بو‌وته پال‌هوانی
وه‌فادارتی.

به‌لج، نهم وه‌فایه زور گرنه‌گه. هه‌ندیک جار وته‌یه‌ک، ره‌فتاریک، هه‌لسوکه‌وتیک
له لای حق زور به گه‌وره داده‌نرت. نازانین به ده‌رپرینی خه‌لکی نه‌رزهرپوم
"خوای به‌هانه" به چ به‌هانه‌یه‌ک له کی خۆشده‌ییت. نه‌وه‌ی له‌سه‌ر ئیمه‌یه
نه‌ویه به‌وپه‌ری راستگویی‌یه‌وه وابسته به شو ژیانمان به‌سه‌ریه‌رین. ده‌ییت ههم
له ناخامندا و ههم له هه‌موو ده‌رفه‌تیکیشدا دو‌ویاره‌ی بکه‌ینه‌وه "که بی هه‌موو
شتیک ده‌توانین، به‌لام بی شو ناتوانین".

پیشتر کاتیک ده‌ریاره‌ی بریسکه‌ی حه‌فده‌هه‌ممان ده‌خوینده‌وه باسم کردبوو،
ماموستاش هه‌مان شت ده‌لیتته‌وه "جگه له ده‌رگای تو ده‌رگایه‌ک نییه که په‌نای
بی ببرت" نهمه وته‌یه‌کی گشتییه. نیبراهیمی کوری نه‌ده‌هه‌میش هه‌مان
ئاوازی هۆنیوته‌وه له شیعه‌ به‌ناوبانگه‌که‌یدا:

هَمَزَتْ الْخَلْقَ طُرًّا فِي هَوَاكَا	وازم له خه‌لك هینا به ناره‌زوی تو
وَأَبْتَمْتُ الْعِيَالِ لِيْكَ اَرَاكَا	مندالم هه‌تیو خست بو دیتی تو
وَلَوْ قَطَعْتَنِيْ فِي الْحُبِّ اِزْبَا	گه‌ر له‌م نه‌رینه‌دا پارچه پارچه بکه‌یت
لَمَّا حَنُّ الْفُوَادِ اِلَى سَوَاكَا	دل مه‌یل ناکات بو کس غه‌یری تو
تَجَاوَزَ عَنِّ صَعِيْبٍ قَدْ اَتَاكَا	له لارازنک خۆشه‌به که په‌نای هیناوه بو تو
وَجَاءَ رَاجِعًا يَزُجُو نِدَاكَا	تکاکارانه هاتوره و ده‌کات بانگی تو

وَأَنْ يَكُ يَا مُهَيِّمُنُ قَدْ عَصَاكَ	گهرچی نهی موهه‌بیمین کردویه سهرپنچی تو
قَلَمٌ يَسْجُدُ لِمُعْبُودِ سِوَاكَ	به‌لام سوجهی نه‌بردویه بؤ کس غه‌یری تو
إِلَهِي عَبْدُكَ الْعَاصِي أَتَاكَ	نیلاهی به‌ندی سهرپنچیکارت هاتووه بؤ لای تو
مُقِرًّا بِالذُّنُوبِ وَقَدْ ذَعَاكَ	دانی به گوناھی ناوه و ده‌یکات دوعای تو
فَإِنْ تَغْفِرُ فَأَنْتَ أَهْلُ لِدَاكَ	گهر لئی خؤشبیت نه‌هلی نه‌ویت تو
فَإِنْ تَطْرُدُ فَمَنْ يَزْحَمُ سِوَاكَ	گهر ده‌ریکیت کن بیج ره‌م بکات غه‌یری تو

به‌لئی، ده‌لئیت "ههرچه‌نده ته‌واوی ژیانم به تاوانیشه‌وه گوزهرابیتت، به‌لام سوجه‌م بؤ کس نه‌بردویه جگه له تو." "نم هه‌سته له‌باری نیلاهیذا زؤر پینگه‌ی مه‌زنه. له‌م هه‌سته‌دا توه‌نوه به‌دی ده‌کرتت. قه‌بول کردنی سهرپنچیه‌کان به‌دی ده‌کرتت. بینینی بچوکتترین لادانه‌کان وه‌ک گه‌وره‌ترین لاری بوون و مه‌زنتترین روخینه‌ر بؤ دونیای خؤی. به‌لام له هه‌مان کاتدا په‌نا بردنه به‌ر ره‌حمه‌تی فراوانی خواش به‌دی ده‌کرتت.

ناست

سه‌باره‌ت به نه‌سخ بوونه‌وه و هه‌لگیرانی حوکمی نایه‌تی "إِلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْذَرُوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفَوُ بِحَاسِنِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ" به واتای "ههرچی له ناسمانه‌کان و ههرچی له زه‌ویدا هه‌یه هه‌ر خوا‌ه‌نیانه و نه‌گهر نه‌وه‌ی له دل و ده‌روناندا جی‌تگیر بووه، ده‌ری بخه‌ن، یان بیشارنه‌وه خوا ده‌راره‌ی لیتان ده‌پرسته‌وه، نه‌وسا له هه‌ر کس به‌وه‌یت خؤش ده‌بیتت و هه‌رکس به‌وه‌یت سزای ده‌دات و خوایش به‌سه‌ر هه‌موو

شتیڭدا ده‌سه‌لاتی هه‌یه^۱، کۆمه‌لێڭ رپوایه‌ت هه‌یه. کاتیک به‌ شیویه‌کی گشتی بیری لیبکه‌ینه‌وه، ده‌بینین که نه‌مه‌ په‌یوه‌ندی به‌ ناستی که‌سه‌کانه‌وه هه‌یه. هه‌ندیک مرؤف رهنگه‌ بۆ گوزه‌رکردنی شتیڭ به‌ ناخپاندا به‌رپرسیار بن. به‌لام نه‌و که‌سه‌ی له‌ ناستیکی به‌رز و دیاریکراودا په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل په‌روه‌ر دگاردا هه‌یه، نه‌و که‌سه‌ی برپاری داوه‌ هیچ خه‌یالیک جگه‌ له‌ خه‌یالی نه‌و به‌ دلیدا گوزه‌ر نه‌کات، گهر بیرنکی خراب به‌ سوچی خه‌یالیدا بیت به‌هۆی نه‌وه‌ی که‌ هزری پس کردوه، رهنگه‌ بکیشریته‌ به‌ر لپرسینه‌وه. موحاسیبی له‌ کتیبی "الرعاية لحکم الله" دا نه‌م بابه‌ته‌ بۆ هه‌شت ناست جیا ده‌کاته‌وه. لای نیامی غه‌زالیش شتیڭکی هاوشیوه‌ هه‌یه. به‌ پوختی نه‌مه‌ بابه‌تیکه‌ په‌یوه‌سته‌ به‌ ناسته‌وه.

په‌یوه‌ندیمان له‌گه‌ل په‌روه‌ر دگارمان له‌ چ ناستیڭدا بیت، حال و ربه‌فتار و کردار و بگره‌ بیرکردنه‌وه‌کانیشمان به‌ گوێره‌ی نه‌و ناسته‌ مامه‌له‌یان له‌گه‌ل ده‌کریت. بۆ هه‌ندیک له‌ به‌نده‌ تابه‌تیه‌کانی خوا ته‌نانه‌ت بیرنکی ناجۆریش که‌ به‌ هزریاندا گوزه‌ر ده‌کات، به‌ بی رپۆی به‌رامبه‌ر خوا دپته‌ هه‌ژماردن. ته‌نانه‌ت هه‌ندیک له‌ سوارچاکانی ناستبه‌رزی نه‌م رپیه، په‌رژین بیت، خۆ کردنه‌وه‌ و زۆر ده‌رکه‌وتنی نیۆ سه‌رناویشیان به‌لاوه‌ پینچه‌وانه‌ی شه‌رمکردن بووه. نه‌بو موسای نه‌شعه‌ری ده‌لپت "کاتیک له‌ تاریکی شه‌ودا خۆم ده‌شۆرد، شه‌رمم ده‌کرد له‌وه‌ی پشتم رپیک بکه‌مه‌وه‌ و له‌ ترسی نه‌وه‌ی شوئینیکم ده‌رکه‌ویت خه‌ریک بوو ده‌چوم به‌ ناخی زه‌یدا."^۲

به‌لێ، نه‌مانه‌ په‌یوه‌ستن به‌ ناسته‌وه. نه‌گه‌ر به‌نده‌یه‌ک له‌ ناستیڭدا به‌ پێوستی بزانیته‌ به‌م شیویه‌ ربه‌فتار بکات، په‌یوه‌ندی له‌گه‌ل په‌روه‌ر دگاردا له‌م ناسته‌دا بیت،

۱. البقرة: ۲۸۴.

۲. ابن ابی شیبه، المصنف ۱/۱۰۰؛ أبو نعیم، حلیة الأولیاء ۱/۲۶۰.

ناكرټ هه لسوكو ته كانى لهو ناسته بهيښته خواروه. بۇ نمونو څه گهر كه سيك بكن به بهرپرسي سهريازى و نهو بليت "من بهرپرسيارتي هه لئا گرم و وه كه سيكي ناساي ده ميتمهوه" نهوا پله كهى له پلهى كه سيكي ناساييش زياتر داده به ز نرټ. جه نايى الله (جَلْ جَلَاكُه) به ندهى له چ ناستيكا دانايت، پټويسته نهو به نديه به گوږهى نهو ناسته مامه له بكات. له بهر نهويه ماموستاش له شونتيكا ده ليت "گهر له قه لاي نيخلاسه وه بكه ونه خواروه، نه گهرى هه به بكه ونه نيو چاليني قولوه" ۱. واته له سهر زهوى خوټان ناگرنهوه "بحسب المغم المفرم" نهو ده سكه و تهى به ده ستى ده هينيت، به گوږهى نهو سهختى و مه ترسيانوى روويه پرووى ده بيته وه زياد يا خود كه ده كات.

واته گهر مروف به لوتف و چا كهى خوا بهر ز كراي ته وه بۇ خاليني دياريكراو و پاشان مافى نهو شونته نه دات كه تييدا به، نهوا ناكه و پته ناستى كه سانى ساده، به لكو ده كه و پته شيونكى زور قولتروه.

بۇ نمونو كه سى وا هه به گهر بيرنكى لهم شيويه به خه ياليدا گوزهر بكات كه "تا نيستا خزمه تينكى زورى گهل و نيشتي مانم كروهه و هه ولم داوه و زور سهختيم چه شتوه، داخو گهر واز بهيښم..." ته نها گوزهر كرنى بيرنكى لهم شيويه، نك و تنى به دم، بگره ته نها به گو شه به كى خه يالدا گوزهر كرن بۇ نهو كه سه نشوستيكي زور گه و ره ده بيت. بۇ به پټويسته ره فتاره كانى به گوږهى نه مه رينكبخت. به لام له و لواهه كه سيك كه هيشتا له بهر دره گاهه دا به، له دالانه كه دا به، بگره له واتاى خه بات كرن بۇ نيشتي مان و هه ولدان بۇ سود گه ياننن به گهل و ژيان له پيناوى كه سانى ديش تينا گات، بۇ به له بهر نهم جوړه خه يال و بيرانه ش ليپرسينه وهى له گهلدا ناك رټ. به گوږهى ناسته كه ت له بهر دم دره گاهه دا نيت، له

۱. به دوهوزمه مان، برسكه كان (برسكهى بست و بهك، ده ستورى چوارم).

دالانەكەشدا نیت، لە ژوروی میوانیشدا نیت، بەلكو لەنیو حەرەم و لە پەنا سەرنی سولتان دایت، سولتانیش بە گۆرەي ئەو ناستە مامەلت لە گەلدا دەكات. "قرب سلطان اتش سوزان بود" واتە "نزیكى لە سولتان تاگرى سۆزانە". پەنگە ئەوەش بە بیردا بیټ "پەيوەندى لە گەل پەروەردگار لە ناستىكى بەرزدا ترسناكە، بۆیە با پەيوەندىيەكەم لە ناستىكى نزمدا بەيئەمەوه" ئەمە شتىك نیه لە دەستی مرۆفدا بیټ گەر دل بە مەعریفەت ئاو بەریت، بخوینتەوه و پابمىنیت، ئاسۆى زانست و عیرفانى فراوان بکات، قوول بیئەوه لە بابەتەكاندا، باش پەروەردگارى بناسیت، ئیدى لە دەستی خۆیدا نامىنیت. ئیدى لەم حالەدا دەرفەتى بەرزىونەوه و هاتنە خوارەوه بەو كەسە نادریت.

پوختەي قسە: بە ئیلهام وەرگرتن لە كتیبه كەي "موحاسیبي" دەتوانین بلیین "الرعاية لحقوق الله على سوية الناس" واتە "پەچاوكردنى مافەكانى خوا بە گۆرەي ناستى مرۆفەكانە".

ناره زووی پوممان

لە وتار و نامۆزگاریه كاندا بەسەرھاتىك دەگێردریتەوه: لە چلەخانەيەكدا دەرویشگەل رۆژگاریان بە پەرستشەوه بەسەر دەبرد. ئەرپەعینىك، دوو ئەرپەعین، سى ئەرپەعین... دەستوروى ئەویە. هیندەي ئەوەي نەمریت، بخۆیت و بخۆیتەوه، تەنھا خەرىكى پەرستش و بەندایەتى بیټ و هیندەي دەكریت نەرۆیتە دەروە. دەست و پى، چاو و گووى، زمان و لیو تەنھا بە پەرستشەوه سەرگەرم دەكرین، خەروش كەم دەكرتەوه. لەرۆژىكدا تەنھا هیندەي كاترمیرىك سەر دەنریتەوه بۆ پشودان، هەر هیندەي پىوستىي خەو نەمىنیت، بیگومان بەھۆى ئەوەي زۆر ناخۆن و ناخۆنەوه بە شیویەكى ئاسایى خەوشیان كەمە.

له ناخی یه كینك له نههلی چلهخانهدا نارهزویی پومسان (ههنا) دروست دهییت، ههچى دهكات ئهم نارهزوهی بۆ كه نار ناخریت، له بناغهدا ههنا، خوا له نارهكهی تری (دۆزهخهكهی) بمانپارتزیت، میوهیهکی خۆشنامه بهلام تا ئهو ئاستهش نییه كه دڵ به خواداوێك خانهی له گهڵ ئهودا بوونی بۆ جێبهێڵیت. بێگومان دهتوانین له شوێنی ههنا بیر له شتانی دیکهش بکهینهوه. ئهم پیاوه ههڵدهستیت برۆاته دهرهوه بۆ ههنا خواردن، دهرگاكه دهكاتوه و خهريكه برۆاته دهرهوه كه پیاوێك دهیینیت له لای دهرگاكهوه بچ هیز و تین كهوتوه و ههه هیندهی نیوه گیانیکی تیدا ماوه. نیوه گیانیکی تیدا ماوه بهلام له حالی خۆی زۆر ئاسوده و سوپاسگوزاره و له روخسارییهوه خۆشحالی دهبارت و ههه "الحمدالله" دهلیتهوه. پیاوهكهش كه باسمان كرد لێی دهپرسیت "باشه بهم حالتهوه ئهم ههموو سوپاس و ستایشهت له چی؟" ولامی دهاتهوه و دهلیت "سوپاس بۆ خوا هههگیز بۆ نارهزویی پومسان پهحمانم جینههیشتوه و له حضوری دوور نهكهوتومهتهوه" دهرۆشهكه كه ئهمه دهیستیت دیتهوه سهرخۆی و دووباره دهگهڕیتهوه بۆ چلهخانهكه.

داخۆ چهند جار نارهزویی پومسان به شوێن خۆی خستوین؟! كامڵ بوون ئاسان نییه. خوا مرۆفی به تواناییهكانیهوه دروست كردوه، بوونه مرۆفی راستهقینهشی بهستوتهوه به ویست و ههول و هیممهت و عهزمی مرۆفهكانهوه، مرۆفه بێ عهزمهكان، بهنده نارام نهگههكان، ناتوانن بگهه ئهم ئامانجه.

واز له دنیا هینان له دلدایه، نهك له دهستخستندا

پێناسهی زوهه بریتیه له واز هینان له دنیا له دلدایه، نهك له دهستخستندا. پێوهی ئهمهش بهوه دهییت كه بۆ له دهستچوونی دنیا خهسار نهییت و له کاتی دهستخستنیشیدا خۆشحال نهییت .

پۇزى لە دەستى خوادايە

لە بەسەرھاتىڭدا دەگىرپ نەۋە: حەزرەتى سولەيمان پىرسىيار دەكات كە مېرۋولەيەك بەدرىزايى سال چى دەخوات. پىي دەلېن ”دەنكە گەنمىك“ نەۋىش بۇ تاقىكرد نەۋە مېرۋولەيەك دەخاتە نىۋ دەفرىكەۋە، دەنكە گەنمىكىشى بۇ تىدەكات و سەرەكەي دادەخات. پاش سالىك كە سەرى قوتوۋەكە ھەلدەداتەۋە دەبىنىت مېرۋولەكە تەنھا نىۋەي گەنمەكەي خواردوۋە. لىي دەپرسىت ”مەگەر تۆ لە سالىكدا دەنكىك گەنمە نەدەخوارد؟“ لە ۋەلامدا مېرۋولەكە پىي دەلېت ”نەي سولەيمان! نەۋە كاتىك بوو كە خۋاي بەخشنە و پۇزىدەر پۇزىمى دەدا، بەلام كاتىك ۋاي لىيات پۇزىيەكەم بەھۋى تۆۋە بگاتە دەستم، ئىدى دلىيا نەبووم تۆ لە داھاتودا چى دەكەيت، بىرم كرددوۋە و وتم نەي نەگەر منى لەبىر بچىت؟. كە تۆ رەنگە لەبىرت بچىت، بەلام پەرۋەردگارم ھەرگىز ھىچ يەككىك لە دروست كراۋەكانى بىر ناچىت. لەبەر نەم ھۆيە منىش بە ۋىبايەۋە مامەلەم كىرد و پاشەكە وتم لە پۇزىيەكەم كىرد“.

گۆزەي شكاو

حەزرەتى مەولانا جەلالەدىنى رۇمى داستانىك دەگىرپتەۋە: سەردەمانىك سولتانىك ژياۋە، خەلكى نەۋ سەردەمەش زۇريان خۇشويستوۋە كە زانىۋىانە نەم سولتانه نەك تەنھا حوكمى زەۋى بەلكو حوكمى دلانىش دەكات. خەلكەكە ھەمۋو نارەزۋى ئەۋەيان ھەبۋە كە لە لاينەن نەم كەسە باشەۋە بناسرىن و خۇش بوىستىرن، بۇيە ھەندىك لە پۇژەكان دەپۇشتەنە بەغداد بۇ خزمەتى سولتان و ديارىيان پى دەبەخشى.

لە كاتىكدا دەۋلەمەند و دەست پۇيشتوۋەكان ديارى بەنرخيان پىشكەش بە

سولتان ده‌کرد، رۆژنیکیان هه‌زارنك، بێرده‌كاتهوه كه دیارییه‌کی شایان به سولتان بدۆزیتته‌وه و بۆی ببات. كاتیک هیچ شتیکی به‌نرخ نادۆزیتته‌وه، گۆزه‌كه‌ی مالی خۆیان كه لایه‌کی شكاو ده‌بیت، ده‌كه‌ویتته‌وه بیری. ده‌پوات له كانیای سازگاری به‌فرناسای دێیه‌كه‌یان پر له ناو ده‌كات و به‌رێده‌كه‌وینت. پاش كه‌میک له پینگه به‌كه‌سێك ده‌گات، پرسیری لی ده‌كات چی ده‌كات و بۆ كوی ده‌پوات. پیاوه هه‌زاره‌كه‌ نیازه‌كه‌ی پێ ده‌لێت، ئه‌ویش به‌شێوه‌یه‌کی گالته‌ نامیز پێی ده‌لێت ”مه‌گه‌ر نازانیت سولتان له‌سه‌ر سه‌رچاوه‌ی ئاوه‌كه‌ دانیشتوه؟ هه‌روه‌ها ئه‌و كانیایه‌ی ئێه‌ش هه‌ر هی خۆیه‌تی؟“ پیاوه‌ هه‌زاره‌كه‌ سوور ده‌بیتته‌وه، تفی بۆ قوت ناچیت و شه‌كان له‌ گه‌رویدا گیرده‌كهن، به‌لام ده‌لێت ”با وه‌هاش بیت، له‌ سولتان سولتانی و له‌گه‌داش گه‌دایی ده‌وه‌شیتته‌وه. گه‌ر دیارییه‌کی تایبه‌تیشم بۆ سولتان نه‌بیت. دلێکی هێنده‌ تامه‌زرۆ و له‌ خۆشه‌ویستی ئه‌و پریم هه‌یه‌ كه‌ ناوه‌كه‌ی خۆی پێشكه‌ش ده‌كه‌مه‌وه“. به‌ گۆزه‌ شكاوه‌كه‌یه‌وه ده‌چیته‌ خزمه‌تی سولتان، سولتانیش به‌شێوه‌یه‌کی شایان به‌ سولتانیه‌كه‌ی مامه‌له‌ی له‌گه‌ل ده‌كات و به‌خشنده‌یی خۆی له‌گه‌ل ده‌نوتیت، وه‌ كاتیکیش ده‌گه‌ریتته‌وه فه‌رمان ده‌كات و ده‌لێت ”به‌ هه‌رچییه‌كه‌وه‌ هاتووته‌ لای ئێمه‌ گرنگ نییه‌، وه‌ به‌ ده‌ستی خالی مه‌یگێرنه‌وه‌ و گۆزه‌كه‌ی بۆ پر بکه‌ن له‌ ئالتوون“.

مه‌ولانا زۆر جوان له‌م جۆره‌ بابه‌تانه‌ ورد بووته‌وه‌ و هه‌لیسه‌نگاندوون. له‌ پێی گێڕانه‌وه‌ی ئه‌م به‌سه‌رهاتانه‌وه‌ پیمان ده‌لێت ”نه‌گه‌ر چی سه‌رمایه‌كه‌مان بێ نرخ بیت، به‌لام ئه‌م ده‌رگایه‌ی رومان تێكردووه‌ ده‌رگای خواجه“.

هاورپێانی ئێمه‌ش هه‌ر به‌م تێبینیه‌یه‌وه‌ ناوی «گۆزه‌ی شكاو»یان له‌ په‌رهبه‌گانی ئینتهرنێت داناه‌، هه‌زره‌تی به‌دیعووزمه‌نیش له‌ وته‌ی بیست و چواردا

۱. مه‌به‌ست له‌و پووه‌په‌رانه‌ی ئێمه‌رێتته‌ كه‌ هه‌فته‌انه‌ وتاری نوێی مامۆستا فه‌تحوللای تیدا بلاو ده‌كرێته‌وه‌.

کاتیک باسی "نیه‌تی همه‌کی" ده‌کات ده‌لیت "بۆ نمونه، وه‌ک کاتیک پی‌او‌نک به‌ دیاریه‌کی که‌ منرخ‌ی پینج قرووشیه‌وه‌ ده‌رواته‌ خزمه‌ت پادشا. ده‌بینیت له‌وی چه‌ندین دیاری له‌ لایهن چه‌ندین که‌سی به‌رزو په‌سه‌ندکراوه‌وه‌ که‌ نرخیان ده‌گاته‌ ملیۆنان ریزکراون. به‌دلیدا گۆزه‌ده‌کات و ده‌لیت "دیاریه‌که‌ی من هیچ نییه‌، چی بکه‌م؟". پاشان پرووده‌کاته‌ پادشاو ده‌لیت "ئه‌ی گه‌وره‌م همه‌موو نه‌و دیاریه‌ به‌نرخانه‌ت به‌ ناوی خۆمه‌وه‌ پیشکه‌ش ده‌که‌م، چونکه‌ تۆ شایه‌نی نه‌وانه‌یت. نه‌گه‌ر ده‌ستم پرۆش‌تایه‌ هینده‌ی نه‌مانه‌ دیاریم پیشکه‌ش ده‌کردیت" واته‌ ده‌لیت "ئه‌ی پادشای پادشاکان! ئه‌ی سولتانی سولتانه‌کان! نه‌م خه‌لکه‌ نه‌م دیاریه‌ به‌نرخانه‌یان بۆ تۆ هیناوه‌، منیش هه‌ر نه‌مه‌م له‌ ده‌ستدایه‌. نه‌گه‌ر له‌ ده‌ستم بهاتایه‌ و بۆم به‌یترایه‌، دیاریه‌که‌م پیشکه‌ش ده‌کردیت، هینده‌ی ته‌واوی نه‌م دیاریانه‌ نرخ‌ی ببوايه‌".

به‌لێ، له‌م باب‌ه‌ته‌دا نیه‌ت زۆر گرنکه‌. چونکه‌ نیه‌ت قولی راسته‌قینه‌ی په‌رستش و گۆت‌پرایه‌لی مرۆف پینکه‌هینیت. په‌رستش و گۆت‌پرایه‌لی کارنک، ره‌فتاریک، جوله‌یه‌که‌ له‌ پیناوه‌ خوادا، قولیه‌ راسته‌قینه‌که‌شی له‌ نیه‌تی مرۆف و دلسۆزانه‌ نه‌نجامدانی‌دا خۆی ده‌بینیته‌وه‌. له‌ گه‌ل نه‌مه‌دا پیرسته‌ به‌نده‌ هه‌رگیز نه‌وه‌ی نه‌نجامی ده‌دات به‌ زۆری نه‌زانیت و نه‌که‌وتیه‌ نه‌وه‌ غه‌فله‌ته‌وه‌ و بزانیته‌ نه‌وه‌ی کردوویه‌تی به‌سه‌، به‌لکو بنه‌مای کار نه‌ویه‌، نه‌وه‌ی کردوویه‌تی به‌ که‌می بزانیته‌ و هه‌ول به‌دات زیاتر و زیاتر نه‌نجام به‌دات، به‌لێ به‌ که‌س نالین "هه‌زار پکات نوێژ بکه‌ن" به‌لام گه‌ر که‌سیک بیت و بلیت "هه‌زار پکات نوێژ ده‌که‌م ئیوه‌ پیتان چۆنه‌"، من پێی ده‌لیم "گه‌ر له‌ ده‌ستت دیت هه‌زار پکاتی تری بۆ زیاد بکه‌ و دوو هه‌زار پکات نوێژ بکه‌".

گه‌ر نه‌مه‌ نه‌لیم ره‌نگه‌ له‌ به‌ر نه‌م هۆیه‌ بیت که‌ پیغه‌مبه‌ری خوا فرموویه‌تی:

”ناین به ته‌واوی له‌سه‌ر ئاسانکاری بونیادنراوه. گهر سه‌ختی بکه‌ن و وه‌های لی‌بکه‌ن که نه‌توانریت به نه‌نجام بگه‌یه‌نریت له ژیریدا ده‌که‌م و نه‌و که‌سانده‌ش له ناینه‌که دور ده‌خه‌نوه که داخو‌زیه‌کانی ناین به جی ده‌گه‌یه‌نن. منیش بۆ نه‌وه‌ی نه‌که‌ومه هه‌له‌یه‌کی سه‌ختکارانه‌ی له‌م شیبویه‌وه نالیم ”زیاتر نوێژ بکه“. به‌لام گهر نه‌و که‌سه له پروانگه‌ی مافی په‌روه‌ر دگار به‌سه‌رمانه‌وه نه‌م په‌سیاره‌م لی بکات، پیوسته نه‌ک هه‌زار به‌لکو سێ هه‌زار رکات نوێژیش بکات، پیوسته بلیم ”زیاتر نوێژ بکه“.

ئهبو هوره‌یره له رۆژیکدا دوانزه هه‌زار جار ده‌یوت ”سبحان الله“ له هۆکاره‌که‌یان ده‌پرسی، له وه‌لامدا ده‌ی وت ”زۆرم نه‌وتوه، هه‌ر هینده‌ی ژماره‌ی گونا‌هه‌کانمه“. ده‌کریت په‌رسن ”مه‌گهر گونا‌هی چی بوو؟“ ده‌کریت به بیرتاندا گوزهر بکات، ”داخۆ چی نه‌نجامده‌دا؟“ به‌لام من باوه‌رم نییه نه‌و شتیکی نه‌نجام دا‌ییت. که له سوفه ده‌مايه‌وه، خۆی بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا ته‌رخانه‌کردبوو، له ماوه‌ی سێ سا‌لدا زانستیکی به‌ده‌سته‌ینا که به بیست سا‌ل به‌ده‌ست ناهیتریت، هه‌ر به‌و ماوه که‌مه هاته ناستی هاوه‌له‌ زانا‌کانه‌وه. من نه‌گهر بۆ گونا‌هه نه‌نجامدانی که‌سیک دانانیم که هاوه‌له‌کانیشی گه‌واهی نه‌وه‌یان بۆ داوه جگه له لوتف و چاکه‌یه‌ک له خواوه بۆی هاتبیت به‌ پرووی هه‌موو شتیکی دونیایدا داخراوبوه.

نه‌گه‌ری هه‌یه وه‌ک که‌میک پیش ئیستا باس‌م کرد، به هه‌ستی خه‌جاله‌تییه‌ی نه‌وه‌ی نه‌یتوانیوه سوپاسی شایان بۆ لوتفه‌کانی خوا پیشک‌ه‌ش بکات و له کاتی‌کدا هه‌موو سێ یه‌ک و چوار یه‌ک و پینج یه‌ک و ده‌ یه‌کی چرکه‌یه‌ک له ژیر رێژنه‌ی په‌حمه‌تی نه‌ودا به‌سه‌ر ده‌بات، شوکرانه‌بژیری ته‌واو ده‌برپیت؛ بتلیته‌وه به ”سبحان الله“ کردن نه‌م خه‌جاله‌تییه‌ی ده‌برپیت. نه‌گه‌ری هه‌یه لی‌په‌رسینه‌وه له‌ گه‌ل خۆیدا بکات و بلیت ”ساتیکم لی گوزه‌راوه“ و داوای لی‌خۆشبوون بکات.

لە خۇ پىرسىنەۋە و گومانى باش بىردىن

بابەتتىكى گىزىكى تر نەمەيە: كاتىك من دەربارەي خۇم بىردەكەمەۋە دەپتت بلىم: خوتىندى تەسبىحاتەكان بە درىژى پاش ھەموو نوژىك و خوتىندەۋەي بەشيك لە دوعاكانى "مجموعۋە الاحزاب" و تەرخانكردى كاتژمىرك دوو كاتژمىر بۇ زىكر و فىكر، ھەرگىز بۇ كەسىك لەم ھالەي مندا پىت بە بەجىگەياندىنى شوكرانەبژىژى دانانرتت. بەم تۇزقالە ئەوراد و ئەزكارەمەۋە گەر شىك بە من بوترتت دەپتت "تەمبەل" ياخود "دامار و كۆلەۋار" پىت. بەلام كاتىك بىر لە ھاورپىكانى نىو خزمەتى نىمانى و قورئانىم دەكەمەۋە، گەرچى جا با ئەۋان ۋەك ھەر كەسىكى ئاسابى تر، پاش نوژەكان تەنھا تەسبىحاتە زانراۋەكانى ۋەك "سبحان الله، الحمد لله، الله اكبر" بخوتىن. ياخود بە وتنەۋەي زىكرەكانى "ياحىل يا الله" ناۋەكانى پەروەردگار بە دوور و درىژى بژمىرن، پىتستە بلىم "ان شاء الله" ئەۋان نەركى بەندايەتتىيان لە چوارچىۋەي بارى گشتى و گونجانى مەرجهكاندا بەجى ھىناۋە، بۇ ئەۋان وا پىتستە گومانى باشم ھەپتت، بۇ خۇشم ناپتت ھىندەي گەردىلەيەك رىنگە بە گومانى باش بەدەم.

ۋەگەرنا، ۋەك كەمىك پىش ئىستا باسەم كرد، گەر بىركرنەۋەيەكى لەم شىۋەيەم دەربارەي مرۇفەكان ھەپتت كە "ھىچ كەسىك نەركى سەرشانى لە ئاستى خۇيدا بە جى ناگەيەنپتت" نەۋە گومانى خراپەم بردوۋە.

گەر بلىم "ئەمانە نەركى زىكرکردن و بىركردەۋە و سوپاسگوزارىيان بە باشى بەجىناھىتنن" لە گومانى خراپەۋە گلاوم، ئەۋەش مەترسى دارە و دۇران و خەسارەتمەندىي لە گەل خۇيدا دەھىنپتت.

با ئەمە بېستەمەۋە بە تېبىنىيەكەۋە كە ھەمىشە دووبارەي دەكەمەۋە. پىتستە لە گەل خۇماندا ۋەك لىكۆلەرىكى ياسابى مامەلە بکەين كە ھەمىشە بە شوپن

هه‌له‌دا ده‌گه‌رێت و هه‌له‌كان ده‌دۆزته‌وه و لێپرسینه‌وه‌كان زۆرتر و فراوانتر ده‌كات. به‌لام بۆ كه‌سانی ديكه‌ وه‌ك پارتزهرێنکی فه‌خری بێن و هه‌میشه‌ له‌ سه‌ریان بکه‌ینه‌وه و پارتزگارێیان لێ بکه‌ین. ده‌رباره‌ی كه‌سانی دی هه‌میشه‌ گومانی باشمان هه‌ییت و ده‌رباره‌ی خۆشمان به‌رده‌وام لێپرسینه‌وه‌ بکه‌ینه‌ بناغه‌ی مامه‌له‌کردنه‌كانمان.

ده‌مه‌وت په‌راوترێنکی بچوکی دی لێره‌دا دابنێم: گه‌رچی من نامه‌ پێوه‌، به‌لام هه‌ندێك شت هه‌یه‌ زۆر ناره‌حه‌تم ده‌که‌ن. بۆ نمونه‌ له‌ نوێژدا هه‌ندێك كه‌س له‌ پشتی ئیمامه‌وه‌ ده‌نگ ده‌رده‌که‌ن. یه‌كێك له‌ جێی خۆیدا وه‌ستاوه‌ و وه‌ك بلیی گه‌رووی بگوشن ده‌لێت "الله أكبر" ده‌لێت "ئه‌تته‌حییاتو وه‌سه‌لاتو لیللاهی..."

له‌ نایندا به‌رپرسیاره‌تییه‌کی له‌م شێویه‌ نیه‌. مرۆف پێوسته‌ ده‌نگی هێنده‌ به‌رز بکاته‌وه‌ که‌ خۆی بیبیسیتیت و لێی تیبگات. گه‌ر له‌ گۆشه‌یه‌که‌وه‌ ته‌ماشای نه‌مه‌ بکه‌ن په‌نگه‌ بلین "ئه‌مه‌ جۆرێکه‌ له‌ ریا" له‌راستیدا به‌و جۆلانه‌ی بۆ ناگادارکردنه‌وه‌ی كه‌سانی دی ده‌کریت، ده‌وتریت "سومعه" نه‌و جۆلانه‌ش که‌ بۆ خۆنیشان‌دان و ده‌رخستنی خود ییت له‌ لای خه‌لکی دی پێیان ده‌وتریت "ریا".

ده‌ی له‌ به‌رامبه‌ر کارێکی له‌م شێویه‌ی که‌سێکه‌وه‌، په‌نگه‌ به‌ بیرماندا گۆزه‌ر بکات که‌ نه‌و که‌سه‌ "سومعه". بۆ نمونه‌ شه‌و زوو هه‌له‌ده‌ستیت، به‌ توندی ده‌رگا‌کان ده‌کاته‌وه‌ و دایان ده‌خات. کارێک ده‌کات ده‌نگی ده‌ستنوێژگرتنه‌که‌ی ییته‌ گرتمان. ئیمه‌ش په‌نگه‌ نه‌وه‌ ییت به‌ خه‌یالماندا که‌ "داخۆ نا‌کریت ینده‌نگانه‌تر ته‌م کاره‌ ته‌نجام بدات؟ نا‌کریت ته‌م په‌توارییه‌ که‌ به‌ره‌و خوا نه‌نجامی ده‌دا به‌ ینده‌نگی ییت، گه‌ر زۆر گیانی ناسکه‌ نایا ناییت ته‌م ناسکییه‌ی هێنده‌ ره‌ق نیشان نه‌دات که‌ كه‌سانی دی له‌ باره‌یه‌وه‌ گومانی خراب به‌رن؟" ته‌مه‌ لایه‌نێکی بابه‌ته‌که‌یه‌. لایه‌نێکی دیکه‌ی ته‌ویه‌ په‌رسین "بۆچی ئیمه‌ له‌ باره‌ی ته‌م په‌یاوه‌ به‌م شێویه‌ بیر ده‌که‌ینه‌وه‌؟" چونکه‌ گه‌ر مرۆف به‌ شێویه‌کی ئیرادی کۆمه‌لێك شت

بخاته سەر بەندایه‌تی و پەرستشه‌که‌ی که له کاتی دیاری کردنی ئەو بەندایه‌تی و پەرستشه له لایەن خواوه فرمانی پێج نه‌کرایت، ئەوا نامانجینکی دیکه‌ی تێکه‌ڵ به‌ کاره‌که‌ی کردوه. له‌ نایندا، نه‌هاتوه که له‌ پشته‌ی نیماموه وه‌ک ئەوه‌ی قورگت بگوشن ده‌نگ ده‌ریکه‌یت. ئەوه نه‌هاتوه که له‌ کاتی بەندایه‌تی و پەرستشدا ده‌نگت لی‌وه‌ بەرزیته‌وه. هه‌موو ئەمانه له‌ روانگه‌ی ئاینه‌که‌مانه‌وه به‌ سومعه‌ داده‌نرێن، هه‌ر بۆیه به‌ چاوی ریا و سومعه‌وه له‌م جو‌ره‌ کارانه‌ ده‌روانریت. گه‌ر له‌ دلی‌ مرۆفدا هه‌ر به‌راستی ناسکبوونه‌وه‌یه‌کی وه‌ها نه‌ییت که تیکیشکاندییت، هه‌ر به‌راستی که‌شی مه‌عنه‌وی به‌و جو‌ره‌ نه‌ییت که‌ گه‌رووی گوشرایت، کاتیک ده‌لیت "الله" حا‌لی نه‌گۆرپیت و هه‌ر له‌سه‌ر ره‌وتی خو‌ی به‌رده‌وام ییت، ئەوه مافی ئەوه‌ی نییه‌ خو‌ی وه‌ک به‌نده‌یه‌کی زۆر باش نیشان بدات. ئەو مرۆفی ئەو ناست و پایه‌یه‌ نییه‌ تا له‌ ناو خه‌ڵکدا نا‌له‌ی "الله" ی لی‌ بەرز بیته‌وه. گه‌ر به‌ویست و باش بیرکردنه‌وه ئەوه‌ بلیت، له‌کاتیکدا ده‌توانیت پێی لی‌بگریت، رینگه‌ نه‌ییت و بیلیت، ئەوه واتای ئەوه‌یه‌ ریا و سومعه‌ی نه‌نجامداوه. ئەمه‌ واتای تێکه‌ڵ کردنی شتی‌که‌ به‌ پەرستشه‌کان که له‌ بنه‌رته‌دا شتی له‌و شیوه‌یه‌ی تیدا نییه‌. له‌به‌ر ئەوه‌یه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ده‌رباره‌ی ریا په‌سنی "دیب‌المل" ی به‌کاره‌یناوه. واته‌ وه‌ک جی پێی ئەو می‌روله‌ وه‌هایه‌ که له‌ تاریکیدا ری ده‌کات. پێی نازان، تێکه‌ڵ به‌ پەرستشه‌کانتان ده‌ییت و پێی نازان.

گه‌نجه‌ینه‌ی شاراوه (کنز المغنی)

نایا مرۆف ده‌توانیت حه‌قیقه‌تی حه‌قیقه‌ته‌کان بزانی‌ت و هه‌ستیان پێبکات؟ زۆر شت هه‌یه‌ که مرۆف پێوسته‌ بیزانی‌ت، بیینی‌ت و هه‌ستی پێبکات. به‌لام

گرنگترینی نهمانه بڼې هېچ گومانېك حقیقهت و حقیقهتی حقیقهته‌كانه، چ حقیقهت و حقیقهتی حقیقهته‌كان و چ نهو شتانهی له خواروهی نهمانه‌وهن هموو ده‌شیت له لایهن مروّفه‌وه بزائرنڼ و هست و دهرکیان پڼ بکرت و بدوژرنه‌وه. به‌لام زور هوکاري پړنگریش له به‌ردهم نهمه‌دا هه‌یه. به‌دهرپړینکی دی مروّف له سهر ماهیه‌تیک دروستکراوه که توانای دهرک کردن و تیگه‌یشتنی نهم شتانهی هه‌یه. به‌لام نهو شته دژ و پڼچه‌وانانهی له خودی ماهیه‌تیدا ههن ده‌کرت بڼه پړنگر له به‌رده‌میدا. بو نمونه، جهنگی دهره‌کی و ناوه‌کی مروّف له گهل شه‌یتان و نورنه‌رانی بیری شه‌یتانی، یاخود به‌ره‌ره‌کانتی نیوان دل و نه‌فس، به واتایه‌کی گشتگیرتر به‌ره‌که‌وتنی نهو هه‌سته پڼچه‌وانانهی له سیسته‌می نه‌فس و دهررونی مروّفدا بوونیان هه‌یه. دهی تنها سهرورهمان توانیوه‌تی به‌سهر نهم پړنگرانهی گه‌یشتن به حقیقه‌تدا سهر بکه‌ویت. کاتیک نهو دهریاره‌ی خو‌ی ده‌لیت ”نه‌فسم ته‌سلیمی من بووه“ هه‌والی سهرکه‌وتنی دلیمان پڼ ده‌دات و به یادمان ده‌هینتته‌وه که نه‌فسی نهو له به‌رامبه‌ره‌وه شکستی هیناوه. به‌لام ده‌ستگه‌یشتنی هموو که‌سیکیش به‌مه، شتیکی ناسان نیبه.

نایا نه‌فسی نهمه و نه‌فسی سهرورهمان هه‌ریه‌ک

خواه‌نی تایبه‌تمه‌ندی جیاوازن؟

ره‌نگه... نهو نه‌فسیکی تایبهت به خو‌ی، نه‌فسیکی زاکیه (ههمیشه پاک و پاکیزه)، نه‌فسیکی زه‌کییه (به ته‌واوی و اتا پاک و سازگار و بڼ خوشی ای هه‌بوو، به ته‌واوی تایبهت به نهو... ده‌کرت بهم شو‌یه‌ش لیکدانه‌وه بکه‌ین: ره‌نگه نه‌فسی نهو ته‌واوی تایبه‌تمه‌ندیه‌کانی نه‌فسی له خو‌گرتبیت به‌لام نهو تایبه‌تمه‌ندیانه له به‌رامبه‌ر نیرادهی سهرورهمانه‌وه ههر زوو چوکیان داداوه و خو‌یان داوه به ده‌سته‌وه.

گەر ئەو تېرۋانىنى نور و تارىككىيەي لە زەردەشتىيەت و براهمانىيەت و ھەرمەتيزمدا ھەيە قەبولىشى نەكەن، راستىيەك ھەيە كە دەبىت دەربارەي بندوئىن: مروفىنك ھەيە كە ھەم لايەنى شەيتانى و ھەم لايەنى فرىشتەيى تىدايە. نەفسى ئەممارەش (ئەو نەفسەي بەردەوام ھانى مروف دەدات بۇ خراپە) لە ناو ناخى ئەم مروفەدا ەك دەسكىسەي شەيتان كاردەكات. تا ئەو نەفسە ەك نەفسى ئەممارە بىنئىتەو، بوونەو ەرنك دەبىت بەردەوام لە ناخى مروفدا سىخوڤرى بۇ شەيتان دەكات و بەردەوام رىنمايىيەكانى ئەو جى بەجى دەكات. تا ئەو كاتەش مروف خۆي لىج رزگار نەكات ناتوانىت نزيكىي شەيتان لە خۆيەو ەنەبىر بكات. تا ئەو كاتەش مروف لە شەيتانەو نزيكە -گەرچى خوا لە شادەمارى مروف نزيكتريش بىت لىئەي- ھىشتا مروف لە خواوە دوورە.

ئايا دەكرىت بەسەر ئەم بارە سەختەدا سەرىكەوئىن؟

ئەم بارە بارىكى زۆر سەختە و مروف تەنھا بە يەك مەرج دەتوانىت بەسەرىدا سەرىكەوئىت ئەو مەرجەش "سەير و سلوكى پۇحاننىيە" كە دەتوانىن ەك پەروەدە كەردنى رۇح ناوى بىننىن، جەزب و ئىنجىزاب و نىشاندانى كۆلەوارى و ھەژارى لە بەرامبەر خوا و روتىكەردنىيەتى. بە پىچەوانەو ئەو مروفە، ھەردەم لە خواوە دوور دەبىت. ەك كەمىك پىش ئىستا ەرزىم كەردن خوا لە شادەمارى مروف نزيكتە لە مروفەو، بەلام مروفىنكى لەم جۆرە فەرسەخ فەرسەخ لە خواوە دوورە چونكە بە دەپرېنى قورنان شەيتان بووتە "قىر - دۆستى زۆر نزيك" ئى لەم پوانگەو مروف دەبىت زۆر بە باشى شارەزاي ئەو شتانە بىت كە لە خوا دوورى دەخەنەو ياخود لە ئەو نزيكى دەكەنەو. لە ەنەبەتدا مروف

بهو تايبه تمه نديسانه وه که له دلیدا ههيه تي، به له تيفه ره بيا نييه کانيه وه، به فوناد و سپرر و خه فايه وه نوښتر و کوته لې فراوانيه. نه وانهي لهم روانگه وه له مروښ دهروان، نهو بهرتر له فرشته کانيش دهينن. چونکه نهو بوونه وهرنگه هم به رووي مولکدا کراوه ته وه هم به رووي مه له کووتدا. پارچه يه که له کتبي گهر دوون و بگره نمونه ي هه لېژارده و ناوهر څو کي نه م کتبي يه. هدر بو يه نه وه ي نهو بخوښتته وه ته وای گهر دووني شسته ل کردووه. به دهر برين يکي تر نه وه ي ديه وښت کتبي گهر دوون بخوښتته وه به ته ماشا کردني نهو مروښ يه به ناوهر څو کي کتبي يه که داده نرت، ده توانيت به جارنگ چاو بخوښتت به هه موو نهو شتانه دا که له م کتبي يه مه زندها بونيان هه يه.

به لې، مروښ خاوهني ماهيه يکي له م شو يه يه. به لام له هه مان کاتا مروښ ته نها به گهر دوونه سنوردار نييه. به لکو شو يش تيده پهرينيت. بوونه وهرنگه "ماهيه تي له مه لانيک بانتر و عه واليم تيدا پنهان و جيهانيان له ودا کو کراوه". بگره به زياده وه نه مه ش تيده پهرينيت وه ک بلنيت ناسمانه کان و زوي به ته وای وانا و ناوهر څو و بهرني يانه وه کو کراونه ته وه و خراونه ته شو يه کتبي يک و پاشان وينه يه کي له بهر گيراه ي مه زني له مروښ دا پيشاندراره.

ماهيه تي مروښ له فرشته کان بالاتره

باسي نه وه مان کرد که مروښ بهو تايبه تمه نديسانه وه که هه يه تي له فرشته کان پله ي بالاتره، به لې، فرشته بهر پرته کان له روانگي پله يا خود نهو ره هنده وه که تيايدا ده ژين ده که ونه دهره وي نهو جيهانه فيزيکيه يي نيمه دهيزانين. ده کريت ده ست بخه نه نيو دنيا ي فيزيکه وه، ده کريت رهنگدانه و هيان هه بيت يا خود وه ک ناوښنه بدرهوشينه وه، به لام نه وان له دهره وي نه م جيهانه ن. نيوه ناتوانن به ياسا کانتان

بوونى ئەوان بىسەلمىنىن، ھەلسەنگاندانىان بۇ بىكەن، واتايان پىن بىبەخىش، شىتەل يىخود شىكارىيان بۇ ئەنجام بىدەن.

رۇخانىيە كانىش ھەر بەھەمان شىۋەي فرىشتە كانن. ھەرەك ئەم فرىشتە و رۇخانىيە خاۋەند ژمارەيە كى نەبراۋە لە "جنود-سەرياز"ى ھەيە لە گەردووندا كە ھىندەي ژمارەي گەردىلە كان دەبن. گەر بىيىنە سەر مرۇف ئەوا ئەو لە جىھانى فېزىكىدا ژيان بەسەر دەبات بۇيە دەتوانىت دەستى لە كارە فېزىكىيە كانى بوونە وەردا ھەيىت. بەلام بە ھۆي فرەلايەنى بوونىەو دەتوانىت ئەم جىھانە فېزىكىە تىببەپرىنىت و لە گەل جىھانە جۇراوجۇرە كانى تردا پەيۋەندى بگرت.

بۇ نمونە جىھانى ئەسما (ناۋە كانى جەنابى ھەق) ھەيە ئەو جىھانە پەيۋەندى بەم جىھانەو، واتە بە جىھانى فېزىكەو ھەيە. لە نىۋان بوونەو ەرە خاۋەن ھەستە كانىشدا تەنھا مرۇفە كە دوئىراۋى ئەم جىھانەيە. جەنابى ھەق سىفاتی سوبحانىيە و ئەسمای ئىلاھىيەي ھەيە و لە نىۋ ئەمانەشدا ئەوانەي دەيزانىن زۇر زۇر كەمترن لە چاۋ ئەوانەي نايانزانىن، لە نىۋ ئەمانەدا كۆمەلىك ناو و سىفاتىش ھەن كە كەس - بەدەرپرىنى فەرمودەكە - نايانزانىت. لە نەزدى ئولۇھىيەتدا ئىستىسار كراون، واتە "جەنابى ھەق خۇي تايبەتمەندى كىردوون و لای خۇي پاراستوونى". ھەندىك لە مرۇف بە پەيۋەندى لە گەل جىھانى "ئەسما و صىفات"دا دەتوانن بگەن بە ئەو ناو و سىفاتانەي كە لای ھەموو كەس زانراۋ نىيە، بەم شىۋەيەش مرۇف ئەم جىھانى فېزىكە تىدەپەرىنىت و دەپراۋە ئەو دىۋى ئىرەو.

ئەم حالەتە بۇ ئەو شتانەش كەلەدەرەۋەي ئەسما و سىفاتن ھەر دەگونجىت روويدات. بۇ نمونە كاتىك مرۇف لە ناسۆي "فوناد - دل" ۋە دەپراۋىتتە بوون و ئەودىۋى بوون، جىھانى جەبەرەوت دەبىنىت. لەۋندا ھەقىقەتى تەۋاۋى سىفەتە كان

دەبىنەت، دەبىنەت و دەگاتە ناسۆى سىرپر "ناسۆى نەيىبەكان". ئەم جارە دەرفەتى موشاھەدەكردنى جەنابى حەق بەدەست دەھىنەت و لە نىوان خۆى و ئەودا جۆرئەك مامەلە دىتە بوون. ئەمە جۆرئەك لەبەھرەوەر كەردن و چاكەى ئىلاھىيە.

بۇ نمونە دەگونجەت جەنابى حەق بە سوپوحاتى پروى خۆى دەموچاوى ئەم كەسە پۆشن بىكاتەو، لەم لاشەو كاتئەك خوا بە سوپوحاتى پروى لە بوونەوەر بىروائەت ھەموو شتەك لە ھەستى سالىك "رەببوارى رەببى حەقىقەت" دا دەبەتتە خۆلەمىش و لەناو دەچەت. تەنھا "ئەو" دەمەنەتەو. ئەو كەسەش دەگاتە ئەم ناستە رەنگە وەك موخەيدىنى عەربى بلىت "لا موجود الا هو". وتەيەك كە بابەتئەكى كەسى و بەستراو بە تاكەوئە.

لا موجود الا هو

حەزرىتى موخەيدىنى عەربى دەبەت "لا اله الا الله - ھىچ پەستراوئەك نەبە جگە لە خوا" تەوھىدى عەوام؛ خەلئەكى گشتەبە. "لاموجود الا هو - ھىچ شتەك نەبە جگە لە خوا تەوھىدى خەواس؛ كەسانى تايبەتى خواپە" ئەمە بابەتئەكە پەبەستە بە خالئەكەو. سەرنەجامى موشاھەدەبەكە ئەو بەگۆرەى نىگای ئەو جىو پايەى تەبەدەبە ئەمە دەبەنەت و دەبەبەستەت و باسى ئەو دەكات كە دەبەبەنەت و دەبەبەستەت. نايەوئەت توشى دوفاقتەبە بىت لەگەل خۆبەدا. ئەوئەى كە وەھا بىبەنەت و وەھا بىبەستەت و شتەكى لەو جىاواز بلىت، ئەو بە كەسانئەكى وەك موخەيدىنى عەربى مەحالە.

ئایا خوا له دلدا دەدۆزیته‌وه

مرۆف وهك توانایی، خاوه‌نی ماهییه‌تیکی لهم شیوه‌یه‌یه. گهر بتوانیت بهو ناستانه‌دا که باسکران به‌رزیه‌یه‌وه و بوونی به فراوانی وها بگه‌یه‌نیت که هه‌موو گهر دوون له خۆیدا جی بکاته‌وه، نه‌وا ده‌توانیت "گزا" خوا له‌دلیدا هه‌ست پینکات. له‌مه‌شدا مه‌به‌ستمان له‌و فرموده‌ قودسییه‌یه که خوا فرموده‌تی "گت گزا مخفیا مغلقت الخلق لیرفونی" واته "من گه‌نجینه‌یه‌کی شاراه‌بووم، بوونه‌وهرم به‌دییه‌تیا تا بمناسن".

حه‌زه‌تی نیسماعیل حه‌قتی بورصه‌ریش له‌ دانراوه‌که‌یدا به‌ ناوی "گزا مخفیا" روونکردنه‌وه له‌سه‌ر ئەم بابته‌ ده‌دات.

گه‌نجینه‌ی شاراه‌ (گزا مخفی)

خاوه‌ند هه‌میشه به‌ زانستی خۆی خۆی ناسیوه. به‌هێز و تواناییه‌که‌ی کۆمه‌لێک کاری دیاری هه‌بووه، به‌لام نه‌و جیهانانه، جیهان گه‌لیکی جیاواز بوون. پاشان وستی له‌ جیهانیکی پینکاته‌وو له‌ ماده‌ده‌دا نه‌وه‌ی که پنی ده‌لین جیهانی فیزیکی ئیمه‌ خۆی نیشان بدات و خۆی بناسینت. هه‌ر بۆیه‌ ده‌کریت وه‌ك ده‌رپرینتک بۆ حالی پیش ته‌ججه‌للی کردنی خوا له‌ جیهانی فیزیکی‌دا هه‌لسه‌نگاندن بۆ "که‌نزی مه‌خفی" بکه‌ین. به‌لام ده‌ییت نه‌وه‌ش بلین، که ئیمه‌ له‌به‌ر کورته‌پینانی وشه‌کانه که ده‌رپرینی "پیشتر" و "دواتر" به‌کار ده‌هینین. وه‌گه‌رنا بۆ خواجه‌ک که له‌ ده‌ره‌وه‌ی کات و شوئنه و بی په‌روایه‌ لیان پیشتر و دواتر جیی باس نین.

که‌واته ئەم که‌نزی مه‌خفیه‌، وه‌رز و کاتیکی دیاریکراوه. جه‌نابی حه‌ق له

بەرزەخیشدا خۆی نیشاندهادات. لەوتشدا بوون ھەم لە چاوی خۆیەوه دەبینیت و ھەم لە چاوی ئەوانەوه کە دەبینن. لە پاشان جیھانی لێپرسینەوه و پاداشت دروست دەکات. لەوتشدا دەبینیت و نیشاندهادات، ئەم جیھانەش جیھانیکی سەربەخۆیە کە ھیچ شتیکی لەم جیھانەى ئیستامان ناچیت و دیارنیه کە چەند دەخایەنیت.

بۆ نموونە ئیمە لێرە دەلێین ئەتۆم، پرۆتۆن، نیوترۆن؛ ڕەنگە لە دواڕۆژدا دژە ئەتۆم، دژە نیوترۆن، دژە پرۆتۆن و دژە پارتيکل ھەبیت و خوا لەوانە جیھانیکیان دروست بکات و تێیدا تاییبەتمەندیەکانی زات و سیفاتی سوبحانی خۆی نمایش بکات، چونکە ناشکرایە ھەموو زاتیکی خاوەن ھونەر دەیەوێت ھونەرەکەى نمایش بکات. پاشان ئەم ناشکراکردن و نمایشکردنەى لە بەھەشتیشدا ھەر بەردەوام دەبیت.

خۆنیشاندانى جەنابى ھەق لەسەر شیوازی جیاوازی جیھانە جیاوازیکاندا بە واتای گۆرپان و جیاوازیبوون "بەدەل و تەغیر" نایەت. لای جەنابى ھەق گۆرپان و جیاوازیبوون و ڕەنگ و شیوە بوونی نییە. بەلام ئەو نعیعمەتانەى کە لە بەھەشتدا بە مەرووف دەبەخشرین گۆرپان و جیاوازیبوونیان تێدا دەبیت و ڕەنگ و شیوەى جۆراو جۆریان دەبیت. بەلێ لەوی ھەردەم لەگەڵ شتانىکی تەواو جیاوازدا ڕووبەرۆو دەبینەوه.

ئەم جیھانەشدا "حیکمەت - دانایی" لە پێش "قودرەت - دەسلالت و توانایی" ھوێیە

ئیمە لەم جیھانەشدا ئەم جۆرە گۆرپانانەمان بەسەردا دیت لە عالەمى "الارواح - جیھانى رۆح" دا بووین، کەوتینە ئێو "رەحمى مادەر - دایک" ھو و بە

دەسلەتات و تواناي بىن پاياننى پەرورەدگار لە يەكگرتنى تۆوئىك و هىلكەيەكەو
 بووينە بوونەوهرئىك كە پىي دەلئىن "من". ئەو شتانەي لەم جىهانەدا نەنجام
 دەدرئىن بە ھۆي دەسلەتاتى ئەو ھويە بەلام حىكمەت دوو ھەنگاو لە پىش
 "قودرەت - دەسلەتات و توانايى" نىشاندانەويە چونكە ھەموو ئەمانە - بەواتايەك
 لە واتاكان - دەبىت بەسترنەو بە كۆمەلئىك ياساي نەگۆرەو.

دەبىت ئەو رىسايانە دابنرئىن كە پىيان دەلئىن "عاداتى سوبحانى" بۆ ئەو ھوي
 ئەو مرؤفەي جىنشىنى دروستكراو، كاتئىك دەست وەر دەداتە شتەكانى ئەم
 جىهانەو سەرسام و دەستەوسان نەبىت و دەستى بەيەكدا نەبەت.

چونكە گەر بۆ نمونە يەكگرتنى دوو توخم ئەمپرؤ ماددەيەك دروست
 بكات و سبەينى ماددەيەكى تر دروست بكات، ئىو ناتوان ھىچ شتىك لە
 بواری زانستدا بخەنە مەيدان. بۆيە حىكمەت لەم جىهانەدا دوو ھەنگاو لە پىش
 قودرەتەويە. بە دەرپرئىنكى دى ھەموو شتىك بە قودرەت دروست دەكرئت بەلام
 ھەموو شتەكان لەسەر رپرەوي حىكمەت دەرؤن بەرئدا. گەر دەرپرئەكە دروست
 بىت حىكمەت دەلئت "لئزە قسەي من دەخوات".

هه نديک لهو سه رچاوانه ی سووديان لی وه رگيراه

- ۱- عبد ابن هيد، ابن نصر أبو محمد: المسند.
- ۲- عبدالرزاق، أبو بكر عبدالرزاق بن همام: المصنف.
- ۳- أحمد ابن حنبل، أبو عبدالله الشيباني: المسند.
- ۴- آلوسي، أبو سينا شهاب الدين محمود ابن عبدالله: روح المعاني في تفسير القرآن العظيم.
- ۵- بهديعوز زهمان، سه عیدی نورسی: سه رجه می په يامه کانی نور.
- ۶- البيهقي، أحمد ابن حسين: السنن الكبرى.
- ۷- البزار، أبو بكر أحمد ابن عمر ابن عبدالمخالق: المسند.
- ۸- البخاري، أبو عبدالله، محمد ابن إسماعيل: صحيح البخاري.
- ۹- الجرجاني، سيد شريف علي ابن محمد: التعريفات.
- ۱۰- البارمي، عبدالله بن عبدالرحمن: السنن.
- ۱۱- الدليمي، أبو شجاع بن شيرويه بن شهردار: فردوس الأخبار بمأثور الخطاب.
- ۱۲- أبو داود، سليمان بن أشعث السجستاني: السنن.
- ۱۳- أبو نعيم، أحمد ابن عبدالله الأصفهاني: حلية الأولياء و طبقات الأصفياء.
- ۱۴- أبو يعلاء، أحمد ابن علي ابن مثنى الموصلي التميمي: المسند.
- ۱۵- محمد فهتحو لآ كوله ن: القلوب الضارة.
- ۱۶- الحكيم، أبو عبدالله محمد بن عبدالله النيسابوري: المستدرک على الصحيحين.
- ۱۷- ابن عبدالبر، أبو عمر يوسف بن عبدالله النميري: جامع بيان العلم، التمهيد.
- ۱۸- ابن عساکر، أبو القاسم ثقة الدين علي بن حسن بن هبة الله: تاريخ مدينة دمشق.
- ۱۹- ابن أبي شيبه، عبدالله ابن محمد: المصنف في الأحاديث و الآثار.
- ۲۰- ابن الحجر، أحمد ابن علي ابن جعفر العسقلاني: فتح الباري بشرح صحيح البخاري.
- ۲۱- ابن حبان، أبو هيثم محمد ابن حبان ابن أحمد التميمي: صحيح ابن حبان.

- ٢٢- ابن ماجة، محمد بن يزيد القزويني: السنن.
- ٢٣- بن الجوزي، عبدالرحمن بن علي بن محمد: كشف المشكل من حديث الصحيحين.
- ٢٤- ابن الأثير، عز الدين أبو الحسن الجزري: أسود الغابة.
- ٢٥- مالك بن أنس، أبو عبدالله الأصبهاني: الموطأ.
- ٢٦- المناوي، محمد المدعوف بن عبدالرؤف: فيض التقدير شرح الجامع الصغير.
- ٢٨- مسلم، أبو الحسين الحجاج النيسابوري: صحيح المسلم.
- ٢٩- النسائي، أبو عبدالرحمن أحمد بن شعيب: السنن الكبرى.
- ٣٠- النووي، أبو زكريا يحيى ابن الشريف: شرح صحيح المسلم.
- ٣١- الرازي، أبو عبدالله فخرالدين محمد بن عمر بن الحسين: مفاتيح الغيب.
- ٣٢- السخاوي، أبو الخير شمس الدين محمد بن عبد الرحمن: المقاصد الحسنة،
- ٣٣- السيوطي، عبد الرحمن بن الكمال جلال الدين: الدر المنثور الإتيان في علوم القرآن.
- ٣٤- الشافعي، أبو عبدالله محمد ابن إدريس: الأم.
- ٣٥- الطبراني، أبو القاسم سلمان بن أحمد: المعجم الأوسط، المعجم الكبير.
- ٣٦- الطيالسي، أبو داود سلمان بن داود: المسند.
- ٣٧- الترمذي، أبو عيسى محمد بن عيسى بن سورة: الجامع الصحيح.

گۆزلهك شكاه

محمد فه تحوللا گولهن

"گۆزهى شكاه" نمونهى بىرى ميانرهوه. به ده برېنېكى پروونتر نمونهى بهرجه سته بووى "رېنگه راسته كه" مان ده خاته پېش چاو. بانگمان دهكات بۇ شهوى له سهر تا پېچ چاو به خۇدا بخشينينه وه و مو حاسه بهى نه فسمان بكه ين.

له لايهك به موژده كانى هه وئنى تاسه مهنديى خزمهت له گيانماندا ده نيته وه و له لايهكى ديكه وه بىرمان ده خاته وه و دلمان راده چله كينيت كه دادگاي ئيلاهى لېپرسينه وه له گه ل يهك به يهكى مرؤفه كاندا دهكات. شهو مردن و زيندوو بوونه وانهى له نيوان ترس و ئوميددا به سه رمان ديت، زياتر له پهروهردگارمان نزيك دهكات وه؛ شه مانه ده بنه هوى شهوى ئيمه په نابيهينه بهر شه فه قهت و ميه ره بانى و كو مەكى شهو. شهو ئاسوده ييهى كه له په نابردنه بهر شه وه وه دهست ده كه وئت له نيو دپره كانى شه م كتيب ه وه ده رژيت به سه ر دل ه برينداره كانماندا و به ره و ئاسؤ نوييه كان ده مانبات.

